

AH 5RHP F

Harvard Depository
Brittle Book

www.libtool.com.cn

HERONIMUS

ANDOVER-HARVARD
THEOLOGICAL LIBRARY

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

*Mew. keller - Hengstenberg.
Arnhem. 5 April. 1910.*

www.libtool.com.cn

WEINIG GEACHT, TOCH GROOT VAN KRACHT.

www.libtool.com.cn

WEINIG GEACHT, TOCH GROOT VAN KRACHT.

www.libtool.com.cn

G E S P R E K K E N

O V E R

DE OPVOEDING ONZER KINDEREN

I N V E R B A N D M E T

D E N T O E S T A N D V A N

Huisgezin, School, Kerk en Maatschappij.

D O O R

U I J T E N V I E R E .

I. HET HUISGEZIN.

AMSTERDAM. — SCHEFFER & Co.

1893.

„Leer den jongen de eerste beginselen naar den eisch zijns wegs;
als hij ook oud zal geworden zijn, zal hij daarvan niet afwijken.”

Spreuken 22 : 6.

822.8
U33g

www.libtool.com.cn

VOORBERICHT.

Dat de toestand op menigerlei gebied, met name op dat van Huisgezin, School, Kerk en Maatschappij, zeer veel te wenschen overlaat, is bij eenigen ernst niet wel te loochenen. De oorzaak echter van de kwalen onzes tijds wordt veelal in allerlei omstandigheden gezocht, waarop men niet allereerst het oog moest richten. Bovendien zijn er onder hen, die toestemmen, dat het verlaten van het Woord Gods de bloedende wonde is, welke aan Kerk en Maatschappij de beste krachten ontrooft, zeer velen, die beterschap verwachten van het huldigen van een uitwendig Christendom, en in hun streven om Kerk en Maatschappij op betere wegen te leiden, middelen te baat nemen, die de krankheid, in stede van haar te genezen, nog verergeren. Over het algemeen wordt óf voorbijgezien óf geringgeschat wat God Zelf ons aanwijst als het middel om het volk tot de oude paden terug te voeren, t. w. de opvoeding. Zeker, men bouwt scholen en getroost zich vele geldelijke opofferingen voor het onderwijs zijner kinderen, maar dat is nog geen opvoeden. Het ware te wenschen, dat men, waar van opvoeden wordt gesproken, allereerst aan het Huisgezin, en niet, zooals meestal het geval is, aan de School dacht.

De waarde aan te toonen, die de opvoeding heeft voor Huisgezin, School, Kerk en Maatschappij, — niet alleen de opvoeding, die de School, maar ook en in de eerste plaats die, welke het Huisgezin geeft, of geven kan, — ziedaar het doel, dat ik mij voorgesteld heb bij het schrijven van dit werkje. In drie deeltjes zal het compleet zijn. Het eerste handelt, zooals men ziet, over het Huisgezin, het tweede zal over de School, het derde over Kerk en Maatschappij handelen.

Moge de lezing van dit eerste deeltje, dat ik inzonderheid in de handen der ouders wensch, velen overtuigen, dat er in de opvoeding eigenlijk geene kleinigheden bestaan, en menigeen doen inzien, dat — al is het waar, dat wij in zonden ontvangen en in ongerechtigheid geboren worden, en dus met de geneigdheid tot alle kwaad ter wereld komen, — het kind niet op éenen dag wordt, zooals het zich op zekeren trap van leeftijd doet kennen.

December 1892.

U.

I N H O U D.

	Bladz.
EERSTE GESPREK.	
Over de verachtering in de opvoeding	1.
TWEEDE GESPREK.	
Over het verschijnsel, dat het Huisgezin over het algemeen niet meer de plaats is, waar de huisgenooten zich te zamen gelukkig gevoelen	8.
DERDE GESPREK.	
Over het voorgaande en de wederzijdsche verhouding tusschen man en vrouw	21.
VIERDE GESPREK.	
Over tucht en tuchtiging	31.
VIJFDE GESPREK.	
Over de slechte voorbeelden, die aan de kinderen gegeven worden door ouders, welke zich niet door het Woord Gods laten regeeren	40.
ZESDE GESPREK.	
Over vrijen en dienstbaren	52.
ZEVENDE GESPREK.	
Over weelde en armoede en den achteruitgang in zeden . . .	68.

www.libtool.com.cn

I. Over de verachtering in de opvoeding.

Dat de jeugd er niet beter op wordt. — Het Doopsformulier.
— Loslating van het Woord. — Doode werken. — De eenige
weg tot beterschap.

Oom. Daar doet gij wel aan, Neef, dat gij mij eens komt opzoeken. Hoe bevalt het u in uwe nieuwe woonplaats?

NEEF. Het bevalt mij hier aanvankelijk heel goed, en ik ben blij, dat ik nu van tijd tot tijd eens bij u kan aankomen. Er zijn namelijk zoovele dingen, waarover ik gaarne met u eens wilde spreken, en daartoe heb ik nu eene uitstekende gelegenheid. Toen ik nog te X. woonde, kon ik niet met u van gedachten wisselen, of het moest per brief gaan, en alles te beschrijven, niet waar? dat gaat niet. Men zou dan ellenlange brieven moeten schrijven, die zeer veel tijd verslinden en daarbij dikwijls niet eens tot het gewenschte doel leiden, ja zelfs aanleiding kunnen geven tot misverstand. Het verheugt mij daarom, dat ik thans uw stadgenoot ben, te meer, daar wij, naar ik meen, het in de hoofdzaken eens zijn.

Oom. Gij zijt dus voornemens, mij geregeld met uwe bezoeken te vereeren? Dat vind ik uitnemend. Maar wat zijn dat voor dingen, die gij op uw hart hebt, en waarmee gij ellenlange brieven zoudt kunnen vullen? Dat zijn dan wel zeer geleerde dingen?

NEEF. Geleerde dingen zijn het nu juist niet. Het zijn zaken van algemeen belang en algemeene bekendheid, maar waarover zeer verschillende meeningen bestaan. Nu zijt gij nog al eenige

jaren ouder dan ik, en hebt dus meer ondervinding. Ook is het mij dikwijls gebleken, dat gij in vele zaken een helder inzicht hadt. Mocht ik soms al eerst eene geheel andere meening toegedaan zijn dan de uwe, later, bij dieper nadenken, heb ik meestal moeten toegeven, dat uwe zienswijze de juiste was.

Oom. Maar nu stelt gij mijne nieuwsgierigheid toch wat al te lang op de proef. Zaken van algemeen belang, zaken van algemeene bekendheid....

NEEF. Om dan maar eens iets te noemen, gij weet, dat ik kinderen heb, en kinderen hebben eene opvoeding noodig.

Oom. Zeer juist, Neef! Jammer maar, dat de paarden over het algemeen beter opgevoed worden dan de menschen.

NEEF. Oom! de paarden, zegt gij? Wat wilt gij daarmee zeggen?

Oom. Nu, daar zullen wij later wel eens op terugkomen. Denk er intusschen maar eens over na; maar wat wildet gij van de opvoeding der kinderen zeggen?

NEEF. Het zal u zeker niet bevreemden, dat ik bij de opvoeding voortdurend voor allerlei vragen kom te staan, waarop ik niet dadelijk het antwoord weet te geven, en evenmin zal het u bevreemden, dat ik bij de menschen te X. zeer uiteenloopende begrippen vond over de wijze, waarop kinderen behoorren opgevoed te worden, want er is bijna geene zaak, waarover minder eenstemmigheid bestaat. Wel stemt men bijna algemeen toe, dat de jeugd er niet beter op wordt. Wat al klachten van onderwijzers, tot zelfs in de couranten, wat al klachten van predikanten, die in de catechisatie met den onwil en de ongezeggenheid der leerlingen te kampen hebben, wat al klachten van ouders, die hunne eigene kinderen niet meer weten te beteugelen! Zie, Oom, dat zijn zoo zaken, waarover ik gaarne uwe gedachten zou willen vernemen. Ik zal dan naar ik hoop meteen velerlei te hooren krijgen, dat ik bij de opvoeding mij n e r kinderen mij ten nutte maken kan.

Oom. Gij zoudt dus van mij eens willen weten, of het ook

mij voorkomt, dat de jeugd er niet beter op wordt? Mij dunkt, dat valt met zoovele feiten voor oogen niet tegen te spreken.

NEEF. En wat zou uws inziens de oorzaak van dien achteruitgang zijn?

OOM. In weinige woorden dit: de verachtering in de opvoeding.

NEEF. Dat is kort gezegd; maar, waarin bestaat naar uwe meening die verachtering? Mij dunkt, er wordt tegenwoordig nog al veel werk van de opvoeding gemaakt. Het is waar, dat vele ouders het in deze zaak slecht laten liggen, maar in de onderwijzerswereld wordt er toch heel wat over gepraat; men heeft, om zich daarvan te overtuigen, slechts de punten van behandeling voor onderwijzersvergaderingen na te gaan, of de verslagen der voordrachten en onderlinge besprekingen te lezen; en wat al werken over opvoeding bestaan er in ons land!

OOM. Ik stem het u toe, er is ontzaglijk veel beweging op dat gebied; er wordt zeer veel gewerkt, maar eigenlijk nog veel meer gepraat. Als nu echter bij al het loopen, draven, werken en zwoegen de jeugd er nog minder op wordt, zou het dan niet tijd worden, om eens stil te staan en zich af te vragen: Waarom zie ik bij zooveel werk zoo weinig vrucht? Zou het niet verstandig zijn, om, wanneer men ontdekt, dat de muren, waaraan men bouwt, onder de hand reeds verzakken, eens terdege de fundamenten te onderzoeken?

NEEF. Dat zou zeker verstandig zijn, maar wat moet die vraag beduiden, daar het toch een feit is, dat het getal dergenen, die voor hunne kinderen Christelijk onderwijs begeeren, met ieder jaar grooter wordt?

OOM. Ik zal de vraag, of hier zoo bijzonder veel stof tot roemen is, voor het oogenblik laten rusten. Dat de welopgevoetheid der kinderen intusschen zeer veel te wenschen overlaat, dat staat bij u vast. Maar nu wat anders. Er is een loopen, Neef, waarbij men voor zich en zijne kinderen niets verkrijgt; en er is een stilzitten, — al is het eigenlijk ook weer geen

stilzitten, — waarbij men alles verkrijgt. En wederom, er is een loopen, waarbij men bij allen schijn van ijver zijne kinderen verwaarloost, en er is een stilzitten, waarbij men de kinderen opvoedt naar des Heeren Woord. Hebt gij er wel eens op gelet, wat er in de Dankzegging van het Formulier van den Kinderdoop omtrent de opvoeding der kinderen staat? Gij zult u herinneren, dat wij daar o. a. lezen: „Wij bidden U ook, door denzelfden Uwen lieven Zoon, dat Gij deze gedoopte kinderen met Uwen Heiligen Geest altijd wilt regeeren, opdat zij Christelijk en Godzalig opgevoed worden, en in den Heere Jesus Christus wassen en toenemen”, enz. Let er nu op, dat er niet staat: Wij bidden U . . . , dat Gij de ouders met Uwen Heiligen Geest altijd wilt regeeren, opdat zij hunne kinderen Christelijk en Godzalig opvoeden, en dezen in den Heere Jesus Christus wassen en toenemen, enz. Gij merkt, dat de opsteller hier slechts van den Drieëenigen God en van het op te voeden kind spreekt, en niet de ouders daartusschen plaatst. Waarom zou hij juist zóó en niet anders geschreven hebben, Neef?

NEEF. Wel, ik zou denken, omdat de opsteller gelooft, dat God alleen machtig is, de kinderen deelachtig te maken hetgeen hun in den Heiligen Doop beteekend en verzegeld is, en dat hij daarom ook aldus aanheft: „Almachtige, barmhartige God en Vader!”

Oom. Neef! daar zegt gij nog meer dan ik u zeggen wilde, want op dien aanhef had ik zelf zoo niet gelet; dat is eene schoone opmerking. Ik voeg er aan toe, dat de opsteller dus van de opvoeders afziet, om alleen te zien op den eenigen Opvoeder, den Verbondsgod. Ook in het gebed vóór de Doopsbediening wordt wel de Heilige Geest genoemd, als Degene, Die alles werken moet, maar van eenigen anderen opvoeder wordt daar niet gerept. En wel laat hij, die het Sacrament bedient, degenen, die de kinderen ten Doop brengen, beloven, dezen te zullen onderwijzen, of te doen en te helpen

onderwijzen, doch eerst nadat hun door het Formulier herhaaldelijk betuigd is, dat zij voor hunne kinderen alles van den Heere God zullen verwachten, als van Hem, Die kinderen en ouders voorkomt met Zijn eeuwig Verbond der genade, dat rust in het bloed des eeuwigen Zoons Gods. De opsteller gewaagt dus niet van allerlei middelen; neen, hij heeft slecht één middel op het oog, het middel, waardoor de groote Opvoeder trekt en Zijn doel bereikt. En door welk middel werkt de Heilige Geest, Die ons alle heilsgoederen toeëigent? Is het niet door het Woord en door het Woord alleen? Zoo verwacht dus de opsteller alles van des Heeren Geest en Woord, — niet van de ouders, niet van de onderwijzers, niet van menschenlijke wijsheid of wetenschap, niet van allerlei tuchtmiddelen en vernuftige opvoedingsstelsels.

Hiermee is niet gezegd, dat de ouders dus van hunne opvoedingsplichten ontheven zijn. Ook moeten wij niet vergeten, dat God wel degelijk door menschen op menschen werkt. Immers is het de Heilige Geest, Die door het Woord tot de ouders zegt: „Voedt hen (de kinderen nml.) op in de leering en vermaning des Heeren”.¹⁾ Waar echter niet vóór alles op het Woord gezien wordt, daar is geene sprake van een opvoeden in de leering en vermaning des Heeren.

Als gij nu met mij bekent, dat het Woord het tuchtmiddel is, door hetwelk de Heilige Geest werkt, en het bovendien bij u vaststaat, dat de Schrift niet liegt, die zegt: „Die bidt, die ontvangt”, wat dunkt u dan van de verachtering in de opvoeding? Waarin zou die verachtering dan bestaan? Vanwaar al de klachten over het zedenbederf, ook reeds onder de kinderen, terwijl de wetenschap, ook de zoogenaamd Christelijke, naar men beweert eene steeds hoogere vlucht neemt?

NEEF. Ik begrijp al, waar gij heen wilt. Gij wilt zeggen: Men heeft het Woord losgelaten, bijgevolg mist men het eenig proefhoudende tuchtmiddel, en vandaar alle ellende en achteruitgang.

¹⁾ Ef. 6:4b.

Oom. Recht zoo, maar ik heb toch eene bedenking omtrent uw antwoord. Gij zegt: Men heeft het Woord losgelaten. Wie hebben dat gedaan en doen dat? Wie vat gij samen onder dat „men“?

NEEF. Wel, wie anders dan die het Woord verwerpen of verdraaien, die de valsche prediking volgen?

Oom. En die dan de rechte prediking volgen? — Neef! het zijn dezen in de eerste plaats, die het oordeel over Gemeente en volk halen. Men kan de rechte prediking volgen, en daarbij het Woord in het aangezicht slaan; men kan de prediking des Woords schijnen lief te hebben, en toch met louter vleeschelijken ijver aangedaan zijn. En dat juist is thans op plaatsen, waar men de rechte prediking heeft, maar al te zeer het geval. Zoo is er dus bij alle schijnbaar vasthouden aan het Woord schier allerwegen niet dan loslating; en dat dit een vreeselijke toestand is, blijkt uit hetgeen de Apostel Petrus daarvan zegt: „Het is tijd, dat het oordeel beginne van het huis Gods“. ¹⁾ Van het huis Gods, van de Gemeente, die het Woord heeft, zal het oordeel dus beginnen.

NEEF. Maar nu ten gevolge van de loslating van het Woord de toestand zoo ellendig is, moet gij, zou ik zeggen, toch uwe goedkeuring schenken aan elke poging om langs ordelijken weg dien toestand te verbeteren?

Oom. Laat mij u antwoorden met eene wedervraag: Waaraan hapert het, Neef, als het Woord wordt prijsgegeven?

NEEF. Aan het geloof.

Oom. Ongetwijfeld; en dat het daaraan hapert, wordt wel openbaar aan de werken: men kent den boom aan zijne vruchten. Inderdaad ontbreken al meer en meer de vruchten van een eenvoudig, waarachtig, levend geloof. Maar in stede van nu zijne zonde te bekennen, behoudenis bij Christus, bedekking van eigen naaktheid onder het kleed van Christus' gerechtigheid te zoeken, hecht men vijgebladeren of lompen samen, anders

¹⁾ 1 Petr. 4: 17a.

gezegd: men komt aandragen met werken, die niet in Christus gedaan zijn, met doode werken dus, waarvan men wel beweert, dat men er niet op bouwt, en dat zij ter eere Gods en tot welzijn van den naaste geschieden, maar die intusschen wel degelijk dienen moeten om der arme ziel vrede te verschaffen. Vanwaar anders de vijandschap, die ontbrandt, wanneer die werken veroordeeld worden?

Aan het geloof hapert het, tot het geloof aan het verworpene Woord moeten wij dus terug. Geen herstel gezocht, waar het niet te vinden is, of heul bij hetgeen niet helpen kan, omdat het dood is. Vereenigingen, stichtingen, kerkinrichtingen, of ook geld, — niets van dat alles vermag den toestand te beteren. De oorzaak moet bekend en weggenomen worden, anders eet zij als de kanker voort. Met onvruchtbaarheid zal dus geslagen zijn al wat met miskenning of verkorting van het Woord ondernomen wordt om Kerk en School, Huisgezin en Maatschappij nieuw leven in te storten. IJdel vertoon is het, ja een vragen naar Baäl-Zebub ¹⁾, ten einde verlost te worden van de plage, waarvan men niet bekennen wil, dat zij om den afval door den God Israëls gezonden is. „Tot de Wet en tot de Getuigenis”, zegt de levende God, „zoo zij niet spreken naar dit Woord, het zal zijn, dat zij geenens dageraad zullen hebben!” ²⁾

NEEF. Ik zie, dat het al laat geworden is. Heel gaarne zou ik onze bespreking over dit onderwerp eenen anderen keer voortzetten; mij dunkt, wij hebben hier een geschikt punt om af te breken. Gij doet ons daar eene heel goede verdeeling aan de hand met te spreken van Kerk, School, Huisgezin en Maatschappij. Ik mag dus verwachten, dat gij mij later eens nader uitlegt, hoe de treurige toestand op dit vierderlei gebied voortspruit uit de verachtering in de opvoeding of de loslating van het Woord.

Tot weerziens dus!

¹⁾ 2 Kon. 1. ²⁾ Jes. 8:20.

II. Over het verschijnsel, dat het Huisgezin over het algemeen niet meer de plaats is, waar de huisgenooten zich te zamen gelukkig gevoelen.

De invloed, dien Huisgezin en Kerk op elkander uitoefenen. — Dat het Huisgezin over het algemeen niet meer het gemeenschappelijk aantrekkingspunt der huisgenooten is. — Kleinachting van Huisgezin en Huwelijk. — Overbodigheid van zekere vereenigingen. — De schade, die de vereenigingen aanrichten. — Eenvoudiger middelen om den toestand te heteren. — Dat de vereenigingen de van God gestelde orde verbreken en geen recht van bestaan hebben. — De Godsdienstige gezelschappen. — Dat de diaconie door de vereenigingen benadeeld wordt. — „Heidensche”, „halfheidensche” en „Christelijke” gezinnen. — Gevolgen der uithuizigheid.

NEEF. Nu moest gij mij toch gauw eens uit den droom helpen, met te zeggen, wat gij onlangs met uwe opmerking over de paarden bedoeldet. Ik heb er over nagedacht en er met mijne vrouw over gesproken, maar wij weten geen van beiden wat wij er van maken moeten.

OOM. Een weinig geduld, Neef; het zal u wel spoedig duidelijk worden, als wij maar geregeld ons onderwerp behandelen. — Maar, wie komt daar zoo haastig aangelopen? Mijnheer De Zoete! met wien gij gisteren kennis gemaakt hebt. Die zal ook graag een woordje meespreken! — Wel, Mijnheer de Zoete, zult gij ook van de partij zijn?

DE ZOETE. Dat is te zeggen . . . ?

NEEF. Wij zouden daar juist een gesprek over de opvoeding beginnen, toen wij u in de verte reeds met den stormpas zagen aanrukken. Gij verschijnt dus ter rechter tijd op het slagveld.

DE ZOETE. Ik verbeeldde mij al, lont te ruiken, ziet gij? en ik dacht: Daar zal wat aan het handje zijn.

OOM. O, nu vat ik u; gij zijt dus door mijnen Neef op de hoogte geholpen en weet er alles van. Des te beter, want dan behoef ik geene inlichtingen meer te geven. — Als gij nu nog even zeggen wildet, Neef, waarmee wij beginnen moeten.

NEEF. Gij zoudt thans nader uiteenzetten, hoe de treurige toestand in Kerk, School, Maatschappij en Huisgezin een gevolg is van de verachtering in de opvoeding of wel van de loslating van het Woord.

DE ZOETE. Dat mag een onderwerp van wijde strekking heeten. Gij zult in een uurtje daarmee niet klaarkomen; maar wij kunnen al vast met de Kerk beginnen.

OOM. Dat komt mij toch niet wenschelijk voor. Ik had gedacht met het Huisgezin te beginnen.

DE ZOETE. Zou dat wel verstandig zijn? Als toch de Kerk het Woord loslaat, dan moet dit noodzakelijkerwijze ook in het Huisgezin ontbreken. Laten wij dus liever met de Kerk beginnen.

OOM. Maar als de huisgezinnen het Woord loslaten, zou het Woord dan ook niet in de Kerk gaan ontbreken? De Kerk is toch niet zonder het Huisgezin; hare leden ontvangt zij immers uit het Huisgezin. Kerk en Huisgezin doen bestendig hunnen invloed op elkander gelden. Geeft God Zijn Woord aan de Kerk, zoo zal dit aan het Huisgezin ten goede komen; geeft Hij het aan een gezin, dan zal ook de Kerk den invloed daarvan ondervinden. Wat dit aangaat, zouden wij dus zoowel van de Kerk als van het Huisgezin kunnen uitgaan. Maar nu hebben wij voorts te letten op de omstandigheid, dat het kind ter wereld komt in het Huisgezin, en dat het daar eenige jaren doorbrengt zonder den rechtstreekschen invloed der Kerk te ondervinden. Wanneer de Kerk rechtstreeks op het kind begint in te werken, heeft dit helaas maar al te vaak reeds aan invloeden blootgestaan, die alle pogingen der Kerk schipbreuk doen lijden. Uit Huisgezin en School, maar allereerst uit het Huisgezin wassen Kerk en Maatschappij op. Wij zullen dus met het Huisgezin beginnen.

NEEF. En als gij nu den toestand van het Huisgezin treurig noemt, waarop hebt gij dan wel het oog?

OOM. Dan denk ik allereerst aan het bedroevend verschijnsel, dat het Huisgezin over het algemeen niet meer

de plaats is, waar man, vrouw en kinderen zich té zamen gelukkig gevoelen.

De man, het hoofd van het gezin, zoekt veelal zijn genot bij zijne vrienden, hetzij bij dezen aan huis; hetzij op straat. Is hij zoogenaamd Godsdienstig, dan vindt gij hem geregeld in zekere clubjes of gezelschappen. Is hij het niet, dan zoekt hij ontspanning of vermaak bij zijne kameraads in sociëteit, koffiehuis enz.

De vrouw wordt door de noodzakelijkheid meer tehuis gevonden, maar ook zij zoekt blijkbaar eene gelegenheid, om er eens uit te loopen. Vandaag ziet gij haar bij vriendin A., morgen moet zij noodzakelijk even bij vriendin B. zijn, overmorgen valt het haar in, dat zij in zoolang hare lieve vriendin C. niet gezien heeft, enz. Dan is zij ook nog lid van eene vereeniging, en moet zij dus wekelijks of om de veertien dagen eene vergadering bijwonen.

De kinderen eindelijk komen liefst slechts tehuis, wanneer het tijd van eten, drinken of slapen is; het overige van den tijd zijn zij meestal op straat, tenzij zij door al te ruw weer worden afgeschrikt, of schoolwerk af te maken hebben, of naar eene jongelingsvereeniging, jongedochtersvereeniging of knapenvereeniging zijn.

Zoo zijn er eene menigte huisgezinnen, die nauwlijks éénen avond in de week voltallig zijn.

Zulk eenen toestand, waarbij alle bewustzijn van bij elkander te behooren blijkbaar ontbreekt, en waarbij een huisgezin tot een logement wordt, zult ook gij ongetwijfeld zeer bedroevend vinden.

DE ZOETE. Ik stem toe, dat de leden van een gezin zich in elkanders bijzijn behooren gelukkig te gevoelen, en dat het treurig is, dat zulks in menig huis niet het geval is; maar naar het mij voorkomt is uwe voorstelling ten eerste wat overdreven en ten tweede niet billijk. — Wat het eerste aangaat, zou ik u wel eens willen vragen, of gij inderdaad wilt beweren, dat men in zulke huisgezinnen, waar gewoonlijk één of meer leden van het gezin ontbreken, zich niet gelukkig gevoelt.

Oom. Zeker, Mijnheer De Zoete, wil ik dat beweren, en ik zal het u aantoonen ook, en daarbij zullen wij te gelijk tot de erkenenis komen, dat deze droeve toestand eene zuivere vrucht van de verlating des Woords is. — Mijnheer De Zoete, het Huisgezin ontspruit uit het Huwelijk, en gij weet, dat het Huwelijk eene heilige, Goddelijke instelling is, niet waar? Waarom noemen wij deze instelling eene Goddelijke?

DE ZOETE. Omdat zij van God is, d. w. z. door God ingesteld of gegeven.

Oom. Dat is waar, doch er ligt nog meer in die benaming. Wat in het eerste Hoofdstuk van Genesis van alle schepsel Gods gezegd wordt, nml. dat het goed uit de hand Gods is voortgekomen, dat geldt ook van alle instellingen Gods. Ook deze dragen het stempel van Hem, Die ze uitgedacht heeft, en zijn dus juist afgemeten naar, juist passende voor het doel, waartoe zij gegeven zijn. Van de instelling des Huwelijks wordt dit in Gen. 2 : 18 zelfs nog uitdrukkelijk betuigd. Nu is na de instelling van het Huwelijk wel de zonde in de wereld gekomen, en heeft de mensch zich verdorven, maar Gods instelling is Gods instelling gebleven; wel heeft de mensch het Huwelijk misbruikt en misbruikt hij het, maar de instelling was en is in zichzelf volmaakt, Goddelijk. En gelijk zij in het paradijs gegeven werd, om het geluk des menschen te voltooien, en hem ook werkelijk gelukkig maakte, strekt zij ook nu nog tot des menschen geluk, en zullen man en vrouw, in weerwil van de tusschengekomen zonde, ook nu nog in den staat des Huwelijks zich gelukkig gevoelen, indien zij zich te zamen onder het Woord buigen, zich door het Woord laten regeeren.

Als nu het Huwelijk zulk eene instelling is, vanwaar dan het verschijnsel, dat de mensch overal genot en geluk zoekt, behalve in het Huwelijk, waarvan het Huisgezin zoo te zeggen woonstede of zetel is? Er is eenvoudig geen gevoel voor dat geluk, dat in het Huwelijk en den huiselijken kring te smaken is, dewijl

men zich niet gelukkig gevoelt onder de heerschappij des Woords, m. a. w. het Woord ongehoorzaam is. Daar gelooft men dan ook niet van harte, dat het Huwelijk eene Goddelijke instelling is, hoewel het Woord het als zoodanig aanduidt.

DE ZOETE. Toegegeven, maar dit laat ik mij niet ontstrijden, dat gij onbillijk oordeelt, waar gij hen, die gezelschappen, of clubjes, zooals gij ze ook noemt, bezoeken, of die lid zijn van vereenigingen, welke toch het goede bedoelen, rangschikt onder degenen, die op verkeerde wegen zijn.

Oom. Dus verwacht gij ook al goede vruchten van eenen kwaden boom?

DE ZOETE. Noemt gij dan eene Christelijke vereeniging, bvb. eene Christelijke jongelingsvereeniging, eenen kwaden boom?

Oom. Och vriend, wat gelieft men in dezen tijd al niet met het woord Christelijk te dekken! Wilde men op namen en leuzen afgaan, dan zou men terecht komen op plaatsen, waar den Christus niet dan smaadheid aangedaan wordt. Wat zegt de Heere Jesus? „Uit de vrucht wordt de boom gekend.”¹⁾

DE ZOETE. Welnu, uit de vruchten blijkt het toch duidelijk, dat eene Christelijke jongelingsvereeniging een goede boom is.

Oom. Wil mij dan eens een schaalje met eenige stuks van die goede vruchten aanbieden. Ik ben een liefhebber van ooft, weet gij?

DE ZOETE. Gij hebt ze maar voor 't grijpen. Om maar een begin te maken wijs ik u daarop, dat de Christelijke jongelingsvereenigingen onberekenbaar veel nut stichten, door de jongelieden bekend te maken of bezig te houden met de Heilige Schrift. Hoe meer geestelijke kennis, hoe beter, dat zult gij toch toestemmen?

Oom. Voor het onderzoek der Heilige Schrift hebben wij die vereenigingen niet noodig. Huisgezin, School, Catechisatie en Kerk zijn voldoende in staat, om de noodige kennis aan te brengen. Wie zich buiten bereik van Huisgezin, School, Catechisatie

¹⁾ Matth. 12:33b.

en Kerk ophouden, die brenge men onder het bereik daarvan, en waar Huisgezin, School, Catechisatie en Kerk hunnen plicht verwaarloozen, daar zie men om naar het middel tot betering van dit kwaad; men zij echter niet terstond gereed om wat nieuws te scheppen.

Wat voorts de geestelijke kennis, die de vereenigingen aanbrengen, betreft, doe ik u opmerken, dat deze bijna zonder uitzondering onder de leiding staan van onbevoegden, d.i. van dezulken, wier ambt het niet is, om te onderwijzen en die bovendien veelal zelf het onderwijs in de eerste beginselen der heilsleer zeer noodig hebben; dat de vereenigingen dus de verwarring der begrippen nog grooter en de zielen onvast maken, ja zelfs bij menigeen het goede zaad des Evangelies zullen wegnemen of verstikken; waar dan nog bij komt, dat zulke plaatsen, waar aan ieder gelegenheid gegeven wordt om zijne wijsheid te luchten, zeer geschikt zijn, om den hoogmoed en den eigenwaan te streelen en te sterken, en de zielen in zichzelven te verstrikken.

DE ZOETE. Nu gij zoo de schoonste vrucht, die ik bovenop gelegd had, als niet deugende ter zijde legt, behoef ik u de andere eigenlijk niet meer aan te wijzen. Toch kan ik niet nalaten, u opmerkzaam te maken op deze goede zijde der jongelingsvereenigingen, dat zij jongelieden, die toch niet altijd tehuis kunnen zijn en op straat weinig goeds leeren, eene plaats aanbieden, waar zij gezellig bijeen kunnen zijn, en hen alzoo van vele verkeerde paden terughouden.

Oom. Maar ook voor dat gezellig bijeen zijn hebben wij de vereenigingen niet noodig. Laat men het Huisgezin gezelliger maken. Zou er wel ééne plaats zijn, die gezelliger kan zijn dan de huiselijke kring? En behoorde deze niet een algemeenen aantrekkingspunt te zijn? Laat men voorts ook Catechisatie en Kerk gezelliger maken, door ze beter te bezoeken, en men zal, zoo er een oog is voor hetgeen men heeft

en men niet altijd weer uitziat naar iets nieuws, volstrekt geene behoefte gevoelen om den huiselijken haard te verlaten voor de vergaderplaats eener vereeniging.

Wat doet men echter thans? Onder den dekmantel der nuttigheid bevordert men de uithuizigheid, leent aan dezen schijn van wettigheid, breekt alzoo het Huisgezin af, werkt te gelijk de gemakzucht der ouders in de hand, en vestigt de idee, dat niet dezen vóór allen geroepen zijn, zich met hunne kinderen bezig te houden, hen op te voeden en te onderwijzen.

Wat voorts het terughouden van verkeerde paden betreft, zult gij toch moeten erkennen, dat het Huisgezin daartoe het beste in staat is. Worden ook de jongelingen, jongedochters en knapen, die vereenigingen bezoeken, niet juist daardoor geregeld aan het ouderlijk toezicht onttrokken? En loopen zij niet juist in dezen weg gevaar voor verderfelijke samensprekingen en nog erger?

Maar waartoe zouden wij langer spreken van de vruchten, die gij mij daar voorlegt, dewijl zij immers geplukt zijn van eenen boom, die geene goede vruchten kan voortbrengen.

DE ZOETE. En waarom dat niet?

Oom. Omdat hij eene schepping des menschen is en leven moet van sappen, die noodwendig alle vruchten moeten vergifigen.

DE ZOETE. En welk is dat levenssap?

Oom. Dat levenssap is eenvoudig: verbreking van de door God gestelde orde. Laat men niet het Huisgezin, Gods instelling, wijken voor de Vereeniging, dus voor eene menschelijke instelling? Wel is waar weet men zich daarbij den schijn te geven van zich te verlustigen in de dingen Gods, alsof de lust om het Woord Gods te onderzoeken zóó groot was, dat men daarvoor nevens de huiselijke en de gemeentelijke Godsdienst-oefeningen nog eene derde gelegenheid noodig had; intusschen zien wij aan het voorbeeld van Dina, de dochter van Jakob, wat

er van komt, als de mensch niet wil blijven op de plaats, waar God hem gesteld heeft. En dat men met de verwijzing naar Dina's geschiedenis den „Christelijken” vereenigingen niet te na komt, is met voorbeelden te staven.

Alles kortelijk samengevat, moet dus van de vereenigingen gezegd worden, dat zij de van God gestelde orde verbreken en alzoo geen Goddelijk recht van bestaan hebben.

DE ZOETE. Dat is een hard oordeel, daar het toch niet te loochenen valt, dat reeds voor velen de Vereeniging het middel werd, waardoor zij tot inkeer kwamen en vrede voor hunne ziel vonden. Mij dunkt, waar God zoo kennelijk Zijnen zegen over den arbeid der Vereeniging gebiedt, daar moogt gij wel toezien, wanneer gij deze zelfs het recht van bestaan ontzegt.

Oom. Dat is de gewone bedenking, waarmee men de bestrijders van het lijf tracht te houden, of hetgeen reeds bewezen is opnieuw als twijfelachtig voorstelt.

Vast staat, dat de vereenigingen de door God gestelde orde verbreken. Waar nu God desniettegenstaande dezen en genen op eene plaats, waar men Zijne ordening niet acht, een woord laat vernemen, waarvan de Heilige Geest Zich bedient om den mensch aan zichzelf te ontdekken, daar blijkt alleen, dat wij eenen genadigen en lankmoedigen God hebben, Die het dwalende schaap wel weet te vinden en niet uit het oog verliest, op welke doolpaden der eigenwilligheid het ook omzwerve; — maar daarmee is het kleinachten van de gave, die God ons in het Huisgezin schenkt, niet goed gepraat. Een huisvader, die te eeniger tijd tot inzicht van zijn plichtverzuim komt en Gods instelling op prijs stelt, zal dan ook, al is ook een zijner kinderen door middel van eene vereeniging tot inkeer gekomen, zijn kroost van zulke plaatsen terughouden.

DE ZOETE. Maar nu hebt gij tot dusver van de Godsdienstige gezelschappen gezwezen.

Oom. Over deze kan ik thans heel kort zijn. Hun vonnis is in dat der vereenigingen begrepen. Immers zijn het meestal

kerkjes in het klein, bijkerkjes, waar men niet alleen den van God aangewezen kring, het Huisgezin, ontloopt, maar ook het predikambt (al moge men ontkennen, dat men zich dit aanmatigt,) als gemeen goed beschouwt, dus in eens anders ambt grijpt en buiten de van God gewilde orde gaat. Voorts zijn het plaatsen, waar gelijkgezinden de hoofden bij elkander steken, waar de ambtsdragers der Gemeente over den hekel gehaald worden, waar de geestelijke hoogmoed het voorgestoelte bezet, en de wankelmoedige zielen het spoor bijster worden.

NEEF. Maar zult gij dan elke bijeenkomst buiten de gemeentelijke afkeuren?

OOM. O neen, ik maak wel degelijk onderscheid tusschen bijeenkomst en bijeenkomst, en tusschen vereeniging en vereeniging. Laat ons niet tegen eenen naam vechten, maar altijd en in elk geval zien op het hoe. Ik keur volstrekt niet onvoorwaardelijk elke vereeniging af, maar wel haat ik elke vereeniging, die de van God gestelde orde verbreekt. Wanneer in buitengewone omstandigheden, bvb. bij eene volksramp, zooals eene overstroming, eenige personen zich tijdelijk vereenigen tot eene commissie, ten einde de noodlijdenden aan huisvesting, voedsel enz. te helpen, dan zie ik er geen bezwaar in, dat gij of een ander lid van zulk eene commissie wordt. Daarmee wil ik echter niet zeggen, dat elke vereeniging, die maar een liefdadig doel beoogt, recht van bestaan heeft. Heeft niet de diaconie hare roeping van God? En wat al vereenigingen stellen zich in hare plaats, en intusschen worden der diaconie de gaven onthouden, zonder welke zij niet naar behooren zich van hare taak kan kwijten. Overal nu, waar men Gods instelling toont niet op prijs te stellen, hetzij door den kring, waarin men geplaatst is, te ontloopen, of het ambt, dat men heeft, te verwaarloozen, hetzij door de hand uit te strekken naar eens anders ambt, daar is men buiten de orde en alzoo op eenen verkeerden weg.

NEEF. Nu hebt gij wel aangetoond, dat het gemis aan samenbinding in het Huisgezin een gevolg is van de afwijking van

het Woord, maar ik vat toch niet recht, dat het tevens een gevolg is van de verachtering in de opvoeding.

Oom. Heel eenvoudig, Neef! De kinderen, die opgroeien in huisgezinnen, gelijk ik beschreef, kunnen zich geene voorstelling maken van een huisgezin, waar het anders toegaat, en hebben, groot geworden, ook geene begeerte naar eenen anderen toestand. Het is dus zeer natuurlijk, dat hunne eigene gezinnen er later evenzoo of nog slechter zullen uitzien. Dat heeft dan het slechte voorbeeld der ouders, de slechte opvoeding dus uitgewerkt. En gelijk nu zulk eene opvoeding de toekomstige gezinnen bederft, zoo is ook de droeve staat der tegenwoordige gezinnen klaarblijkelijk een gevolg van eene verwaarloosde opvoeding.

DE ZOETE. Nu heb ik nog eene opmerking. Het bevreemdt mij zeer, dat gij, van den bedroevenden toestand van het Huisgezin sprekende, er niet allereerst op gewezen hebt, dat in zoo menig huisgezin de Bijbel niet gelezen of althans niet geregeld gelezen wordt. Mij dunkt, daarmee hadt gij wel mogen beginnen.

Oom. Uwe opmerking is tot op zekere hoogte juist, maar gij ziet voorbij, dat ik u wijs op eenen toestand, die nog veel schrikkelijker is dan die, welken gij op het oog hebt, nml. op dezen, dat men het Woord hebbende, leeft, alsof men het niet had.

Er zijn helaas vele huisgezinnen, waar geen Bijbel te vinden is, en zulke huisgezinnen vinden wij heidensch. Dan zijn er, waar de Bijbel als een letterkundig boek zonder meer, veelal in eenen mooien band, in de kast of op den hanger staat, en zelden of nooit van zijne plaats komt. Zulke huisgezinnen noemen wij „niet heel Godsdienstig”. Maar dan zijn er ook, waar de Bijbel dagelijks gelezen wordt, twee, drie keer per dag. „Christelijke lui” noemen wij de menschen, die aan den Bijbel zulk eene plaats inruimen.

Nu moet ik u vooraf zeggen, dat ik de gewoonte, met de zijnen drie keer per dag een deel der Heilige Schrift te lezen, zeer prijselijk en aanbevelenswaardig vind; ook, dat ik den

toestand zeer treurig acht, waar men den Bijbel zeer zelden of in het geheel niet ter hand neemt. — Maar nu eene vraag aan u, Mijnheer De Zoete: Van welke der drie zooeven genoemde soorten van gezinnen verwacht gij bij een bezoek den besten indruk?

De ZOETE. Van de laatste, waar het Woord dagelijks gelezen wordt.

Oom. En zulks met recht, — maar, helaas! de „heidensche” en „halfheidensche” huisgezinnen, moge ook de toestand van deze ons met bezorgdheid voor het heden zoowel als voor de toekomst vervullen, zij steken den „Christelijken” menigmaal de loef af. Wij beleven eenen tijd, waarin men zich met den schijn tevreden stelt. Die zoogenaamd „Christelijke” gezinnen van onze dagen zien er bij alle uiterlijk vertoon veelal op zijn minst even treurig uit als de rest, die in stofverheerlijking en ongodisterij opgaat. Menig gezin, waar dag aan dag het Woord herhaaldelijk gelezen wordt, is wel beschouwd eene wildernis. Vanwaar dat? Men heeft het Woord, maar is het Woord ongehoorzaam; men is gelijk aan den Farizeër, die twee maal per week vastte, maar zich zoo weinig door het Woord liet bestraffen, dat hij niet alleen geene zonden had, maar ook zijnen naaste, die in eigen oog niets dan zonde had, verdoemde. Juist in die gezinnen, waarvan men, op het uithangbord afgaande, iets beters mocht verwachten, en die men tegenwoordig met eene soort van voldoening „Christelijke gezinnen” noemt, beschouwt men de kinderen meestal als lastposten, die men gaarne aan allerlei vereenigingen overdoet.

De ZOETE. Gij zijt toch wat al te sterk in uwe uitdrukkingen. Een huisgezin, als gij op het oog hebt, eene wildernis te noemen, dat gaat toch al te ver.

Oom. Dat vindt gij wel meer zoo, dat mijne uitdrukkingen wat te sterk zijn. Nu, ik zou zoo'n huisgezin ook wel bij een moeras kunnen vergelijken; maar dat zult gij wel evenzeer te sterk gekleurd vinden. Laten wij dan eens zien.

Stel u voor, Mijnheer De Zoete: de vader, het hoofd van het gezin, is, wanneer het dagwerk volbracht is, de deur uit, d. i. juist dan, wanneer eenige kalmen in het gezin komt en de kinderen met vader en moeder vóór het naar bed gaan nog eenigen tijd aangenaam kunnen doorbrengen. Wat is het gevolg? Allereerst, dat de kinderen, die dagelijks hunnen vader missen, zijn afzijn als natuurlijk beginnen te beschouwen, en later, zelf hoofd van een gezin geworden, evenzoo zullen doen; ten andere, dat vrouw en kinderen het in huis niet meer huiselijk zullen vinden, dat ook bij hen de begeerte onstaat, zich buiten den huiselijken kring te begeven, en deze dus zijne aantrekkingskracht en daarmee zijne waarde voor de opvoeding verliest; ten derde, dat de moeder, het zeer lastig vindende, dat haar man „haar er alleen voor laat zitten”, er licht toe komt, zijn voorbeeld te volgen, en dan een even slecht voorbeeld geeft aan hare kinderen, waarvan er later ook huismoeders zullen zijn; ten vierde, dat ieder zichzelve begint te zoeken, zoodat de uithuizigheid onderlinge liefdeloosheid kweekt, gelijk zij eigenlijk ook uit liefdeloosheid jegens elkander ontspruit; ten vijfde, dat de kinderen, die zonder ouderlijk toezicht, onder de hoede van een der oudsten of van eene dienstbode achtergebleven zijn, zich onordelijk gedragen, twist zoeken of de staaat opgaan.

DE ZOETE. Dat laatste kondt gij ook evengoed weglaten, want of de kinderen op straat of in huis twist zoeken en zich onordelijk gedragen, dat komt ook al op hetzelfde neer.

Oom. Acht gij dan de kwade invloeden niet, waaraan de kinderen blootstaan, als zij vaak op straat zijn? Wat krijgen zij daar al niet te zien en te hooren, zonder dat de ouders er wellicht ooit iets van te weten komen. Op straat, Mijnheer De Zoete, worden de zaden opgedaan, die de kiem bevatten van zoo menige wrange of bittere vrucht, die én de kinderen, én de ouders later moeten smaken. Het schijnt helaas, of sommige ouders, ja hoevele wel! eenen Bijbel hebben, waarin

uitgelaten is het woord: „Kwade samensprekingen verderven goede zeden”, ¹⁾ en alsof alleen van volwassenen geschreven staat: „Uit het hart komen voort booze bedenkingen, doodslagen, overspelen, hoerereien, dieverijen, valsche getuigenissen, lasteringen” ²⁾, terwijl toch de Schrift op eene andere plaats zegt: „Het gedichtsel van 's menschen hart is boos van zijne jeugd aan”. ³⁾ Hebben de kinderen niet noodig, nauwlettend gadeslagen te worden, ook in de eenzaamheid? Kleeft ook den jongen kinderen niet het schrikkelijk kwaad aan, dat als de pest door straten en steegen sluipt? Zijn het geene kinderhanden, die voortdurend deuren, muren en schuttingen beschrijven en bekrabbelen?

Voor zulk een Christendom, waarbij men óf het Woord volkomen prijsgeeft, óf slechts een Godsdienstig tintje tracht te bewaren, óf zich afslooft voor allerlei geestelijk vertoon, maar in elk geval de kinderen verwaarloost en voor weer en wind laat opgroeien, voor zulk een Christendom heeft de duivel jaarlijks ook nog eenige millioenen over, hetzij deze aan den afgod der beschaving en verlichting geofferd worden, hetzij zij aan allerlei „Christelijke” vereenigingen of stichtingen ten goede komen. En „Christelijke” of niet-Christelijke huisgezinnen, waar zulk een Christendom heerscht, noem ik met alle recht eene wildernis, of, wilt gij, een moeras, waarvan de bodem niet gepeild kan worden, of, beter nog gezegd, eenen vulkaan, in welks binnenste alles woelt en ziedt, tot de inwendige spanning zulk eene hoogte bereikt, dat de berg zichzelf scheurt en zijn gloeiend ingewand over een dikwijls bekoorlijk plantenkleed uitstort.

NEEF. Zoo de klok mij niet reeds naar huis riep, dan zou ik u aan uw woord houden. Immers zijt gij mij nog altijd eene opheldering omtrent de paarden schuldig.

Oom. Het is waar, Neef; maar laat Mijnheer De Zoete u schadeloosstellen, door u de verklaring te geven, daar hij,

¹⁾ 1 Cor. 15 : 33^b. ²⁾ Matth. 15 : 19. ³⁾ Gen. 8 : 21.

hoewel ik hem zulks volstrekt niet kwalijk neem, de oorzaak is, dat ik zoo in bijzonderheden heb moeten treden en nog slechts op eene enkele kwaal van het Huisgezin heb kunnen wijzen.

Hebt gij beiden later weer een uurtje over, komt dan eens aankijken, dan zullen wij de bespreking over het Huisgezin voortzetten.

III. Over het voorgaande en de wederzijdsche verhouding tusschen man en vrouw.

Nog eens de gevolgen der uithuizigheid. — Verstoring der huiselijke verhoudingen. — Fatsoenlijke en „Christelijke” gezinnen. — Ontheiliging van het Huwelijk door liefdeloosheid en ongehoorzaamheid. — Dat vele ouders meer aan hunne kinderen dan aan elkander gehecht zijn. — Dat de kinderen over het algemeen geen zegen Gods geacht worden. — Gemis aan samenwerking in de opvoeding. — Hoe de ouders hun eigen gezag en het gezag des Woords afbreken. — Hoe de ouders eene roede over zichzelf halen en hunnen kinderen eeuwige schade toebrengen. — Dat strenge tucht en liefde zeer goed samengaan.

NEEF. Daar zijn wij weer, Oom. Wij denken het u vandaag eens lastig te maken. Mij zijt gij nog altijd eene opheldering schuldig, die Mijnheer De Zoete mij niet heeft kunnen geven, en deze zelf heeft u ook iets te vragen.

OOM. Gij zijt, merk ik, in bondgenootschap getreden. Dat is kwaad; maar — een leger van twee man beteekent al niet veel. Intusschen ben ik nieuwsgierig om te vernemen, wat Mijnheer De Zoete wel mag te vragen hebben.

DE ZOETE. Gij hebt den vorigen keer het huisgezin, waar het bewustzijn der samenhoorigheid ontbreekt, waar men zich niet gelukkig gevoelt en waar ieder zijne eigene wegen gaat, vergeleken bij eene wildernis, bij een moeras en bij eenen vulkaan. Dat laatste beeld heeft mij nu eene geheele week

beziggehouden. Ik vermoed nml., dat gij daarmee meer hebt willen zeggen, dan gij hebt uitgedrukt, en zou daarom zeer gaarne eens van u vernemen, wat gij daarbij wel gedacht hebt. Van de niet-Christelijke gezinnen behoeft gij echter niet te spreken; van deze verwachten wij toch beiden niets goeds.

Oom. Zooals gij u zult herinneren, sprak ik van eenen vulkaan, „in welks binnenste alles woelt en ziet, tot de inwendige spanning zulk eene hoogte bereikt, dat de berg zichzelven scheurt en zijn gloeiend ingewand over een dikwijls bekoorlijk plantenkleed uitstort”. Welnu, bij zulk eenen vulkaan treft ons de uiterlijke rust bij zoo dreigend gevaar. Uitwendig ziet de berg er dikwijls uit als andere bergen, die geene vulkanen zijn. Zijne hellingen zijn getooid met lommerrijk geboomte, tusschen welks gebladerte het heerlijkst ooft u tegenblinkt; voorts bieden zij weiden aan het vee en woonplaatsen aan de menschen, die er hunne huizen en hutten op bouwen, dikwijls zonder te vermoeden op welk eenen bodem zij gaan en nederliggen en slapen, (want niet alle vulkanen zijn als zoodanig bekend,) — totdat eene enkele uitbarsting mensch en dier doet vluchten of omkomen, de woningen onder asch en lava bedelft, en de liefelijkste oorden in eene woestenij verkeert.

Denk nu eens even terug aan „Christelijke” gezinnen, zooals ik ze u schilderde. Uitwendig zijn zij zeer bekoorlijk, voor zoover nml. het Woord er in eere schijnt te zijn en vóór alles het Koninkrijk Gods schijnt gezocht te worden; inwendig echter is er eene ongehoorzaamheid aan, ja een opstand tegen het Woord, die scherp afsteekt bij de uiterlijke schijnbare onderwerping. Uitwendig schijnt er geen gevaar te duchten en schijnt alles op hechte grondslagen te rusten; inwendig woelen en zieden echter de begeerlijkheden der vrome wereld, die zich aftobt in de ijdele kunsten van nabootsing, polijsting, opsiering enz. Intusschen wordt de innerlijke brand nauwelijks bedwongen, en slaat de vlam van tijd tot tijd reeds naar buiten. Maar kom eens een twintig of tien jaren later. De schoone berg is eene woestenij.

Wat al schrikkelijke invloeden hebben in het verborgen gewerkt! Wat is er van het schijnschoone „Christelijke gezin” geworden?! Hier is een huisvader, die eeuwige schande over echtgenooten en kinderen heeft gebracht, ginds eene weduwe, die van eene toegeworpen bete leeft, terwijl hare kinderen overvloed hebben; elders een gezin, waar het Woord ontbreekt, terwijl de man er zich te voren in het ouderlijke huis driemaal 's daags uit hoorde voorlezen, — enz. enz.

Mocht gij nu echter niet begrijpen, dat het „Christelijk gezin” van voorheen dat alles in zijnen schoot verborgen hield, dan zal u zulks in het vervolg onzer bespreking wellicht nog duidelijk worden.

Laten wij heden een ander kwaad onder de oogen zien, dat mede zeer algemeen verspreid is, en dat te gelijk oorzaak en gevolg is van het verschijnsel, dat het Huisgezin niet meer het gemeenschappelijk aantrekkingspunt voor de huisgenooten is. Ik bedoel de verstoring van alle huiselijke verhoudingen, met name van de wederzijdsche verhouding tusschen man en vrouw, tusschen ouders en kinderen, en tusschen vrijen en dienstbaren. Ik zal dan te gelijk gelegenheid hebben om aan Neef de gewenschte opheldering te geven.

DE ZOETE. Zou het daarom niet goed zijn, maar allereerst te spreken over de wederzijdsche verhouding tusschen ouders en kinderen?

Oom. Toch niet. De ouders zijn er vóór de kinderen en voeden dezen op. Deugt de wederzijdsche verhouding tusschen man en vrouw niet, dan moet de opvoeding daaronder lijden. Het ligt dus in den aard der zaak, dat wij met de ouders beginnen. Wij zullen echter al spoedig te gelijk van de verhouding tusschen ouders en kinderen moeten spreken, daar wij immers over de opvoeding handelen.

DE ZOETE. Gij hebt gelijk. Wil ons dan eens uitleggen, wat gij wel bedoelt met de verstoring der wederzijdsche verhouding tusschen man en vrouw.

Oom. Daarmee bedoel ik in korte woorden dit, dat de man, in plaats van zijne vrouw lief te hebben en als haar beschermer op te treden, zich veelal liefdeloos jegens haar gedraagt en haar hard behandelt, en dat de vrouw, in stede van haren man te gehoorzamen en zich naar hem te voegen, liever eigen zin en lust volgt en zich tegenover hem zoekt te handhaven.

NEEF. Het is waar, dat de stemming in menig huisgezin wel aangenamer kon zijn, maar gezinnen, waar de man tegen de vrouw vloekt of raast of haar mishandelt, of waar de vrouw den baas speelt en over den man heerscht, zijn toch uitzonderingen.

Oom. Ik merk, dat gij den toestand in dit opzicht niet zoo treurig vindt, als hij inderdaad is. Het behoeft waarlijk niet eerst tot vloeken, razen en mishandelen te komen, om den toestand vreeselijk te achten. Laten wij eens een fatsoenlijk en onbesproken gezin opnemen.

De man is vrij koel tegenover zijne vrouw; er is bij hem weinig hartelijkheid of warmte voor haar te bespeuren. Hij toont zich niet begaan met het lot zijner echtgenoot, die, hoewel zij over geene mannelijke kracht kan beschikken, van den morgen tot den avond bijna onafgebroken in de weer is, om haren man en hare kinderen van spijs en drank te voorzien, en huis, huisraad en kleeven in goeden staat te houden, terwijl hij zelf, wanneer zijn dagwerk volbracht is, rust kan nemen. Hij wordt gemelijk, wanneer het een of ander niet op tijd gereed is, zoekt zichzelf, en heeft blijkbaar meer hart voor zijne kinderen dan voor zijne vrouw, die hem weinig meer is dan eene onbezoldigde huishoudster. Ik zal hem nu maar een oppassend huisvader laten zijn, die zijn weekgeld of salaris niet verdrinkt, al gaat een meer dan bescheiden deel daarvan in den vorm van tabaksdamp de lucht in, — dat schijnt immers eene levensbehoefte te zijn geworden. Ik zal hem ook een man laten zijn, die niet tegen zijne vrouw vloekt of raast of haar

mishandelt. Een braaf man, niet waar? Zoo wordt het ten minste bijna algemeen beschouwd. Maar hebben wij hier niet te doen met eenen beschreienswaardigen toestand, én op zich-zelfen, én met het oog op de opvoeding der kinderen?!

De vrouw op hare beurt is gewoon haren eigen zin te doen, in stede van zooveel mogelijk uit den weg te nemen, ten einde moeite met haren man te voorkomen. De onverdraagzaamheid en gemelijkheid van haren echtgenoot beantwoordt zij met onhandelbaarheid en stugheid. Zij maakt niet zelden gemeene zaak met hare kinderen tegen hunnen vader, en beschouwt over het algemeen haar kroost niet als eenen zegen Gods. Van dezen toestand moet eveneens gezegd worden, dat hij én op zichzelf én met het oog op de opvoeding zeer treurig is.

NEEF. Maar dat is ook geen Christelijk gezin, dat gij daar schildert.

OOM. Het ziet er op de keper beschouwd in de „Christelijke” gezinnen, d. i. in die, welke men tegenwoordig met dien naam gelieft aan te duiden, in den regel niet beter uit. Het moge daar niet zoo dadelijk opvallen, de omtrekken mogen 'er wat minder scherp en de vormen wat behaaglijker zijn, — de band des Huwelijks wordt er maar al te zeer door liefdeloosheid en tweedracht ontheilgd.

DE ZOETE. Wat wilt gij nu daarmee zeggen, dat gij den toestand, waarbij het met die wederzijdsche verhouding aldus gesteld is, ook op zichzelf betreuenswaardig noemt?

OOM. Ik acht dien ook op zichzelf betreuenswaardig, ja schrikkelijk, dewijl hij niets anders dan ongehoorzaamheid aan het Woord is, en daarmee is te gelijk de oorzaak blootgelegd. Wat zegt de Schrift? Tot de vrouwen zegt zij: „Gij vrouwen! weest aan uwe eigene mannen onderdanig” ¹⁾, en tot de mannen: „Gij mannen! hebt uwe eigene vrouwen lief” ²⁾, en dit zegt zij, niet omdat zij van den man als uit hem zelfen liefde tot zijne vrouw, en van de vrouw als uit haar zelve

¹⁾ Ef. 5 : 22.

²⁾ Ef. 5 : 25^a.

onderdanigheid aan haren man verwacht, ook niet opdat de echtgenooten zich zouden beijveren, met de hulp des Heiligen Geestes of door de kracht van een zoogenaamd nieuw beginsel zulke vruchten voort te brengen, — maar opdat man en vrouw, waar zij van zichzelf betuigen moeten, dat zij onder de zonde verkocht zijn, hunne toevlucht nemen tot den Heere Jesus Christus, tot Hem, Die, hoewel het Hoofd der Gemeente zijnde, (gelijk de man het hoofd der vrouw is,) deze Zijne Gemeente niet met eenen ijzeren scepter regeert, en Die haar alzóó liefgehad heeft, dat Hij Zichzelf voor haar heeft overgegeven. ¹⁾ Waar men zoo tot Hem zijne toevlucht neemt, daar vervult de Heere God Zijne belofte: „Ik zal maken, dat gij in Mijne inzettingen zult wandelen, en Mijne rechten zult bewaren en doen” ²⁾, en alleen in dezen weg komt het er toe, dat de man zijne vrouw liefheeft, en de vrouw onderdanig is aan haren man.

Vanwaar zooveel koelheid, zelfzucht en liefdeloosheid, zooveel onmeedoogendheid, hardheid en wreedheid, zooveel norschheid, stugheid en onhandelbaarheid? Daarvan, dat men van het Woord vervreemd is, of, het Woord hebbende, de tucht des Woords haat, zich niet door het Woord laat bestraffen. Daar schijnt dan het Huwelijk een kruis te zijn en is het toch niet, aan Gods instelling hapert het niet, — aan het verkocht zijn onder de zonde, aan het zich niet willen schikken onder de heerschappij des Woords ligt het.

Vanwaar het verschijnsel, dat zoovele ouders, — moge hunne liefde tot hun kroost ook al geene ware liefde zijn, — meer aan hunne kinderen dan aan elkander gehecht zijn? Er is geen geloof aan het Woord, dat, van den nauwen band des Huwelijks sprekende, zich daarover o. a. aldus uitdrukt: „Daarom zal de man zijnen vader en zijne moeder verlaten, en zijne vrouw aankleven; en zij zullen tot één vleesch zijn” ³⁾, geen geloof aan het Woord, dat herhaal-

¹⁾ Zie Ef. 5:25.

²⁾ Ezech. 36:27.

³⁾ Gen. 5:24.

delijk de betrekking tusschen Christus en Zijne Gemeente onder het beeld van het Huwelijk voorstelt.

Waarom worden de kinderen, hoe zeer men hen ook vertroetelt, over het algemeen niet een zegen Gods geacht, zoodat zelfs moeders, die aanspraak maken op den naam van eerbare vrouwen, zich niet schamen het openlijk uit te spreken, dat zij niet dan met weerzien haar kroost zien vermeerderen? Is niet dit de oorzaak, dat men niet leeft in de dingen Gods, en alzoo ook geene waarde hecht aan hetgeen het Woord aanduidt als eene gave Gods? De Schrift toch zegt: „De kinderen zijn een erfdeel des Heeren; des buiks vrucht is eene belooning”.¹⁾

DE ZOETE. Gij wijst ons daar terecht op de verlating des Woords als hoofdoorzaak van den droeven toestand in zoo menig gezin. Maar hoe juist gij ook ziet, het valt toch niet te ontkennen, dat in vele van die gezinnen, waar de stemming beter kon zijn, de vader of de moeder naar vermogen den kinderen eene Christelijke opvoeding geeft en niet nalaat het rijze te buigen, vóór het een boom is.

Oom. Ik was juist tot het tweede punt genaderd. Gij zijt dus wat voorbarig; intusschen geeft gij mij ook het wapen in de hand om u zelven te slaan.

DE ZOETE. Hoe is dat mogelijk? Ik vat u niet.

Oom. Maar Mijnheer De Zoete, moet er dan in de opvoeding geene samenwerking zijn tusschen man en vrouw?— en gij spreekt van vader of moeder. En moet er samenwerking zijn, dan is het duidelijk, dat er geene sprake is van eene Christelijke opvoeding, waar niet het Huwelijk wordt opgevat naar het Woord. — Wat ziet men dan ook geschieden in de gezinnen, waar de liefde en de onderdanigheid, waarvan Paulus in Ef. 5 spreekt, gemist wordt? Dat de vader de kinderen tegen de moeder, of de moeder hen tegen den vader meent in bescherming te moeten nemen, dat de ouders dus elkander tegenwerken, en de kinderen alzoo een twistappel worden.

Ps. 127:3.

NEEF. Gij zult het toch niet voor onmogelijk houden, dat de vader of de moeder, door drift vervoerd, eene al te strenge of ook onbillijke straf kan toedienen? En zoudt gij het dan afkeuren, dat de een den ander tracht te weerhouden?

Oom. In den regel is de straf niet zóó streng, dat het kind daarbij gevaar loopt. Acht nu de vader bvb., dat het kind niet-temin te streng gestraft of onrechtvaardig behandeld wordt, dan late hij in het bijzijn der kinderen daarvan niets blijken, maar bespreke het geval met zijne vrouw alleen.

Waar echter de wederzijdsche verhouding tusschen man en vrouw niet naar het Woord is, daar bedwingt men zich niet, maar beschuldigt elkander in het bijzijn der kinderen van hardvochtigheid en wreedheid, en — schromelijk zijn de gevolgen.

Vooreerst werpen de ouders door zulk een handelwijze hun eigen gezag weg. Waar immers de vader in het bijzijn der kinderen de moeder berispt, vernedert hij deze in de oogen dergenen, die haar moeten gehoorzamen. Te gelijk echter breekt hij ook zijn eigen gezag af. Hebben toch de kinderen geleerd, dat zij God boven allen te gehoorzamen hebben, dan kunnen zij, hoezeer zij geneigd zijn tot het kwade, hunnen vader, dien zij het Woord Gods zien licht achten, geene achting toedragen.

Maar niet alleen hunne ouders, ook het Woord leeren de kinderen door zulk eene handelwijze verachten. Waar immers de straf uitblijft, of, nadat zij toegediend is, als onbillijk wordt voorgesteld, daar wordt der Wet Gods haar recht ontnomen. Elke straf moet dit tweeledig doel beoogen: 1° de kinderen het recht der Wet te doen erkennen, opdat deze hen van zonde overtuige; 2° hen af te schrikken van het kwade en te gewennen aan het goede. Indien nu de ouders de Wet niet handhaven tegenover hunne kinderen, dan staan zij het Woord tegen en onttrekken hunne kinderen aan den invloed of de tucht des Woords. Als gevolg daarvan zullen de kinderen het Woord geen Goddelijk gezag toekennen, hunne ongehoorzaamheid niet beschouwen als zonde tegen God, en van kwaad tot erger gaan.

Wordt toch de zonde gekoesterd, dan neemt het kwaad met verbazende snelheid steeds grootere afmetingen aan, en te laat ontdekken de ouders in hunne kinderen eenen onverzettelijken wil, die alle Goddelijke en menschenlijke ordeningen verfoeilijke breidels acht. Trachten zij tegenover dezen wil hunne ouderlijke rechten te doen gelden, dan ontstaan tooneelen, die, hoewel in „Christelijke gezinnen” afgespeeld, aan het ruwe Heidendom herinneren en ons de kinderen doen kennen als monsters, die hunne krachten met die hunner ouders meten. Dat dit meestal niet aan het licht komt, is alleen daaruit te verklaren, dat de meeste ouders om des lieven vredes wil hunne kinderen naar de oogen zien, door gevele nog veel van hen weten gedaan te krijgen, en, waar dit middel ook niet baat, zich schikken in het onvermijdelijke, en den wil hunner kinderen eerbiedigen. Gezinnen, waar de kinderen de wetten stellen, waar hun „ik wil niet!” een beslissend woord is, waarvoor de fiere ouders, zonder zich vernederd te gevoelen, buigen, zijn geene zeldzaamheid. — Intusschen is er bij de meeste ouders, die dagelijks te midden van zulke toestanden leven, geen oog voor het ontzettend gevaar, waardoor hunne kinderen bedreigd worden. Zij stellen zich er mee tevreden, dat zij door goede woorden nog eenen schijn van orde bewaren, en bekommeren zich er niet om, dat de zielen, de arme zielen der kinderen een buit der hel zijn. Immers, waar zoo de Wet Gods moet wijken voor eene vleeschelijke liefde, die niet uit God is, daar heeft niet alleen de revolutie eene kweekplaats, maar ook de duivel eene voorraadschuur.

NEEF. Ik zou u naar aanleiding van hetgeen gij daar zegt, nog gaarne eene vraag doen, maar daar gij naar ik meen een vijand van groote rekeningen zijt, en ik slechts eenige minuten tijd meer heb, komt het mij beter voor, dat gij eindelijk eens de oude schuld vereffent, en mij den volgenden keer gelegenheid geeft om op ons gesprek van heden terug te komen.

OOM. Het oogenblik, waarop gij mij aan mijne belofte her-

innert, is niet slecht door u gekozen. Welaan, Neef, zeg mij, wat middel blijft den ouders over om den wil der kinderen te leiden of te bedwingen, als zij dezen niet van de eerste levensjaren af het gezag des Woords doen erkennen, als zij dus de kinderen naar eigen lust laten opgroeien? Tranen, dreigingen en tuchtigingen vermogen niets meer op den wil, die reeds in het kwade gestaald is. Laat het jonge kind eenen tijd lang aan zichzelf over, en gij maakt het tot een ontembaar schepsel, dat zijnen eigenen weg wil gaan en zich geene banden meer laat aanleggen.

Zet naast zulk een kind nu een paard. Wat voor verschil merkt gij? Het paard luistert naar eenen teugel, zelfs wanneer deze aan zwakke kinderhanden toevertrouwd is. Waarom? Men heeft het er aan gewend. Wat dunkt u nu van de opvoeding der paarden, Neef?

NEEF. Ik ben voldaan, Oom! Ik dank u.

Oom. Nu nog een extratje voor uw geduld. Zie eens, hoe het fiere ros, dat gewend is, aan eenen teugel en aan een bevel van slechts een enkel woord te gehoorzamen, en bij de eerste aanmaning reeds zijne ooren te spitsen, — zie eens, hoe het den hals uitstrekt zijnen meester te gemoet, en hoor, hoe het dezen met luid gehinnik begroet, wanneer het uit den stal gehaald wordt! Ziedaar niet alleen een voorbeeld van de macht der gewenning, maar bovendien een bewijs der waarheid, dat strenge tucht en genegenheid geene onvereinigbare begrippen zijn.

Laat ons nu eenen volgenden keer de reeks van slechte voorbeelden nagaan, die aan de kinderen gegeven worden in gezinnen, waar de ouders zich niet door het Woord laten regeeren.

IV. Over tucht en tuchtiging.

Leiding van den wil. — Het straffen van het kwaad zonder oogluiking en van de prille jeugd der kinderen af. — De klip der eigenliefde. — Gods gedachten over de vleeschelijke liefde der ouders. — Dat de roede alleen gebruikt moet worden, waar het noodig is. — Dat de tuchtiging uit liefde moet toegediend worden. — Gevolgen van het straffen naar willekeur. — Misvorming van het geweten. — Dat een gepast gebruik der roede niet bestaat in een veelvuldig gebruik. — Uitingen van de machteloosheid des opvoeders. — Kleinachting van het kwaad. — Wat de Schrift van het gebruik der roede zegt. — Hoe het tot een opvoeden naar het Woord komt.

Oom. Wel Neef, ik ben benieuwd om te weten, wat gij den laatsten keer nog te vragen had.

NEEF. Gij zijt dus niet van plan, mij andermaal een paar weken te laten wachten. Het manen heeft blijkbaar geholpen. Welnu, mijne vraag betreft eene enkele door u gebezigde uitdrukking. Gij hebt nml. gezegd, dat de ouders, als zij tegenover hunne kinderen de Wet Gods niet handhaven, te laat tot de ontdekking komen, dat hunne kinderen eenen onverzettelijken wil hebben, die alle Goddelijke en menschenlijke ordeningen verfoeilijke breidels acht. Nu heb ik over den wil van het kind zeer verschillend hooren redeneeren. De een zegt: Laat het kind vrij, laat groeien, wat groeien wil, draag slechts zorg, de al te weelderige loten af te snijden. Een ander beweert, dat men het kind in banden moet slaan en het volstrekt geene vrije beweging toelaten. Een derde wil nog wat anders. Wat is uw oordeel ten deze?

Oom. Gij brengt daar eene zeer belangrijke kwestie ter sprake, waar zeer veel aan vastzit. Ik wil u mijne meening wel te kennen geven, maar wij zullen dan de bespreking van het onderwerp, dat nu aan de orde was, tot eenen volgenden keer moeten uitstellen.

Mijn oordeel dan is, dat er ten aanzien van deze zaak zeer veel lichtzinnigheid aan de eene en een nietswaardig geknutsel

aan de andere zijde is, beide daaruit voortkomende, dat men naar den wil der kinderen en naar den eigen wil vraagt in plaats van naar den wil Gods. Houden wij ons bij zooveel verwarring aan het Woord. Dat Woord zegt: „Voedt hen (de kinderen) op in de leering en vermaning des Heeren”. ¹⁾ Men make dus de kinderen bekend met het Woord, opdat dit hen onder Zijne tucht neme; en waar de kinderen zich schuldig maken, hetzij aan rechtstreeksche ongehoorzaamheid aan het Woord, hetzij aan middelijke, door het gebod hunner ouders te overtreden, daar straffe men hen en doe hen alzo het recht der Wet erkennen. Daarmee is natuurlijk de bron der ongehoorzaamheid niet weggenomen, doch dit vermag ook geene opvoeding. Wij spraken echter van eenen „onverzettelijken” wil. Welnu, waar de ouders wijsheid van God begeeren en zichzelf door het Woord laten tuchtigen, daar zullen zij ook de ongehoorzaamheid hunner kinderen, als zonde tegen God, niet ongestraft laten. En waar zij het kwaad voortdurend en zonder oogluiking straffen, van de prille jeugd der kinderen af, daar zullen zij met geen onverzettelijken wil te kampen hebben.

Hiermee is niet gezegd, dat de ouders het hart van een kind kunnen veranderen of de geneigdheid tot ongehoorzaamheid vermogen weg te nemen; evenmin, dat zij elke uiting der neiging tot ongehoorzaamheid kunnen voorkomen.

Overigens komt het er op aan, niet maar van tijd tot tijd eene berisping of eene straf toe te dienen, maar zonder nalaten en van de vroegste jeugd der kinderen af dezen van het kwade af te schrikken, aan het goede te gewennen, en geene afwijking van den goeden regel te gedoogen.

Laat mij u, om mijne bedoeling recht duidelijk te maken, eens eene kleine geschiedenis mededeelen.

Eene moeder had een klein kind, dat de kwade gewoonte aangenomen had van elken morgen, als het gewasschen werd,

¹⁾ Ef. 6:4b.

met zijn handje in de waschkom te slaan en deze omver te werpen. Zij bekeef het kind daarover, maar het baatte niet: het geval herhaalde zich telkens en telkens weer. Hare buurvrouw, aan wie zij het vertelde, gaf haar den raad, om het kind, wanneer het het weer trachtte te doen, eenen flinken klap op de hand te geven. Daar kon de moeder eerst niet toe komen, maar dewijl het kind om geene bedreiging gaf, deed zij het eindelijk en gaf het kind, dat nog maar een zuigeling was, eenen gevoeligen slag op de hand. Het kleine ding zette eene vreeselijke keel op, maar — wierp nooit weer de waschkom omver.

Dit schijnbaar onbeduidend geval is van groote beteekenis. Het is toch duidelijk, dat, zoo de moeder niet doorgetast had, niet alleen het kind zijne kwade gewoonte niet afgeleerd had, maar ook uit deze vele andere kwade gewoonten zouden ontstaan zijn. Gij weet, hoe behendig sommige kleine kinderen hunne moeder in het aangezicht weten te krabben of aan de haren te rukken. En dat moge deze of gene geen kwaad achten, — waar is het, dat kinderen, wien men zulke dingen niet tijdig afleert, later niet zelden hunne ouders slaan. Dan staan de ouders verbaasd over hunne kinderen, en weten niet, hoe dezen toch zoo ondeugend zijn geworden, — en zijn toch zelf de oorzaak van hun verdriet.

DE ZOETE. Maar hoe is het dan mogelijk, dat ook in Christelijke gezinnen, waar de ouders van hunne kinderen gehoorzaamheid aan het Woord eischen, de kinderen veelal zoo ondeugend zijn?

OOM. Dat komt daarvan, Mijnheer De Zoete, dat in zoovele dier gezinnen de ouders zich boven het Woord stellen, dat zij niet voor des Heeren Woord beven, niet God en Zijn Woord boven alles liefhebben, niet zichzelf wegwerpen, maar in eigenliefde zichzelf op den troon plaatsen. De vleesche-lijke liefde nu, die zij hunnen kinderen toedragen, en die hen weerhoudt van dezen te straffen, zoodat zij het Woord ter zijde

stellen, is in den diepsten grond niets dan eene uiting ezer schrikkelijke eigenliefde, die uit den booze is.

Het schijnt wel, alsof zulke ouders waarachtige liefde tot hun kroost hebben; dat het echter slechts schijn is, blijkt uit Spr. 13: 24: „Die zijne roede inhoudt, haat zijnen zoon; maar die hem liefheeft, zoekt hem vroeg met tuchtiging”. Uit dat woord vernemen wij, hoe God over zulke ouders denkt.

DE ZOETE. Gij schijnt nogal van lichamelijke straffen te houden, maar weet gij wel, dat er ook geschreven staat: „Gij vaders! verwekt uwe kinderen niet tot toorn”? ¹⁾

Oom. Maar weet gij wel, vriend, dat er ook geschreven staat: „Men moet Gode meer gehoorzaam zijn, dan den menschen”? ²⁾ Waar nu het kind overtreedt, zal men daar vragen naar den toorn van het kind over de straf, of naar dien van God over de zonde? Toch zeker naar den toorn Gods over het kwaad!

Wat Paulus met de door u aangehaalde woorden bedoelt, kan dus geene betrekking hebben op het straffen van kinderen om eenig door hen bedreven kwaad, tenzij de ouders zich daarbij te buiten gaan en het straffen niet uit liefde geschiedt.

DE ZOETE. Maar er zijn toch wel andere straffen dan lichamelijke; is het nu juist noodig de kinderen te slaan om hunne ongehoorzaamheid?

Oom. Dat de ouders terstond bereid zijn naar de roede te grijpen, verdient in de meeste gevallen afkeuring. Waar eene lichte straf voldoende is om het kwaad te bestrijden, daar late men de kastijding achterwege, opdat het kind gevoele, dat zijn opvoeder niet tuchtigt uit lust tot tuchtiging. Wie er altijd maar op in slaat, neemt ook den prikkel der straf weg en moet de kinderen, wanneer zij het te bont gemaakt hebben, zoo te zeggen afranselen. Gij moet dan ook niet denken, dat ik na de vermaning, berisping en dreiging geen ander tuchtmiddel dan de kastijding zou willen toelaten. Verré van daar. Waar zich

¹⁾ Ef. 6: 4a. ²⁾ Hand. 5: 29.

een natuurlijk middel aan de hand doet om de kinderen voor het kwaad te straffen, daar maak ik er gaarne gebruik van. Wanneer bvb. een ~~won~~ ^{jongen} opzettelijk het speelgoed van zijn broertje vernielt, dan straft men hem mijns inziens het natuurlijkst door hem niet meer aan het spel te laten deelnemen, maar in plaats daarvan hem eene taak op te geven; ledig laten men het kind niet: ledigheid is 's duivels oorkussen.

Men zie echter altijd toe, dat niet het geneesmiddel erger zij dan de kwaal, want er zijn straffen, die niet alleen onnatuurlijk en geestdoodend, maar ook onbarmhartig en gevaarlijk zijn.

DE ZOETE. Als gij van onbarmhartige en gevaarlijke straffen spreken wilt, dan moet gij, dunkt mij, allereerst de lichamelijke straffen noemen.

OOM. Dat geef ik u niet toe. Eene lichamelijke straf kan wel is waar onbarmhartig en gevaarlijk zijn, doch dit hangt af van de wijze, waarop zij toegepast wordt, terwijl er onder de niet-lichamelijke straffen zijn, die op zich zelve onbarmhartig en gevaarlijk zijn.

De kastijding moet uit liefde toegediend worden, d. i. om het kind te beteren, en als de ouders uit liefde hunne kinderen tuchtigen, dan zullen zij vanzelf het lichaam van het kind ontzien, en niet maar slaan, waar slechts een slag toe te brengen is. Nooit straffe men in toorn of woede, nooit make de straf op het kind den indruk van het toegeven aan eene luim. Straft men in toorn of woede, dan gaat men zich licht te buiten en komt de tuchtiging het kind voor als eene wraakneming. Straft men in eene luim, dan leert men het kind eenvoudig onverdraagzaamheid. In beide gevallen gevoelt het kind, dat de opvoeder niet door liefde gedreven wordt, en mist dus de tuchtiging haar doel.

NEEF. Als nu de lichamelijke straf zoo heilzaam werkt, — en dat dit het geval is, heb ik menigmaal bij mijne eigene kinderen opgemerkt, — vanwaar dan toch het verschijnsel, dat

in zoo menig huisgezin, waar de roede niet gespaard wordt en de kinderen toch ook niet mishandeld worden, dezen in het geheel geene achtting voor hunne ouders hebben?

Oom. Dat komt al weer daarvan, Neef, dat zoovele ouders meenen naar willekeur te mogen doen, in plaats van zich door het Woord eenen regel te laten stellen. Als de kinderen heden niet om hunne ongehoorzaamheid gestraft worden, morgen wel en overmorgen weer niet, dan kunnen de ouders wel aan het straffen blijven, want dan is er geene sprake van gewenning aan eenen goeden regel en krijgt het kind den indruk, alsof de strafwaardigheid van het kwaad afhangt van de lui- men der ouders. Wat is natuurlijker, dan dat de kinderen zulke ouders beginnen te verachten? Wat natuurlijker, dan dat zij dezen aanzien voor dwingelanden, en zoomin van hunne ongehoorzaamheid als van de billijkheid der straf overtuigd worden? En wordt bij zulk eenen toestand het geweten niet ook totaal misvormd? — Daarentegen zullen de ouders, die uit vreeze Gods het kwaad nimmer ongestraft laten, achtting en liefde oogsten: het geweten van het getuchtigde kind stelt de ouders in het gelijk. En is het niet opmerkelijk, dat juist in die gezinnen, waar de ouders op tijd de roede gebruiken, deze het minst vaak behoeft ter hand genomen te worden, en een blik, een gebaar of een enkel woord meestal voldoende is om de kinderen tot hunnen plicht te brengen? Men behoeft daar niet den geheelen dag de kinderen te bekijken of af te snauwen, wat trouwens ook niets baat, want het kind gevoelt zeer wel, dat schreeuwen, razen, snauwen, stampvoeten enz. uitingen van machteloosheid zijn.

Nu blijft in vele gezinnen het kwaad niet alleen veeltijds ongestraft, maar wordt er somtijds zelfs om gelachen. Dat in zulke gezinnen bij alle gestrengheid alle tucht ontbreekt, behoeft wel niet gezegd te worden. En toch, in hoe vele gezinnen is zoo iets dagelijks waar te nemen!

DE ZOETE. Dat men lacht om het kwaad, kan niet anders

dan nadeelige gevolgen hebben; ook stem ik u toe, dat de heilzame werking van menige straf wordt belemmerd door eene verkeerde toepassing; maar als gij zoo sterk op de kastijding aandringt, — al wilt gij die ook eerst aangewend zien, waar de andere straffen niet het gewenschte gevolg hebben, — dan wil het mij toch voorkomen, dat gij te weinig van de liefde verwacht.

Oom. Mijn antwoord is: ten eerste, dat in de kastijding, als zij naar het Woord toegepast wordt, de liefde is; en ten andere, dat de Schrift zelfs beveelt de roede te gebruiken. Mijnheer De Zoete, als gij meent, dat lichamelijke straffen, verstandig toegepast, niet heilzaam zijn, dan raad ik u aan, de Spreuken van Salomo eens te herlezen. Daar zult gij een bewijs voor de waarde der roede als tuchtmiddel vinden in het woord: „De dwaasheid is in het hart des jongens gebonden; de roede der tucht zal ze verre van hem wegdoen”¹⁾, en andermaal waar Salomo zegt: „De roede en de bestraffing geeft wijsheid; maar een kind, dat aan zichzelf gelaten is, beschaaamt zijne moeder”²⁾, met welke woorden hij er op wijst, wat er van komt, als de ouders de tuchtiging nalaten. Ook zult gij er deze alles afdoende uitspraak vinden: „Weer de tucht van den jongen niet; als gij hem met de roede zult slaan, zal hij niet sterven. Gij zult hem met de roede slaan, en zijne ziel van de hel redden”.³⁾ Ziedaar de roede niet slechts aanbevolen maar ook geboden.

Wie voor zulke woorden de schouders ophaalt, die wil barmhartiger zijn dan God, maar is een moordenaar van zijn kind.

En als gij nu nog niet vat, dat de roede én heilzaam én onontbeerlijk is, dan wijs ik u er op, dat de groote Opvoeder, de Heere God, hetgeen Hij de ouders beveelt te doen ook Zelf met Zijne kinderen, d. i. met kinderen en volwassenen doet, want ook wij, zal onze ziel van de hel gered worden, moeten met de roede geslagen worden. Wilt gij bewijzen? Ze zijn

¹⁾ Spr. 22 : 15. ²⁾ Spr. 29 : 15. ³⁾ Spr. 23 : 13 en 14.

maar voor het grijpen. Ik noem slechts een paar, die gij bij het nalezen der Schrift met zeer vele andere kunt vermeerderen. Tot David zegt de Heere aangaande Salomo: „Ik zal hem zijn tot eenen Vader, en hij zal Mij zijn tot eenen zoon: dewelke, als hij misdoet, zoo zal Ik hem met eene menschenroede en met plagen der menschenkinderen straffen”.¹⁾ En in Hebr. 12²⁾ leest gij: „En gij hebt vergeten de vermaning, die tot u als tot zonen spreekt: Mijn zoon! acht niet klein de kastijding des Heeren, en bezwijk niet, als gij van Hem bestraft wordt: want dien de Heere liefheeft, kastijdt Hij, en Hij geeselt eenen iegelijken zoon, dien Hij aanneemt. Indien gij de kastijding verdraagt, zoo gedraagt Zich God jegens u als zonen, (want wat zoon is er, dien de vader niet kastijdt?) maar indien gij zonder kastijding zijt, welke allen deelachtig zijn geworden, zoo zijt gij dan bastaarden, en niet zonen. Voorts, wij hebben de vaders onzes vleesches wel tot kastijders gehad, en wij ontzagen hen; zullen wij dan niet veel meer den Vader der geesten onderworpen zijn, en leven? Want genen hebben ons wel voor eenen korten tijd, naar dat het hun goed dacht, gekastijdt; maar Deze kastijdt ons tot ons nut, opdat wij Zijner heiligheid zouden deelachtig worden. En alle kastijding, als die tegenwoordig is, schijnt geene zaak van vreugde, maar van droefheid te zijn; doch daarna geeft zij van zich eene vreedzame vrucht der gerechtigheid dengenen, die door dezelve geoefend zijn.”³⁾

NEEF. Gij hebt ons nu wel duidelijk uiteengezet, hoe de tucht en de tuchtiging moeten opgevat en toegepast worden; maar wie is tot deze dingen bekwaam? Geldt niet ook hier het woord: „Wij struikelen allen in vele”?⁴⁾

Oom. Als wij in waarheid voor het Woord Gods beven en dus waarlijk ernst met de opvoeding maken, dan zullen wij spoer-

¹⁾ 2 Sam. 7: 14.

²⁾ Vers 5—11.

³⁾ Zie ook Job 5: 17, Ps. 118: 18, Jes. 26: 16, Jer. 46: 28 en Openb. 3: 19.

⁴⁾ Jak. 3: 2.

dig tot de ontdekking komen, dat ten eerste de tucht, die het Woord wil, tegen het vleesch ingaat en dat wij veel liever eene eigengemaakte tucht zouden toepassen: — in onze kinderen zien wij ons zelve herleven, en de eigenliefde steekt diep; — ten andere, dat, waar wij de tucht des Woords zoeken te handhaven, de handen ons verkeerd staan en wij hier dit, daar dat over het hoofd zien, heden hier, morgen daar struikelen, nu eens te ver gaan, dan weer niet ver genoeg, in het eene aan overdrijving, in het andere aan geringschatting ons schuldig maken, alzoo telkens mistasten, zoodat wij, oprecht zijnde, moeten bekenen geen verstand van de opvoeding te hebben.

Dit nu zal ons, als het Woord ons boven alles gaat, in de engte drijven. Wanhopen wij dan echter niet, maar klagen wij onzen nood aan God. In dat toevlucht nemen tot de genade Gods ligt het geheim der opvoeding. Waar wij namelijk onze bekommernissen op den Heere werpen, Hem onze kinderen opdragen, en voor dezen aanhouden in het gebed, daar gaat het als vanzelf, want daar neemt de Heere God de ouders zelve onder Zijne tucht, houdt hen bij het Woord, en volbrengt Zijne kracht in hunne zwakheid, en zoo heerscht dan de gerechtigheid Gods door genade.

DE ZOETE. Dat versta ik beter, dan wat gij daar straks van de kastijding zeidet; juist, juist! de genade moet het doen, God Zelf moet het doen, anders komt er van het kind niets terecht. Laten wij dus maar veel voor onze kinderen bidden.

Oom. Zeker, Mijnheer De Zoete, laten wij veel voor onze kinderen bidden, — een kind van veel gebeds komt meestal terecht, — maar laat ons gebed in waarheid een toevlucht nemen tot de genade zijn. Nu is er echter bij God geene genade voor ons of onze kinderen dan in den Heere Jesus Christus, omdat alleen Deze, in vleesch zijnde, aan de gerechtigheid Gods voldaan heeft. Gods genade is zulk eene, waarbij aan de gerechtigheid voldaan is. Daaruit volgt, dat er alleen dan sprake kan zijn van een toevlucht nemen

tot de genade, als er bij ons een hartelijk berouw is over de schending van Gods gerechtigheid; dat daarentegen al ons bidden en ons roepen van: „God moet het doen” en: „de genade moet het doen” niets dan eene vervloekte huichelarij is, als wij intusschen onze kinderen meer ontzien dan de heiligheid van des Heeren Wet, en alzoo van de genade eene achterdeur maken, om aan de tuchtiging van onze kinderen te ontkomen.

DE ZOETE. Laat ons nu voor heden het hierbij laten; het is al over den tijd, en ik heb haast.

Oom. Dan zal ik u niet langer ophouden. Tot weerziens; — denkt er beiden nog eens over na.

V. Over de slechte voorbeelden, die aan de kinderen gegeven worden door ouders, welke zich niet door het Woord Gods laten regeeren.

Het voorbeeld der liefdeloosheid. — Geldgierigheid. — Huwelijken uit berekening. — Onderlinge liefdeloosheid der kinderen. Liefdeloosheid en ondankbaarheid jegens de ouders. — Onbarmhartigheid jegens diensthoden. — Onmededeelzaamheid jegens armen en noodlijdenden. — Het voorbeeld der onverdraagzaamheid. — Het voorbeeld der kleinachting van het Huwelijk. — Het lichtzinnig spreken over het Huwelijk. — De middernachtszending. — Het voorbeeld der ontevredenheid. — Het voorbeeld der ongehoorzaamheid. — Andere slechte voorbeelden.

DE ZOETE. Hebt gij al van den slag gehoord, die mijnen buurman heeft getroffen?

Oom. Welke slag?

DE ZOETE. Gij weet er dus nog niets van? Mijnheer F. is bankroet.

NEEF. Wat zegt gij?! — Gelukkig, dat zijn broer hem kan helpen.

DE ZOETE. Ja, kan, dat is waar, maar.....

NEEF. Nu, wat maar....?

DE ZOETE. Daar komt niets van in. Treurig, vindt gij niet? Het is onbegrijpelijk.

OOM. Onbegrijpelijk, Mijnheer De Zoete? Gij weet toch wel, wat voor leven de oude lui met elkander hadden, en — „zoo de ouden zongen, zoo piepen de jongen”.

DE ZOETE. Hoe? ik begrijp u niet. Hebben de oude Heer en Mevrouw F. dat dan aan hunne kinderen geleerd? Mij dunkt, zij waren scheutig genoeg met de schijven.

OOM. Van die scheutigheid zal ik niets zeggen, maar ik spreek van het leven, dat zij met elkander hadden.

DE ZOETE. O, ik merk het, gij zijt al weer te paard gestegen, vóór ik nog de stijgbeugels zag, en doelt op de kwade voorbeelden, die wij vandaag zouden bespreken; maar, om u de waarheid te zeggen, ik zie hoegenaamd geen verband tusschen het slechte leven, dat de oude Heer en Mevrouw F. met elkander hadden, en de gierigheid van den broer van mijnen buurman.

OOM. Het is goed, dat wij dat onderwerp aan de orde gesteld hebben. Mijnheer De Zoete, hangen liefdeloosheid en geldgierigheid niet op het nauwste samen? Is niet de geldgierigheid eene uiting der liefdeloosheid?

Maar laten wij ons onderwerp geregeld behandelen.

Waar de man zich niet door het Woord laat regeeren, daar is hij onverschillig omtrent het lot zijner vrouw en zoekt in alles zichzelf. Daar hebben de kinderen dagelijks voorbeelden van liefdeloosheid voor oogen, en worden aan de uitingen van een liefdeloos hart van kindsbeen af dermate gewend, dat zij ze al spoedig als natuurlijk beschouwen en zich geene andere uitingen kunnen voorstellen, of, wanneer zij buiten het gezin soms andere waarnemen, deze meestal belachelijk vinden: bedenken wij wel, dat ook het kind in den dood ligt.

Wat natuurlijker, dan dat het kind, dat met zulke voorbeel-

den voor oogen opgroeit, mede slechts zichzelf zoekt, niet gaarne zijn broertje of zusje in het een of ander helpt, ook niet gaarne iets van het zijne mededeelt. Van onmededeelzaamheid tot gierigheid is slechts eene enkele schrede, en waar de gierigheid gevoed en gekoesterd wordt, daar zijn de gevolgen niet te overzien. Geldgierigheid toch is een wortel van alle kwaad, zegt de Schrift.¹⁾

Behoeft het ons te verwonderen, dat kinderen, die dagelijks getuigen zijn van eene bedroevende koelheid, later huwelijken aangaan, alleen maar om het zelf goed te hebben of om een kapitaal machtig te worden? dat zij niet alleen in huis zich liefdeloos jegens elkander en jegens hunne ouders gedragen, maar ook, groot geworden, onverschillig omtrent elkanders lot zijn en zich ondankebaar jegens hunne ouders betoonen; ja zich voor dezen niet zelden schamen en hen gebrek laten lijden?

En wat kan men anders verwachten van de gezinnen, die deze kinderen eerlang stichten, dan dat dáár nog minder hart voor man of vrouw is dan in het ouderlijke huis, dat er geene ware liefde tot de kinderen, en geene barmhartigheid jegens de dienstboden is? En waar dit van de huisgenooten geldt, daar behoeft nauwelijks gezegd te worden, dat men de armen en noodlijdenden in de Gemeente hoe langer zoo minder in liefde gedenkt.

DE ZOETE. Gij spreekt daar terecht van de onderlinge liefdeloosheid tusschen de kinderen, maar mij dunkt, de ouders konden in elk geval veel getwist en gekibbel voorkomen, door zich wat meer met hunne kinderen te bemoeien.

OOM. Ik stel uwe opmerking op prijs. Inderdaad bemoeien vele ouders zich veel te weinig met hunne kinderen en laten dezen het vaak maar uitvechten, of vergenoegen zich met hen te beknorren of den te hard geslagene te ontzetten. Maar dit is niet de voornaamste oorzaak van zoo menig krakeel. — Gij

¹⁾ 1 Tim. 6 : 10.

vestigt mijne aandacht op een ander slecht voorbeeld der ouders.

Als man en vrouw zich niet te zamen onder het Woord buigen, dan zijn tweedracht, getwist en gekijf aan de orde van den dag. Wonen nu de kinderen dagelijks zoo iets bij, dan worden ook zij onverdraagzaam jegens elkander, hebben vermaak in elkanders leed, klikken bijzonder gaarne, hebben dikwijls ruzie, schelden elkander uit voor al wat maar leelijk is, trachten zichzelf recht te verschaffen, en vechten dus gedurig. — In hoevele gezinnen wordt naar zoo iets nauwelijks meer omgezien. Bevreemden kan het ons daarom niet, dat de gezinnen, waar de huisvrede niet herhaaldelijk gestoord wordt, voortdurend schaarscher worden. — Treurige toestand voorwaar, want wat moet er van de opvoeding der kinderen terechtkomen en wat moet er van de toekomstige gezinnen worden, als man en vrouw meestentijds op den voet van eenen gewapenden vrede leven en een enkel woord of gebaar voldoende is om eenen lang bedwongen storm te ontketen?! En behoeft het bij zulk eenen toestand wel verwondering te baren, dat de ontucht hoe langer zoo algemeener wordt?

NEEF. Wat heeft die ontucht met de wederzijdsche onverdraagzaamheid tusschen man en vrouw te maken?

OOM. Mij dunkt, dat verband is niet verre te zoeken. De wederzijdsche onverdraagzaamheid is eene uiting der liefdeloosheid, niet waar? Welnu, waar de ouders door hunne liefdeloosheid jegens elkander herhaaldelijk den band des Huwelijks schenden, daar krijgen de kinderen van het Huwelijk geen beter begrip, dan dat het bloot eene maatschappelijke overeenkomst of verbintenis is, een samenwonen van eenen man en eene vrouw, zoo goed of zoo kwaad als het dan gaat. Wat natuurlijker, dan dat de kinderen van zulke ouders, wanneer zij later zelve getrouwd zijn, den band des Huwelijks slechts waardeeren naar den meerderen of minderen voorspoed, dien zij genieten, hem volstrekt niet als door

God gelegd beschouwen, en meenen hem te kunnen ontbinden, wanneer hun dat goed dunkt?! Wat natuurlijker, dan dat de kinderen, die in het ouderlijke huis het Huwelijk dagelijks zagen ontheiligen, later zelve den echtelijken band óf breken óf dermate schenden, dat het Huwelijk zoo te zeggen opgelost is?!

Als nu de liefdeloosheid zulke vruchten draagt, wat moet er dan voortkomen uit een gezin, waar de ouders gewoon zijn, ook in het bijzijn der kinderen, zich over het Huwelijk lichtzinnig uit te laten?!

DE ZOETE. Zulke gezinnen zijn er, het is waar; maar in een Christelijk en fatsoenlijk gezin zal men zoo iets toch niet te hooren krijgen.

Oom. Ach, Mijnheer De Zoete, dat dit zoo ware! Gij zult toch niet willen beweren, dat men alleen dáár zich in dit opzicht schuldig maakt, waar men zich niet ontziet, in het bijzijn der kinderen de vuilste taal uit te stooten?

Wat dunkt u van een „Christelijk” gezin, waar bij voorkeur zoogenaamde liefdeshistoriën opgedischt worden, waar knapen en meisjes, die den schoolbanken nog niet eens ontgroeid zijn, met plagerijen gekweld worden, waar de ouders zich allerlei onwelvoegelijke uitdrukkingen veroorloven en door onkuische gebaren of een afschuwelijk lachen den innerlijken brand verraden?

Ach, de vader behoeft niet een bezoeker van bordeelen te zijn, noch de vrouw zich schuldig te maken aan eenen ontuchtigen levenswandel, om de toekomstige huwelijken der kinderen te verwoesten?

In hoevele, in hoe ontelbaar vele gezinnen is zoo iets als ik daar straks noemde dagelijks waar te nemen! Wat verbaast men zich dan over het schrikbarend toenemen der zelfbevelekking onder de jeugd, en de algemeenheid der sodomie tot zelfs onder grijsaards? Moet het dan niet komen tot een verderven van zichzelf, waar men zich niet door het Woord laat bestraffen, waar men de tucht des Woords haat, en leven,

welvaart en gezondheid meent te hebben buiten het Woord?

Hier is de vinger Gods, Die in de dwaasheid van den zelfden verdervenden mensch, die Zijn Woord niet acht, de wijsheid des Woords openbaart en verheerlijkt.

DE ZOETE. Mij dunkt, het zal u wel aanstaan, dat tegenwoordig in de Christelijke bladen zooveel over de ontucht geschreven wordt, dat men zoo op het zevende gebod drukt en voortdurend op middelen bedacht is om het kwaad te bestrijden.

Oom. In zooverre hetgeen over de ontucht geschreven wordt op het Woord Gods gegrond is en dus geene verwarring sticht, maar de van God gestelde orde zoekt te bewaren, juich ik het ten zeerste toe. Uit de middelen, die ter verbetering aangewend worden, blijkt echter genoegzaam, dat er geen besef is van de macht des Woords, noch vreeze voor de heiligheid des Woords.

DE ZOETE. Dat staat te bewijzen. Het gaat, vind ik, niet aan, om menschen, die den moed hebben om de dingen bij hunnen naam te noemen en in weerwil van den spot der wereld de ontucht eene schrikkelijke zonde, zonde tegen den hoogen God te heeten, te beschuldigen van geene vreeze voor de heiligheid des Woords te hebben.

Oom. Wel zoo, Mijnheer De Zoete, dan vraag ik u, of dáár vreeze voor de heiligheid van des Heeren Woord is, waar men, om een zeker doel te bereiken, de van God gestelde orde verbreekt en alzoo naar willekeur over eene instelling Gods beschikt.

DE ZOETE. Wel neen, maar is dat hier dan het geval?

Oom. Zeer zeker! Weet gij dan niet, dat er middernachtszendingen zijn?

DE ZOETE. Gelukkig, dat zij er zijn!

Oom. Is het ook gelukkig, dat die middernachtszendingen op straat of ter vergadering zijn op eenen tijd, wanneer zij tehuis moesten zijn?

DE ZOETE. Maar verrichten zij hun werk dan niet tot welzijn van den naaste?

Oom. Daarnaar hebt gij niet allereerst te vragen. Vóór alles hebben wij te vragen naar den wil Gods, naar de eere Gods, en waar deze bij ons voorgaat, daar moet de behartiging van des naasten welzijn noodzakelijk volgen; zien wij echter niet eerst op hetgeen naar ons inzicht tot welzijn van den naaste strekt, om vervolgens de eere Gods daaraan vast te knoopen.

DE ZOETE. Maar strekt dat dan niet ter eere Gods, dat men den naaste terughoudt van de paden der zonde, waardoor het gebod Gods overtreden wordt?

Oom. Als dat ten koste van de door God gestelde orde geschiedt, zeker niet, want dan gaat men tegen het Woord in, en zulks is niet met een zoeken van de eere Gods te rijmen. Zie, Mijnheer De Zoete, waar men de eere Gods bedoelt, daar vraagt men allereerst den mond des Woords; daar eert men de instellingen Gods, zooals het Huwelijk en het Huisgezin, en daar geven het Huisgezin en het ambt, dat men heeft, handen vol werks. Ijdelheid en nogmaals ijdelheid is echter het roepen van „ter eere Gods!” en „voor de eere van Koning Jesus!” waar men niet vraagt naar het Woord en naar welgevallen meent te kunnen handelen met Gods instelling. Daar heeft men tijd en gelegenheid voor alles, behalve om zich bezig te houden met zijn gezin; daar heeft men eene roeping voor allerlei Christelijke werkzaamheden, maar niet voor de opvoeding van zijn eigen kroost; daar heeft men overal zijne naasten, alleen niet in zijn eigen huis; daar heeft men een oog voor allerlei wanverhoudingen en allerlei bederf, behalve voor de wanverhouding en het bederf in zijn eigen gezin.

DE ZOETE. Moet men de menschen dus maar aan hun lot overlaten?

Oom. Als wij in waarheid God vreezen, dan zal de liefde van Christus ons dringen om in den kring, waarin God ons geplaatst heeft, onzen naaste van nut te zijn; dan zullen wij echter vóór alles ons met ons huisgezin bemoeien. En voorts

hebben wij toe te zien, dat wij niet in het ambt van de leeraars en opzieners der Gemeente grijpen, iets waaraan de midder-nachtszendingen zich ongetwijfeld schuldig maken.

NEEF. Nu hebt gij Mijnheer De Zoete nog niet aangetoond, dat er bij hen, die door zulke middelen als de middernachts-zending de ontucht willen bestrijden, geen besef van de macht des Woords is.

Oom. Is dit eigenlijk nog wel noodig? Waar men toch de instellingen des Woords kleinacht en van allerlei mensche-lijke instellingen heil en beterschap verwacht, daar behoeft nauwelijks gevraagd te worden, of er besef van de macht des Woords is.

Ik weet wel, de vrienden der middernachtszending zullen dit luide ontkennen en de middernachtszendingen zelfden zullen ons tegenkomen met de nadrukkelijke verklaring dat zij juist met het Woord Gods de menschen zoeken terecht te brengen. Maar laten wij ons niet in de war brengen door allerlei betui-ingen, beweringen, leuzen enz. De god der eeuw steekt zijne dienaren in de meest verschillende gewaden, — al naar den kring, waarin hij hen laat werkzaam zijn, — nu eens in het lichtgewaad eener zoogenaamde beschaving, dan weer in het deftig en behaaglijk kostuum eener eigenwillige vroomheid, nu eens in een kleed van de nieuwste, dan weer in een gewaad van zeer ouderwetsche snede. En tonnen gouds, millioenen, schatten is het hem waard, om hen, die bedenkelijk het hoofd schudden of zuchten over de krankheid van Huisgezin, School, Kerk en Maatschappij, af te houden van den eenigen Medicijn-meester der zielen. Om dat doel te bereiken, doet hij vereeni-ingen en stichtingen van allerlei aard als paddestoelen te voor-schijn komen, en deze werken van menschenhanden zullen nu het heil aanbrengen: in de sfeer der vereenigingen en stichtin-gen zal de dageraad der gezondheid opgaan. Die nu den god der eeuw gelooven, helpen zich met zulke krukken voort, maar komen nimmer tot genezing, omdat zij de genezing overal

zoeken, behalve daar, waar zij te vinden is, nml. onder de vleugelen van den Christus Gods, de Zon der gerechtigheid. ¹⁾

Laat ons echter na deze uitweiding tot ons eigenlijk onderwerp terugkeeren.

DE ZOETE. Zullen wij dan nu ook eens spreken van de kwade voorbeelden, die de vrouw door haar gedrag geeft? Gij zult toch toestemmen, dat ook zij, evenzeer als haar man, hare kinderen wel voorgaat in het kwade?

Oom. Dat stem ik toe. Intusschen is het een bedroevend verschijnsel, dat de een zoozeer op de gebreken van den ander ziet, in plaats van op zijne eigene; dat vaak noch de man zijne vrouw tracht te leiden, noch de vrouw het kwade bij haren man door het goede zoekt te overwinnen.

Doch spreken wij van de vrouw alleen.

Als de vrouw zich niet door het Woord Gods laat regeeren, dan zal dit allereerst daarin uitkomen, dat zij niet onderdanig is aan haren man. En dit gemis aan onderdanigheid uit zich ten eerste in ontevredenheid en ten andere in ongehoorzaamheid.

DE ZOETE. Nu, die ontevredenheid mag de vrouw voor zichzelf houden, maar de ongehoorzaamheid der vrouw, dat is inderdaad een zeer slecht voorbeeld voor de kinderen.

Oom. Als gij de ongehoorzaamheid veroordeelt, dan moet gij het de ontevredenheid ook doen, want deze is als het ware de moeder der ongehoorzaamheid. Overigens gaat het niet aan om te zeggen: „Die mag de vrouw voor zichzelf houden”, want de ontevredenheid uit zich wel degelijk.

Als de vrouw niet tevreden is met de haar van God aangezezen plaats, dan wordt uit haar gansche gedrag, uit houding, gebaren en woorden openbaar, dat zij zich niet gelukkig gevoelt en haar ongeluk aan haren afhankelijken staat wijt.

Dit ontgaat het scherpziende oog der kinderen niet. Door het voorbeeld der moeder wordt nu de ontevredenheid, die ook op

¹⁾ Zie Mal. 4 : 2.

den bodem van hun hart sluimert, wakker gemaakt, en gelijk de vrouw haar ongeluk aan den man wijt, zoo sluipt nu bij de kinderen de meening in, dat hunne ouders hun geluk eigenlijk in den weg staan, dat dezen hun voortdurend iets onthouden en dat zij eerst dan waarlijk vrij en gelukkig zouden zijn, als zij onder het ouderlijk gezag weg waren. Het geweten moge al tegen zulke gedachten opkomen, de booze neigingen behoeven weinig voedsel om met elken dag krachtiger te worden.

Heeft deze meening eenmaal ingang gevonden, dan beginnen alle banden te knellen en ontstaat de begeerte om in huis en school zich te ontworstelen aan elken teugel.

Kan men nu, waar dit het geval is, iets anders verwachten, dan dat in de toekomstige gezinnen op zijn zachtst genomen de rechte stemming gemist wordt?

De gevolgen van de ontevredenheid der vrouw beperken zich echter niet tot Huisgezin en School, zij worden ook aanschouwd in Kerk en Maatschappij. Uit de huisgezinnen, waar het Woord de heerschappij niet heeft en de woekerplant der ontevredenheid dus welig tiert, komt de breede schare van ontevreden, die op elk gebied der samenleving beterschap verwacht van uitbreiding van eigene bevoegdheid. — Bevredestiging wordt in dezen weg echter niet gevonden. Geluk en vrijheid wordt slechts gesmaakt, waar men bij het Woord en zijne ordeningen blijft. De Heere Jesus heeft gezegd: „Indien dan de Zoon u zal vrijgemaakt hebben, zoo zult gij waarlijk vrij zijn”¹⁾, — ook in banden, ja zelfs in knellende, hoeveel te meer in zulke, welker druk slechts te wijten is aan de verkeerdheid van den mensch zelve.

DE ZOETE. Als de ontevredenheid in uw oog reeds zoo laakbaar is, dan zal de ongehoorzaamheid der vrouw er wel geducht van langs krijgen. Nu, ik mag het lijden, want ik ken waarlijk niets, dat zóó slecht op de kinderen werkt als dat tegenstreven van de vrouw.

¹⁾ Joh. 8: 36.

Oom. Ik wel, Mijnheer De Zoete, . . . : de liefdeloosheid van den man jegens zijne vrouw; die komt dan ook op hetzelfde neer. Beide zijn openbaringen van de vijandschap des vleesches tegen de heerschappij van God en Zijn Woord.

Overigens ben ik met u van oordeel, dat de ongehoorzaamheid der vrouw zeer treurige gevolgen heeft voor de opvoeding der kinderen. Waar toch de vrouw zich openlijk verzet tegen het gezag van haren man en alzoo tegen het gezag van het Woord Gods, daar ziet men ook bij de kinderen een aanhoudend verzet tegen den wil hunner ouders en eene jammerlijke verachting van het Woord. Hoe kan het ook anders? De vonk van het verzet tegen alle ordeningen Gods smeult immers in het hart van jong en oud, zoodat slechts brandstof aangedragen en het vuur maar een weinig behoeft aangeblazen te worden, om het booze hart in gloed te zetten. Grenzenloos is dan ook de wanorde, die aanschouwd wordt, ontzettend dikwijls de toooneelen, die afgespeeld worden in gezinnen, waar de vrouw als het ware krijg voert tegen den man. Van opvoeding kan in zulke gezinnen eigenlijk geene sprake zijn. Immers wat daar de een opbouwt, breekt de ander af, wat de een plant, rukt de ander uit, zoodat men evengoed kan zeggen, dat de akker der opvoeding er braak ligt. Het zaad van den opstand tegen Goddelijk en menschelijk gezag laat intusschen niet na, wortel te schieten, en brengt meer dan honderdvoudige vrucht voort.

Wanneer men nu bedenkt, dat het in ontelbaar vele gezinnen aldus toegaat, dan behoeft men zich waarlijk niet te verwonderen over de ongehoorzaamheid en hoofdigheid der kinderen in school en catechisatie, over de bandeloosheid der straatjeugd, die zelfs geene politie ontziet, over den onwil en de onhandelbaarheid der ondergeschikten, over het woelen van socialisme, anarchisme en alle andere machten der duisternis, over het schromelijk gemis aan eerbied voor de overheid in het algemeen, — in één woord: over den geest van verzet tegen alle van

God gestelde machten en ordeningen, die heden ten dage over jong en oud blijkbaar is uitgegoten.

NEEF. Daar noemt gij heel wat gevolgen op, waaronder er zelfs zijn, die wel eene afzonderlijke bespreking-verdienden. Denkt gij er wel aan, dat wij nog altijd moeten handelen over de wederzijdsche verhouding tusschen vrijen en dienstbaren?

Oom. Zeker wel, Neef. Het was juist mijn plan, den volgenden keer eens over dat onderwerp te spreken. Wat voorts de kwade voorbeelden betreft, van deze zouden wij nog eene menigte kunnen opnoemen. Wij hebben tot nu toe alleen die besproken, welke in verband staan met de wederzijdsche verhouding tusschen man en vrouw; maar hoeveel andere doen evenzeer hunnen verderfelijken invloed gelden!

Gij zit te eten, of zijt bezig met uw werk. Er komt iemand, die u gaarne even wil spreken. Gij wenscht echter niet gestoord te worden, of hebt geen tijd te verliezen, of wilt die u komt spreken niet te woord staan. „Zeg maar, dat ik niet tehuis ben”, heet het nu tot een uwer kinderen. — „Maar U is immers wél tehuis, Vader.” — „Hoor je niet, wat ik je zeg? ga heen en doe open.” Het kind gaat, en doet wat het gezegd is; maar zult gij u later ook behoeven te verwonderen, wanneer gij ontdekt, dat uw kind zich door leugens uit de verlegenheid tracht te helpen?

„Daar komt die vervelende vent weer aan!” zegt gij, als gij in de verte iemand ziet aankomen, op wiens bezoeken gij volstrekt niet gesteld zijt. Er wordt gebeld, de meid dient aan, de man wordt binnengelaten. Nu zijt gij opeens zeer ingenomen, zeer vereerd met het bezoek; gij veinst hoogachting, vriendschap, hartelijkheid, verknochtheid enz.; maar als de deur straks achter den bezoeker toegaat, dan is deze weer de „vervelende vent”, of wel gij maakt u vroolijk over hem, — en zoo maakt gij van uwe kinderen kleine veinzaards en huichelaars.

Gij hebt eene winkelzaak. Er komt een klant, koopt het een en ander, en betaalt voor zekere waar een paar centen te veel,

dewijl hij niet weet, dat het artikel afgeslagen is. Als hij vertrokken is, maakt een uwer kinderen u daarop opmerkzaam. „Die heeft hier ook wel eens wat gehaald, dat hij nooit betaald heeft; ik zal dus wat ik te veel krijg maar als afbetaling van de oude schuld beschouwen”, is het antwoord, — en zoo geeft gij aan uw kind het voorbeeld van oneerlijkheid.

Zoo zou ik kunnen voortgaan, maar genoeg: wie waarlijk God vreest, neemt het nauw met des Heeren Woord en Wet in alle omstandigheden des levens; wie daarentegen den Heere eert met de lippen, maar zijn hart verre van Hem houdt, die stelt zichzelve eenen regel en eene grens, en verzet de palen, naar het hem goeddunkt.

Laat ons nu dit onderwerp als afgehandeld beschouwen en den volgenden keer het onderwerp bespreken, dat Neef zooveel belang schijnt in te boezemen.

VI. Over vrijen en dienstbaren.

Verschil in karakter. — Plicht der ondergeschikten om ook den harden heeren onderdanig te zijn. — Ongehoorzaamheid en onbescheidenheid der dienstbaren. — De éénheid van vrijen en dienstbaren in Christus. — Het tegenspreken en het gemis aan goede trouw. — Het verband tusschen de opvoeding en het gehalte der dienstboden. — Dat het God belijft, in den regel door de menschelijke opvoeding te werken. — De invloed der opvoeding op den dienstbaren stand. — Onvriendelijkheid, liefdeloosheid, onbillijkheid en zelfzucht der heeren en vrouwen. — Hoe den toestand te beteren. — De rechte maat in alle dingen. — Misplaatste en gewaande nederigheid.

Oom. Ik had al gedacht, dat gij vanavond niet kwaamt, Neef. Gij hebt, naar ik hoor, vandaag eene vermoeiende reis gehad?

NEEF. Dat is waar, Oom, maar het onderwerp, dat heden aan de orde is, kwam mij te belangrijk voor, dan dat ik deze gelegenheid kon laten voorbijgaan.

Oom. En wat is wel de oorzaak van uwe bijzondere belangstelling in dat onderwerp?

NEEF. Gij weet, dat mijne vrouw veel getob heeft met de dienstboden, en ik begrijp niet, wat daarvan eigenlijk de oorzaak is, want dat de dienstboden, die wij achtereenvolgens gehad hebben, altijd van de slechtsten waren, kan ik juist niet zeggen, maar evenmin zou men met recht kunnen beweren, dat zij door mijne vrouw niet goed zijn behandeld geworden. Integendeel, ik houd mij overtuigd, dat deze zich in dit opzicht niets te verwijten heeft. En toch hebben wij met onze ondergeschikten voortdurend allerlei kruis, en zien wij ons herhaaldelijk genoodzaakt van personeel te veranderen. Hebben wij nu weer eene nieuwe meid gekregen, dan gaat het eerst weer heel goed, uitnemend zelfs, maar dat duurt slechts een paar maanden of hoogstens een half jaar. Langzamerhand wordt het minder, en komt mijne vrouw zich bij mij beklagen over ongezegelijkheid, onbescheidenheid, nalatigheid enz., zoodat ik bij elke verandering reeds bij mij zelven zeg: „Nieuwe bezems vegen schoon; straks is het misschien weer het oude lied”, — en meestal krijg ik gelijk.

Ziedaar een raadsel, waarvan ik tot heden de oplossing nog niet heb kunnen vinden. Van u hoop ik echter eene verklaring te zullen krijgen, en daarom verlangde ik zoozeer naar de bespreking van hedenavond.

Oom. Hoewel ik in het oplossen van raadsels nooit heb uitgemunt, komt mij dit geval toch niet onverklaarbaar voor. Als wij ons onderwerp geregeld bespreken, zullen wij, naar ik vertrouw, wel een antwoord op uwe vraag vinden.

DE ZOETE. Het wil mij altijd voorkomen, dat heel veel onaangenaamheden, die men aan zijne ondergeschikten beleeft, bloot een gevolg zijn van het niet bij elkander passen van zekere karakters. Dunkt u dat ook niet?

Oom. Wat zal ik u zeggen, Mijnheer De Zoete? het hangt er maar van af, hoe gij het karakter opvat. Er zijn er, die het

karakter beschouwen als bloot eene zekere eigenaardigheid van den mensch, als iets onzijdigs, als iets, dat op zichzelf niet zondig is en dat daarom steeds vergoelijkt behoort te worden, alsof niet het karakter, ook bij de besten en edelsten, de doorgaande openbaring van een zondig hart is. Vandaar dat zij, die in eigen oog eigenlijk geene zonde hebben of hunne zonde niet willen belijden, voortdurend gereed zijn met alles, wat zij misdoen, op rekening van het karakter te stellen.

Vat gij dus het karakter op als mede in het zondige hart begrepen en als zoodanig verantwoordelijk voor God, dan ben ik het volkomen met u eens.

DE ZOETE. Gij zult toch niet ontkennen, dat er goedige, inschikkelijke en vreedzame karakters zijn?

Oom. Die zijn er, maar aangezien het karakter zich niet van het hart laat scheiden, en dit hart bij allen boos is, bieden zelfs de vreedzaamste, verdraagzaamste en inschikkelijkste karakters geen en waarborg voor eenen duurzamen vrede. Daar alleen is vrede, waar een bukken, en zolang er een bukken is voor de ordeningen van het Woord Gods, — en hiermee is te gelijk de oorzaak aangewezen van zoovelerlei leed, dat de rust en het geluk van onnoemelijk vele huisgezinnen verstoort en vergalt.

DE ZOETE. O zeker, als slechts het Evangelie doorwerkte, dat zou heerlijke huisgezinnen geven, dat zou eene gewenschte verbetering in het lot der ondergeschikten ten gevolge hebben!

Oom. Die ondergeschikten schijnen in uw oog de verdrukte onschuld te zijn, terwijl het toch eene onbetwistbare waarheid is, dat de heeren minstens evenveel reden tot klagen over hunne ondergeschikten hebben als dezen over hunne meerderen.

DE ZOETE. Ik zal niet ontkennen, dat er vele dienstboden zijn, over wie met alle recht geklaagd wordt, maar als de heeren en vrouwen wat meer liefde en geduld oefenden, dan zou de stemming in menig huisgezin er veel beter op worden en de klachten over de gebreken der dienstbaren in gelijke mate verminderen.

Oom. Dat zeer vele heeren en vrouwen hunne dienstboden niet behandelen, zooals behoort, wie zou dat tegenspreken? maar zijn de heeren en vrouwen het alleen of voornamelijk, die het Woord hebben losgelaten? Hebben de ondergeschikten dat niet evenzeer gedaan? Is dan de kleinachting van de ordeningen Gods niet een algemeen verspreid, tot alle standen doorgedrongen kwaad? Wat vraag ik echter ook nog langer met zoovele feiten voor oogen, als men dagelijks beleeft?!

De ZOETE. Maar als de heeren en vrouwen door hun onredelijk gedrag hunne onderhoorigen prikkelen?

Oom. Dan zegt de Schrift tot zulke onderhoorigen: „Zijt met alle vreeze onderdanig den heeren, niet alleen den goeden en bescheidenen, maar ook den harden”.¹⁾

Nu vat ik echter, wie de verdrukten zijn, voor welke gij het opneemt; maar uit het aangehaalde woord blijkt duidelijk, dat er bij zulke ondergeschikten geene sprake is van gehoorzaamheid aan het Woord. Waar nu deze ontbreekt, daar zullen de dienstboden ook niet het gezag van hunne meerderen erkennen, hun niet de schuldige eer geven, noch hun werk behoorlijk verrichten. Zelfs kan men stuk voor stuk aanwijzen, hoe de verlating van het Woord de oorzaak is van al wat men in de dienstboden laakt.

De Schrift zegt²⁾: „Gij dienstknechten zijt gehoorzaam uwen heeren naar het vleesch”; intusschen zijn ongehoorzaamheid en ongezeggenheid aan de orde van den dag en wordt naar den wil der heeren en vrouwen niet gevraagd, om de eenvoudige reden, dat men niet meer naar den wil Gods vraagt en dus wandelt naar den lust van het booze hart. „Met vreeze en beven,” volgt er, d. w. z.: steeds bereid zijnde om uwen heeren de schuldige eer te geven en te allen tijde er op bedacht zijnde om alle aanleiding tot misnoegdheid uit den weg te nemen. Maar kom eens kijken. Allerlei onvoegzame uitdrukkingen zijn schering en inslag in de gesprekken der onderhoo-

¹⁾ 1 Petr. 2: 18. ²⁾ Ef. 6: 5 vv.

rigen over hunne heeren en vrouwen. Zoo is er dan ook geene sprake van een gehoorzaam zijn „in eenvoudigheid”, d. i. ongeveinsdheid, „des harten, gelijk als aan Christus”. „Niet naar oogendienst, als menschenbehagers”, zal men zijnen heeren gehoorzaam zijn, „maar als dienstknechten van Christus, doende den wil van God van harte”. Daar men echter geen dienstknecht van Christus is en alzoo den wil van God niet van harte doet, is men op zijn best genomen een oogendienaar en menschenbehager, en doet zijnen plicht om lof in te oogsten, en slechts zoolang men onder het oog van zijnen meester is. „Dienende met goedwilligheid den Heere, en niet de menschen”, staat er verder. Die goedwilligheid is er echter niet. Men dient slechts uit dwang of noodzakelijkheid, en dient dan ook niet den Heere, maar de menschen, of eigenlijk noch den Heere, noch de menschen, maar zichzelf en den duivel. Zoo heeft men dan zijnen loon weg en eet zich den dood aan hetgeen er volgt: „Wetende, dat zoo wat goed een iegelijk zal gedaan hebben, hij datzelve van den Heere zal ontvangen, hetzij dienstknecht, hetzij vrije”, en zoo blijft het oog gesloten voor hetgeen op eene andere plaats ¹⁾ aan deze woorden wordt vastgeknoopt: „Die onrecht doet, die zal het onrecht dragen, dat hij gedaan heeft; en er is geene aanneming des persoons”.

DE ZOETE. Gij zet de heeren nogal hoog, vind ik; er staat toch ook geschreven: „(In Christus) is noch dienstbare, noch vrije”. ²⁾

Oom. Neen, vriend, ik zet de heeren niet hoog; zij staan hoog, nml. boven de dienstbaren, omdat God, Die het zoo wil, hen daar gezet heeft. Maar wat wilt gij met die aanhaling uit Gal. 3 zeggen?

DE ZOETE. Dat is nogal duidelijk. Daar wordt immers de gelijkheid van vrijen en dienstbaren geleerd. De heeren hebben dus, zou ik zeggen, wel reden om niet zoozeer op hunne eer te staan en daardoor weezin en tegenstand te wekken.

¹⁾ Col. 3: 25. ²⁾ Gal. 3: 28.

Oom. Gij dwaalt zeer, Mijnheer De Zoete; lees slechts wat er volgt: „want gij allen zijt één in Christus Jesus; en indien gij van Christus zijt, zoo zijt gij dan Abrahams zaad, en naar de belofte erfgename”. Niet eene onderlinge gelijkheid, die alle verschil in stand opheft, wordt daar dus geleerd, maar de eenheid van vrijen en dienstbaren in Christus, d. i. hunne gelijkheid voor God, naardien vrijen en dienstbaren beide in Christus erfgename des eeuwigen levens zijn. Ten overvloede wijs ik u nog op Paulus' woord aan Timotheüs: „De dienst-knechten, zoo velen als er onder het juk zijn, zullen hunne heeren alle eer waardig achten, opdat de Naam van God, en de leer niet gelasterd worde. En die geloovige heeren hebben, zullen hen niet verachten, omdat zij broeders zijn, maar zullen hen te meer dienen, omdat zij geloovig en geliefd zijn, als die deze weldaad mede deelachtig zijn”.¹⁾ Let er wel op: zij „zullen hunne heeren alle eer waardig achten, en hen niet verachten, omdat zij broeders zijn”, zegt de Apostel.

DE ZOETE. Ja, maar er staat: „zoovelen als er onder het juk zijn”, d. i. onder het juk der slavernij of lijfeigenschap. De dienstbaren, die Paulus dus op het oog heeft, verkeerden in eenen gansch anderen toestand, dan die bij ons en de andere beschaafde volken. Wij kennen immers geene slavernij of lijfeigenschap meer. Dat maakt toch zeker wel eenig verschil?

Oom. Met de wegneming van het juk der slavernij of lijfeigenschap heeft God wel het lot van den dienstbaren stand verzacht, maar dezen stand niet opgeheven. Zoo is het dan ook de wil van onzen God, Die een God van orde is, dat de gehoorzaamheid en de eerbied blijven, en de dienstbaren, die God vreezen, zullen de meerdere vrijheid niet gebruiken om zich tegenover hunne meerderen te doen gelden, maar genieten hetgeen God te genieten geeft, en om Christus' wil hunnen heeren alle eer en trouw bewijzen. Als men Gods ordening acht, dan vraagt men niet met hoe weinig eer het wel toe

¹⁾ 1 Tim. 6: 1 en 2.

kan, maar eert zijne meerderen als vanzelf, zonder zich daar juist op toe te leggen.

Maar ik ga verder. Aangaande de dienstknechten schrijft Paulus aan Titus ¹⁾, dat deze hen zal vermanen, „dat zij hunnen eigenen heeren onderdanig zijn, dat zij in alles welbehaaglijk zijn, niet tegensprekende”. Hoeveel tegenspraak hebben intusschen de meerderen van hunne minderen te verdragen! Hoevele dienstboden zij zoo aanmatigend, dat zij zelfs willen heerschen in plaats van bevelen te ontvangen. En dan volgt er: „Niet onttrekkende, maar alle goede trouw bewijzende”. Nu weet gij echter evengoed als ik en ieder ander, dat de eerlijke en trouwe dienstboden met eene lantaarn zijn te zoeken, en dat men, zoo men niet bedrogen wil uitkomen, niet te voorzichtig kan zijn met zijnen ondergeschikten zijn vertrouwen te schenken; ook, dat vele dienstboden, die niet rechtstreeks van het goed hunner meesters onttrekken en dus bij allen voor eerlijk en trouw doorgaan, door traagheid en nalatigheid vaak nog meer laten verloren gaan, dan anderen met bedrog ontvreemden. Inderdaad, men mag wel vragen: Waar zijn de dienenden, die hun nederig beroep nog als een Goddelijk beroep beschouwen en hun werk als in de tegenwoordigheid Gods verrichten?! Ja, daaraan juist hapert het bij de dienstbaren: bij een groot deel van hen is in het geheel geene vreeze voor God en Zijn Woord, maar eene ontzettende vervreemding van de Schrift, en bij een ander deel, in weerwil van alle kennis, in den grond der zaak een verachten van Gods ordeningen.

NEEF. Maar Oom, wat heeft dat alles nu met de opvoeding te maken? Gij vergeet toch, hoop ik, niet, dat wij bij elkander gekomen zijn, om over de opvoeding der kinderen te spreken?

OOM. Volstrekt niet, Neef! En er bestaat tusschen het gehalte der dienstbaren en de opvoeding der kinderen een zeer nauw verband. Bedenk slechts, dat de dienstboden ook eene opvoeding genoten hebben, deze

¹⁾ Tit. 2: 9.

moge dan goed of slecht geweest zijn. Wat zij in het ouderlijk huis en op school geleerd hebben, dat vertoonen zij later in hun beroep. En denk nu eens even terug aan ons gesprek over de slechte voorbeelden, dan zult gij terstond inzien, hoe eene opvoeding zonder het Woord of eene zoogenaamd „Christelijke” opvoeding, waarbij de Christelijkheid evenwel slechts in eenige uiterlijkheden bestaat, noodzakelijk ten gevolge moet hebben, dat de dienstbaren zich in hunnen stand en op hunne plaats niet meer tehuis of gelukkig gevoelen, daarom ook niet naar behooren hun werk verrichten, en alzoo de orde, den vrede en het geluk bannen uit de huisgezinnen, waarin zij eerlang worden opgenomen.

DE ZOETE. De opvoeding oefent op den dienstbaren stand ongetwijfeld wel eenigen invloed uit, maar er ware buitendien zooveel te doen, dat nagelaten wordt. Als men bvh. zijne ondergeschikten naar de kerk liet gaan, de catechisatie liet bijwonen, hun stichtelijke lectuur bezorgde en de huiselijke godsdienstoefening met hen niet verzuimde, dan zou het er heel anders beginnen uit te zien, dan zouden er ten minste heel wat klachten minder zijn.

Oom. Wat gij daar opnoemt behoort in elk geval plaats te hebben, maar ik verzeker u, en de ervaring van zooveelen bewijst het, dat als eerst de opvoeding in het ouderlijk huis verwaarloosd is en de kinderen opgegroeid zijn in Godvergetenheid of opgevoed in een nevelachtig Christendom, waarbij wel veel van „het milde Evangelie” wordt gewaagd, maar de Wet Gods onder den voet gehaald, slechts zeer zelden iets van den invloed van prediking, catechisatie enz. te bespeuren is. Terecht zegt Salomo: „Leer den jongen de eerste beginselen naar den eisch zijns wegs; als hij ook oud zal geworden zijn, zal hij daarvan niet afwijken” ¹⁾, en wat voor op zichzelf goede middelen men ook aanwende, om eenen heilzamen invloed op de volwassenen uit te oefenen, de opvoeding kunnen deze middelen

¹⁾ Spr. 22: 6.

niet vervangen, en wel omdat de ons van God aangewezen weg een andere is, want het blijft geschreven: „Voedt hen op in de leering en vermaning des Heeren”.¹⁾

DE ZOETE. Dat moge alles waar zijn, het valt toch niet te ontkennen, dat er Godvreezende menschen zijn, die in hunne jeugd zoo te zeggen geene opvoeding genoten hebben.

Oom. God de Heere is vrij en werkt, waar en zooals Hij wil. Als wij nu echter zien, dat Hij, Die een almachtig en genadig God is, in weerwil van de verzaking der opvoedingsplichten door de ouders, den zondaar grijpt en op Zijne wegen leidt, dan volgt daar evenwel niet uit, dat wij onze kinderen dus maar aan hen zelven mogen overlaten of ons tevredenstellen, zoo zij het naar het lichaam maar goed hebben. O ik weet het, menigeen vergoelijkt zijne eigenliefde, die geene strenge tucht gedooft, en bewimpelt zijne kleinachting van het voorschrift des Woords met vrome gezegden als: „Ik ben onmachtig; de Heilige Geest alleen vermag het hart te veranderen; is mijn kind niet uitverkoren, dan helpt immers al mijn werken en zwoegen niets”, — alsof de Schrift niet duidelijk uitsprak, dat het God belijft, in den regel door de menschelijke opvoeding te werken, en alsof God in het werk der opvoeding iets van den mensch als uit hem zelven zou verwachten, en niet rijkelijk gaf wat de ouders Hem voor zichzelve en hunne kinderen zonder ophouden vragen.

DE ZOETE. Wat heeft de opvoeding in uw oog dan wel voor invloed in dezen?

Oom. Gij zult u herinneren, dat wij den vorigen keer o. a. spraken van de slechte voorbeelden, die eene moeder aan hare kinderen geeft, als zij niet wil bukken voor het Woord Gods. Nu is het, dunkt mij, duidelijk, dat de kinderen, die met het voorbeeld der ontevredenheid voor oogen opgegroeid zijn en hunne ouders hebben aangezien voor dwingelanden, die er steeds op uit waren om hunne vermeende rechten te ver-

¹⁾ Ef. 6:5b.

korten, later evenmin als hunne moeder zich in hunnen afhankelijk staat kunnen schikken, daarom bestendig aan den hun aangelegden teugel rukken, en in hunne aanmatiging voortdurend de hun gestelde perken zoeken te buiten te gaan.

Wij spraken ook van het voorbeeld der ongehoorzaamheid. Is het te verwonderen, dat zij, die te voren dagelijks getuigen waren van daden van verzet, en dan ook reeds in het ouderlijk gezin hunnen wil trachten te doen gelden, in de huisgezinnen, waarin zij later als dienstbaren worden opgenomen, slechts noode buigen voor het gezag hunner meesters, ja herhaaldelijk tegen dezen in verzet komen, zoodat in vele gevallen een samenblijven op den duur zou uitloopen op eene algeheele verstoring der huisorde?

Daar hebt gij het voorbeeld der kleinachting van het Huwelijk. De gevallen zijn niet zeldzaam, dat eene inwonende dienstbode een huisgezin tot een levend graf maakte, en meestal bleek bij nader onderzoek, dat zij in eene hoogst onreine atmosfeer was opgegroeid. En komt het ook niet zóó ver, — aan wie worden de kinderen toevertrouwd, als men eene dienstbode in huis heeft, op wier zedigheid meer of minder valt aan te merken?!

Daar hebt gij de voorbeelden der liefdeloosheid en onverdraagzaamheid. Wat kan men anders verwachten van hen, die bij deze zijn groot geworden, dan dat zij twist en verdeeldheid brengen, waar zij komen? Vandaar dat men dikwijls slechts met moeite den vrede onder het personeel kan bewaren. En kan men van zulke dienstboden wel eene liefderijke verpleging van de kinderen verwachten?

Nu heb ik nog niet gesproken van zoovele andere voorbeelden, als dat der oneerlijkheid, der leugenachtigheid enz. De appel valt niet ver van den boom; men verwondere zich dus niet over het gemis aan eerlijkheid en goede trouw bij de dienstbaren, als men weet, dat hunne opvoeding er naar was om alle gevoel van eerlijkheid en trouw geheel of bijna geheel uit te roeien.

DE ZOETE. Wij hebben nu, dunkt mij, lang genoeg uitgeweid over den dienstbaren stand. De heeren en vrouwen mogen ook wel eens aan de beurt komen. Of zijt gij soms van oordeel, dat dezen in elk geval vrij uitgaan?

Oom. In geen en deele, de heeren en vrouwen zullen van hun gedrag tegenover hunne minderen rekenschap moeten geven aan Hem, Die vrijen en dienstbaren beide gemaakt heeft, en zoo de heeren en vrouwen op hunne wijze Gods ordening schenden en naar eigen goeddunken handelen, dan keert hun weg op hun hoofd terug, want gelijk de ondergeschikten, die hunne meerderen niet met gehoorzaamheid, bescheidenheid en getrouwheid willen dienen, dikwijls geplaagd worden met onvriendelijke, hardvochtige en onbillijke heeren en vrouwen, zoo worden dezen niet zelden gekastijd met onwillige en bedriegelijke dienstboden. Ook in dit leven reeds zal men maaïen wat men gezaaid heeft. Gods ordeningen laten zich niet straffeloos schenden; ook zullen altijd en in alle levensbetrekkingen zij, die het gezag des Woords kleinachten, in de verwarring, die zij stichten, en in de verlegenheid, waaraan zij dientengevolge ten prooi worden, een treffend bewijs moeten leveren voor de wijsheid van Gods ordeningen.

DE ZOETE. Ik hoor u daar reeds spreken van hardvochtige en onbillijke heeren en vrouwen. Gij erkent dus, dat ook bij de meerderen niet alles in den haak is en ook zij niet altijd handelen zooals behoort.

Oom. Zeker erken ik dat. Het is een onloochenbaar feit, dat zeer vele heeren en vrouwen van hunnen kant onvriendelijk, barsch, liefdeloos, zelfzuchtig, hardvochtig en onbillijk zijn. Ook dit is eene zuivere vrucht van de verlating des Woords, die tot alle kringen is doorgedrongen en zich openbaart al naar den stand, waartoe men behoort. Waar het gezag des Woords wordt miskend, of het Woord slechts uiterlijk gehuldigd wordt, zonder dat men zich er door laat bestraffen, daar kan niet anders dan liefdeloosheid, zelfzucht enz. tegenover de minderen aan het

licht komen, daar den mensch van nature niets minder eigen is dan de liefde Gods en des naasten. Zoo zegt het Woord: „Gij heeren, doet hetzelfde bij hen”¹⁾, d. i. doet bij hen al wat Gode welbehaaglijk is; „nalatende de dreiging”, met welke woorden de heeren vermaand worden tot vriendelijkheid, geduld en zachtmoedigheid jegens hunne dienstknechten. Dewijl echter ook bij de heeren de vreeze Gods over het algemeen ontbreekt, wordt in den regel het tegendeel van dit alles gezien en raast men liever tegen zijne ondergeschikten, zoodat zij, die nog ten goede waren te leiden, de barschheid met norschheid gaan beantwoorden, — want waar zijn de dienstboden, die zich niet gerechtigd achten, wezenlijke of vermeende beleedigingen met gelijke munt te betalen? En daar over het algemeen de heeren en vrouwen het Woord niet achten, laten zij zich van hunne ruwheid en hardvochtigheid ook niet weerhouden door hetgeen volgt: „als die weet, dat ook uw eigen Heere in de hemelen is en dat geene aanneming des persoons bij Hem is”. Zoo zegt de Schrift op eene andere plaats: „Gij heeren! doet uwen dienstknechten recht en gelijk, wetende, dat ook gij eenen Heere hebt in de hemelen”²⁾; wat wonder echter, dat menige klacht over onrechtvaardigheid en onbillijkheid vernomen wordt, naardien het ongeloof zich steeds driester openbaart, en bij hen, die het Woord hoogelijk loven, veelal eene verborgen vijandschap tegen den Geest der Schrift is. Vandaar dat in zoo menig huisgezin, waarvan men iets beters mocht verwachten, volwassen dienstboden vernederd worden tegenover jonge kinderen, die nog nauwelijks kunnen spreken, en de kinderen strafeloos eenen hoogen toon aanslaan tegenover de knechts en meiden, — terwijl toch Paulus aan de Galaten schrijft: „Zoo langen tijd als de erfgenaam een kind is, zoo verschilt hij niets van eenen dienstknecht, hoewel hij een heer is van alles; maar hij is onder voogden en verzorgers, tot den tijd van den vader te voren gesteld”.³⁾ Vandaar ook, dat men,

¹⁾ Ef. 6 : 9. ²⁾ Col. 4 : 1. ³⁾ Gal. 4 : 1.

hoewel schuldig, zonder gewetenswroeging kan lezen: „Ziet, de loon der werklieden, die uwe landen gemaaid hebben, welke van u verkort is, roept; en het geschrei dergenen, die geoogst hebben, is gekomen tot in de ooren van den Heere Sabaoth”¹⁾, of onverschillig blijft onder eene bestraffing in den zin van dit woord.

NEEF. Het ziet er met de wederzijdsche verhouding tusschen vrijen en dienstbaren, ook aan den kant der heeren en vrouwen, zonder twijfel zeer treurig uit; maar hoe den toestand te beteren?

Oom. Langs denzelfden weg als het tot den tegenwoordigen staat van zaken gekomen is.

NEEF. Wat bedoelt gij?

Oom. Vat gij dan niet, Neef, dat vrijen en dienstbaren beide in de meeste gevallen langs den weg der opvoeding zijn vervreemd geworden van het Woord, en dat wij dus langs dien weg tot den huidige toestand zijn gekomen? Het is immers duidelijk, dat ten gevolge van de verlating des Woords niet alleen onder den dienenden stand, maar ook in den stand, die zich dienen laat, de opvoeding is verwaarloosd geworden en ook hier de slechte voorbeelden der ouders eenen heillóozen invloed op de kinderen hebben uitgeoefend.

Hiermee wil ik nu echter niet zeggen, dat het dus in onze macht staat om volgens een vernuftig opvoedingsstelsel de Maatschappij te bekeeren en alzoo den toestand te verbeteren. Een ieder zoek voor zich en de zijnen vóór alle dingen het Koninkrijk Gods en Zijne gerechtigheid, en voede zijne kinderen op in de vreeze des Woords, dat ook den kinderen reeds de dienstbaren leert beschouwen als naasten en huisgenooten, die zij te eeren hebben in hunnen stand, en dus niet hebben aan te zien voor eene soort van menschen, die hun alleen in zooverre aangaan, als zij hun tot dienst verplicht zijn. Hoe het tot zoodanige opvoeding komt, dat hebben wij besproken, toen wij van tucht en

¹⁾ Jak. 5 : 4.

tuchtiging handelden. Voorts houde men zich aan het getuigenis des Heeren, dat Zijn Woord niet ledig tot Hem zal wederkeeren, ~~maar v. doen zal hetgeen~~ Hem behaagt ¹⁾; daarbij voor zeker en gewis houdende, dat „de Godzaligheid tot alle dingen nut is, hebbende de belofte des tegenwoordigen en des toekomenden levens” ²⁾, — ook des tegenwoordigen levens: waar men dus het Woord gehoorzaam is, daar heeft men in het Woord alle dingen: leven, welvaart, wijsheid, vrede en orde. Zoo moest de koningin van Scheba, die bij hare wijzen geene oplossing van de raadselen haars harten vond, zich verbazen over de wijsheid en den rijkdom van Salomo, wien het Woord Gods een licht op zijn pad en eene lamp voor zijnen voet was, zoodat den koning geen ding verborgen was van al hetgeen zij hem vroeg; ja er was in haar geen geest meer, toen zij het huis zag, dat hij gebouwd had, en de spijze zijner tafel, en het zitten zijner knechten, en het staan zijner dienaren, en hunne kleedingen, en zijne schenkers, en zijnen opgang, waardoor hij opging in het huis des Heeren. ³⁾

NEEF. Ik heb met groot genoegen het gesprek van hedenavond aangehoord, maar ben toch niet geheel bevredigd, daar ik nog altijd geen antwoord op mijne vraag gekregen heb.

OOM. Ik wil u wel gaarne mijne meening zeggen, Neef; maar als ik u daarbij eens in het zonnetje zette?

NEEF. O, ga gerust uwen gang; gebruik desnoods het ontleedmes: zachte dokters — vuile wonden.

OOM. Volkomen waar. Welnu, gij hebt zeker wel eens gehoord van vrouwen, van wie men met eenige overdrijving zegt, dat zij twee en vijftig meiden in een jaar hebben, en nu is het opmerkelijk, dat zulke vrouwen volstrekt niet altijd menschen met een lastig humeur zijn, terwijl anderen, die niet ten onrechte aangeduid worden als katjes, die men niet zonder handschoenen dient aan te vatten, veelal zeer zelden van personeel veranderen. Hoe is dat mogelijk?

¹⁾ Zie Jes. 55:11. ²⁾ 1 Tim. 4:8b. ³⁾ Zie 1 Kon. 10.

NEEF. Ja, als gij mij met raadsels wilt antwoorden, dan zal ik er wel nooit uitkomen.

OOM. Dan zal ik eens niet in raadselen spreken, — maar pas op voor het zonnetje!

Wij menschen zijn geneigd alles te overdrijven en weten van nature eigenlijk in niets de rechte maat te bewaren, hetzij wij ons verheugen, of bedroefd zijn, hetzij wij toornen, of onze tevredenheid betuigen, hetzij wij verdragen, of tegenstand bieden, hetzij wij ons waardig willen houden, of ons vernederen. Dit gebrek, deze krankheid is begrepen in den toestand, waarin wij gekomen zijn door den val uit het beeld Gods. Genezing van deze krankheid is slechts te vinden in het Woord, dat alleen gezond en alleen maathoudend is.

Vergun mij, ten einde mijne bedoeling duidelijk te maken, u zelve en uwe vrouw tot voorbeelden te nemen, want gij beiden gaat mank aan eenzelfde euvel.

Ik heb dikwijls opgemerkt, wanneer ik voor eenige dagen bij u te X. vertoefde, dat de dienstboden met u beiden op eenen zeer gemeenzamen voet verkeerden, zoodat zij, wat dat aangaat, meer gasten of verwanten dan uwe knechts en meiden schenen te zijn. Zij werden, naar het mij voorkwam, met allerlei dingen ingewijd, die hun volstrekt niet aangingen; zaken, waarover gij beiden alleen te beslissen hebt, werden met hen overlegd. Er werd met hen gegekscheerd en gescherst, en, alsof het zoo behoorde, veroorloofden zij zich over zaken en personen onbeschroomd hun oordeel uit te spreken. Niet zelden hoorde ik kort na mijn vertrek, dat Kaatje, of Stijntje, of Bregje, of wie dan ook eene onuitstaanbare meid was, onhandelbaar, snibbig, brutaal enz., — terwijl gij toch in den eersten tijd uwe nieuwe dienstbode niet genoeg wist te roemen: zulk eene goedhartige, brave, eerlijke en vlijtige meid hadt gij nog nooit gehad! Vanwaar dan die ommekeer? Het wil mij voorkomen, Neef, dat gij beiden, ronduit gezegd, uwe dienstboden bederft door hen niet op hunne plaats te laten, maar hen naast u te zetten. Door

met uwe dienstboden op voet van gelijkheid te verkeerén, ver- speelt gij uw gezag, en door van degenen, die gij eerst tot uws gelijken verheven hebt, daarna de onderdanigheid van eenen ondergeschikte te eischen, wekt gij enkel ontevredenheid en wrevel; zoo verstoort gij te gelijk den vrede van uw huis en het geluk van uwe ondergeschikten. Weet gij, wat de Schrift van een dergelijk geval zegt? „Als men zijnen knecht van jongs op weeldig houdt, hij zal in zijn laatste een zoon willen zijn.” ¹⁾ En op eene andere plaats leest gij: „Wie van u heeft eenen dienst- knecht, ploegende, of de beesten hoedende, die tot hem, als hij van den akker inkomt, terstond zal zeggen: Kom bij, en zit aan? Maar zal hij niet tot hem zeggen: Bereid, dat ik te avond zal eten, en omgord u, en dien mij, totdat ik zal gegeten hebben; en eet en drink gij daarna? Dankt hij ook denzelfen dienstknecht, omdat hij gedaan heeft hetgeen hem bevolen was? Ik meen, neen”. ²⁾

De Zoete. Maar als nu de Heere Jesus Zijnen discipelen, die Hem Heere en Meester noemden, de voeten heeft gewasschen, dan begrijp ik niet, hoe gij zoo bezorgd kunt zijn, dat de heeren en vrouwen zich tegenover hunne dienstboden te zeer vernederen.

Oom. Met de voetwassching heeft de Heere Jesus Zijnen discipelen willen leeren, dat Hij, de Heere en Meester, gekomen was als een dienstknecht, om hen van hunne zonden te reini- gen; en met het woord: „Zoo zijt gij ook schuldig, elkanders voeten te wasschen” ³⁾, wil Hij ons zeggen, dat wij ons niet zullen schamen, elkander den geringsten dienst te bewijzen. De Heere heeft daarmee echter niet willen te kennen geven, dat het ware Christendom bestaat in eenen toestand, waarbij de verhouding tusschen heer en knecht is omgekeerd of opge- heven, noch dat wij gelegenheden en betrekkingen zouden schep- pen, om van onze nederigheid blijk te geven. Zulk eenen ordeloozen en overgeestelijken toestand hebben de Apostelen, door den Heiligen Geest geleerd, dan ook nimmer aangeprezen, zooals blijkt uit hunne Brieven.

¹⁾ Spr. 29: 21. ²⁾ Luk. 17: 7- 9. ³⁾ Joh. 13: 14b.

DE ZOETE. Dus past de nederigheid alleen voor de ondergeschikten en geldt alleen dezen het woord van den Heere Jesus: „Leert van Mij, dat Ik zachtmoedig ben en nederig van hart”¹⁾

Oom. Het zij verre van mij, zoo iets te beweren; maar waar is het, dat de heeren niet heer-af behoeven te worden, om nederig te zijn. Een ieder in zijne ordening kan nederig zijn; in elken stand is daarvoor ruimte. Of zoudt gij denken, dat iemand, die uit vreeze Gods geduld heeft met de gebreken van zijne minderen en zich niet terstond van hen ontslaat, hoewel zij hem niet de schuldige eer geven, niet nederig is, als hij zich intusschen waardig houdt tegenover zijne ondergeschikten? Och, zoo dát nederigheid ware, dat men zijne waardigheid wegwerpt en zich met zijne ondergeschikten gelijkstelt, dan was het gemakkelijk nederig te zijn, maar het komt er op aan om nederig van hart te zijn, en het is immers waar, dat zij, die niet nederig van hart zijn, beurtelings hunne dienstboden tot zich opheffen en hen vernederen.

NEEF. Het komt mij voor, dat gij gelijk hebt; ik zal over deze zaak nog eens nadenken. Intusschen dank ik u voor de fingerwijzing. — — Zullen wij nu maar gaan, Mijnheer De Zoete? het wordt tijd voor ons.

Oom. Tot eenen volgenden keer dan. Slaapt wel!

VII. Over weelde en armoede en den achteruitgang in zeden.

Onbedwingbare zucht naar weelde bij hopelooze armoede. — Dat de sociale kwestie in het Huisgezin wortelt. — Dat wij steeds geneigd zijn, in de tweede oorzaken van ons ongeluk te blijven hangen. — Het verband tusschen de misplaatste weelde en de verwerping van het Woord. — Dat de Godsdienstigheid onzer eeuw geen waarborg voor eene betere toekomst oplevert. — Wat de geschiedenis van het Heidendom ons leert. — Het verband tus-

¹⁾ Matth. 11 : 29b.

schen leer en leven. — Wat de eenige kracht tot een matig leven is. — Gevolgen van de verloochening der eenige kracht tot matigheid voor de opvoeding. — Oorzaken van de onontvankelijkheid voor geestelijke indrukken. — De bedriegelijke ernst van het uitwendig Christendom. — Dat de leer der vleeschelijke heiligmaking tot het verwoesten van het tijdelijk en eeuwig welzijn der kinderen leidt. — Dat de onmatigheid en de valsche weelde het lichaam verslappen. — De dronkenschap en de geheelonthouders. — Verstoring van de goede en heilzame orde Gods. — De armoede en hare eerste en eigenlijke oorzaak. — Waarom geene beterschap is te wachten van betere wetten. — De eenige goede oplossing. — De achteruitgang op zedelijk gebied. — Wat het zinkend Huisgezin voor ondergang bewaren kan.

DE ZOETE. Wij hebben den vorigen keer geene afspraak gemaakt omtrent hetgeen wij hedenavond bespreken zouden. Willen wij nu maar naar het schoolgebied overstappen?

Oom. Daar heb ik niets op tegen, en gij vindt het zeker ook goed, Neef?

NEEF. Ik zal heel graag met u het schoolterrein verkennen, maar zou toch liever eerst eenen volgenden keer daarmee beginnen. Het komt mij namelijk voor, dat wij niet van het Huisgezin kunnen scheiden, alvorens wij nog een belangrijk onderwerp besproken hebben, waarbij het Huisgezin zeer van nabij betrokken is.

Oom. Gij maakt mij nieuwsgierig.

NEEF. Dat doet mij genoegen, Oom, want dat bewijst, dat ik u de kunst van nieuwsgierig te maken al tamelijk goed heb afgekeken. Jammer maar, dat ik mij wel genoodzaakt zie, uwe nieuwsgierigheid zoo spoedig te bevredigen.

Nu dan, weet gij, wat mij vooral bevreemdt in dezen tijd, zoo vaak als ik de kwalen van het Huisgezin hoor opsommen? Dat bij al het klagen over slechte tijden aan de eene zijde de zucht naar weelde steeds sterker wordt, ja veelal door teleurstellingen noch tegenspoeden zich laat temperen, en aan de andere zijde bij alle pogingen om de noodlijdende gezinnen uit hunnen ellendigen toestand op te heffen, de ellende over het

algemeen óf niet vermindert, óf zelfs nog toeneemt. Vanwaar toch, zou ik u beiden wel eens willen vragen, eenerzijds die onbedwingbare zucht naar weelde en anderzijds die hopelooze armoede?

DE ZOETE. Dat zal eene bespreking van de sociale kwestie worden, vriendje.

OOM. Dat is te zeggen voor zoover de sociale kwestie in het Huisgezin wortelt.

Gij doet ons waarlijk geen ondiens, Neef, met dat onderwerp tot een punt van bespreking te maken, want ook ik moet bekennen, dat wij niet van het Huisgezin kunnen afstappen, voordat wij dit verschijnsel nauwlettend onderzocht hebben.

DE ZOETE. Maar wat heeft nu de sociale kwestie, wat hare oorzaken of hare wording betreft, met het Huisgezin te maken? Zoek den sleutel der sociale kwestie liever binnen de muren der fabrieken, of in de stoomketels der machines, of in de brandkasten der kapitalisten, — maar wacht dan ook met de bespreking van de heerschende weelde en armoede, tot wij van de kwalen der Maatschappij handelen.

OOM. Dat wij den sleutel der sociale kwestie niet te zoeken hebben, waar gij hem denkt te vinden, hoop ik u aan te toonen, wanneer wij eerlang het maatschappelijk gebied betreden. Dat gij niet inziet, dat die kwestie in het Huisgezin wortelt, bevreemdt mij intusschen zeer.

DE ZOETE. Hoe dat zoo?

OOM. Omdat reeds de omstandigheid, dat de Maatschappij opwast uit het Huisgezin, u het oog allereerst op het Huisgezin moest doen richten. Of ziet gij in het Huisgezin geene vonken glimmen, die u de oorzaak van den maatschappijken brand op het spoor brengen? Waaraan hebben wij eerder te denken dan aan het Huisgezin, wanneer wij spreken van de toch ook door u erkende verwerping van het Woord, door en om welke verwerping wij aan de grootste verlegenheid ten prooi worden?

DE ZOETE. Dat is nu wel heel mooi gezegd, en als gij de

oorzaak zoo in algemeenheden hult, dan is er zeker niet veel op af te dingen, maar hoe kunnen wij toch bij de verlating des Woords blijven staan, daar wij dagelijks aanschouwen, dat allerlei verhoudingen, gewoonten, wetten enz. ieder het hunne er toe bijdragen, om den toestand zus of zoo te maken?

Oom. Waarom wij dat niet kunnen? Omdat wij allen geneigd zijn, in de tweede oorzaken te blijven hangen en aan deze ons ongeluk te wijten, en ons o zoo ongaarne laten bepalen bij de eigenlijke oorzaken van onzen tegenspoed: onze zonden, onze kleinachting, verachting of verwerping van het Woord en zijne ordeningen.

DE ZOETE. Gij hebt toch wonderlijke begrippen en schijnt u bijzonder gaarne in het afgetrokkenene te bewegen.

Oom. Hoe is het mogelijk?! Toon gij mij dan eens de werkelijkheid.

DE ZOETE. Gij kent den ongelukkigen toestand van mijnen overbuurman, niet waar? De man is op eene oneerlijke wijze aan zijne zaak gekomen. Dat is zonde, — goed. Hij woont daar pas, of er vestigt zich in de buurt een concurrent, die hem bijna alle klanten onttrekt. Dat is de vergeldende hand Gods, — ook waar. Maar als die concurrent met zijn kapitaal, waarmee hij mijnen overbuurman zoo te zeggen dooddrukt, eens naar elders ging verhuizen, en er niet iemand, die eene dergelijke zaak heeft, voor hem in de plaats kwam, dan was mijn arme buurman toch geholpen?

Oom. Ja, — zoo die concurrent niet van God gezonden ware. Denkt gij dan, dat men het oordeel Gods kan ontloopen? Of wat zou het uwen overbuurman baten, zoo hij den concurrent kwijt werd, en van nu af met ziekte en andere tegenspoeden bezocht werd? Of wat zou het hem zelfs baten, zoo hij van den concurrent verlost werd, en eene erfenis bovendien ontving, zoo het geld in eenen doorboorden buidel viel?

De concurrent nu is de tweede oorzaak van 's mans ongeluk, maar de eerste en eigenlijke oorzaak is de oneerlijkheid, de

zonde der overtreding van het achtste gebod. Laat de man zich van deze zijne zonde bekeeren, en God bidden om zijn dagelijksch brood, en laat hij dan zien, of hem eenig concurrent zal kunnen schaden.

DE ZOETE. Acht gij het dus bij de bespreking van de weelde en de armoede onnoodig, acht te slaan op de tweede oorzaken?

Oom. Volstrekt niet, maar wij hebben bij de tweede oorzaken te bedenken, dat en hoe zij ontstaan zijn uit de eerste en eigenlijke oorzaak.

DE ZOETE. Welk verband ziet gij dan wel tusschen de heerschende weelde — wij bedoelen natuurlijk de misplaatste weelde — en de verwerping van het Woord?

Oom. Een allereenvoudigst verband. Waar men het Woord den rug toekeert en den levenden God, bij Wien toch alleen het leven is, verwerpt, daar richt men, door den duivel geblinddoekt, het oog op het zichtbare, zoekt zijn leven in het stof, en wil hierbeneden zijn paradijs hebben. Daar wordt de stoffelijke en zinnelijke genieting het hoogste doel, dat de arme mensch najaagt, gelijk wij reeds van de tijdgenooten van Noach lezen, dat zij, zonder zich om iets anders te bekommeren, aten en dronken, trouwden en ten huwelijk uitgaven tot den dag toe, dat de zondvloed kwam en hen allen wegnam. Tracht nu de mensch de leemte in zijn hart, (die van den zondeval dagteekent), door zingenot aan te vullen, en laat hij zich niet terechtwijzen door het Woord, dat hem vermaant tot matigheid en waarschuwt, om het vleesch niet tot begeerlijkheid te verzorgen, dan richt hij zijne leefwijze noch naar zijn stand, noch naar zijn vermogen in, en vergunt zich eene soort van weelde, die op den duur toch niet vol te houden is.

DE ZOETE. Het is waar, het getal dergenen, die niet meer met God of Zijn Woord rekenen, is in onze eeuw schikbarend toegenomen, maar waar is het toch ook, dat er in ons vaderland nog altijd eene groote schare is, die dit wél doet.

Oom. Gij wilt m. a. w. zeggen, dat de toestand, wat dat

betreft, nog niet zoo slecht is, en dat degenen, die naar uw zeggen „nog met God en Zijn Woord rekenen”, een element vertegenwoordigen, dat ten slotte zich als het sterkste zal bewijzen.

Wat mij aangaat, ik zie den toestand geheel anders in. Die mantel van degenen, „die nog met God en Zijn Woord rekenen”, is mij veel te ruim, want daaronder kan zich alles vinden, wat maar tot de hedendaagsche Christelijke wereld behoort. Is het niet een feit, dat ook onder hen, die tot nu toe eene Godsdienstige plooi bewaard hebben, de begeerte naar de prediking van het onvervalschte Woord Gods hoe langer zoo meer plaats maakt voor die naar een evangelie, dat ruimte laat voor de begeerlijkheid des vleesches? En is dit streven niet als het ware het tusschenstation, dat ook de ongodisten van het heden hebben aangedaan, voordat zij in hun jammerlijk paradijs van Godloochening, stofvergoding en wellust aankwamen?

DE ZOETE. Dat is zoo, maar zoover komt het toch bij allen niet.

Oom. Laat mij uitspreken. De mensch, die zijn hart op het vergankelijke zet, siert zich gaarne met een evangelie, dat hem niet al te zeer in handel en wandel stoort, en hem den roep van Godsdienstigheid en vroomheid laat. Dit evangelie, dat niet het Evangelie onzes Heeren Jesus Christus is, maar een werk van menschenhanden, een doode afgod dus, mist de onwederstaanbare kracht van het waarachtige Woord, alsook alle kracht tot eenen Godvruchtigen wandel. Vandaar dat de mensch óf er bij blijft, en intusschen naar de lusten des vleesches wandelt, — óf het laat varen, de gedachte aan God, eeuwigheid, dood en oordeel zoekt te bannen, zich opdringt, dat er geen God en geene opstanding des vleesches is, en intusschen eveneens in de ongerechtigheid wandelt.

Bij zulk eenen toestand nu kan ik niet dan met ontzetting aan het jeugdige geslacht denken, én met het oog op het tegenwoordige, én met het oog op het toekomstige leven.

NEEF. De ontaarding van het Christendom kan niet anders

dan nadeelig op den levenswandel en de opvoeding werken. Intusschen meen ik van de oude Spartanen, die toch Heidenen waren, ergens gelezen te hebben, dat zij bij de opvoeding wel degelijk den zin voor matigheid kweekten.

Oom. Dat deden zij ook, altijd tot op zekere hoogte, — maar hebben zij de matigheid ook bewaard? Neen, en zij konden dat ook niet, dewijl zij, den wortel des geloofs dervende, de kracht tot matigheid in zichzelf zochten.

Overigens leert ons het voorbeeld der Spartanen, wat het tuchtmiddel der gewenning vermag, zoolang nml. de Heere God, Die het niet acht geven op Zijne roepstem eenmaal gestrengelijk bezoekt, den mensch niet overgeeft aan het goeddunk van zijn eigen hart en hem met zijnen goeden wil en zijne kracht tot deugd laat te schande worden.

DE ZOETE. Maar acht gij nu waarlijk den hedendaagschen toestand zóó onheilspellend en ontzettend?

Oom. Zeker doe ik dat. Zie toch eens rond, vriend, en denk daarbij eens na. Er wordt bijna algemeen, — boeken, bladen en de dagelijksche gesprekken kunnen u dat genoegzaam leeren, — er wordt bijna algemeen geboeleerd met een zoogenaamd nieuw beginsel in de wedergeboorte, en zoo wordt dan verloochend de eenige kracht tot een Godzalig en matig leven, t. w. het geloof in den Heere Jesus Christus, „Die ons geworden is wijsheid van God, en rechtvaardigheid, en heiligmaking, en verlossing”. ¹⁾ Als gevolg daarvan — want alleen de goede leer roept het goede leven te voorschijn — wordt de matigheid bijna allerwegen gemist, en aanschouwt men in huisgezin bij huisgezin eene valsche weelde en een opgaan in de dingen der wereld, die alleen hem ontgaan, die mede in het zichtbare is verstrikt. Waar nu de ouders zelf, hetzij in kleeding, hetzij in spijs en drank, hetzij in andere dingen, niet matig zijn, daar prenten zij ook door woord noch daad hunnen kinderen de matigheid in. Vandaar ook, dat men in tal

¹⁾ 1 Cor. 1 : 30.

van huisgezinnen den indruk krijgt, alsof de opvoeding slechts heeft te bestaan in het verschaffen van de middelen, die het kind in staat stellen, om te genieten.

DE ZOETE. Wat bedoelt gij? Men moet het den kinderen in huis toch aangenaam zoeken te maken?

Oom. Ongetwijfeld, en daar roert gij iets aan, dat van onberekenbaar veel gewicht is, en niettemin door de meeste ouders in het geheel niet verstaan wordt.

Ik dacht intusschen aan iets anders. Men kan, — om maar iets te noemen, — door van den morgen tot den avond voor het tijdelijk doorkomen te zwoegen, en daarbij de huiselijke Godsdienstoefening en het Godsdienstonderwijs der kinderen óf bestendig te verzuimen, óf voor de nietigste dingen herhaaldelijk te laten wijken, den kinderen den indruk geven, dat het er in de eerste plaats op aankomt, voor de vervulling van de stoffelijke behoeften te zorgen, en dat het andere maar bijzaak is. Waar nu het kind onder zulke omstandigheden, met zoodanig voorbeeld voor oogen opgroeit, wat klaagt men daar later nog over onontvankelijkheid voor godsdienstige indrukken! De druppel heeft den steen gehold.

DE ZOETE. Dan zult gij toch met mij, al dweept gij niet met een uitwendig Christendom, de kinderen van Godsdienstige ouders er beter aan toe achten dan die van zulke ouders, welke met God en Godsdienst gebroken hebben, want de eersten worden dan toch met de Heilige Schrift bekend gemaakt.

Oom. Het Woord zal doen, waartoe God het gezonden heeft, dat is zeker. Maar wij spreken hier van een opvoeden naar of in strijd met het Woord, en nu is het immers waar, dat die ouders, wien het Woord niet eene kracht tot matigheid is geworden, die m. a. w. zich niet door het Woord laten bestraffen, ook hunnen kinderen de onmatigheid, de begeerlijkheid des vleesches en de valsche weelde niet als zonde zullen voorhouden, noch hen de eenige kracht tot een matig en Godzalig leven zullen doen kennen. Op zijn best genomen zullen zulke

ouders hier eene rank afsnijden, en daar eene met te meer kracht laten doorgroeien, — op de manier van de geheelonthouders.

Zoo zullen dus de ouders, die verward zitten in de leer eener vleeschelijke heiligmaking, met hunne eigenwillige vroomheid niet anders uitrichten, dan dat zij, zoo God het niet verhoedt, het tijdelijk en eeuwig geluk van hun kroost verwoesten, — ook hun tijdelijk geluk, want de onmatigheid en de valsche weelde leiden tot verslapping van het lichaam, tot verstoring van de goede en heilzame orde Gods, tot eene hopelooze armoede en tot achteruitgang in zeden.

DE ZOETE. Daar neemt gij heel wat voor uwe rekening; ik zal intusschen toezien, dat gij alles verantwoordt. Gij noemt daar allereerst: verslapping van het lichaam.

Oom. Dat is nogal duidelijk, niet waar? Denk slechts aan de dronkenschap, die veelal eene spruit der weelde is, en de krachten des lichaams ondermijnt.

DE ZOETE. Ik meen reeds opgemerkt te hebben, dat gij met het streven der geheelonthouders volstrekt niet ingenomen zijt; maar ziende op de schrikkelijke verwoesting, die de dronkenschap aanricht, zou ik durven beweren, dat hun streven door ons verdient gewaardeerd te worden. Dat zult gij toch niet kunnen tegenspreken?

Oom. Als gij bepaald mijne meening daaromtrent begeert te weten, dan wil ik u wel in korte woorden zeggen, hoe ik daarover denk. Den geheelonthoudersbond acht ik eene openbaring van het negentiende-eeuwsche monnikendom, dat onzen Heere Christus tot eenen vraaten wijnzuiper maakt.

DE ZOETE. Het is vreeselijk! Ik begrijp niet, hoe gij zoo iets op uwe lippen durft nemen.

Oom. Het zou ons te ver voeren, wanneer ik u hier reeds stuk voor stuk wilde bewijzen, dat ik met dit te zeggen den geheelonthouders geen onrecht aandoe. Wanneer wij later over

kerkelijke of over maatschappelijke toestanden spreken, hoop ik u van mijne woorden rekenschap te geven. Lees intusschen maar eens na, wat er geschreven staat in Joh. 2:1—11, 1 Tim. 4:1—5, Col. 2:16—23 en Jes. 28:10.

DE ZOETE. Ik zal u aan uw woord houden.

In de tweede plaats hebt gij genoemd: verstoring van de orde Gods.

Oom. Een weinig geduld, goede vriend, ik was over het eerste punt nog niet uitgepraat.

Verslapping van het lichaam is ook dáár het gevolg van de weelde, waar men boven zijnen stand gekleed gaat, en zijne kamers kostelijk gemeubeleerd heeft, en de maag het alles bezuren moet, iets, dat geene andere goede zijde heeft, dan dat de dokters het druk hebben, en de apothekers lange rekeningen kunnen schrijven.

En nu de verstoring van de goede en heilzame orde Gods. Welke orde? zult gij zeker vragen. Deze, dat de man in het zweet zijns aanschijns het dagelijksch brood verdiene, en de vrouw kinderen ter wereld brenge, en de zorg voor de huishouding drage.¹⁾ Deze orde wordt verbroken, overal waar de vrouw aan hare bestemming onttrokken wordt en in eenen werkkring geplaatst, die haar niet toekomt en niet voegt. Tot deze verstoring der Goddelijke orde laat men zich in zeer vele gevallen verleiden door het uitzicht op een leven, waarin men zijne zucht naar weelde denkt te kunnen bevredigen, of door de hoop om langs dien weg den hoogen staat, dien men voert, te kunnen bestendigen.

DE ZOETE. En nu komt de armoede aan de beurt. Gij zult zeker zeggen: Die is eene dochter van de weelde, — en dat gaat in vele gevallen ook op, maar toch niet altijd.

Oom. Niet altijd, al is het waar, dat in menig armoedig huisgezin bij meerdere spaarzaamheid meerdere welvaart zou heerschen, zonder dat men zich inderdaad zou moeten bekrimpen.

¹⁾ Zie Gen. 3:16—19.

Dat er overigens in onzen tijd zooveel armoede geleden wordt, en er o zooveel stof tot klagen is, ligt niet aan het kapitaal, niet aan de wetten, niet aan overbevolking, niet aan den bodem, niet aan de oogsten, niet aan de machines, niet aan de loonen, niet aan gebrek aan werk, niet aan eenig ding buiten den mensch, — al tuchtigt God de Heere ons met het een en het ander, — maar eenig en alleen aan het haten en verlaten van de inzettingen Gods.

DE ZOETE. Dat vind ik toch tamelijk onbegrijpelijk.

Oom. Dan herinner ik u aan het door u zelven gekozen voorbeeld van uwen overbuurman. Al wat ik daar zooeven opnoemde, zijn slechts tweede oorzaken van de ellende, die geleden wordt; de eerste en eigenlijke oorzaak is de verachting en verlating des Woords. Of liegt de Schrift, die zegt: „Zoekt eerst het Koninkrijk Gods en Zijne gerechtigheid, en al deze dingen zullen u toegeworpen worden” ¹⁾, en: „De Godzaligheid is tot alle dingen nut, hebbende de belofte des tegenwoordigen en des toekomstenden levens” ²⁾ — Of ons de armoede rechtstreeks van God, bijv. door ziekte, misgewas enz. toekomt, dan wel door de hand der menschen, die met ons het Woord den rug toegekeerd hebben, dat maakt hier geen verschil.

DE ZOETE. Gij verwacht dus geene beterschap van betere wetten?

Oom. Och vriend, wat zal de mensch anders dan ongerechtigheid voortbrengen, zoolang hij zich afwendt van de Wet Gods? Wat beterschap zal men dan verwachten van de zijde dergenen, die, de ordeningen Gods verachtende, verdraaien wat God recht gemaakt heeft, en leven, vrijheid en welvaart denken te vinden buiten Hem, Die is de weg, de waarheid en het leven; buiten Hem, Die, van de banden der zonde bevrijdende, in de ware vrijheid zet, zonder welke eene uitwendige vrijheid ons slechts ten verderve voert; buiten Hem,

¹⁾ Matth. 6 : 33. ²⁾ 1 Tim. 4 : 8b.

in Wien alleen overvloed is, en van Wien de Schrift getuigt, dat Zijne is „de hemel, en de hemel der hemelen, de aarde, en al wat daarin is” ¹⁾

Nu mogen ministers, kamerleden, volksleiders, couranten-schrijvers enz. hunne wijsheid uitputten, om wetten te maken, waardoor in deze of die dringende behoefte voorzien wordt, waardoor deze of die misstand wordt weggenomen, waardoor aan dit of dat onrecht een einde wordt gemaakt, — het is al vergeefs en met den vloek geslagen: de toestand zal hopeloos verward blijven, zoolang niet het hart des volks tot God bekeerd wordt, in Wien alleen dat alles gevonden wordt, dat men zoekt, waar het niet te vinden is. Alleen als overheid en volk, regeerenden en geregeerden, ouders en kinderen, heeren en dienstknechten, rijken en armen zich te samen onder het Woord Gods buigen, dat in twee woorden: „Hebt God lief boven alles, en uwen naaste als u zelve”, de geheele Wet samenvat, alleen dan zal er leniging van den druk des armen zijn, en zal de rijke geene spoken als het socialisme te vreezen hebben. Eene andere oplossing is er niet.

NEEF. En wat bedoelt gij eindelijk met den achteruitgang in zeden?

OOM. Ik zou haast zeggen: Waar zal ik beginnen? maar ik mocht liever vragen: Waar zal ik eindigen?

De toenemende ondegelijkheid, het koopen op krediet of afbetaling, het deelnemen aan de loterij, en voorts echtbreuk, hoererij, dronkenschap (reeds door ons genoemd), bedrog, meened, diefstal, oplichterij, bankbreuk, moord, — dit en nog veel meer is in de meeste gevallen een gevolg van het jagen naar zinnelijke genieting, naar geld en goed, of wel van de zucht om een weelderig leven, waaraan men zich eenmaal gewend heeft, te kunnen voortzetten.

Inderdaad, eene bekeering van de afgoden des harten tot den

¹⁾ Deut 10:14.

dienst des levenden Gods, m. a. w. eene bekeering, waarbij de knopen van de ongerechtigheid des harten worden losgemaakt ¹⁾, — welke bekeering door de opvoeding onzen kinderen zal ten goede komen, — dat is het alleen, wat het zinkend Huisgezin van den ondergang kan redden. Zoolang echter de leer, die naar de Godzaligheid is, wordt aangezien als zulk eene, die zorgeloze en goddelooze menschen maakt, blijft de toekomst donker.

NEEF. Ik geloof, dat wij ons onderwerp voor hedenavond nu wel als afgehandeld kunnen beschouwen.

Den volgenden keer zal dus de School aan de orde zijn. Ik twijfel er niet aan, of Mijnheer De Zoete, hoewel vaak eene andere meening toegedaan dan wij, zal niet minder dan ik met verlangen de bespreking van de eerstkomende week te gemoet zien.

DE ZOETE. Ja ja, in de School en de schooljeugd heb ik altijd veel belang gesteld. Jammer maar, dat ik zoo lang geduld moet hebben met mijne vraag omtrent de geheelonthouders.

OOM. Des te meer tijd hebt gij, om uw tuighuis eens na te zien en de deugdelijkheid uwer wapenen te beproeven.

Wij zullen dus nu maar eindigen. Tot weerziens, Mijnheer De Zoete. Tot weerziens, Neef.

¹⁾ Dat de verwachting van eene bekeering in massa eene ijdele hoop is, behoeft wel geen betoog. Dat men zich ook tevergeefs met de hoop op een toekomstig „duizendjarig rijk" vleit, zal in de Gesprekken over de Kerk aangetoond worden.

www.libtool.com.cn

WEINIG GEACHT, TOCH GROOT VAN KRACHT.

www.libtool.com.cn

WEINIG GEACHT, TOCH GROOT VAN KRACHT.

G E S P R E K K E N

OVER

DE OPVOEDING ONZER KINDEREN

IN VERBAND MET

DEN TOESTAND VAN

Huisgezin, School, Kerk en Maatschappij.

DOOR

UIJTENVIERE.

II. DE SCHOOL.

AMSTERDAM. — SCHEFFER & Co.

1895.

„Leer den jongen de eerste beginselen naar den eisch zijns wegs ;
als hij ook oud zal geworden zijn, zal hij daarvan niet afwijken.”

Spreuken 22 : 6.

VOORBERICHT.

Al te lang liet dit 2de Deeltje op zich wachten. Omstandigheden, onafhankelijk van mijnen wil, zijn daarvan de oorzaak geweest.

Het zij mij vergund, met een enkel woord dit tweede bundeltje Gesprekken bij mijne Lezers in te leiden en te gelijk de strekking er van aan te geven.

Al wie Gods eeuwigblijvend Woord het hoogste gezag in alle levensvragen toekent, al wie diensvolgens in de Belijdenis der vaderen naar waarheid ziet aangewezen, hoe men tot eer van God en tot het waarachtig welzijn des naasten leeft, die zal moeten erkennen, dat het gif der revolutie, wel verre van in 1813 of later onschadelijk gemaakt te zijn, nog altijd in ons volk doorwerkt; want wat al omkeering van wat God heeft verordend wordt zelfs onder wie men „ons Christenvolk” noemt gevonden! Gods Woord, Gods ordening wordt onder ons veelvuldig licht geacht en miskend. Dat is de doodelijke krankheid, die zich op elk gebied des levens openbaart, en waardoor ons volk zoo vele jaren reeds verteerd wordt.

In deze algemeene krankheid deelt ook de School. Het is er verre van, dat alleen het Huisgezin, of alleen de Kerk, of alleen de Maatschappij, of alleen deze drie te zamen krank zouden zijn. Het is er ook verre van, dat deze krankheid alleen in de Openbare School zou te zoeken zijn.

Deze krankheid der School openbaart zich op velerlei wijze. Vooreerst hierin, dat men aan het welzijn van de kinderen des

volks meent te arbeiden door eene opvoeding, die hen het Heidendom in de armen voert. Ten andere hierin, dat velen meenen, dat, waar men maar eene „School met den Bijbel” sticht, alles weer in orde is, ook al wordt er de leer van de rechtvaardiging uit het geloof alleen, dat Evangelie in het Evangelie, feitelijk verloochend. Ten derde hierin, dat velen, die wel erkennen, dat er aan de volksopvoeding wat hapert, of zelfs, dat zij in het geheel niet aan haar doel beantwoordt, meenen, dat de School afzonderlijk wel zou te genezen zijn, alsof zij niet een deel, een onafscheidelijk deel, van het kranke geheel was. Zoo openbaart zich dan de krankheid ten vierde ook hierin, dat men de School gescheiden houdt van de Kerk, den band tusschen Overheid en School, voor zoover hij niet reeds doorgesneden is, tracht te verbreken, en alzoo zich vergrijpt aan het drievoudig snoer „Overheid, Kerk en School”, dat toch geen ander is dan het aloude en welbeproeefde „Kerk, Oranje en Vaderland”.

Deze dingen dan heb ik naar mijn vermogen in het licht gesteld. Zal er genezing komen, zoo dient allereerst de krankheid erkend, weshalve ik meen, met het schrijven dezer bladen geen noodeloos werk te hebben verricht. Op de krankheid der School valt hier wel is waar het meeste licht, maar voor wie hare kwaal wil erkennen en het wél meent met de School, is ook het heelmiddel genoegzaam aangewezen.

De God onzer vaders nu, die Nederland te voren door de School, niet minder dan door de Kerk, heeft groot gemaakt, geve ons in Zijne genade, onzen afval van Zijn Woord, het schenden van Zijne algoede ordeningen met oprecht berouw des harten te erkennen, opdat Zijn Naam, Zijn Woord, Zijn gebod weer geëerd worde en de Volksschool weer tot het tijdelijk en eeuwig welzijn van heel onze vaderlandsche jeugd strekke. Bekeere Hij, ja bekeere Hij ons van onze goddeloosheid, en bereide Hij voor onze veelgeliefde jeugdige Koningin den weg, om met betrekking tot Gods Woord in Kerk en School en Maatschappij, naar de genade en de wijsheid, haar van Hem geschonken, het fiere „je maintiendrai” van haar Stamhuis gestand te doen!

Koninginnedag 1895.

U.

I N H O U D.

	Bladz.
EERSTE GESPREK.	
Over den invloed van het Huisgezin op de School	1.
TWEDE GESPREK.	
Over de „School met den Bijbel” met betrekking tot de tucht. (Voorloopige bespreking.)	17.
DERDE GESPREK.	
Over de „School met den Bijbel” met betrekking tot het fundamente der Apostelen en Profeten	34.
VIERDE GESPREK.	
Over opvoeding door onderwijs. a. Voor de eeuwigheid. (Het wekken van de begeerte naar verlossing.)	51.
VIJFDE GESPREK.	
Over opvoeding door onderwijs. a. Voor de eeuwigheid. (Vervolg.) (Het wijzen op den Verlosser.)	71.
ZESDE GESPREK.	
Over opvoeding door onderwijs. a. Voor de eeuwigheid. (Slot.) (Gebet, leesboek en lied. Opvoeding voor de eeuwigheid op de Openbare School.)	90.
ZEVENDE GESPREK.	
Over opvoeding door onderwijs. b. Voor het tijdelijke leven	138.
ACHTSTE GESPREK.	
Nog eens over de tucht, de lichamelijke straf op school er in begrepen	190.
NEGENDEN GESPREK.	
Over wederzijdsche verhoudingen en de vraag, welke School te verkiezen is	229.

www.libtool.com.cn

I. Over den invloed van het Huisgezin op de School.

Dat de School opwast uit het Huisgezin. — Dat het Huisgezin medeverantwoordelijk is voor de opvoeding, die de School geeft. — Van waar de onderwijzer zijne eerste opvoedingsbegrippen heeft. — Dat de opleiding van den onderwijzer over het algemeen niet van dien aard is, dat zij de in het ouderlijke huis opgedane valsche opvoedingsbegrippen door betere vervangt. — Dat slechts zeer weinige opvoeders, wat op het gebied der opvoeding valt waar te nemen, leeren beschouwen in een ander licht dan dat van de door hunne ouders aangekweekte begrippen. — Dat wie de Heilige Schrift als eenig betrouwbare bron van alle opvoedkundige wijsheid erkent, daarom nog geen goed opvoeder is. — De wedergeboren opvoeder. — Dat ieder verantwoordelijk blijft voor de opvoeding, die hij geeft. — Dat de onderwijzer in de school in toepassing brengt, wat hij als kind leerde beschouwen als goed en billijk.

Oom. Wel, wat zijt gij beiden vroeg dezen keer! Het is nog kwart vóór achten. Of gaat mijne klok soms na?

NEEF. Neen, uwe klok gaat niet na, maar Mijnheer De Zoete stond vanavond om half acht reeds voor mijne deur, om mij af te halen.

DE ZOETE. Het ging mij als de kleine kinderen, ziet gij, die, als zij ergens heel graag heen willen, er reeds een half uur of een kwartier vóór den tijd zijn. En waarom ik juist nu zooveel haast had, zult gij wel begrijpen.

Oom. Dat gij zoo gaarne spreekt en hoort spreken over schoolzaken, doet mij eensdeels genoegen, want ik kan u verzekeren, dat ook mij de School en de schooljeugd ter harte gaan; ander-

deels wil ik u echter niet ontveinzen, dat ik eerst wel een beetje tegen de nu volgende besprekingen heb opgezien.

DE ZOETE. Wel, waarom? Gij hebt wel is waar de leiding van het gesprek op u genomen, maar noch uw Neef, noch ik verwacht eene geleerde verhandeling.

Oom. Dat is de reden niet, maar, om u de waarheid te zeggen, ik heb reeds lang voorzien, dat, als wij elkander op schoolgebied zouden ontmoeten, het zeker tot eene botsing zou komen, want reeds bij de besprekingen over het Huisgezin is het mij gebleken, dat wij van vele dingen geheel tegenovergestelde begrippen hebben, en het zou mij zeer bevreemden, als dit bij onze gesprekken over de School niet nog veel meer zal uitkomen.

DE ZOETE. Laat mij u dan een weinig geruststellen, goede vriend. Ik heb, het is waar, op onze vorige bijeenkomsten soms geducht veel klappen opgelopen, maar als gij nu meent, dat ik u dat kwalijk neem, dan hebt gij het mis. Hoewel ik, die blijkbaar in geheel andere kringen ben opgegrocid dan gij, niet altijd uwe meeningen en oordeelvellingen heb kunnen beamen of billijken, begin ik toch al meer en meer te gevoelen, dat gij niet op losse gronden uw oordeel uitspreekt, en dat er niet veel tegen te zeggen valt. Ga dus ook nu gerust uwen gang.

Oom. Die bekentenis van u is waarlijk een meevallertje voor mij! Wie weet, of wij het niet nog heelemaal eens worden.

Gij zult het mij dus ook niet euvel duiden, als ik, (wat ik ook afgezien van uwe bekentenis van plan was), de dingen niet met fluweelzachte handjes aanvat, maar, als ik het noodig oordeel, gebruik maak van het ontleedmes. Gij weet, wat Bilderdijk in een van zijne kleine gedichten zegt:

De ziekte dient een drank; 't gezwel het opensnijden;

De droefheid vriendschapstroost; de dwaasheid scherp vermaan.

Maar wie of bitt'ren drank, of vlijm, of troost wil lijden, —

De dwaas wil niet vermaand; daar is geen heelen aan.

Welnu, — Neef, gij hebt bij de bespreking van al wat de

School betreft wel het meeste belang, want gij hebt schoolgaande kinderen. Welk onderwerp zaagt gij liefst het eerst behandeld?

NEEF. Als ik kiezen mag, dan behoef ik niet lang te zoeken. Wij zijn onze gesprekken over het Huisgezin begonnen met te spreken over de overal waar te nemen verachtering in de opvoeding. Nu is het opmerkelijk, dat de ouders, voor zoover zij een oog hebben voor den achteruitgang op dit gebied, de oorzaak daarvan meestal in de School zoeken, terwijl de onderwijzers den toestand voornamelijk aan het Huisgezin wijten. Ziedaar eene kwestie, die zeer oud is, maar die mijns inziens de behandeling toch overwaard is, omdat zij ons oog als van zelf op het verband tusschen Huisgezin en School richt.

Oom. Ik geloof, Neefje, dat gij daar geene slechte keuze doet, want al maakt menigeen zich van deze kwestie af met het spreekwoord van den pot en den ketel, het valt niet te ontkennen, dat tusschen Huisgezin en School een te nauw verband bestaat, dan dat men, zonder dit verband in het oog te houden, de verschijnselen, die op het gebied der School zijn waar te nemen, met juistheid zou kunnen beoordeelen en verklaren.

DE ZOETE. Maar laat ons nu toch dadelijk tot de School overgaan, want over het Huisgezin hebben wij reeds genoeg uitgeweid. Gij zult het toch met mij eens zijn, dat het Huisgezin niet alleen schuld heeft aan de verachtering in de opvoeding?

Oom. Zeker ben ik dat met u eens; doch aangezien de School, zoowel wat de leerlingen als wat de onderwijzers betreft, letterlijk opwast uit het Huisgezin, is het niet meer dan billijk, bij de beoordeeling der opvoeding, die de School geeft, steeds te letten op die, welke het Huisgezin geeft.

DE ZOETE. Natuurlijk komt de gansche bevolking der School uit het Huisgezin; van waar zou zij ook anders komen? Maar wat wilt gij daarmee zeggen?

Oom. Eenvoudig dit, dat het Huisgezin medeverantwoordelijk is voor de vele en groote gebreken, die de opvoeding in school aankleven.

DE ZOETE. Gij wilt zeggen, dat de School niet zelden tegenwerking van het Huisgezin ondervindt? Dat is helaas maar al te waar.

Oom. Ja, maar ik heb het oog niet alleen op de leerlingen, maar ook op de onderwijzers.

DE ZOETE. De onderwijzers....? Hoe nu? Is het Huisgezin dan medeverantwoordelijk voor hetgeen de onderwijzer doet.

Oom. Wel zeker is het dat! Denk toch even na. Van waar heeft de onderwijzer zijne eerste begrippen van hetgeen goed en billijk is in het stuk der opvoeding?

DE ZOETE. Natuurlijk van de lessen in de opvoedkunde aan de opleidingsschool en uit de boeken.

Oom. Zoudt gij dat denken? Misgezien, Mijnheer De Zoete! Gij ziet vader en moeder voorbij, gij vergeet het Huisgezin. Dáár doet de onderwijzer — als kind, weet gij? — de eerste begrippen over opvoeding op.

DE ZOETE. Nu begrijp ik er niets meer van!

Oom. Laat ik het u dan uitleggen.

Terwijl het kind door zijne ouders wordt opgevoed, leert het door de opvoeding, door woord en daad, door voorbeeld en gewenning, dit als goed, dat als kwaad, dit als billijk, dat als onbillijk beschouwen. De begrippen nu, die zich in de kinderziel vestigen, zijn schier onuitroeibaar. Wat het kind als goed heeft leeren beschouwen, dat zal hij als volwassene, al is het ook alles behalve goed, als zoodanig handhaven. Wat de jeugdige mensch als billijk heeft leeren erkennen, dat zal hij, groot geworden, al kan het ook den toets der billijkheid niet doorstaan, toch als billijk handhaven. Vandaar dat het kind, zelf vader of moeder geworden, in verreweg de meeste gevallen juist zóó opvoedt, als het zelf is opgevoed; en dit geldt natuurlijk ook van den onderwijzer. De huisgezinnen, waarin de onderwijzers opgroeien, zijn dus wel degelijk medeverantwoordelijk voor de opvoeding, die de jeugd op school opdoet.

DE ZOETE. Dat is eene kostelijke uitvinding, waarvoor de heeren onderwijzers u wel vriendelijk mogen bedanken! Zorg vooral,

dat zij er mee in kennis worden gesteld, opdat zij bij voorkomende gelegenheden er gebruik van kunnen maken! Maar in allen ernst, — gelooft, www.hboeken.nl dat het Huisgezin langs dezen weg inderdaad belangrijken invloed op de School uitoefent?

Oom. Wel zeker! en wel cenen invloed, die veel, veel grooter is, dan gij blijkbaar vermoedt.

DE ZOETE. Het kan zijn, doch het onderwijs in de opvoedkunde, dat de onderwijzer als kweekeling ontvangt, in mijns inziens niet weg te cijferen, en ik vertrouw, dat de betere begrippen, die daardoor aangekweekt worden, de valsche begrippen van hetgeen goed en billijk in de opvoeding is wel zullen verdringen, zoodat ik maar zeggen wil, dat het verband, dat gij hier ziet, mij tamelijk gezocht voorkomt, en dat gij in elk geval den invloed van het Huisgezin veel te hoog aanslaat.

NEEF. Nu Oom, daar hebt gij heel wat voor den boeg! Het zal mij benieuwen, hoe gij u er doorslaat.

Oom. Ik wil volstrekt niet ontkennen, dat het onderricht in de opvoedkunde, dat de onderwijzer als kweekeling en mogelijk later nog op cenen cursus voor toekomstige hoofdonderwijzers ontvangt, belangrijken invloed op de opvoeding in school uitoefent. Maar het is de vraag, of dat onderricht over het algemeen strekt tot verbetering van de begrippen over opvoeding, in het ouderlijke huis opgedaan.

DE ZOETE. Over die vraag behoeven wij niet lang te twisten, want wij mogen toch aannemen, dat iemand, die onderwijs geeft in de opvoedkunde, of een boek schrijft over de opvoeding, meer afweet van de opvoeding dan de ouders over het algemeen.

Oom. Dat zoo iemand van de opvoeding meer afweet dan de ouders, d. w. z. dat hij meer kennis heeft, dat zal wel waar zijn, doch het komt er op aan, of hij iets beters weet en toegedaan is, en dat is aan gegronde bedenking onderhevig. Gij weet toch evengoed als ik, van waar degenen, die met de leiding van den toekomstigen onderwijzer belast zijn, hunne begrippen over opvoeding hebben.

DE ZOETE. Ja, natuurlijk van degenen, die hen opgeleid hebben, deels ook uit de ervaring, terwijl er gelukkig ook zijn, die hunne kennis uit de Heilige Schrift putten. Het laatste vooral moeten wij niet uit het oog verliezen.

Oom. Maar wat gij al weer vergeet, dat is het Huisgezin, waar ook de opvoedkundige zijne eerste begrippen over opvoeding opdoet, en deze worden zóó met hem één, dat hij geen ding op het gebied der opvoeding bezien kan, dan in het licht van de hem eigen geworden begrippen van hetgeen goed en billijk is, ook al zijn het enkel valsche begrippen. Alleen dan zal de mensch, die reeds aan de kinderschoenen ontwassen is, een oog krijgen voor het verkeerde in de opvoeding, die hij zelf ontvangen heeft, als het God behaagt door bijzondere leidingen, (in den regel tegenspoed, vooral miskenning, verongelijking, tegenstand en druk van de zijde der menschen), waardoor hij leert acht geven op de uitgangen, roerselen en neigingen van zijn eigen hart en van dat van anderen, hem de oogen te openen voor de gebreken in zijne eigene opvoeding en in die van anderen.

Dewijl nu dit met slechts enkelen het geval is en dus verreweg de meesten al hetgeen de opvoeding betreft uit het gezichtspunt hunner eigene opvoeding blijven beschouwen, zijn er onder degenen, die belast zijn met de opleiding van onderwijzers, bijna geene, die in staat zijn betere begrippen bij hen aan te brengen, dan in het Huisgezin worden gehuldigd.

DE ZOETE. Dat moge waar zijn, maar den opvoedkundige, die de Heilige Schrift erkent als de bron van alle wijsheid en bovendien winst doet met de ervaring, acht ik dan toch wél in staat, om den toekomstigen opvoeder der jeugd voor te lichten en hem zuiverder opvoedingsbegrippen in te prenten.

Oom. Uw oordeel zou juist zijn, indien niet alles, wat de Schrift met betrekking tot de opvoeding zegt, bezien werd in het licht der opvoedingsbegrippen, die wij aan onze ouders te danken hebben.

DE ZOETE. Maar er zijn toch ook wedergeborenen, en de wedergeborene wordt immers verlicht door den Geest Gods.

Oom. Gewis, en van dezen Geest zegt het Woord Gods, dat Hij „in al waarheid” leidt ¹⁾, doch daaruit volgt nog niet, dat alle wedergeborenen in de dingen der opvoeding juist zien, want vooreerst is er verscheidenheid der gaven; ten tweede deelt de Heilige Geest aan den geloovige gewoonlijk niet alles op éénmaal mede; ten derde belooft het God, in den regel door de mensche-lijke opvoeding te werken, en in dezen weg het kind op te voeden tot opvoeder, doch hier zijn het de ouders, die door verwaarloozing der opvoedingsplichten den opvoeder in hunne kinderen dooden; ten vierde wil God om wijsheid ook in de zaak der opvoeding gebeden zijn, en die hier om wijsheid bidt zal mildelijk ontvangen, doch — — wie bidt om wijsheid voor het opvoeden van zijne kinderen? Ach, voor niets zal men minder om wijsheid bidden dan juist daarvoor! Van hoe vele inderdaad Godvreezeude ouders krijgt men den indruk, dat zij zich wel geroepen achten, om hunne kinderen vooruit te helpen in de wereld, doch dat zij geen oog hebben voor het onmiskenbaar verband, dat God, met te zeggen: „Voedt hen op!” ook tus-schen het eeuwig welzijn der kinderen en hunne opvoeding door de ouders gelegd heeft! En wederom, hoe vele Godvree-zende ouders voeden wel hunne kinderen op in de leer, die naar de Godzaligheid is, doch houden er eene tucht op na, die met die leer dikwijls in strijd is, zoodat heden wordt afgebroken, wat gisteren werd opgebouwd. Ja menig wedergeborene stuurt, zonder het zelf te beseffen, de opvoeding zijner kinderen in eene richting, die, zoo God het niet genadiglijk verhoedt, aan zijn kroost tijdelijke en eeuwige schade zal berokkenen.

NEEF. Dat moest gij ons eens met een voorbeeld toelichten.

Oom. Heel gaarne, Neef. Hoe vele wedergeboren ouders zijn er niet, die hunne kinderen op allerlei manieren verwenen, die zich schijnen te beschouwen als de onderdanige dienaars van

¹⁾ Joh. 16 : 13.

hunne kinderen, altijd gereed staan, om hen met alles te gemoet te komen, steeds bereid zijn, om hunne wenschen en begeerten zooveel mogelijk in te willigen, de (zoogenaamde) gehoorzaamheid en de diensten hunner kinderen met geschenken en beloften koopen, een vriendelijk gezicht van hen afbedelen, zwichten voor den boozen wil van hun kroost, en, als zij tot de ontdekking komen, dat hunne kinderen reeds zoozeer gewend zijn, om hunnen eigen zin te doen, dat het handhaven der ouderlijke tucht de stemming in huis voorloopig herhaaldelijk zou bederven, hen liever met Bijbelteksten of met het schrikbeeld van een mogelijk afsterven van vader of moeder trachten te bezweren, dan eigen gemak op te offeren en hun vleesch niet te ontzien!

Er zijn inderdaad vele Godvreezende ouders, die aldus van de prilste jeugd hunner kinderen af hun kroost verwennen. Zij straffen de kinderen wel voor diefstal, bedrog, mishandeling van broertjes, zusjes of kameraadjes, laten ook geen vloeken toe, en maken hen reeds vroeg bekend met de Heilige Schrift, doch gaan intusschen voort met hunne kinderen te verwennen, en — schromelijk zijn de gevolgen. Het aldus opgevoede kind, dat zich voortdurend ziet beschouwen als de spil, waarop alles moet draaien, krijgt eene geheel verkeerde gedachte van zichzelf, het begint te meenen, dat allen om hem bestaan, dat allen hem tot dienst verplicht zijn, dat alles voor hem moet bukken. Het leert zich dus overschatten en te gelijk zijne evenmenschen minachten. Wordt nu zulk een kind later uit den kring, waarin het op de handen gedragen, geveleid en ontzien werd, overgeplaatst in eenen anderen, waar men daarvoor bedankt, dan krijgt het stoot op stoot en wordt óf geknakt, óf verheft zich nog te meer, maar in elk geval volgt er een name-loos lijden voor hemzelve, terwijl hij zijnen evenmensch maar al te vaak tot overlast is; niet zelden zelfs verongelukt zulk een kind op de levenszee, en zoo is dan de verwenning de klip geworden, waarop het schip der opvoeding gestrand is.

Dit is echter nog niet het ergste. Die een kind verwent, maakt

het eigenzinnig en hoogmoedig, voedt den eigenwaan en sluit de poort der zelfkennis, zoodat, indien de Heere niet met almachtige genade de grendelen verbreekt, de volwassene, in weerwil van alle vermaning en bestraffing des Woords, met eenen ingebeelden hemel ter helle vaart.

En wat is nu de middellijke oorzaak van dat alles? De verkeerde opvoedingsbegrippen, die de ouders zelve in hunne jeugd hebben opgedaan.

DE ZOETE. Maar, beste vriend, waar blijft nu de Heilige Geest, Die in al de waarheid leidt? Men zou, wanneer men u zoo hoort redeneeren, haast beginnen te denken, dat het vrij wel om het even is, of de opvoeder al dan niet een wedergeborene is! En dat kunt gij toch niet meenen.

Oom. Neen, dat is ook volstrekt mijne bedoeling niet. Het heeft wel degelijk grooten invloed op de opvoeding, dat de opvoeder een wedergeborene is. Waar dan de Heilige Geest blijft bij zooveel verkeeds, dat ook de opvoeding van wedergeborene ouders aankleeft?

Hoor eens, Mijnheer De Zoete. De wedergeboren Paulus schrijft van zichzelf en dus van alle wedergeborenen: „Ik ben vleeschelijk, verkocht onder de zonde”.¹⁾ En hoe het nu met vleesch gesteld is, dat leert hij ons o. a., waar hij zegt: „Het vleesch begeert tegen den Geest, en de Geest tegen het vleesch; en deze staan tegen elkander, alzoo, dat gij niet doet, hetgeen gij wildet”.²⁾ Zoo nu staat het met den wedergeborene ook in de opvoeding. Er is bij hem een voortdurende strijd tusschen vleesch en Geest. De Geest wil de tucht des Woords gehandhaafd zien; het vleesch wil die tucht in het geheel niet, maar verkiest eene tucht naar de begeerlijkheid des vleesch. Want hoewel het eensdeels waar is, dat de geloovige een vermaak heeft in de Wet Gods naar den inwendigen mensch³⁾, zoo is het anderdeels ook waar, dat hij moet klagen: „Het goede, dat ik wil, doe ik niet, maar het kwade, dat ik niet wil, dat doe ik”.⁴⁾ De Geest echter houdt niet

¹⁾ Rom. 7: 14. ²⁾ Gal. 5: 17. ³⁾ Rom. 7: 22. ⁴⁾ Rom. 7: 19.

op met bestraffen en laat den geloovige niet met rust, en zoo heeft deze dan geene rust bij het doen des vleesch, ook niet in de opvoeding. Dezelfde Geest nu, Die overtuigt van zonde en van algeheele onbekwaamheid tot eenig goed, mede in de opvoeding, drijft ook tot Christus en doet wandelen in eene vervulde Wet, alzoo dat de vrucht des Geestes niet ontbreekt.

DE ZOETE. Welnu, als dat zoo is, wat hebben wij dan nog te spreken van de verkeerde opvoedingsbegrippen van den wedergeborene?

Oom. Ongeduldige man! hadt gij mij maar even laten uitspreken!

Let wel: hoewel nu de wedergeborene zich door het Woord, waarvan de Geest Zich bedient, laat bestraffen, en de vrucht des Geestes bij hem, ook in de opvoeding, niet ontbreekt, mogen wij toch twee dingen niet uit het oog verliezen. Ten eerste doen de opvoedingsbegrippen, die hem reeds in zijne jeugd eigen zijn geworden, zich wel degelijk gevoelen in den strijd tusschen vleesch en Geest, en, in zooverre zij niet gegrond zijn op het Woord Gods, zullen zij slechts strekken, om het vleesch te doen begeeren tegen den Geest en het te stijven in zijn verzet. Ten andere zal onder den strijd van het vleesch tegen den Geest — (let wel, ik zeg niet: onder den strijd van den Geest tegen het vleesch) — de opvoeding van het kind noodwendig moeten lijden. Daar nu deze strijd niet alleen uit den zondigen aard, waarmede ook de wedergeborene zijn leven lang heeft te strijden¹⁾, maar ook uit de valsche opvoedingsbegrippen voortdurend kracht put, mag gezegd worden, dat ook bij den wedergeborene die begrippen zeer zeker hunnen kwaden invloed doen gelden. Bovendien, al laat de geloovige opvoeder zich ook bestraffen en terugbrengen tot gehoorzaamheid, — daarmede zijn de kwade gevolgen van de tijdelijke afwijking van het Woord niet weggenomen.

Alles samengenomen blijf ik dus beweren, dat de invloed der huiselijke opvoeding op de onderwijzers onzer jeugd en degenen, die met de opleiding der onderwijzers belast zijn, zóo groot is,

¹⁾ Zie Heidelb. Catech. Vr. en Antw. 56.

dat van de School zeer zeker geen heilzame invloed zal uitgaan, tenzij eerst het Huisgezin tot het Woord Gods als het eenig betrouwbare richtsnoer voor de opvoeding terugkeere.

NEEF. Dat het Huisgezin zich schuldig maakt aan verregaande willekeur en aan veronachtzaming en verachting van de geboden des Heeren, — wie zal het kunnen loochenen? Maar gaat de onderwijzer, dewijl hij daar zijne eerste begrippen over opvoeding heeft opgedaan, vrij uit?

OOM. In geenën deele, de onderwijzer is voor de opvoeding, die hij geeft, ook zelf verantwoordelijk en kan zich, zoo min als eenig ander, verontschuldigen met een beroep op zijne eigene opvoeding, want de noodiging, om wijsheid, ook voor de zaak der opvoeding, van God te begeeren, komt tot allen. En op die verantwoordelijkheid van den onderwijzer dient niet minder nadruk te worden gelegd dan op die van het Huisgezin, aangezien de School van haren kant ook eenen zeer belangrijken invloed op het Huisgezin uitoefent.

DE ZOETE. Dat laatste versta ik, maar na al hetgeen gij over den invloed van het Huisgezin op de School gezegd hebt, wil het mij toch voorkomen, dat die invloed grootendeels in uwe verbeelding bestaat.

OOM. Gij zijt toch een lastig man! Ik zie mij dus wel genoodzaakt, om nu nog in bijzonderheden aan te toonen, dat de onderwijzer in woord en daad, in leering en voorbeeld allereerst een product blijkt te zijn van het Huisgezin.

Welaan dan! Gij herinnert u onze besprekingen over het Huisgezin, en, om met een paar woorden u de hedendaagsche huiselijke opvoeding opnieuw voor den geest te brengen, gij zult u ook herinneren, wat voor valsche begrippen van liefde en tucht de ouders met betrekking tot hunne kinderen over het algemeen blijken te hebben. Wij merkten op¹⁾, dat verreweg de meeste ouders, hetzij uit eigenliefde, hetzij ten gevolge van huiselijke verdeeldheid, nalaten, het kwaad bij hunne kin-

¹⁾ Zie het Gesprek „Over tucht en tuchtiging”, 1° Deeltje, bladz. 31 vv..

deren zonder oogluiking en van de prilste jeugd af te straffen; zij straffen de kinderen, wanneer het hun goeddukt, naar hunne luimen, hetzij om wraak te nemen of als hunne rust bedreigd wordt. Zij toonen daarmede, dat zij hunne kinderen alleen liefhebben, in zooverre zij zich zelven liefhebben, en dat zij zich hoven het Woord Gods stellen, dat de „tuchtiging om Gods wil” beveelt. Dat zij zich niet door de vreeze Gods laten leiden, blijkt ten overvloede daaruit, dat zij nu eens het kwaad straffen en dan weer er om lachen of er eene grappige zijde aan vinden, wat wel niet met een beven voor de heiligheid van 's Heeren Wet te rijmen is. Ziedaar nog eens in het kort herhaald, wat in duizenden bij duizenden Christelijke huisgezinnen, om van de niet-Christelijke nu maar niet te spreken, valt waar te nemen.

Stel u nu het kind voor, dat door zulke ouders wordt opgevoed. De liefde, die het van zijne ouders ondervindt, is eene misplaatste liefde, eigenliefde, eene zondige liefde, eene liefde, die door God Zelfen een hater wordt genoemd¹⁾, omdat ze, voortkomende uit en gepaard gaande met een verachten van Gods gebod, het kind ten verderve voert, soms voor tijd en eeuwigheid beide. En gelijk de liefde bij zulke ouders geene liefde is, zoo is ook de tucht, die over het kind wordt uitgeoefend, geene tucht, maar tuchteloosheid, dewijl haar richtsnoer niet de onveranderlijke Wet Gods, maar de veranderlijke wil of willekeur der ouders is. Dit neemt evenwel niet weg, dat het kind die liefde en die tucht zijner ouders als liefde en tucht leert beschouwen, want het leert er geene andere kennen, en kan ze zich dus ook niet anders voorstellen. Nu is de kinderziel zeer gevoelig voor indrukken en houdt, wat zij opneemt, terdege vast, zoodat het er schier nimmer weer uitgaat. Daarbij moet men vooral niet vergeten, dat juist de valsche begrippen van liefde en tucht gereeden ingang in de kinderziel vinden, omdat ook het kind in

¹⁾ Spr. 13 : 24.

den dood ligt en dus geneigd is tot alle kwaad, zoodat het gaarne „lief” heet, ook als het doet, wat alles behalve „lief” is, terwijl het de tucht, die het kwade straft en bij den waren naam noemt, uit den grond zijns harten haat.

Wat dus het kind met betrekking tot liefde en tucht van de prilste jeugd af als goed heeft leeren beschouwen, dát is in zijne oogen goed, en alle andere begrippen daarvan zijn verkeerd, belachelijk, bespottelijk, ja zelfs zonde! En zoo ook, wat het kind met betrekking tot liefde en tucht van de prilste jeugd af als billijk heeft leeren beschouwen, dát is in zijne oogen billijk, en al het andere is onbillijk, onrechtvaardig, wreed, ja onmenschelijk. Dat staat voor hem als een paal boven water, daar is geen redeneeren of wederleggen aan, dat zit er schier onuitroeibaar bij hem in. Vandaar dan ook, dat het kind, volwassen zijnde, en zelf geroepen wordende, om op te voeden, dezelfde valsche begrippen weer in toepassing brengt.

DE ZOETE. Ja, maar het kind van het Christelijk Huisgezin wordt toch door ouders en onderwijzers met het Woord Gods bekend gemaakt, dat niet dan zuivere begrippen van liefde en tucht bevat, en met dat Woord groeit het toch ook van de prilste jeugd op.

Oom. Dat is waar, en het Woord zal doen, ook bij kinderen, waartoe God het zendt. Doch het belooft God, Die door den mond van den Apostel tot ons zegt: „Voedt hen op!” in den regel door de menschelijke opvoeding te werken, en is dát nu opvoeden in de vreeze des Heeren, dat de opvoeder aan het kind het Woord des Heeren voorhoudt en intusschen zelf door zijn voorbeeld de tucht des Woords toont te schuwen en te haten? Weet gij, wat daarvan het gevolg is? Dit, dat het kind het Woord Gods begint te plooien naar zijne eigene begeerten en lusten, naar de hem eigen geworden valsche begrippen van liefde en tucht.

Laat ons toch nooit vergeten, dat God niet wil, dat de kinderen zichzelf opvoeden, maar dat het de ouders zijn, tot

wie Hij zegt: „Voedt hen op”. Met dit woord legt Hij een nauw verband tusschen het tijdelijk en eeuwig welzijn der kinderen en hunne opvoeding door de ouders. God nu laat Zich niet bespotten: waar dit verband miskend wordt, en de ouders wel hunnen kinderen het Woord voorhouden of voorpreeken, doch het opvoeden in de tucht des Heeren nalaten, daar keert hun weg op hun hoofd terug, — hunne tuchteloos opgroeiende kinderen worden hun eene oorzaak van veel verdriet en smart, en gaan, op zijn best genomen, op in een Christendom, dat God eert met de lippen, doch het hart verre van Hem houdt. En dat is een schrikkelijke toestand!

NEEF. Maar dwalen wij nu niet af, Oom? Wij zouden immers van den onderwijzer spreken.

Oom. Wees niet bang, Neef, dat wij zullen afdwalen. Ik ben nu juist, waar ik wezen moest.

Stel u voor, Mijnheer De Zoete, dat een kind, als waarvan ik sprak, later geroepen wordt, om als onderwijzer, als opvoeder der jeugd op te treden. Behoeft het ons te verwonderen, dat zulk een onderwijzer in de school er eene tucht op na houdt, die den toets van hetgeen naar Gods Woord goed en billijk is in de opvoeding niet kan doorstaan?

Hoe zal hij, die van der jeugd af door de oogluiking van de zijde der ouders het kwaad niet als kwaad heeft leeren beschouwen, later een oog hebben voor de beteekenis en de ver-reikende gevolgen der zoogenaamde lichte overtredingen der kinderen? En zoo hij daar geen oog voor heeft, hoe zal hij dan het kwaad te keer gaan?

Hoe zal de onderwijzer, die niet van de prilstste jeugd af onder de tucht genomen is, en ook broertjes of zusjes tot een telkens verschoven tijdstip zonder tucht heeft zien opgroeien, later het nut en de onontbeerlijkheid van de tucht, ook voor de jongste leerlingen, inzien en daarnaar handelen?

Wat is er anders te verwachten van den onderwijzer, die opgevoed is door ouders, die het kwade alleen straffen, wanneer

het hun goed dacht en zich dus door hunne luimen lieten leiden, dan dat ook hij zich door het Woord geen en regel laat stellen, maar, al naar hij geluimd is, het kwaad straft of ongestraft laat?

En als de onderwijzer opgevoed werd door ouders, die de straf tot eene wraakneming verlaagden of alleen tot straffen overgingen, wanneer door het gedrag der kinderen hunne rust bedreigd werd, wat natuurlijker, dan dat ook zulk een onderwijzer in de school slechts om zichzelven de kinderen straft en alzoo aan de straf hare waarde voor de opvoeding ontnemt?!

Zoo zullen in één woord alle valsche begrippen van liefde en tucht, die de onderwijzer in de kinderjaren opdeed, in de school door hem toegepast worden, en zoo blijkt dan, dat de onderwijzer ten aanzien van de tucht allereerst een product van het Huisgezin is. En is dit waar ten aanzien van de tucht, dan ook ten aanzien van de liefde, want waarachtige liefde tot de kinderen gaat alleen gepaard met waarachtige tucht.

DE ZOETE. Er is veel waars in alles, wat gij daar gezegd hebt. Doch dat geldt ook alleen maar de begrippen liefde en tucht.

Oom. Ik zou u daarop kunnen antwoorden met te zeggen, dat dat de twee alles beheerschende begrippen zijn, waarin men het geheel der opvoeding kan samenvatten. Doch laat mij daarop niet verder ingaan, het zou ons te ver voeren, en het is reeds tamelijk laat. Iedereen, die een weinig nadenkt, kan nu wel bevroeden, dat het geheel der opvoeding in huis, al wat de onderwijzer als kind daar hoort en ziet en opmerkt, van invloed moet zijn op de schoolopvoeding.

De liefdeloosheid van den man jegens zijne vrouw en de ongehoorzaamheid van de vrouw jegens haren man spiegelt zich af in de koelheid, onverdraagzaamheid, onmeedoogendheid, onbarmhartigheid, hardheid en wreedheid, die zoo menig onderwijzer tegenover zijne leerlingen aan den dag legt, en die daar weer even zoovele gebreken in de opvoeding zijn.

Huisgezinnen, waar de band des Huwelijks door de wederzijdsche liefdeloosheid der ouders voortdurend wordt geschonden, of waar men zich lichtzinnig uitlaat over alles wat het Huwelijk betreft, leveren meestal onderwijzers op, die óf tegenover de leerlingen zich aan een onbetamelijk gekscheren schuldig maken, óf metterdaad zich tegenover de leerlingen aan de eerbaarheid vergrijpen, óf buiten de school zich aan overspel schuldig maken, en in elk geval niet opvoeden tot reinheid, eerbaarheid en kuischheid.

Huisgezinnen, waar de ouders aan de kinderen het voorbeeld geven van onoprechtheid, leugenachtigheid en óneerlijkheid, zijn kweekplaatsen van onderwijzers, die door hun veinzen, liegen, draaien en bedriegen, door het meten met twee maten, het voortrekken van het kind van den rijke en het achteruitzetten van het kind van den arme opvoeden tot huichelaars, vleiers, krui-pers, leugenaars, dieven, zwendelaars, bankroetiers, meinedigen enz., en den wrok tusschen arm en rijk reeds in het kinderhart eene plaats geven.

DE ZOETE. Hoe meer ik u over den invloed van het Huisgezin op de School hoor uitweiden, des te meer verblijd ik mij toch, dat een groot deel onzer vaderlandsche jeugd opgevoed wordt op de Christelijke School, want hoewel ook daar zeer zeker de invloed van het Huisgezin is waar te nemen, waarvan ik wel toegeven wil, dat die in de meeste gevallen eer schadelijk dan heilzaam is, meen ik toch gegevens genoeg te hebben, om te kunnen zeggen, dat de Christelijke School eenen gezegenden invloed op het Huisgezin uitoefent, en door het Huisgezin op Kerk en Maatschappij.

Oom. Daar hebben wij de bom!

DE ZOETE. De bom? Wat bom? — wat meent gij?

Oom. Nu, dat zal u later wel duidelijk worden. Gij wildet dus van de Christelijke School spreken? Dat spijt mij om twee redenen: ten eerste omdat wij over het onderwerp van hedenavond nog niet uitgepraat zijn en ten andere omdat..... ja omdat ik de bom vrees. Daar staat echter tegenover, dat dat

nieuwe onderwerp eene gewenschte afwisseling in onze gesprekken zal brengen, en dat ik Mijnheer De Zoete met hem hierin ter wille te zijner eene dienst kan bewijzen.

NEEF. Neen maar! zie mij die klok eens, het is al half elf. Mijnheer De Zoete, hier is uw hoed.

OOM. Slaapt wel! — Droom nu niet van de bom, Mijnheer De Zoete!

II. Over de „School met den Bijbel” met betrekking tot de tucht.

Dat het er op aankomt, wat voor opvoeding de School geeft. — De invloed van het Huisgezin op den onderwijzer. — Dat het goede, dat men aan de Christelijke School toeschrijft, er niet maar naar den schijn, maar naar het wezen behoort te zijn. — Dat de School behoort te kweken, wat het kind voegt. — Dat in de Christelijke School dezelfde soort van tucht heerscht als in het Christelijk Huisgezin. — Belemmerende omstandigheden, waarmede de onderwijzer heeft te worstelen. — Dat ook bij den Christelijken opvoeder van onze dagen over het algemeen geen eerbied is voor Gods Wet. — Het metterdaad verloochenen van de Schrift als eenig betrouwbaar fundament en richtsnoer voor de opvoeding. — Dat de onderwijzer eene spruit van het Huisgezin is. — Invloed van den Bijbel op de Christelijke school-opvoeding. — Dat het erkennen van de noodzakelijkheid van dit en dat niet voldoende is. — De practijk der Christelijke school-opvoeding ten opzichte van de begrippen liefde en tucht.

DE ZOETE. Nu zullen wij zeker vernemen, wat gij verleden week met die bom bedoeldt?

OOM. Gij hebt er dus toch van gedroomd? Nu, houd u maar kalm, dan loopen wij het minst gevaar. Doch laat ons geen tijd verliezen met daarover langer te spreken.

Wij hebben den vorigen keer reeds de Christelijke School aan de orde gesteld, en Mijnheer De Zoete heeft al met een enkel woord zich over die School uitgesproken. Mogen wij nu van Mijnheer De Zoete eens vernemen, waarom hij er zich

over verblijdt, dat „een groot deel onzer vaderlandsche jeugd opgevoed wordt op de Christelijke School”?

DE ZOETE. Dat meen ik reeds gezegd te hebben, doch wat vraag ook! Moet ik u, die toch van terugkeer tot het Woord des Heeren en van niets anders heil verwacht, nog duidelijk maken, waarom de Christelijke School een zegen voor het land is? Of zijt gij soms een tegenstander van die School?

Oom. Ik acht het onder de tegenwoordige omstandigheden eene weldaad Gods, dat de rijkswet het oprichten van Bijzondere Scholen voor Christelijk onderwijs toelaat. Laat die verklaring u voorshands genoeg wezen.

Als gij nu in het kort wilt zeggen, waarom gij de Christelijke School eenen zegen voor het land acht, dan hebben wij meteen de natuurlijkste aanleiding voor eene ordelijke bespreking.

DE ZOETE. Dat is met een paar woorden gezegd. Gij weet evengoed als ik, dat de Christelijke School eene „School met den Bijbel” is. Gij zult daar zeker tegen inbrengen, dat het er op aankomt, wat voor opvoeding de School geeft, en dat toch de onderwijzers der Christelijke School evengoed als alle andere onderwijzers slechts bij uitzondering vrij zullen worden van de opvoedingsbegrippen, die zij meebrengen uit het ouderlijke huis, en dat men dus allicht gevaar loopt, de opvoedkundige waarde der Christelijke School te overschatten. Ga ik te ver met u dergelijke gedachten toe te schrijven?

Oom. Volstrekt niet! Gij hebt mijne gedachten zelfs meesterlijk geraden.

DE ZOETE. Op zoodanige tegenwerping heb ik intusschen vrij wat af te dingen. Men mag van de Christelijke School zeggen, wat men wil, men zal toch moeten toegeven, dat het niet zonder invloed op de door haar gegeven opvoeding kan zijn, dat hare onderwijzers, reeds als kweekelingen, studie moeten maken van eene opvoeding naar Christelijke beginselen, — ook al hapert er iets aan het Christelijk gehalte der opleiding, m. a. w. ook al draagt die opleiding de sporen van den invloed der valsche

opvoedingsbegrippen, die in het Huisgezin worden gehuldigd.

Voorts kan ook dit niet zonder invloed op de schoolopvoeding blijven, dat de aldus opgeleide onderwijzer de Heilige Schrift erkent als de bron van alle opvoedkundige wijsheid, en dat hij, zoo hij al geene voortdurende opzettelijke studie van de Schrift wilde maken, door de verplichting om godsdienstonderwijs te geven daartoe voortdurend genoopt wordt, en dat het onderzoek der Schrift, zoowel als de ervaring, hem meer en meer geschikt maakt, om zijne taak als opvoeder te volbrengen.

Ja, zult gij weer zeggen, maar al wat de Schrift met betrekking tot de opvoeding zegt, wordt door ons bezien in het licht der opvoedingsbegrippen, die wij aan onze ouders te danken hebben, tenzij wij los worden van die begrippen, en dit gebeurt maar hoogst zelden. Ik antwoord: Dat moge waar zijn, maar de invloed van den Bijbel op de opvoedingsbegrippen van den onderwijzer zal niettemin merkbaar zijn. Het zal toch, alles samengenomen, wel een groot verschil maken, of men eene School met, of zonder den Bijbel heeft, niet waar?

Oom. Dat behoorde zoo ten minste.

DE ZOETE. Wat? „Dat behoorde zoo”? Neen dat is zoo!

Oom. Kalmte, vriend, kalmte! Ik wil niet beweren, dat het geen verschil maakt, of men eene School met, of zonder den Bijbel heeft, maar wel, — ik bid u, houd u bedaard! — dat er helaas heden ten dage geen groot verschil is op te merken tusschen de School „met” en de School „zonder” den Bijbel.

DE ZOETE. Wat zegt gij daar? Geen groot verschil zou er bestaan tusschen de „School met den Bijbel” en de gevloekte Openbare School, de zoogenaamd neutrale staatsschool, alias „sekteschool der moderneren”!? Zijt gij dan in het geheel niet op de hoogte van uwen tijd, of zóó blind voor de lichtzijden van de Christelijke School, die zich verblijden mag in de liefde van het Christenvolk?!

Oom. Het kon zijn, maar dan verwacht ik van u, dat gij mij omtrent die School op de hoogte helpt of beter inlicht.

DE ZOETE. Acht gij dát dan niet iets kostelijks, dat de jeugd op de Christelijke School dagelijks uit den Bijbel onderwezen wordt; dat ook het jongste kind er tot Christus wordt geleid, als tot zijnen eenigen en algenoegzamen Heiland, zonder Wien het voor eeuwig moet verloren gaan; dat de leerling bij plichtverzuim of overtreding terechtgewezen wordt met de Schrift; dat alle goede gave er van God den Heere wordt afgebeden, en Hem voor alles de dank gebracht wordt; dat de vaderland-sche historie er in het licht des Woords wordt beschouwd; dat God er geëerd wordt als de Schepper van hemel en aarde en al wat leeft, — dat in één woord al het doen en laten van den „Christelijken onderwijzer” door de vreeze Gods beheerscht wordt en al zijn onderwijs met het zout des Evangelies doortrokken is?

Oom. Daar schrijft gij heel wat schoons aan de Christelijke School toe. Als dat alles er was, en wel naar het wezen en niet maar naar den schijn, niet maar naar het uitwendige, niet maar naar den vorm, dan zou de Christelijke School vrij wat in mijne achting rijzen, en zou ik, aan haar denkende, vrij wat meer op mijn gemak zijn.

DE ZOETE. En waarom zou dat alles er niet werkelijk gevonden worden, maar slechts in schijn? Die beschuldiging dient gij te bewijzen!

Oom. Welnu, Mijnheer De Zoete, als het Christelijk gezin en de Christelijke School voortdurend op hunne Christelijke opvoeding roemen en zeggen, het kind op te voeden in de vreeze en tucht des Heeren, dan verlang ik, en mij dunkt met recht, dat er ook vruchten gezien worden, cener Christelijke opvoeding waardig.

DE ZOETE. Met recht!

Oom. Nu, waar zijn die vruchten dan?

DE ZOETE. Ziet gij die vruchten niet?! Hoe heb ik het nu? Zijt gij er dan blind voor, dat de kennis der waarheid sinds eenige tientallen jaren in steeds ruimere mate is verbreid geworden? dat het tegenwoordige geslacht, (dat, voor zoover het tot de Christelijke kringen behoort, grootendeels door de Christe-

lijke School gekweekt is), het aantal „Scholen met den Bijbel” nog jaarlijks en zulks met vele opofferingen doet toenemen? dat thans meer dan ooit aan de geestelijke behoeften onzer evenmenschen in de overzeesche gewesten gedacht en in die behoeften mede voorzien wordt? dat de dienende en reddende liefde allerlei nuttige instellingen van weldadigheid en hulpbetoon in het leven roept, als daar zijn: militaire tehuizen, doorgangshuizen, toevluchtsoorden, krankzinnigengestichten in Christelijken geest, enz. enz.? dat er thans meer dan ooit geijverd wordt voor Zondagsheiliging? — kortom, dat er een toenemend geestelijk leven valt te bespeuren, een streven om alles in te richten naar den eisch des Woords?

Oom. Is dat alles?

DE ZOETE. Alles? — wat wilt gij dan nog meer?!

Oom. Ach, Mijnheer De Zoete, als alleen die dingen de vruchten van de Christelijke schoolopvoeding zijn, dan zegge men vrij, dat hare vruchten minder dan ijdelheid zijn.

DE ZOETE. Het is verschrikkelijk! Maar wat wilt gij dan toch van de School? Ik moet zeggen, gij zijt raadselachtig, zoo niet erger.

Oom. Ik wil vruchten, goede vriend, en dan zal ik toch met alle recht kunnen vorderen, dat de School bij het kind wekke en aankweeke, wat het kind voegt. En dienaangaande lees ik in de Schrift: „Gij kinderen! zijt uwen ouderen gehoorzaam in den Heere: want dat is recht. Eert uwen vader en moeder, (hetwelk het eerste gebod is met eene belofte), opdat het u welga en dat gij lang leeft op de aarde”.¹⁾ Gehoorzaamheid en eerbied jegens de ouders, dat is het dus, wat volgens de Schrift het kind voegt. Allen nu, die nuchter zijn, houden zich aan deze eenvoudige uitspraak van Gods Woord. Zoo bvb. de opstellers van den Heidelberg-schen Catechismus, die de vraag: „Wat wil God in het vijfde gebod?” aldus beantwoorden: „Dat ik mijnen vader en mijne

¹⁾ Ef. 6:1—3.

moeder en allen, die over mij gesteld zijn, alle eer, liefde en trouw bewijze, en mij aan hunne goede leer en straf met behoorlijke gehoorzaamheid onderwerpe, en ook met hunne zwakheid en gebreken geduld hebbe; aangezien het Gode belieft, ons door hunne hand te regeeren". Zoo ook een voortreffelijk Godgeleerde, die bij al zijne geleerdheid een eenvoudig oog bewaard had, en op de vraag, tot welke dingen „de kinderen, zonder toegevendheid, moeten aangezet worden", dit antwoord geeft: „Tot het lezen van Gods Woord, tot het morgen- en avondgebed, tot vlijtig leeren en werken, tot hooren, zien en zwijgen, tot alle welvoegelijkheid, tot broeder- en zusterliefde, tot onvoorwaardelijke gehoorzaamheid, tot eerlijkheid en tot spreken der waarheid". — Doch dit alles is der Christelijke wereld bijzaak, zij maakt van de kinderen veel liever kleine zendelingen en jive-raars voor dit en voor dat!

DE ZOETE. Al weer eene beschuldiging! Alsof de „Christelijke onderwijzer" van onze dagen er niet zoozeer op staan zou, dat het kind gehoorzaam zij, en alsof hij het voor ongehoorzaamheid en plichtverzuim niet straffe!

Oom. Ja, zooals ook de Christelijke ouders van onze dagen er op staan, dat het kind gehoorzaam zij, en zooals ook de Christelijke ouders het kind voor ongehoorzaamheid en plichtverzuim straffen. En zoo heerscht dan ook in de Christelijke School dezelfde soort van tucht, of liever heerscht er op de keper beschouwd dezelfde tuchteloosheid als in het Christelijk gezin.

DE ZOETE. Maar dat is laster! In de Christelijke School, de „School met den Bijbel", zou niet de rechte tucht heerschen?!

Oom. Vanwaar dan de droeve staat van het Huisgezin, met name van het Christelijk Huisgezin? Vanwaar, dat de huiselijke verhoudingen er niet beter op worden, maar, op zijn best genomen, blijven, zooals wij ze bevonden hebben bij onze besprekingen over de wederzijdsche verhoudingen tus-schen man en vrouw, tusschen ouders en kinderen, en tusschen

vrijen en dienstbaren? Vanwaar, dat niet alleen in de kringen, welke staan onder den invloed der School, die men (en terecht) met den naam van „Godsdienstlooze School” bestempelt, maar ook in de kringen, die onder den invloed der Christelijke School staan of uit deze zijn opgekomen, de eerbied voor de ordeningen en instellingen Gods op het gebied van Huisgezin, School, Kerk en Maatschappij, in plaats van toe te nemen, hoe langer zoo meer verdwijnt, ook bij hen, die zich geroepen achten, om de wereld, zoo het heet, te hervormen „naar den eisch van het Christelijk beginsel”?

NEEF. Eén ding mogen wij billijkheidshalve niet vergeten, Oom, t. w. dat de School van de zijde van het Huisgezin niet zelden tegenwerking ondervindt en ook met nog andere belemmerende omstandigheden heeft te worstelen. Als de schooljaren beginnen, dan heeft menig kind reeds in huis of op straat aan zulke invloeden blootgestaan, dat ook de beste schoolopvoeding geen doel meer treft, en als de schooltijd voorbij is, of het kind de school voorgoed verlaten heeft, dan is het terstond weer blootgesteld aan allerlei invloeden, die in zeer vele gevallen afbreken, wat de onderwijzer heeft opgebouwd.

Oom. Dat wil ik gaarne erkennen, Neef, doch niettemin blijft het waar, dat, zoo de Christelijke School in eene andere en betere richting stuurde dan het Christelijk gezin van onze dagen, er ook andere en betere vruchten zouden gezien worden. Door degenen, die Christelijke Scholen oprichten, wordt dan ook wel degelijk beweerd, dat de daar te geven opvoeding het Huisgezin zal ten goede komen. En inderdaad mag men van eene School, waar in waarheid de leer en de tucht des Woords is, met recht verwachten, dat zij zoodanigen invloed zal uitoefenen, want het Woord Gods, waarvan geschreven staat, dat het „is als een hamer, die eene steenrots te morzel slaat”, toont ook in de opvoeding eene macht te zijn, die door allen tegenstand heen breekt. Doch hier is de bloedende wonde, die de beste krachten ontroofst aan Huisgezin, School, Kerk en

Maatschappij — : bij den opvoeder, ook bij den Christelijken opvoeder onzer dagen, is over het algemeen geen vreezen en beven voor het Woord Gods, geen eerbied voor de heiligheid van des Heeren Wet.

DE ZOETE. Heb ik van mijn leven ! Het is hier vanavond eene wereld van verrassingen ! De „Christelijke onderwijzer” heeft dus ook al geen eerbied voor het Woord des Heeren ! Ik mag mij nu zeker op het ergste voorbereid houden. Gelukkig, man, dat gij onzen Christelijken Scholen den kostelijken naam van „Scholen met den Bijbel” niet kunt ontnemen !

Oom. Aan dien mooien naam heeft de School waarlijk niet veel, evenmin als het klooster te Erfurt, waar Luther eens woonde, er wat aan zou gehad hebben, zoo boven den ingang het opschrift „Klooster met den Bijbel” had gestaan.

DE ZOETE. Wat moet die vergelijking beteekenen ? De Bijbel is voor onze Christelijke School toch zeker vrij wat meer dan hij voor het klooster te Erfurt was, waar hij, naar men verhaalt, onder het stof bedolven aan eenen ketting lag !

Oom. En toch kon de vergelijking bij nadere beschouwing wel eens ten nadeele van de Christelijke School uitvallen, daar deze zich bij voorkeur naar den Bijbel noemt en er zich op beroemt, dat zij de Heilige Schrift aan de opvoeding ten grondslag legt, en desniettemin toont zij metterdaad de Schrift als het eenig betrouwbare fundament en richtsnoer voor de opvoeding te verloochenen.

DE ZOETE. Houd op ! Dat is te veel ! Dat is al te grof ! Dat loopt de spuigaten uit. Neen, zoo iets had ik van u nooit kunnen verwachten ! Als gij de Christelijke School niet beter weet te waardeeren, dan begin ik er aan te twijfelen, of ik u wel onder hare vrienden mag rekenen, en dan is het maar beter Maar neen, dat kunt gij niet meenen, dat moet gij terugnemen !

Oom. Mijnheer De Zoete ! dat was de bom ! Houdt u nu maar bedaard, het grootste gevaar is voorbij. Ga zitten, en dan eens kalm den toestand onder de oogen gezien !

DE ZOETE. Alles goed en wel, maar bewijzen! bewijzen! — zoo gij ten minste niet wilt, dat ik u ga verdenken van klein-
 aching van het werk Gods.

Oom. Daar wilt gij mij dus mee bezweren. Och vriend, dat is volstrekt niet noodig, want bewijzen dacht ik u in elk geval te geven. Wat overigens dat „werk Gods” betreft, daar zal ik nu maar niet op ingaan, want dusdoende zou ik onze bespreking vooruitloopen en de hoofden noodeloos heet maken, terwijl het toch mettertijd vanzelf moet blijken, in hoeverre wij hier met een werk Gods te doen hebben.

Vóór ik echter aan uw verlangen ga voldoen, moet gij ook mij eens toestaan, mijne verwondering uit te spreken. Hoe is het toch mogelijk, denk ik zoo bij mijzelven, dat die Mijnheer De Zoete eene week geleden nog kon toestemmen, dat hetgeen ik vroeger van het Huisgezin beweerd heb, „niet op losse gronden” rust, en nu, na al hetgeen gezegd is over den invloed, dien het Huisgezin op de School uitoefent, zulke wonderlijke gedachten blijkt te hebben van de Christelijke schoolopvoeding. Gij hebt moeten toestemmen, dat uit de huisgezinnen, ook uit de Christelijke, zeer algemeen, bij allen schijn van het tegendeel, de ware vreeze Gods geweken is, dat het Woord Gods er metterdaad verzaakt wordt. Zoodra er echter sprake is van de Christelijke Scholen, schijnt gij te denken aan kweekplaatsen, waar de vreeze Gods een onbetwist gebied heeft en Gods Woord in eere is. Maar mag ik u nog eens vragen, van waar de onderwijzers onzer Christelijke Scholen gekomen zijn? Misschien uit het een of ander land, waar de toestand van het Huisgezin zoo voordeelig afsteekt bij dien in ons landje, dat het geene moeite kostte, eenige honderden zendeling-onderwijzers te vinden, die hier in den vorm van Christelijke Scholen even zoovele zendingsposten stichtten? Neen, zij zijn voortgekomen uit de door ons te voren besproken „half-Heidensche” en „Christelijke” gezinnen, waar zij opgevoed zijn. Wat dan ook in het Christelijk Huisgezin ten onzent valt waar te nemen, dat geeft ook

de Christelijke School te aanschouwen, doch het valt er minder op, want het gewaad der Christelijke School is meestal nog behaaglijker dan dat van het Christelijk gezin. Wat in het Huisgezin gebeurt, dat geschiedt ook in de School, doch minder onbewust, meer stelselmatig.

DE ZOETE. Dat zijn algemeenheden. Wees dus zoo goed, wat gij daar zegt, met bijzonderheden op te helderen, want ik ben zeer verlangend, om te weten, wat voor verkeers dan toch de Christelijke schoolopvoeding aankleeft.

Oom. Welnu, bepalen wij ons voorloopig tot hetgeen in de School, evenals in het Huisgezin, terstond in het oog valt.

Ach, Mijnheer de Zoete, wij leven in eenen tijd, waarin men meer dan ooit zich beijvert, om het uiterlijk van alles eene behaaglijke plooi te geven, eenen tijd, waarin men bijzonder gaarne zich met schoone, ja met de schoonste namen siert en zijn hart ophaalt aan schoone leuzen. Daar hebt gij het Christelijk gezin. De Bijbel is er, en wordt er, hier veel, daar weinig, hier geregeld, daar ongeregeld, gelezen. Er wordt gebeden en gedankt, er worden psalmen en geestelijke liederen gezongen. De kinderen worden veelal naar eene Christelijke School gezonden, gaan geregeld of ongeregeld ter catechisatie, bezoeken Kerk of Zondagsschool, of beide, zijn lid van de eene of andere Christelijke vereeniging, lezen tehuis Christelijke boeken of tijdschriften, enz. enz., — het is alles Christelijk, wat er aan is, ten minste in het oog van hen, die zich met dat uiterlijk tevredenstellen en niet verder zien. Wie echter oogen heeft voor hetgeen in duizenden bij duizenden van zulke gezinnen omgaat, die bemerkt al heel spoedig, dat er bij alle Christelijkheid geen zich onderwerpen aan de bestraffing van Gods Woord is, dat de ouders het Woord noch tegen zichzelf, noch tegen hunne kinderen handhaven, dat er geen waarachtige eerbied voor Gods heilige Wet is, dat de tucht des Woords er geschuwd en gehaat wordt, dat er ten aanzien van de kinderen slechts valsche begrippen van liefde en tucht gehuldigd

worden, en dat de kanker van de verlating des Woords er, blijkens den schrikkelijken achteruitgang in zeden, onrustbarende vorderingen maakt.

Doch ik herhaal het: wie oogen voor die dingen heeft, die ziet dat alles. Wie er geen oog voor heeft, die ziet op het blanketsel en houdt het voor den bos der gezondheid en droomt dan ook van bloei en vooruitgang en een toenemen of wederopleven.

DE ZOETE. Waar moet dat heen, mannetje?

OOM. Naar de School, mijn waarde.

School en Huisgezin, de Christelijke School en het Christelijk Huisgezin, gelijken op elkander als twee druppelen waters, en hoe kan het ook anders? Dat het invloed op de opvoeding heeft, dat de Bijbel in de School is, — dat wil ik niet ontkennen. Evenals de Bijbel invloed uitoefent ook in het Christelijk gezin van onze dagen, dat over het algemeen de bestraffing der Schrift niet wil, en evenals het Woord Gods zich ook aan het geweten van den goddelooze betuigt en hem soms weerhoudt van deze of geene misdaad, hoewel er geene waarachtige vreeze Gods bij hem is, — zoo is het ook niet zonder invloed op de Christelijke School, dat de Bijbel daar is. En in dienzelfden zin kan men ook zeggen, dat het niet zonder invloed blijft op de schoolopvoeding, dat de onderwijzer, als kweekeling reeds, studie moest maken van eene opvoedkunde, waaraan (hetzij inderdaad, of tot op zekere hoogte) de Schrift is ten grondslag gelegd. En zoo ook, dat het niet zonder invloed blijft op de schoolopvoeding, dat de „Christelijke onderwijzer” de Heilige Schrift erkent als de bron van alle waarachtige opvoedkundige wijsheid.

O gewis, Gods Woord zal, ook bij de wederstrevers, doen, wat Hem behaagt; ook bij hen, die het naar de begeerlijkheid huns vleesch opvatten, ook bij hen, wien het een reuke des doods ten doode is, zal het, ten dienste en ten nutte der kinderen Gods, eenen bindenden, weerhoudenden en ordenenden invloed uitoefenen.

Waar men echter beweert, dat men met zijne opvoeding op den bodem der Schrift staat, dat men de Schrift erkent als de eenig betrouwbare bron van alle opvoedkundige wijsheid, daar heeft men zich dan ook aan de Schrift als eenig richtsnoer voor de opvoeding te houden. Dunkt u dat ook niet?

DE ZOETE. Zeker, zeker! En hier moogt gij u verzekerd houden van de onvoorwaardelijke instemming van den onderwijzer der Christelijke School.

Oom. Dat geloof ik gaarne, doch die bloote instemming beteekent voor mij niet veel. De onderwijzer is opvoeder, en bij den opvoeder wil ik niet maar eene erkenning van de noodzakelijkheid van dit of dat, maar bovenal een doen van hetgeen noodzakelijk is, want — denk er aan! — het welzijn van het kind hangt er aan! Middellijkerwijze altijd en menscheijkerwijze gesproken.

De Christelijke School dan beweert, dat bij haar de Heilige Schrift het richtsnoer der opvoeding is. Als dat waar is, dan moet de opvatting, die hare onderwijzers in de practijk o. a. van liefde en tucht blijken te hebben, den toets der Schrift kunnen doorstaan.

De Schrift nu zegt, dat wij God zullen liefhebben boven alles en onzen naaste als onszelfen. ¹⁾ Die naaste is hier het kind. En de Heere Jesus betuigt Zelf: „Die zoon of dochter liefheeft boven Mij, is Mijns niet waardig”. ²⁾ Hieruit blijkt, dat het Woord Gods zulk eene liefde tot het kind wil, waarbij vóór alles naar God gevraagd wordt, en dat dus, waar het Woord Gods als richtsnoer voor de opvoeding geldt, men het Woord niet zal laten wijken voor het kind, maar onderwerping van het kind aan het Woord zal eischen en daarvan niet afdaten.

Wat is echter het geval? De practijk der Christelijke school-opvoeding van onzen tijd geeft dezelfde dingen te aanschouwen als de opvoeding in het Christelijk gezin. De onderwijzer, die

¹⁾ Matth. 22 : 37—39; vergel. Rom. 9 : 5. ²⁾ Matth. 10 : 37.

prijs stelt op de liefde zijner leerlingen, beijvert zich, om die liefde te wekken, en dat is op zichzelf zeer, zeer prijzenswaardig, want zoo onderwijzer en leerling niet door den band der liefde verbonden zijn, dan helpt al het beploegen en bezaaien van den akker der opvoeding niets. Dat winnen van de liefde der leerlingen geschiedt echter in school bij school ten koste van de gerechtigheid. Hoe menig, ach hoe menig onderwijzer stelt er zich mee tevreden, als zijne leerlingen van hem houden, als zij hem eenen „lieven meester” vinden, zonder er zich veel om te bekommeren, hoe hij een „lieve meester” geworden is, namelijk door dit of dat kwaad door de vingers te zien, vooral als het zich als goed laat aanzien, of als het zich van eenen grappigen kant laat bezien; verder door vlijt of vorderingen meer dan noodig is te roemen; en door het kind den indruk te geven, dat hij het bijzonder deugdzaam en „lief” vindt. De ouders vinden het op hunne beurt weer heel „lief”, dat het „lieve kind” en de „lieve meester” het zoo goed met elkander kunnen vinden, en meester meent zelf ook heel lief te zijn voor het kind en zou heel vreemd opzien, als men hem van gemis aan liefde beschuldigde, doch ik vraag: Wat is nu het richtsnoer van de opvoeding? Is het de Schrift, of is het de begeerte van het hart des opvoeders, die, wat de drijfveer van die begeerte ook moge zijn, het onkruid op den akker der opvoeding laat voortwoekeren of zelfs verzorgt, en het Woord Gods voor het kind laat wijken?

Als de onderwijzer echter maar zorgt, dat het kind goede vorderingen maakt en dat er geene klachten komen, dan kan hij gerust zijnen gang gaan en zal hij bovendien nog den lof oogsten, dat hij „een hart heeft voor het kind”, dat hij „een warm kindervriend” is, enz.. Arm kind!

DE ZOETE. „Arm kind”? Wat bedoelt gij?

Oom. Ja „arm kind”! De Schrift zegt: „Gij zult uwen naaste liefhebben als uzelfven”. „Als uzelfven”, — dus wil de Schrift zulk eene liefde tot den naaste, waarbij wij dezen niet aan

onzelfen opofferen, maar zijn welzijn zoeken en hem al het goede gunnen, dat wij voor onszelfen begeeren. Waar echter zulk eene liefde heerscht, als ik zoo straks beschreef, daar wordt de leerling het slachtoffer van die zoogenaamde liefde.

En toch, o hoe algemeen is die wreede liefde. Hoezeer komt het aan het licht, dat men den buik dient in plaats van God, den Mammon in plaats van den levenden God, — dat de begeerte van het booze hart gaat boven den wil Gods, en dat men zich-zelfen liever heeft dan den naaste, het kind.

DE ZOETE. Een paar voorbeelden, als 't u belieft!

OOM. Heel goed. Luister dan.

De onderwijzer A. vindt het vreeselijk vervelend, dat hij in zijne zoete rust herhaaldelijk gestoord wordt door de ondeugendheid van een paar snaken daarginds op de achterste bank. Hij heeft, na de schoolmachine in beweging te hebben gebracht, op eene der voorste banken plaats genomen en zal, zoolang die twee knapen het niet al te bont maken, maar doen, alsof hij het niet merkt, wat zij uitvoeren. Ziedaar het kind opge-offerd aan de gemakzucht van den onderwijzer, die het zich zal te wijten hebben als de guiten straks schavuiten blijken te zijn. „Maar foei! spreek mij geen kwaad van meester A.”, zeggen de ouders, „onze jongelingsvereeniging, onze knapen-vereeniging, onze zangvereeniging, de Zondagsschool en nog veel meer, dat is alles zijn werk, en hij zou geene waarachtige liefde voor de kinderen hebben en geen ijverig man zijn?” — De wereld wil bedrogen zijn.

De onderwijzer B. verdient een aardig duitje, met aan sommige zijner leerlingen private lessen te geven. De kinderen op school vinden, dat die leerlingen een potje bij hem mogen breken, en dat een paar arme jongens wel eens de straf krijgen, die het zoontje van Mijnheer M. of het dochttertje van Mijnheer N. eigenlijk verdiend had, en die, zoo mompelen de kinderen, meester B. aan Frits M. of Bertha N. niet „wil” of niet „durft”

te geven. Wat dat kleine goed al niet uitvindt, hé? — „Wat is die Mijnheer B. toch een echt kindervriend!” zeggen echter de ouders van Frits en Bertha, „de kinderen zijn dol op hem!” Maak het zulke ouders nu maar eens wijs, dat Mijnheer B. geene waarachtige liefde tot hunne kinderen heeft, maar dat hunne kinderen het slachtoffer van Mijnheer B.'s geldgierigheid of menschenvrees zijn.

De onderwijzer C.

DE ZOETE. Genoeg, genoeg! doch wat ik u vragen wilde — : zijn soms alle onderwijzers der Christelijke School in uw oog gemakzuchtig, en offeren al die onderwijzers de kinderen op aan hun eigen voordeel of aan hunne menschenvrees? En is het bij de „Christelijke onderwijzers” misschien alles eigenbelang, en bij de onderwijzers der Openbare School edele zelfverloochening?!!

Oom. Het zij verre van mij, zoo iets te beweren. Zoowel in de Christelijke als in de Openbare School vindt men gemakzuchtige onderwijzers, en zoowel in de Christelijke als in de Openbare ook ijverige; zoowel hier als ginds onderwijzers, die het welzijn van het kind zoeken, en zoowel hier als ginds onderwijzers, die zichzelf zoeken.

Overigens was het mijn doel niet, te spreken van de gemakzucht, de geldgierigheid, de menschenvrees enz., die vele onderwijzers aan den dag leggen, maar wel wenschte ik te wijzen op den grond van dat alles, en dat is: gemis aan waarachtige liefde tot het kind, het ontbreken van die liefde, waarbij men het kind niet aan zichzelf opoffert, maar daarentegen het welzijn van het kind zoekt en daarom met verloochening van eigen begeerten het kwade in den leerling niet vergoelijkt, noch door de vingers ziet, maar het bestraft en te keer gaat, en zoo vraag ik dan andermaal: Wat is hier het richtsnoer der opvoeding? Wat onderscheidt den onderwijzer in zulke gevallen van den huiselijken opvoeder, dien hij op zijne beurt wel weet te beschuldigen van „apenliefde” jegens de kinderen?

DE ZOETE. Dat er onder de Christelijke onderwijzers geene gevonden worden, die aldus met hunne leerlingen plegen te handelen en dus metterdaad bewijzen, dat zij geene ware liefde tot de kinderen hebben, of, wilt gij, dat de Schrift hun daarin niet het richtsnoer voor de opvoeding is, — wie zou dat willen beweren? Er is kaf en koren. Wat gij daar echter gezegd hebt, is gelukkig uitzondering.

Oom. Dat ware te wenschen, vriend! Het omgekeerde is echter waar. Dat dit evenwel zoo weinig wordt opgemerkt, komt eenvoudig daarvan, dat ook zoo weinige ouders waarachtige liefde tot hunne kinderen hebben. Als de ouders, die bij alle Godsdienstigheid hunne kinderen in tuchteloosheid laten opgroeien, nochtans meenen, dat zij hen waarachtig liefhebben, dan moeten zij immers wel zeer tevreden zijn met eenen onderwijzer, over wien de kinderen niet klagen!

DE ZOETE. Maar van tuchteloosheid gesproken, over de tucht juist is er in den regel heel wat verschil tusschen de ouders en de onderwijzers, waarbij juist de onderwijzers de partij van de strengere toepassing zijn. Waar blijft gij dus met uwe bewering, alsof de onderwijzer der Christelijke School geene tucht zou willen?

Oom. Dat er geene tucht op de Christelijke School is, wie zou dat beweren? Natuurlijk heerscht er eene zekere mate of eene zekere soort van tucht, want zonder dat ware er in het geheel geene orde, en in dat geval zou alle onderwijs eene onmogelijkheid zijn. Wat ik echter wél beweer, dat is, dat in de Christelijke School, over het geheel genomen, niet de tucht des Woords is, en dat noem ik eenen vreeselijken toestand, want als zoowel het Christelijk gezin als de Christelijke School ten aanzien van de tucht het Woord Gods als richtsnoer verzaakt, dan kan ik niet anders dan met bezorgdheid de toekomst te gemoet zien. Als toch de Schrift niet meer het richtsnoer is, dan heerscht er bij alle tucht eigenlijk slechts tuchteloosheid. En stel u nu eens voor: tuchteloosheid in de opvoeding bij

degenen, die de Schrift stoutweg kunstig verdichte fabelen noemen, én tuchteloosheid bij degenen, die de Schrift erkennen als de bron van alle **opvoedkundige kennis**, — zeg mij, waar moet dat heen? Moet niet vreeze en ontzetting ons vervullen, als wij daarbij aan het opkomende geslacht denken? Is het niet de opvoeding, die hier de grondslagen van Kerk en Maatschappij ondermijnt?

DE ZOETE. Dat er niet veel is, dat ons met bezorgdheid behoort te vervullen, dat zal ik niet zeggen. Doch de spoken, die gij op het erf der Christelijke School ziet rondwaren, bestaan grootendeels in uwe verbeelding. Hoe gij bijv. kunt zeggen, dat in de School, waar de leerling bij plichtverzuim of overtreding met de Heilige Schrift wordt terechtgewezen, niet de tucht des Woords is, dat begrijp ik niet, en het smart mij, zoo iets van u te moeten hooren.

Oom. Pijn is de schildwacht der gezondheid, vriend! Het is beter wat pijn geleden, dan zonder pijn voortgeleefd in de meening, dat men over een gezond lichaam heeft te beschikken, terwijl eene verborgen krankheid door de leden sluipt.

Doch ter zake, — Mijnheer De Zoete, Mijnheer De Zoete! wat denkt gij toch weinig na, wat ziet gij toch weinig verband tusschen de dingen, die op het nauwste samenhangen.

DE ZOETE. Hoe dan?

Oom. Beste man, merkt gij dan niet, dat wij nu reeds langen tijd over de tucht spreken? Is niet de ware tucht eene openbaring of uiting der waarachtige liefde? Is het u niet duidelijk geworden, dat bij die opvoeders, hetzij ouders of onderwijzers, bij wie geene waarachtige liefde is, ook niet de ware tucht is?

Maar het wordt tijd, dat wij afbreken. Gij acht dus nog eene afzonderlijke, meer opzettelijke bespreking van de tucht wenschelijk?

DE ZOETE. Ja, ja, en dan zou ik ook heel graag eens uw oordeel vernemen over die onderwijzers, die de jongens beuken, of zij stokvisch waren. Ziet gij? dát vind ik nu niet heel Christelijk aan sommige onderwijzers.

Oom. O wee, daar zit wat aan vast! — Ik hoop echter aan uw verlangen te voldoen.

Tot ziens dus! Wel tehuis, Neef. Rust wel, Mijnheer De Zoete.

III. Over de „School met den Bijbel” met betrekking tot het fundament der Apostelen en Profeten.

Het kenmerk, waaraan het wezen van de „zoogenaamde” Christelijke instellingen is te onderkennen. — Verloochening van het fundament der Apostelen en Profeten op het erf der Christelijke School. — Hoe men de Christelijke School eene weldaad Gods kan noemen. — Dat alle onderwijzers dogma's in de school brengen. — De sleur in de waardeering van de Christelijke-Schoolopvoeding. — De beeldendienst der zelfheiliging in de Christelijke School. — Welke de leer van die „Christelijke onderwijzers” is, die gemeenlijk als rechtzinnig bij uitnemendheid worden beschouwd.

DE ZOETE. Vóór wij volgens afspraak onze bespreking van de tucht voortzetten, zou ik u nog gaarne eenige vragen doen aangaande ons gesprek van verleden week. Gij begrijpt, dat ik over het verhandelde meer dan eens heb nagedacht, en daarbij ben ik tot de ontdekking gekomen, dat ik mij iets uit de handen heb laten slaan, dat ik nooit had moeten loslaten.

Oom. Dan zou ik u aanraden, het gauw weer op te rapen en het mij opnieuw voor te houden.

DE ZOETE. Dat zal ik doen ook. Welnu, toen gij beweerdet, dat de Christelijke School van onze dagen geene vruchten voortbrengt eener Christelijke opvoeding waardig, heb ik u er verscheidene opgenoemd, en ik ben bereid u terstond nog vele andere te noemen. Gij hebt echter stoutweg alles voor „minder dan ijdelheid” verklaard.

Oom. Ik heb gezegd, dat, „als alleen die dingen” — nml. alles wat gij toen opnoemde, — „de vruchten van de Christelijke-Schoolopvoeding zijn”, men gerust mag zeggen, „dat hare vruch-

ten minder dan ijdelheid zijn", en wel om deze reden, dat de School bij het kind heeft te wekken en te kweken, „wat het kind voegt", t. w. gehoorzaamheid en eerbied jegens de ouders. Ik wilde dus niet beweren, dat er onder alles, wat gij als vruchten van het Christelijk onderwijs hebt opgenoemd, volstrekt niets goeds is. Gij noemdet bvb. het oprichten van Christelijke scholen. Welnu, onder de tegenwoordige omstandigheden acht ik het oprichten eener Christelijke school, op zichzelf beschouwd, een kostelijk ding. En zoo ook is er onder al het overige, waarvan gij gewaagdet, heel veel, dat, op zichzelf beschouwd, goed en nuttig mag heeten.

DE ZOETE. „Op zichzelf beschouwd", zegt gij. Wat bedoelt gij daarmee?

Oom. Eenvoudig dit, dat hoe goed iets op zichzelf ook moge zijn, wij ons wegens het tot stand brengen daarvan nooit ontslagen mogen achten van onzen eigenlijken plicht, en ten andere, dat men bij dat alles wel toe te zien heeft, met wat voor dingen men eigenlijk te doen heeft, want men loopt in dezen tijd aanhoudend gevaar door allerlei schoone namen, leuzen en opschriften in de war te worden gebracht. Wat wordt er bvb. al niet onder den naam „Christelijke vereeniging" gedreven, waaraan de Christus gansch en al vreemd is! Eene enkele doode vlieg doet de zalf des apothekers stinken, zegt Salomo. Dat woord is ook van toepassing op bijna alle instellingen, die heden ten dage met den Christelijken naam prijken.

DE ZOETE. En wat is dan hier die doode vlieg?

Oom. Het ontbreken van het fundament der Apostelen en Profeten. Daaraan wordt het openbaar, dat zooveel, dat in de Christelijke wereld om het luidst geprezen wordt, evenwel niet uit God is, maar uit den mensch, en dus ijdelheid is, — ijdelheid ook in dit opzicht, dat de naaste er niet door gebaat wordt. Hoevele Christelijke instellingen toch zijn er niet, waar jong of oud naar het lichaam of voor dit tijdelijke leven wel goed verzorgd wordt, doch waar te gelijk

de arme ziel verdorven wordt door een evangelie, dat niet het Evangelie van Christus is! En „wat baat het eenen mensch, zoo hij de geheele wereld gewint, en lijdt schade aan zijne ziel?“¹⁾

Het ontbreken van het fundament der Apostelen en Profeten, ziedaar het kenmerk bij uitnemendheid, waaraan het wezen van de z o o g e n a a m d e Christelijke instellingen (d. i. van die, aan welke men, doch ten onrechte, dien naam pleegt te geven) is te onderkennen, en met dat kenmerk gaat in den regel een ander gepaard, t. w.: verbreking van de door God gestelde orde, zoodat men Gods instelling laat wijken voor eene instelling der menschen (bvb. het Huisgezin en het Huwelijk voor eene vereeniging), of nevens de instelling Gods eene andere in het leven roept, waaraan men wel denzelfden naam geeft, doch waarmede men buiten het Woord staat.

DE ZOETE. Gij erkent derhalve, dat onder de vruchten, die ik opnoemde, — (en ik zou er u nog veel meer kunnen noemen), — wel iets goeds is. Aangezien nu de School voor het leven moet opvoeden, zult gij dus moeten toestemmen, dat het er met de Christelijke-Schoolopvoeding nog zoo kwaad niet uitziat.

Oom. Zoo, zoudt gij dát denken? Dus omdat er onder die vruchten veel is, dat op zichzelf goed is, daarom zou ik den toestand der Christelijke School „nog zoo kwaad niet“ moeten vinden!? Neen, vriend! dat zou buiten de doode vlieg gerekend zijn!

DE ZOETE. En van waar dan die doode vlieg?

Oom. Uit Huisgezin, School en Kerk.

DE ZOETE. Hoe? ook uit de School.....? Ja natuurlijk, uit de Openbare School, die helaas nog altijd een groot deel der vaderlandsche jeugd verderft.

Oom. Daar spreken wij nu niet van. Ik bedoel de „Christelijke School“.

DE ZOETE. Maar zijt gij nu onzinnig, man?! De „School met den Bijbel“ zou van Christus afvoeren? de School, die opgericht is, juist opdat het kind van der jeugd af de heilige

¹⁾ Matth. 16:26.

Schriften zou weten, die het wijs kunnen maken tot zaligheid, de School, waarvan een onzer Christen-dichters zong:

www.libtool.com.cn

Komt dan, bouwt en steunt de scholen, waar het Evangeliezout,
Onder Gods onmisb'ren zegen, eene dierb're jeugd behoudt,

die School, waar dus ook het jongste kind tot Christus wordt geleid, die School zou mede schuld hebben aan het verlaten van het fundament der Apostelen en Profeten? — wat zeg ik? de School, die gesticht is en onderhouden wordt door ons Christenvolk, juist om eenen dam op te werpen tegen den teugelloozen stroom der Christus-verloochening, die uit de godsdienstlooze Staatsschool ontspringt en het nationale erf tot eene woestenij dreigt te maken, — die School zou mede schuld hebben aan het vervreemd-zijn van het volk van de liefelijke leer des Evangelies?

Maar dat is eene ongehoorde beschuldiging! Men moet, om zoo iets te beweren, óf vooringenomen zijn tegen de Christelijke School, óf blind zijn voor de weldaad, die God ons in haar geschonken heeft, óf van de onzinnige en lasterlijke veronderstelling uitgaan, dat én de Besturen der Christelijke scholen, én de onderwijzers, die er aan verbonden zijn, én de ouders, die er gebruik van maken, niet weten, wat zij doen of leeren of aanhangen en allen met eenen leugengeest zijn bevangen! — Het is ontzettend!

Oom. Gij hebt nu uitgesproken, niet waar? — Het spijt mij eensdeels, goede vriend, dat het na ons gesprek van de vorige week al weer tot eene botsing tusschen ons beiden heeft moeten komen. Doch nu die botsing eenmaal een feit is, zullen wij, als gij het ten minste goed vindt, maar niet van dit onderwerp afstappen, voor ik u onbewimpeld mijne meening in dezen heb te kennen gegeven. Ik zou niet gaarne willen, dat gij u om deze zaak nog eens zoo moest opwinden, en daarom acht ik het maar het beste, dat wij de verdere bespreking van de tucht nog minstens eene week uitstellen.

DE ZOETE. Dat is mij om het even. — Maar neen, ik zou toch maar liever zoodra mogelijk willen weten, hoe men de Christelijke School „eene weldaad Gods” kan noemen en haar te gelijk van zulke dingen beschuldigen.

Oom. Dat laatste kan ik u gauw ophelderen. Terwijl van de Openbare School de Bijbel geweerd is, mag de Christelijke School zich verheugen (van overheidswege ten minste) in het onbelemmerd gebruik der Schrift. Heb ik dus eene Christelijke School met eenen onderwijzer, die in waarheid op den bodem der Schrift staat en God vreest, dan kan ik verwachten, dat hij het aan zijne leiding toevertrouwde kind eene waarlijk Christelijke opvoeding zal geven. Met het oog daarop nu noem ik de Christelijke School eene weldaad Gods.

Maar moet ik daarom het jammerlijk verlaten van de leer der Schrift, zooals dat in school bij school valt waar te nemen, goed heeten of met stilzwijgen voorbijgaan, en kan ik zulk eene school het recht toekennen, zich eene „Christelijke school” of eene „school met den Bijbel” te noemen?

DE ZOETE. Neen, indien er werkelijk in school bij school zulk een verlaten van de leer der Schrift valt waar te nemen, dan mag de School over het algemeen dien naam niet voeren, maar het eerste staat juist te bewijzen.

Als ik nu eens ondeugend mag wezen, dan zou ik u den raad geven, om te bewijzen, dat alle onderwijzers, wier vurige begeerte het is, om de kinderen met dit Evangelie bekend te maken, dat „God alzoo lief de wereld heeft gehad, dat Hij Zijnen eeniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe”, — dat al zulke onderwijzers eigenlijk de leer der Schrift toonen te verloochenen, want dan zult gij eene schitterende overwinning behaald hebben, aangezien het zeker de hartelijke begeerte van ieder onderwijzer der Christelijke School is, de kinderen met dit heerlijk Evangelie bekend te maken!

Oom. Daar komt er een aapje uit de mouw kijken! Gij be-

wijst mij waarlijk eenen goeden dienst, met mij zulk eenen raad te geven. Alle onderwijzers, wier vurige begeerte het is, de kinderen met dat Evangelie bekend te maken, dat „God alzoo lief de wereld heeft gehad.....”, enz., zijn, merk ik, in uwe oogen opvoeders, die den kinderen ongetwijfeld de leer der Heilige Schrift en niets anders dan die leer zullen inprenten.

DE ZOETE. Zeer zeker! Is dat dan niet de leer der Heilige Schrift?

OOM. Dat is eene andere vraag, die waarlijk geen antwoord behoeft, doch wat ik bedoelde, dat is dit: de onderwijzer, die dat Schriftwoord aan de kinderen voorhoudt, tracht, zooals wij weten, den zin te verduidelijken, opdat het door het kind verstaan worde. Zoo komt dus als vanzelf bij het Schriftwoord eene uitlegging, zij het ook in slechts weinige woorden. En nu is die uitlegging altijd van tweeën een: óf naar den zin der Schrift, óf niet naar den zin der Schrift.

DE ZOETE. Welk eene onnoodige vrees! Wat voor verschillenden zin zou een onderwijzer in zulk een eenvoudig woord der Schrift kunnen leggen!?

OOM. Hoe kunt gij toch zoo iets vragen?! Bestaan er dan geene verschillende opvattingen omtrent het woord „wereld” in dezen tekst? En spreekt het vanzelf, dat iedereen aan het woord „gelooven” den rechten zin zal hechten?

DE ZOETE. Gij hebt blijkbaar het oog op de dogma's. Maar wat onderwijzer zal nu dogma's in de school brengen?

OOM. Ieder onderwijzer, Mijnheer de Zoete! hetzij opzettelijk, of onwillekeurig.

DE ZOETE. Och wat! Allemaal gekheid! Of gij moest het oog hebben op die weinige scholen, waar de Heidelbergsche Catechismus geleerd wordt?

OOM. Neen, neen, wat ik zeg, geldt van alle Christelijke scholen. Gij zult toch moeten toestemmen, dat ieder onderwijzer eene eigen overtuiging heeft en dus ook eene persoonlijke opvatting van de waarheden der Heilige Schrift. En nu is die

persoonlijke opvatting altijd van tweeën een: óf strookende met de dogma's der Kerk, óf daarmede in strijd. Doch hoe die persoonlijke opvatting ook zij, verbergen kan de onderwijzer haar niet, tenzij hij zich bepale tot het voorlezen of laten lezen van den Bijbel, en dus brengt hij wel degelijk dogma's in de school, hetzij dan zuiver, of vervalscht.

DE ZOETE. Daar valt niet veel tegen te zeggen. Maar twist-vragen en verschillende inzichten zijn er altijd geweest en zullen er ook wel blijven. Ik zeg maar: wat kan het schelen, of de onderwijzer van deze of die richting, van dit of dat gevoelen is? — als Christus maar gepredikt wordt!

Oom. Ja juist, als Christus maar gepredikt wordt, doch het is er verre van, dat bij allerlei opvatting en bij allerlei inzicht Christus zou gepredikt worden! Dát is de droeve werkelijkheid, dat men heden ten dage in School en Kerk alle mogelijke dwaalbegrippen kan aanhangen en daarbij evenwel den naam hebben van Christus te prediken. Dát is de droeve staat van zaken op schoolgebied, dat men de dierbaarste waarheden van de Belijdenis der Gemeente Gods kan verdraaien, verminken en verloochenen en toch nog geschikt geacht worden, om de jeugd op te voeden! Zoo ver is men gekomen bij het „toenemend geestelijk leven”, dat er, naar het heet, valt te bespeuren; — zoover is men gekomen bij het „streven om alles in te richten naar den eisch des Woords”, dat men tevreden is, als men maar eene Christelijke School of „School met den Bijbel” heeft, en er niet meer naar vraagt, of het wezen ook beantwoordt aan den naam; of de kinderen er nu werkelijk beter aan toe zijn, dan wanneer zij tot de „Christelijke en maatschappelijke deugden” der Openbare School worden opgevoed; of zij nu werkelijk het Woord ook hebben! Ja, zoo ver is het gekomen bij degenen, die ijveren voor de Christelijke School, dat men doet, alsof het vanzelf spreekt, alsof het een onomstootelijk en ontwijfelbaar feit is, (waarbij alle onderzoek overbodig is), dat op die School de

kinderen worden opgevoed in de leering en vermaning des Heeren!

DE ZOETE. Maar wat ziet gij dan toch voor spoken, beste man? Dit zult gij toch moeten laten staan, dat uit de Openbare School de Naam van den Christus verbannen is en dat de Christelijke School, wat voor stroomingen in de onderwijzers-wereld ook zijn waar te nemen, den Christus als God en Zalig-maker eert.

Oom. Zie, hier is de Christus! zie, daar is de Christus!

DE ZOETE. Wat bedoelt gij?

Oom. Dit, dat het er op aan komt, dat de Christus der Schriften beleden worde, en men niet eenen valschen Christus, een maaksel van den vromen of Godsdienstigen mensch, aanhange, want dan is men evenver als Rome met zijne Bijzondere scholen.

DE ZOETE. Die onderwijzers der Christelijke School schijnen in uw oog wel erge ketters te zijn!

Oom. Dat zij in mijn oog dit of dat zijn, heeft op zichzelf niet veel te beteekenen, maar wel, dat zij volgens de Heilige Schrift dit of dat zijn.

DE ZOETE. Gij wilt dus zeggen, dat zij, in het licht der Schrift beschouwd, ketters zijn, m. a. w. dat de Schriften hen als zoodanigen oordeelt? Allemaal blinde leidslieden dus, zielenverleiders, die „Christelijke onderwijzers"! handlangers van Satan! 't Is om te lachen. En de Besturen zijn zeker lui van hetzelfde allooï? Natuurlijk, want zij zijn het, die den onderwijzers hunne aanstelling geven. En de ouders, die hunne kinderen door dat volkje laten onderwijzen, zijn, dat spreekt vanzelf, al weer lui van hetzelfde slag. Arme leerlingen van de Christelijke School! allen, die voor uwe opvoeding heeten te waken, vergiftigen u of laten u vergiftigen, worgen u of laten u worgen! Moordspe lonken dus, die Christelijke Scholen! Eene uitvinding van den duivel, die „School met den Bijbel"! Duisternis, eene Egyptische duisternis, heerscht alom in den lande! Voorwaar, de Middel-

eeuwen zijn teruggekeerd! Is het zóó niet? Neen, maar het is om te gieren!

Oom. Hoor eens, Mijnheer de Zoete, ik ben het niet, die van „kettters”, „zielenverleiders” of „handlangers van Satan”, van „vergiftigen” en „worgen,” van „moordspelonken” en „uitvindingen van den duivel” gesproken heb. Hoe gij aan die namen en uitdrukkingen komt, dat moogt gij zelf het beste weten. Ik zal intusschen zoo vrij zijn, voorshands er niet op in te gaan: het zou maar noodeloos geharrewar geven. Eén ding wensch ik echter op te merken, en dat is, dat ik, hetgeen ik straks van de „Christelijke onderwijzers” in het algemeen denk te zeggen, niet wil aangemerkt hebben als geldende te gelijk van ieder in het bijzonder. Hoewel ik den toestand op schoolgebied zeer ernstig vind en zonder vergoelijking wensch bloot te leggen, — (want het wordt waarlijk tijd, dat onze oogen opengaan voor het gevaar, waarin de kinderen van Christenouders, die van de Christelijke School gebruik maken, verkeerden), — wil ik aan enkele gunstige uitzonderingen gaarne recht laten wedervaren.

DE ZOETE. Ja, ja! zoo'n zeldzame uitzondering hier en daar, niet waar? Maar die zeldzame uitzonderingen geef ik u dadelijk cadeau, want de groote hoop staat dan toch, (altijd volgens uw oordeel), buiten het fundament der Apostelen en Profeten! Van dat laatste zult gij mij nu zeker trachten te overtuigen? Ga uwen gang. Ik wacht op uwe bewijzen!

Oom. Ik hoop aan uw verlangen te voldoen. Doch vooraf nog eene opmerking. Gij dwaalt zeer, Mijnheer De Zoete, als gij meent, dat ik de „Christelijke onderwijzers” voor zulke bijzondere kettters aanzie, alsof inzonderheid bij hen de afval en de vervreemding van de leer der Apostelen en Profeten ware. Door hun ambt treden zij op den voorgrond en door hun ambt worden inzonderheid zij dienstbaar aan de verbreiding van hetgeen men in onzen tijd „evangelie” (en wat al niet meer?) gelieft te noemen, en daarom juist hebben wij op hunne werkzaamheid des te meer onze opmerkzaamheid te vestigen.

En om nu eens een paar woorden uit uwen woordenvloed te nemen: duisternis heerscht inderdaad alom in den lande, en dat niet alleen op schoolgebied, maar ook in Huisgezin, Kerk en Maatschappij; en ofschoon, Gode zij dank, het licht niet ontbreekt, schijnen inderdaad de Middeleeuwen teruggekeerd!

DE ZOETE. Altijd met dit onderscheid, dat in de eigenlijke Middeleeuwen de menschen met allerlei afgoden, met Maria-dienst en heiligen-dienst, werden opgehouden, en dat zij nu, ten minste wat de niet-Roomschen betreft, rechtstreeks op Christus en op Christus alléén gewezen worden, om bij Hem, onzen hooggeprezen Heiland, rust voor hunne zielen te vinden.

Oom. Dan zou ik zeggen, dat bijkans het heele land, zij het ook niet naar den vorm of het uiterlijk, dan toch naar het wezen, weer Roomsch geworden is.

DE ZOETE. Hoe heb ik het nu? Wat voor vreemde gedachten hebt gij toch van hetgeen ons Christenvolk belijdt en aanhangt!? Inderdaad, het wordt mij in uw bijzijn al wonderlijker te moede, en nu wordt het mij waarlijk groen en geel voor de oogen!

Oom. Ik kan het niet beteren, Mijnheer De Zoete. Wat waar is, moet waar blijven.

DE ZOETE. Wat is waar? Is dát waar, dat — (van de Modernen spreken wij natuurlijk niet) — ons Protestantsch Christenvolk Christus niet erkent als den eenigen en algenoegzamen Zaligmaker, in Wien al ons heil is en buiten Wien geene zaligheid te zoeken of te vinden is?

Oom. Helaas ja.

DE ZOETE. Maar gij raast!

Oom. Ik raas niet. O zeker, als gij den Christenen, die gij bedoelt, de vraag voorlegt, of zij niet Christus voor hunnen eenigen en algenoegzamen Zaligmaker houden, in Wien al hun heil is en buiten Wien geene zaligheid te zoeken of te vinden is, dan zal men eenstemmig en volmondig met „ja” antwoorden of het misschien overbodig achten, op zulk eene vraag nog te antwoorden. Doch wat bewijst dat? Immers niets. Maar vergun

mij nu eens eene vraag: Laat Christus Zich met de afgoden koppelen of de dienst des Heeren met beeldendienst?

DE ZOETE. Volstrekt niet! doch waar is dat het geval?

OOM. Schier allerwegen. Gij begrijpt wel, dat ik niet de zichtbare beelden bedoel, zooals Rome die heeft, — al is het waar, dat de Protestanten der 19de eeuw, ook in ons land, steeds minder afkeer van die zichtbare goden toonen te hebben, — neen, ik bedoel de onzichtbare kruisen en crucifixen, waarmede de wanden des harten zijn behangen, de afgodsbeelden, die in het booze hart staan opgericht, waarvan het beeld van het eigen „ik" boven alles uitblinkt. O, ik weet het, ieder menschenkind heeft uit zichzelf slechts liefde tot de afgoden en verkiest hunnen dienst boven dien van den levenden God. Evenwel, waar God met Zijn heilig Woord komt, den mensch overtuigt van zonde en doet vragen naar gerechtigheid, die voor God geldt, daar kan hij het bij de afgoden niet uithouden, ook niet bij de afgoden eener valsche prediking.

DE ZOETE. Als ik u wel begrepen heb, dan is dus dit de grief, die gij tegen de Christelijke School hebt, dat ook daar over het algemeen een evangelie wordt gehuldigd, waarbij feitelijk niet Christus als algenoegzaam Zaligmaker wordt geëerd, maar daarentegen aan allerlei afgoden eer bewezen en van dezen ook heil verwacht wordt. Vreeselijke beschuldiging!

Zoudt gij ook zoo goed willen zijn, mij eens duidelijk te maken, in wat voor beeldendienst dan de leerlingen der Christelijke School worden opgevoed?

OOM. Dat is met weinige woorden te zeggen —: in den beeldendienst van het vrome vleesch of, wilt gij, in den beeldendienst der eigenwilligheid of, nog duidelijker misschien, in den beeldendienst der zelfheiliging.

DE ZOETE. Dat versta ik niet.

OOM. Dan zal ik het u toelichten.

Hoe is het op het punt van geloof met de onderwijzers gesteld? Gelijk overal, zoo heerscht ook onder de onderwijzers der

Christelijke School vrij wat verschil over de vraag, wat men te gelooven of te verwerpen heeft. Vooreerst bestaat er verschil van gevoelen over het gezag, dat wij aan de Heilige Schrift hebben toe te kennen. Een deel beweert, dat Gods Woord in den Bijbel is; een ander deel belijdt, dat de Bijbel Gods Woord is. Laten wij ons voorloopig slechts bezighouden met de onderwijzers van de strengere opvatting. Onder dezen, die de Schrift van het eerste Vers van Genesis tot het laatste van de Openbaring als Gods onfeilbaar Woord erkennen, zijn weer vrij wat schakeeringen. Doch ik neem terstond aan, dat er onder hen niemand zal gevonden worden, die een woord als dit: „Uit (God) zijt gij in Christus Jesus, Die ons geworden is wijsheid van God, en rechtvaardigheid, en heiligmaking, en verlossing”¹⁾, niet zou beschouwen als bindend met betrekking tot de leer der zaligheid. En evenwel, waar men dit woord gaat uitleggen of toepassen, daar werpt men het feitelijk omver.

DE ZOETE. Hoe dan?

Oom. In dit woord van Paulus wordt Christus aangeduid als des geloovigen wijsheid, rechtvaardigheid, heiligmaking en verlossing. Door de ongehoorzaamheid van Adam zijn alle menschen tot zondaars, tot goddeloozen gesteld, die, buiten Christus, met eene nimmer uit te delgen schuld bezwaard zijn en niet dan een eeuwig vervloekt-zijn voor oogen hebben. Eenen goddelooze nu spreekt God om de volkomen gehoorzaamheid van Christus, waardoor Deze aan de door ons geschonden gerechtigheid Gods voldaan heeft, rechtvaardig, d.w.z. Hij spreekt hem vrij van zonde, schuld en straf en rekt hem de door Christus verworven gerechtigheid toe, en dit uit loutere genade, zonder eenige verdienste van de zijde des goddeloozen in aanmerking te nemen; trouwens, welke verdienste zou de goddelooze, die zijnen ganschen weg voor God verdorven heeft, ook kunnen hebben? Daarom wordt er gezegd,

¹⁾ 1 Cor. 1:30.

dat de gerechtigheid aan het geloof wordt toegerekend. Dit geloof wordt gewerkt door den Heiligen Geest, Die in de bekeering aan den zondaar wordt geschonken.

Die nu alzoo door het geloof gerechtvaardigd is, die alzoo bekleed is met de kleederen des heils, met den mantel der gerechtigheid, die heeft vrede bij God door den Heere Jesus Christus, en is in eene volheid van hemelsche goederen gezet. Blijvende bij de genade, mag hij in geloove zeggen: „Ik, zondaar, goddelooze, ben rechtvaardig”, maar ook: „Ik, onreine, ben heilig!”

DE ZOETE. Ook heilig? Gij wilt zeggen, dat wij ons beijveren moeten, om heilig te worden, dat wij de heiligmaking moeten najagen, zonder welke niemand den Heere zal zien? Zoo opgevat, heb ik op zulk eene uitspraak niet tegen.

Oom. Die bedenking had ik wel verwacht. Maar gij vergeet, goede vriend, dat Paulus hier zegt: Christus is ons geworden rechtvaardigheid, heiligmaking enz.. Hij, Christus, is dus onze heiligmaking. In de rechtvaardigheid of gerechtigheid van Christus zijn wij ook heilig gemaakt, afgezonderd van de zonde en de onreinheid. Hoe zou ook anders Paulus degenen, die hij in zijne Brieven bestraft, kunnen aanspreken met den naam van „geheilgden” of „heiligen”? ¹⁾ Hing toch de heiligmaking van henzelfen af, dan verdienden degenen, die over zoo groote zonde bestraft moesten worden, als blijkens de Brieven het geval is, dezen naam ongetwijfeld niet meer.

Waar echter deze leer komt, daar roept men als om strijd: „Ketterij! ketterij!” Wat is namelijk het geval! Men meent op eenen anderen grond voor God te kunnen bestaan dan op dien van de rechtvaardigheid door het geloof. Ook in zeer orthodoxe kringen is men inderdaad ongevoelig voor of wars van de leer der rechtvaardiging door het geloof, die intusschen van Genesis tot de Openbaring de leer der Heilige Schrift is. Den vrede, welken men dientengevolge missen moet, tracht men nu elders

¹⁾ 1 Cor. 1:2.

te verkrijgen. Men neemt de toevlucht tot de verkeerdelijk uitgelegde heiligmaking; tot de verkeerdelijk uitgelegde, zeg ik, want zoo men de leer van de heiligmaking recht verstond, dan zou men begrijpen, dat de Heere ons toch niet roept tot eene heiligmaking, die eene streep haalt door het woord: „De rechtvaardige zal leven door zijn geloof” (niet: door heiligmaking!).¹⁾ Men legt zich namelijk toe op allerlei zoogenaamde goede werken en dat moet nu de heiligmaking heeten, zonder welke niemand den Heere zien zal. Waar echter Paulus vermaant: „Jaagt de heiligmaking na, zonder welke niemand den Heere zien zal”²⁾, daar wil hij, blijkens het verband, waarin die woorden voorkomen, de Gemeente waarschuwen, om toch niet te verachten van de genade, maar bij deze te blijven, alzoo te volharden bij het heilig-gemaakt-zijn in den Heere. Zoo wijst Paulus met dit woord dus eigenlijk terug naar de rechtvaardiging door het geloof, in welke God Zijne genade aan de Gemeente verheerlijkt heeft.

DE ZOETE. Daar gaat mij een licht op! Nu begrijp ik, wat die streng rechtzinnige menschen drijft, zooals er in onzen tijd gevonden worden, die in hunne lijdelijkheid zich aan alles onttrekken, wat tot het welzijn des volks dient! Zoo zoo, dat is dus de leer, welke gij voorstaat; nu ik moet zeggen, het is er eene, die zeer geschikt is om zorgelooze en goddelooze menschen te maken!

Oom. Zoo heeft men te allen tijde gelasterd en zoo lasteren ook heden nog allen, die deze leer niet kennen of verstaan. Die haar echter met het hart verstaan en gelooven, zijn dezulken, die zich over hunne zonden, hunnen onwil en hunne onmacht voortdurend aanklagen en gedurig tot Christus gaan om vergeving en reiniging met de bede, dat Hij hen doe wandelen in het spoor der gerechtigheid. Christus nu heeft door Zijne gehoorzaamheid den Heiligen Geest verworven en deze Geest heiligt hen tot lidmaten van Christus, hun toeëigenende, (zooals het

¹⁾ Hab. 2:4. ²⁾ Hebr. 12:14.

voortreffelijk Formulier van den Kinderdoop zegt), hetgeen zij in Christus hebben, namelijk de afwassching hunner zonden, en de dagelijksche vernieuwing huns levens, totdat zij eindelijk onder de Gemeente der uitverkorenen in het eeuwige leven onbevlekt zullen gesteld worden. Deze Geest doet hen volharden bij het heilig-gemaakt-zijn in Christus en werkt in dezen weg in hen alle Gode welbehaaglijke vrucht, ja versiert hen met eenen heiligen wandel in de door Christus vervulde Wet, waartoe zij ook lust en liefde hebben. Lijdelijk zijn zij en bekennen zij te zijn met betrekking tot het gerechtvaardigd-zijn en het heilig-gemaakt-zijn in Christus, en evenwel is er bij hen een vlieden van het kwaad, een strijden tegen de zonde en den zondigen aard, terwijl zij niet werkeloos of traag zijn, waar het de eer van Christus en het welzijn van den naaste geldt, want het is onmogelijk, dat wie Christus door een waarachtig geloof is ingeplant, niet zou voortbrengen vruchten der dankbaarheid. ¹⁾ Zij maken van hun doen echter geenen grond van bestaan voor God. Grond van bestaan voor God en vrede voor hunne ziel vinden zij alleen in de aan het geloof uit loutere genade toegerekende gerechtigheid van Christus. Al wat daarboven of daarbeneden gaat, verwerpen zij, dewijl het Christus naar de kroon steekt en de ziel in eeuwige ellende dompelt. Al wat met die leer, de leer der Heilige Schrift, in strijd is, kunnen zij dus ook niet bevorderlijk achten voor het tijdelijk of eeuwig „welzijn des volks” of van hunne kinderen. Die leer toch is „het fundament der Apostelen en Profeten, waarvan Jesus Christus is de uiterste Hoeksteen” ²⁾, en van die leer zegt de Apostel, dat „niemand een ander fundament kan leggen, dan hetgeen gelegd is”. ³⁾

DE ZOETE. En al wat met die leer in strijd is, is zeker, wat gij beeldendienst gelieft te noemen?

OOM. „Christus Jesus is ons geworden rechtvaardigheid en

¹⁾ Heidelb. Catech. Vr. en Antw. 64. ²⁾ Ef. 2 : 20. ³⁾ 1 Cor. 3 : 11.

heiligmaking" ¹⁾). In Hem heeft God Zelf ons, die reddeloos verloren waren, redding en behoudenis besteld. Hij heeft Zich een Lam ten brandoffer voorzien en het voor ons op het altaar des kruises laten hechten, en met die ééne offerande zijn in eeuwigheid volmaakt degenen, die geheiligd worden. ²⁾ Die nu met het offer der zelfheiliging komt, die versmaadt en verwerpt het door God verordende Lam; bij hem is niet de gehoorzaamheid des geloofs, hij veracht de besprenging des bloeds van Jesus Christus ³⁾, hij is wederspanning, hij wederstreeft. Tot denzulke nu zegt het Woord des Heeren: „Heeft de Heere lust aan brandofferen en slachtofferen, als aan het gehoorzamen van de stem des Heeren? Zie, gehoorzamen is beter dan slachtoffer, opmerken dan het vette der rammen. Want wederspanningheid is eene zonde der tooverij, en wederstreven is afgoderij en beeldendienst". ⁴⁾

Juist die heiligmaking, die men aan de rechtvaardiging meent te moeten toevoegen en waarmee men voor God denkt te kunnen bestaan, is afgoderij, is beeldendienst, is zonde. Het is een oprichten van het werkverbond, dat men intuschen herhaaldelijk breekt en telkens opnieuw opricht. Wel is waar meent men Gode daarmede dankbaarheid te bewijzen, doch de ware dankbaarheid bestaat in het blijven bij de genade. Ook noemt men zijne zelfheiliging zelfs een werk der genade, dat men „met de hulp des Heiligen Geestes" heeft tot stand gebracht, doch men moest het weten en kon het weten, dat

¹⁾ Bij de aanhaling van de woorden van 1 Cor. 1 : 30 heb ik mij aan de Staten-vertaling gehouden. Naar het Grieksch behoort echter het woordje „en" vóór „rechtvaardigheid" weggelaten te worden en is de zin dus veel klemmender. Dan toch vormen de woorden: „Die ons geworden is wijsheid van God", eenen tusschenzin en is de hoofdzin: „Uit (God) zijt gij in Christus Jesus rechtvaardigheid, en heiligmaking, en verlossing". — Vergel. 2 Cor. 5 : 21.

²⁾ Hebr. 10 : 14. ³⁾ 1 Petr. 1 : 2. ⁴⁾ 1 Sam. 15 : 22 en 23.

de Heilige Geest een Geest der kuischheid is, Die van geene vermenging van Goddelijk en menschelijk doen wil weten. Zou de Heilige Geest, Die ons binnenleidt in het huis, waarin alleen de genade regeert en de vrijheid woont en wij alle hemelsche goederen om niet ontvangen, ons voorts tot de heerschappij der wet leiden en ons zelfs de behulpzame hand bieden, om het juk der wet te dragen?

Christus geldt voor God, en Hij alleen, doch bij de leer der vleeschelijke heiligmaking laat men — hier meer, daar minder — den mensch gelden, en Christus is niet meer de algenoegzame Middelaar en Zaligmaker. Het vleesch wordt vroom gemaakt en ten troon geheven; men meent wat te zijn geworden en nog meer te moeten worden; men verlustigt zich in de werken zijner eigenwillige godsdienstigheid en met deze gesneden beelden, met deze afgoden moet de Heere Zijne eer deelen.

Zoo is het ten onzent gesteld, zelfs in die kringen, waar men zegt, niet te willen toedoen aan of afdoen van de Heilige Schrift en eerbied eischt voor de Belijdenis der vaderen. Door het ontbreken der profetie is het volk ontbloot geworden. Ziedaar de verklaring van het verschijnsel, dat het stelsel der vleeschelijke heiligmaking zóó algemeen voor de leer der Heilige Schrift wordt aangezien, dat het belijden van die heiligmakingsleer voor het kenmerk van zuiverheid in de belijdenis wordt gehouden!

Pas dit nu toe op de onderwijzers der jeugd, die ook in dit opzicht kinderen des volks blijken te zijn, dan moet gij, — zoo ten minste het tooverachtig en bedrieglijk waas der Christelijkheid onzer eeuw u niet belet de bedroevende werkelijkheid te onderscheiden, — dan moet gij met mij uitroepen: Arme jeugd, arme ouders, arme onderwijzers! arm land, waar de School het fundament der Apostelen en Profeten verloochent!

DE ZOETE. Hoor eens, vriend, wij zijn bij elkander gekomen met het doel om over de opvoeding der kinderen te spreken

en niet om theologische twistgesprekken te houden. Laten wij dus over de geschilpunten in de leer niet langer uitweiden, maar ons meer bij de School houden.

„Arme jeugd!” en „arme ouders!” zegt gij, maar ik zou toch wel eens willen weten, waarom een onderwijzer, die de leer, welke gij toegedaan zijt, niet aanhangt, den kinderen geene Christelijke opvoeding zou kunnen geven. Daarop komt het toch maar aan.

Oom. Zeker komt het daarop aan. Welnu, over eene week spreken wij elkander weer. — Ik zie, dat Neef reeds aanstalten maakt, om heen te gaan.

Gegroet, Mijnheer De Zoete. Tot ziens, Neef.

IV. Over opvoeding door onderwijs.

a. Voor de eeuwigheid.

De bestemming des menschen. — Het Goddelijk opvoedingsplan. — Dat God Zich ter verwezenlijking van Zijn opvoedingsplan van menschen bedient. — Het doel der opvoeding. — Dat de menschelijke opvoeder het kind geen deel kan geven aan de in Christus herstelde gemeenschap met God. — Welke plaats de werkzaamheid van den menschelijken opvoeder in het Goddelijk opvoedingsplan inneemt. — De „School des Heiligen Geestes”. — Dat de Heilige Geest niet het werk van den menschelijken opvoeder kroont, maar iets nieuws schept. — Het verband tusschen de valsche leer van rechtvaardiging en heiligmaking en het niet handhaven van de geestelijkheid der Wet. — Dat, waar de Wet niet naar Geest en waarheid wordt geleerd, de eerste voorwaarde, om het kind voor te bereiden voor de School des Heiligen Geestes, ontbreekt.

DE ZOETE. Nu zullen wij zeker het sijne van de zaak te hooren krijgen! O foei, wat is die week mij lang gevallen! Als ik niet wist, dat gij uwe bezigheden hebt en dat gij vóór alles een man van orde zijt, dan was ik zeker al eens bij u komen aan-

loopen, om u te verzoeken, onze wekelijksche besprekingen een paar dagen te vervroegen.

Oom. Wel, wat eene belangstelling! Wat is daarvan wel de reden?

DE ZOETE. Gij zijt toch, hoop ik, niet vergeten, bij welk punt wij ons laatste gesprek hebben afgebroken? „Ik zou wel eens willen weten”, zeide ik verleden week, „waarom een onderwijzer, die de leer, welke gij toegedaan zijt, niet aanhangt, den kinderen geene Christelijke opvoeding kan geven”.

Oom. Ik herinner het mij nog zeer goed. Zoo, zoo! die gedachte heeft u dus voortdurend beziggehouden?

DE ZOETE. Kon het wel anders? Ik heb altijd gemeend en meen nog, dat wij de Christelijke School juist om de opvoeding, die daar gegeven wordt, eenen zegen voor het volk mogen noemen. Gij hebt echter, blijkens ons laatste gesprek, bezwaren tegen de Christelijke School, op grond waarvan gij de jeugd, die daar opgevoed wordt, beklaagt. Wat natuurlijker, dan dat ik benieuwd ben, te weten, in hoeverre die bezwaren te maken hebben met de opvoeding?!

Oom. Dat begrijp ik.

DE ZOETE. Welnu, toon mij dan eens aan, zoo gij kunt, dat een „Christelijk onderwijzer”, die niet van uwe godsdienstige zienswijze is, niet in staat is, de kinderen tot den Heiland van zondaren te leiden; niet in staat is, om personen, feiten en toestanden uit de historie van ons land naar waarheid voor te stellen; niet in staat is, om de jeugd te leeren, den Schepper ook in het rijk der natuur te eeren; niet in staat is, om de leerlingen bij ongehoorzaamheid of overtreding met de Schrift terecht te wijzen en hen op te voeden tot al wat liefelijk is en wèl luidt.

Oom. Ik hoop, dat ook gij niet alles vergeten zijt, wat wij den laatsten keer besproken hebben, toen wij van het fundament der Apostelen en Profeten handelden. Dan zult gij begrijpen, dat het niet eerlijk is, te spreken van eene leer, die ik toegeedaan ben, of van mijne godsdienstige zienswijze, alsof hier

sprake zou kunnen zijn van persoonlijke gevoelens of inzichten of wel theologische liefhebberijen van mij. Houdt mij die opmerking ten goede.

Wat nu dat lijstje betreft, dat gij ons daar voorlegt, dat kan ons goede diensten bewijzen, al hebben wij het veertien dagen geleden ook reeds onder handen gehad.

Doch voordat ik daarop inga, zou ik toch Neef willen vragen, waarom hij zoo onafgebroken het stilzwijgen bewaart. Dat vind ik toch niet aardig.

NEEF. Wat zal ik u zeggen, Oom? Gij waart verleden week zoo duchtig slaags met Mijnheer De Zoete, dat ik meende door inmenging slechts verwarring te zullen stichten. Overigens kan ik u verzekeren, dat ik met de grootste belangstelling den strijd heb gevolgd.

Zoodra er weer eenige kalmte in het gesprek komt, zal ook ik gaarne een woordje meespreken.

Oom. Welaan dan, opdat wij ons niet afmatten met schermselingen, waar Neefje blijkbaar niet van houdt, zullen wij vóór alles ons beijveren eene geregelde bespreking te houden. Voet bij stuk gehouden dus! en die afdwaalt, worde door de anderen tot de orde geroepen.

Om niet telkens weer in dezelfde fout te vervallen, zal het wel het beste zijn, de vraag van Mijnheer De Zoete te splitsen in twee of meer andere; dan kunnen wij beter het terrein overzien en loopen ook minder gevaar ons in algemeenheden te verliezen.

DE ZOETE. Goed zoo. Laten wij dan beginnen met wat ik het eerst noemde: vóór alles heeft toch de onderwijzer het kind tot Christus te leiden.

Oom. Dat was ik van plan ook. Doch bakenen wij ons eerst den weg af.

Twee middelen staan den onderwijzer ten dienste, om het kind op te voeden, t. w. onderwijs en tucht. Handelen wij nu eerst van de opvoeding door onderwijs; later zullen wij nog gelegenheid vinden, om te spreken van de opvoeding door

tucht, waarover wij ook te voren reeds spraken, doch waarover wij niet uitgepraat zijn.

NEEF. Maar ook dat onderwerp: opvoeding door onderwijs, moogt gij gerust weer splitsen, want de Bijbelsche geschiedenis en wat er meer uit de Heilige Schrift onderwezen wordt, neemt onder de overige vakken, die op eene Christelijke School worden onderwezen eene bijzondere plaats in, en is van zoo veel belang, dat het wel eene afzonderlijke bespreking zou verdienen.

Oom. Dat vind ik ook. Eerst dus het zoogenaamde godsdienstonderwijs besproken.

Vóór wij echter daartoe overgaan, moet ons duidelijk voor oogen staan, wat het doel der opvoeding moet zijn. ¹⁾

Het doel der opvoeding wordt bepaald door de bestemming, die de Schepper eens aan Zijn schepsel heeft gegeven, t. w. dat de mensch „God, zijnen Schepper, recht kennen, Hem van harte liefhebben en met Hem in de eeuwige zaligheid leven zou, om Hem te loven en te prijzen” ²⁾. Voor God te zijn en te leven, dat was en is en blijft de bestemming des menschen: wel is waar heeft de eerste mensch, in het paradijs, zichzelf en al zijne nakomelingen door het ingeven des duivels en door moedwillige ongehoorzaamheid in den dood gestort en is alzoo in zichzelf onbekwaam geworden tot eenig goed en geneigd tot alle kwaad, — zoodat er bij den mensch op zichzelf beschouwd sinds geene sprake meer kan zijn van een zijn en een leven voor God, — doch God, de Schepper, blijft bij de bestemming eens aan Zijn schepsel gegeven, en doet, zooals de Catechismus terecht opmerkt, den

¹⁾ Voor hetgeen nu volgt heb ik veel gebruik gemaakt van het bij den uitgever dezes verschenen blaadje, getiteld: *Wat voor opvoeding hebben onze kinderen noodig?* bevattende eene toespraak, gehouden in Maart 1894 door Ds. H. A. J. Lütge, predikant der Nederd. Herv. Gem. te Amsterdam. De lezing van dat opstel beveel ik ten zeerste aan.

²⁾ Heidelb. Catech. Vr. 6.

mensch geen onrecht, door in Zijne Wet van hem te eischen, wat hij niet doen kan. ¹⁾

Diep rampzalig ware nu het gansche menschedom in weerwil van zijne heerlijke bestemming, zoo God niet in ontferming aan Zijn schepsel had gedacht. God de Heere toch laat Zich Zijne eere niet straffeloos rooven, — „vervloekt (voor eeuwig vervloekt) is een iegelijk, die niet blijft in al hetgeen geschreven is in het Boek der Wet, om dat te doen” ²⁾, zegt God, — terwijl de mensch, sinds door de zonde de gemeenschap met God is verbroken, geworden is, wat de Schrift „vleesch” noemt, en dus uit zichzelf, in stede van Hem te eeren en lief te hebben, in eeuwigheid niets vermag dan Zijne eer te schenden en Hem te haten. God heeft Zich echter ontfermd: Hij heeft Zijnen Zoon, Jesus Christus, in de wereld gezonden; Deze heeft voor degenen, die de Vader Hem gegeven heeft met Zijn dierbaar bloed voor de zonde betaald, de schuld verzoend, de gehoorzaamheid weder opgericht en den Heiligen Geest verworven, Die door het Woord in hen het geloof werkt, hen in de gemeenschap met God herstelt, en in hen alle Gode welbehaaglijke vrucht werkt, alzoo dat zij naar waarheid kunnen zeggen: „Hetzij dat wij leven, wij leven den Heere; hetzij dat wij sterven, wij sterven den Heere” ³⁾, en dus werkelijk aan hunne bestemming beantwoorden. Dat is, zooals wij weten, het Goddelijk verlossingsplan of, wilt gij: het Goddelijk opvoedingsplan.

Dit opvoedingsplan zou de almachtige God zeer wel kunnen verwezenlijken, zonder Zich daarbij van eenig schepsel te bedienen, doch het belieft Hem, daartoe meestal menschen op menschen te laten werken, en voor zooverre daarbij het onderwijs als opvoedingsmiddel wordt aangewend, geschiedt dit in het bijzonder door ouders, onderwijzers en bedienaars des Woords. Voor zooverre die opvoeding ook op volwassenen inwerkt, behoort zij inzonderheid tot de werkzaamheid van den

¹⁾ Heidelb. Catech. Vr. 8 en 9. ²⁾ Gal. 3:10. ³⁾ Rom. 14:8.

predikant; deze werkzaamheid gaan wij echter met stilzwijgen voorbij en houden ons alleen bezig met de opvoeding der jeugd.

NEEF. Laat mij u even in de rede vallen, Oom. Gij gaat nu spreken van de opvoeding der jeugd door onderwijs; bedoelt gij nu eene opvoeding voor dit, of voor het toekomstige leven?

OOM. Zoowel de opvoeding voor de eeuwigheid als die voor dit tijdelijke leven, doch met de eerste zullen wij beginnen.

NEEF. Dus door den menschelijken opvoeder laat God, de opperste Opvoeder, vooreerst door het onderwijs, opvoeden ook voor het toekomstige leven. Het doel der opvoeding nu moet zijn: herstelling van de gemeenschap tusschen God en den mensch. Hoe moet ik mij nu de werkzaamheid van den menschelijken opvoeder voorstellen? Het kind deel geven aan de in Christus herstelde gemeenschap, — dat vermag hij toch niet.

OOM. Ongetwijfeld niet! Dat vermag alleen de Heilige Geest. En daarop dient alle nadruk te worden gelegd, want hoe grof de dwaling dergenen, die zulks ontkennen, ook moge zijn, men treft evenwel opvoeders aan, die met deze waarheid geene rekening houden. Dat het streven van dat soort opvoeders, (die vooral gezocht moeten worden onder degenen, die den Heiligen Geest niet als persoonlijk God erkennen), tot eeuwige schade der aan hunne zorg toebetrouwde kinderen gericht is op eene vrome-kindertjes-makerij, is zeer natuurlijk.

NEEF. Dat ben ik met u eens. Doch welke plaats neemt dan wel de werkzaamheid van den menschelijken opvoeder in het Goddelijk opvoedingsplan in? Onlangs sprak ik iemand, die beweerde, dat God, als opperste Opvoeder, laat opvoeden door onder Hem gestelde opvoeders, met dien verstande, dat Hij het werk der „opvoeding voor het toekomstige leven” zou overdragen aan den menschelijken opvoeder en dat Hij Zelf ten slotte het werk van dezen opvoeder zou kronen, door aan het opgevoede kind den Heiligen Geest te schenken. Doch dat vind ik ook niet juist.

Oom. Dat is het ook allerminst. Ook zij, die de zaak aldus voorstellen, rekenen (tot op zekere hoogte) buiten den Heiligen Geest. Het is er toch niet zóó mee gelegen, alsof de Heilige Geest enkel den opvoeder zou besturen en nooit, voordat deze zijne taak heeft volbracht, Zelf rechtstreeks op het kind zou inwerken. Verre van daar!

NEEF. Maar wat vermag dan toch eigenlijk de menschelijke opvoeder?

Oom. Hij vermag niets anders dan het kind voor te bereiden voor de School des Heiligen Geestes.

DE ZOETE. „School des Heiligen Geestes”? Wat bedoelt gij met die uitdrukking?

Oom. Daarmee bedoel ik die werkzaamheid des Heiligen Geestes, die ten doel heeft, het kind toe te eigenen hetgeen het, zooals het Formulier van den Kinderdoop zegt, volgens de Verbondsbelofte in Christus heeft.¹⁾

NEEF. En waarin bestaat nu dat voorbereiden voor de School des Heiligen Geestes?

Oom. Hierin, dat de opvoeder het kind leert eenzijdig, dat het in zonde ontvangen en geboren is, dat het boos is en doet, wat boos is, dat het vleesch is, dat het vervreemd is van het leven, dat het in den dood ligt, dat het onder den vloek ligt, dat het buiten de gemeenschap met God staat, dat het

¹⁾ De uitdrukking „School des Heiligen Geestes” nemen wij hier in engeren zin. Wanneer een kind door Godvreezende ouders wordt onderwezen uit de Schriften, dan kan men, ziende op het Woord, dat door den mond der ouders tot het kind komt en waardoor de Heilige Geest tot het kind spreekt, zeggen, dat het op de School des Heiligen Geestes is. Op het gebied der opvoedkunde heeft men echter, wil men de werkzaamheid des menschelijken opvoeders hare juiste plaats in het Goddelijk opvoedingsplan aanwijzen, het doen Gods en het doen der menschen van elkander te scheiden. Ook bij die scheiding heeft men intusschen in het oog te houden, dat al het doen van den menschelijken opvoeder onder het albestuur Gods staat en dat ook

uit deze zijne ellende zich nimmer kan opheffen en dus in zichzelf voor eeuwig verloren is, — in één woord: welke zijne ware verhouding tot God is; anderzijds, dat er bij God ontferming is voor eenen goddelooze en reddeloos verlorene, dat er ontkoming aan de eeuwige straf voor de zonde, uitdelging van schuld, verlossing van den toorn en vloek Gods is in den Middelaar Jesus Christus, en dat God, om het kind te verzekeren, dat Hij zijn behoud en zaligheid wilde, het liet doopen in den Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes, — in één woord, dat de in het paradijs verbroken gemeenschap in Christus is hersteld.

Op deze wijze tracht de opvoeder bij het kind vooreerst de begeerte te wekken, om weder met God verzoend te zijn, om in de herstellde gemeenschap te zijn opgenomen, en wijst ten andere het kind den weg, om aan die herstellde gemeenschap deel te krijgen. Alzóó wordt het kind voorbereid voor de School des Heiligen Geestes, waar God Zelf opvoedt, en geen mensch.

Voor het kind komt het er nu op aan, dat het met het hart gelooft, wat de drieëenige God het in den Heiligen Doop heeft verzekerd en verzegeld. Den Heiligen Geest, geloof, bekeering, wedergeboorte enz. kan de menschelijke opvoeder het echter niet geven; die alle wordt het deelachtig op de School des Heiligen Geestes.

de meest Godvreezende en bekwaamste opvoeder uit zichzelf geene bekwaamheid heeft om het kind voor de School des Heiligen Geestes voor te bereiden. Men versta dus deze uitdrukking in dien zin, dat er een gebied is, dat de menschelijke opvoeder niet kan betreden, terwijl zijne werkzaamheid zonder de besturing, leiding of drijving, de algemeene of bijzondere werking des Heiligen Geestes nimmer eenige goede vrucht zal dragen; voorts dat de werkkring, die den menschelijken opvoeder is aangewezen, een zeer beperkte is, terwijl die van den Heiligen Geest geene perken kent en mede dien van den menschelijken opvoeder omvat.

NEEF. Nu begrijp ik toch nog niet, waar ik die School des Heiligen Geestes moet plaatsen. Gij hebt straks gezegd, dat men de zaak niet zoo moet voorstellen, alsof de Heilige Geest nooit, vóór de menschelijke opvoeder zijne taak volbracht heeft, op het kind zou inwerken. Doch als gij spreekt van een voorbereiden voor die School, dan ligt daarin, dunkt mij, toch opgesloten, dat de werking des Heiligen Geestes volgt.

OOM. De taak des opvoeders is het, voor te bereiden; dat moet hij en iets anders vermag hij in dit stuk niet, en daarom heeft hij in zekeren zin niet te rekenen met hetgeen de Heilige Geest gedaan heeft of doet; wat de Geest gedaan heeft of doet, mag den opvoeder tot troost en bemoediging verstrekken, — hij mag er echter geene aanleiding uit nemen tot vleeschelijke gerustheid en traagheid, die zich met het masker van een (zoogenaamd) vertrouwen op Gods almacht dekt. Overigens behoudt God Zich in de opvoeding der Zijnen eene volkomene vrijheid voor: hoewel Hij zeer zeker menschelijke opvoeders in Zijnen dienst heeft, is Hij hun soms met de werking Zijns Geestes voor, soms vergezelt deze werking het woord des menschelijken opvoeders, soms volgt zij na korteren of langeren tijd.

NEEF. In het laatste geval — als de werking des Heiligen Geestes na korteren of langeren tijd volgt, — mag men toch zeker zeggen, dat God het werk van den menschelijken opvoeder kroont, niet waar?

OOM. Volstrekt niet, Neef. Ook wanneer de Goddelijke School intreedt, nadat de menschelijke opvoeder zijne taak heeft volbracht, kroont God de Heere niet het werk des opvoeders, maar Hij schept iets nieuws!

NEEF. Maar als de Heilige Geest nu gebruik maakt van het onderwijs van den menschelijken opvoeder of van de vruchten van dit onderwijs (zooals besef van ellende, verlangen naar verlossing), dan voltooit Hij toch eigenlijk, wat de menschelijke opvoeder begonnen is.

Oom. Dunkt u dat, Neef? Laat mij u dan eens vragen, hoe ver de menschelijke opvoeder het met zijn onderwijs brengt; — wij zullen aannemen, dat er op den geest van zijn onderwijs niets is aan te merken. Hij kan kennis aanbrengen, veel kennis, zult gij zeggen. Dat is waar, — maar kan hij ook het recht verstand der dingen geven? datgene, wat de Schrift wijsheid noemt? Wat zegt de Schrift? — „De natuurlijke mensch begrijpt niet de dingen, die des Geestes Gods zijn: want zij zijn hem dwaasheid, en hij kan ze niet verstaan, omdat zij geestelijk onderscheiden worden” ¹⁾). Zoo verre is dus de natuurlijke mensch van het verstaan der dingen van Gods Koninkrijk, dat hij wat wijsheid Gods is, dwaasheid acht! In deze geestelijke blindheid laat hem ook het vóortreffelijkst onderwijs van den menschelijken opvoeder. Kennis, veel kennis moge deze kunnen aanbrengen, — wijsheid, waarachtige wijsheid, wijsheid Gods, vermag hij niet te geven.

Doch zie, wat er gebeurt, als de Heilige Geest den mensch op Zijne School neemt. De Heilige Geest geeft den mensch deel aan Christus en al Zijne weldaden, eigent ze hem toe. Christus nu is ons volgens 1 Cor. 1:30 geworden wijsheid van God. Zoo krijgt dan de mensch op de School des Geestes deel aan de wijsheid Gods! Nu ziet hij eerst, heeft verlichte oogen des verstands, beschouwt al zijne vermeende wijsheid als dwaasheid en acht het zijne grootste wijsheid, niets te weten dan Jesus Christus en Dien gekruist.

Dat is wat nieuws, ja zóózeer iets nieuws, dat de mensch daaraan geen deel krijgt, tenzij hij hetgeen hij had, verloren hebbe; zóózeer iets nieuws, dat hij nu niets meer gebruiken kan van hetgeen hij vroeger zijn kostbaarste goed dacht te zijn! Zóózeer is deze wijsheid Gods iets nieuws, dat de mensch bekennen moet, er nog in het geheel niets van te hebben, en daarom, alle eigene wijsheid afleggende, moet plaats nemen op de banken der eerstbeginnenden — (op de A-B-bankjes) — en als

¹⁾ 1 Cor. 2:14.

een, die niets weet, als een, die geen wijsheid bezit, moet beginnen met te spellen, wat wijsheid Gods is! — Denk daarbij, als gij kunt, nog aan een voltooiën van het werk des menschelijken opvoeders!

NEEF. Genoeg, Oom! Ik ben overtuigd.

Oom. Laat mij nog even doorgaan.

Dat de Heilige Geest iets nieuws schept en niet maar voortbouwt op fundamenteën, door den menschelijken opvoeder gelegd, blijkt in alle manier, van welken kant men den leerling dier School ook beschouwt. De mensch ligt van nature in den geestelijken dood, en ook het beste onderwijs van den menschelijken opvoeder kan hem het leven in Christus niet geven, maar laat hem in zijnen dood. Wedergeboren ten leven wordt men alleen door den Geest Gods, dus op de Goddelijke School. Door den Heiligen Geest hersteld in de gemeenschap met God in Christus, heeft de mensch het leven weder en van dezen mensch zegt de Schrift, dat hij is een „nieuw schepsel“!) Dat mag iets nieuws heeten, want waar eene herschepping plaats heeft, daar wordt het oude geheel verworpen, er wordt niets van behouden, er kan niets van gebruikt worden. Daarom zegt de Schrift dan ook, van het nieuwe schepsel sprekende: „Het oude is voorbijgegaan, ziet, het is alles nieuw geworden“.

Ook in dit opzicht kan er dus geene sprake zijn van een voltooiën van het werk des menschelijken opvoeders.

DE ZOETE. Nu niet verder afgedwaald, vriend! Ik erken het belang van deze bespreking, doch ik heb nog altijd geen antwoord op mijne vraag.

Oom. Dat is waar, doch deze dingen, die op het geheel der opvoeding betrekking hebben, konden wij moeilijk onbesproken laten, te meer dewijl zij bij de beantwoording van uwe vraag weer ter sprake zullen komen.

Doch ter zake. Gij begeert een antwoord. Welnu, dan begin ik met u te zeggen, dat, waar men de leer der rechtvaardiging

!) 2 Cor. 5 : 17.

door het geloof alleen niet handhaaft en er eene leer van vleeschelijke heiligmaking op na houdt, men ook niet recht staat in de leer der ellenden. De valsche leer aangaande rechtvaardiging en heiligmaking staat in verband met eene verkeerde beschouwing omtrent de begrippen, die tot het leerstuk der ellende behooren, met name omtrent de Wet.

DE ZOETE. Gij kunt gelijk hebben, doch wat heeft dat nu met de beantwoording van mijne vraag te maken?

OOM. Dat heeft er in alle manier mee te maken, want bij den onderwijzer, die geene juiste begrippen van de Wet heeft, ontbreekt de eerste voorwaarde om zijne leerlingen door het onderricht uit de Schrift op te voeden voor het toekomstige leven.

DE ZOETE. Hoe dat?

OOM. Mij dunkt, dat is nog al natuurlijk. De onderwijzer, die voorbereiden wil voor de School des Heiligen Geestes, heeft, (zooals wij reeds gezien hebben), bij het kind vooreerst de begeerte te wekken, om met God verzoend te zijn, om in de herstellende gemeenschap met God te zijn opgenomen. Daartoe heeft hij het kind zijne ware verhouding tot God te doen kennen, heeft hem zijnen toestand te doen kennen, m. a. w. besef van ellende bij hem te wekken. Welk middel heeft hij nu, om het kind zijne ellende te leeren kennen? — (bedenk, dat wij spreken van opvoeding door onderwijs). Het antwoord ligt voor de hand: geen ander middel dan de Wet Gods, waarvan de Apostel Paulus getuigt: „Door de Wet is de kennis der zonde” ¹⁾, en: „Ik kende de zonde niet dan door de Wet” ²⁾. Doch als nu de onderwijzer valsche begrippen van de Wet heeft, dan zou ik wel eens willen weten, hoe hij dat besef van ellende bij het kind zal wekken, dat ter voorbereiding voor de School des Heiligen Geestes noodig is.

DE ZOETE. Ja, „als”; doch dat is mij niet duidelijk, dat zij, die de door u gewraakte heiligmakingsleer zijn toegedaan, valsche begrippen zouden hebben van de Wet.

¹⁾ Rom. 3:20. ²⁾ Rom. 7:7.

Oom. En toch gaan die twee noodzakelijk met elkander ge-
paard. Immers, waar men nevens de rechtvaardiging door het
geloof de goede werken als grond van bestaan voor God hand-
haaft (zooals bij de leer der vleeschelijke heiligmaking het geval
is) en dus aan het geloof de Wet meent te moeten toevoegen,
daar wil men half van de genade en half van de Wet leven.
Dat is intusschen niet dan een hersenschimmige toestand, dien
het boeleerende hart vruchteloos tot werkelijkheid tracht te
maken, want als de Schrift zegt: „Indien het door genade
is, zoo is het niet meer uit de werken; anderszins is de
genade geene genade meer; en indien het is uit de
werken, zoo is het geene genade meer; anderszins is het
werk geen werk meer” ¹⁾, — dan is het duidelijk, dat men
niet deels onder de genade en deels onder de wet kan zijn, maar óf
onder de genade, óf onder de wet is. En als de Schrift elders
zegt: „Christus is u ijdel geworden, die door de wet gerecht-
vaardigd wilt worden: gij zijt van de genade verval-
len” ²⁾, dan volgt daaruit ontegenzeggelijk, dat wie aan het
geloof de wet wil toevoegen, onder de wet en niet onder
de genade is. Herinner u daarbij nu het bekende woord: „Uit
de werken der wet zal geen vleesch gerecht-
vaardigd worden voor (God)” ³⁾, dan zult gij moeten
toestemmen, dat zij, die onder den naam van heiligmaking nog
iets willen toevoegen aan de door Christus aangebrachte ge-
rechtigheid, geheel verkeerde begippen van de Wet hebben.

DE ZOETE. Tegen de gevolgtrekking, die gij daar maakt, zou
ik niets weten in te brengen. Maar toch begrijp ik nog niet,
dat zulke menschen, als waarop gij het oog hebt, der Wet geen
recht zouden laten wedervaren. Veeleer schijnt het mij toe,
dat zij de Wet bijzonder hoog houden.

Oom. Dat zij der Wet geen recht laten wedervaren blijkt ten
eerste hieruit, dat zij deels van de genade en deels van de
Wet willen leven, terwijl toch alle gedeeldheid, als gees-

¹⁾ Rom. 11: 6. ²⁾ Gal. 5: 4. ³⁾ Rom. 3: 20.

telijke hoererij, van God vervloekt is. Wilden zij in dit opzicht de Wet eeren, dan zouden zij het geheel met de Wet moeten wagen en daarbij niet reppen van tekortkomingen, die de genade moet toedekken. Doch laat ons daarop thans niet verder ingaan: het is voor ons doel niet bepaald noodzakelijk.

Dat zij der Wet geen recht laten wedervaren, blijkt ten andere uit de miskenning van den zin der Wet.

DE ZOETE. Ei! Hoe meent gij dat?

OOM. De Wet is de uitdrukking van den wil Gods. Van God gegeven, is zij, zooals God is. God nu is Geest en leven, en zoo is ook Zijne Wet geestelijk. De mensch, zooals hij door den val in het paradijs geworden is, heet in de Schrift „vleesch”. Al wat vleeschelijk is, is het tegendeel van wat geestelijk is. Vleesch en Geest hebben niets met elkander gemeen, maar staan tegen elkander over. „Het vleesch”, zegt Paulus, „begeert tegen den Geest, en de Geest tegen het vleesch; en deze staan tegen elkander”. ¹⁾ Vleesch onderwerpt zich daarom ook niet aan de Wet Gods, zooals die geestelijk is en geestelijk oordeelt, neen, „het bedenken des vleesch is”, zooals de Apostel elders zegt, „vijandschap tegen God, want het onderwerpt zich der Wet Gods niet, want het kan ook niet”. ²⁾ En dat dit nu niet alleen geldt van den onwedergeborene, maar ook van den wedergeborene, blijkt uit hetgeen de wedergeboren Paulus van zichzelf betuigt: „De Wet is geestelijk, maar ik ben vleeschelijk, verkocht onder de zonde” ³⁾, m. a. w. ik wil noch kan mij aan den geestelijken zin der Wet onderwerpen, (hoewel het willen bij mij is), en als ik haar naar haren letterlijken zin wil houden, dan komt mijn vleesch-zijn, mijn dood-zijn, mijn van God afgevallen- en verwijderd-zijn en mijne vijandschap tegen God eerst recht aan het licht, doordien ik slechts den dood vruchten draag. Wanhopig moest het er dan ook voor Paulus uitzien bij den uitroep: „Ik ellendig mensch! wie zal mij verlossen uit het lichaam

¹⁾ Gal. 5 : 17. ²⁾ Rom. 8 : 7. ³⁾ Rom. 7 : 14.

dezes doods?", zoo hij er niet op kon laten volgen: „Ik dank God, door Jesus Christus, onzen Heere!" ¹⁾

Waar men het nu voorstelt, alsof de mensch wél bij de Wet kan leven, (zij het ook, zooals men zegt, met de hulp des Geestes), daar is men in tegenspraak met Paulus, die, schoon wedergeboren, moet bekennen: „Ik ben vleeschelijk", en van het vleesch getuigt: „Het bedenken des vleesches is de dood" ²⁾, en daarom geen leven vindt dan in Jesus Christus, onzen Heere, Die „den dood heeft te niet gedaan en het leven en de onverderfelijkheid heeft aan het licht gebracht" ³⁾; ook geen anderen grond van bestaan voor God kent dan de gerechtigheid, aangebracht door Hem, Die met ééne offerande in eeuwigheid heeft volmaakt degenen, die geheiligd worden" ⁴⁾. Die valsche voorstelling nu (alsof namelijk de mensch, hetzij voor of na de wedergeboorte wel bij de Wet zou kunnen leven) is niet te handhaven en wordt ook niet gehandhaafd dan ten koste van de geestelijkheid der Wet. Men houdt daarbij vast aan de letter der Wet, heeft veel op met de Wet, heeft eerbied voor de Wet, ijvert voor de Wet, — en ziet niet, en verstaat niet, dat het bedenken des vleesches (de mensch zij wedergeboren of onwedergeboren) enkel vijandschap is tegen de Wet.

DE ZOETE. Dat moge nu alles waar zijn, maar is dat nu van zóó groote beteekenis, dat het waard is, er zóó lang bij stil te staan?

Oom. Zeker is het dat waard, want deze dingen raken het hart der zaak. Misschien herinnert gij u nog, dat ik onlangs zeide, dat er bij den opvoeder, ook bij den Christelijken opvoeder onzer dagen, over het algemeen geen vreezen en beven voor het Woord Gods, geen eerbied voor de heiligheid van des Heeren Wet is ⁵⁾.

DE ZOETE. Ja ja, ik herinner het mij nog zeer goed, en het

¹⁾ Rom. 7:24 en 25. ²⁾ Rom. 8:5. ³⁾ 2 Tim. 1:10. ⁴⁾ Hebr. 10:14. ⁵⁾ Blz. 24, bovenaan.

heeft mij destijds bitter gegriefd, dat mede van de Christelijke School te hooren beweren. Nu begin ik er een weinig van te vatten. Gij wilt dus zeggen, dat waar niet is een handhaven van de geestelijkheid der Wet, eigenlijk geen eerbied is voor de Wet.

Oom. Juist, maar laat ons daar thans niet verder op ingaan, wij zullen er binnen kort op terugkomen. Ik wilde u alleen maar even laten voelen, dat wij op dit oogenblik geene zaken van ondergeschikt belang bespreken.

Ik sprak daar straks van de letter der Wet. Laat ons daar nog even bij stilstaan.

Waar men de Wet naar de letter opvat, en om den Geest der Wet zich niet bekommert, daar moge men van deze en gene zonde of overtreding overtuigd worden, of zelfs bekennen vele en groote zonden te hebben, — men leert er echter zijne e i g e n l i j k e zonde en ellende niet kennen. Daar is er geen oog voor, „dat de gerechtigheid, die voor Gods gericht bestaan kan, gansch volkomen en aan de Wet Gods in alle stukken gelijkmatig moet zijn; en dat ook onze beste werken in dit leven alle onvolkomen en met zonden bevlekt zijn” ¹⁾. Daar is men dan ook spoedig met de Wet in het reine en weet het haar, zoo men meent, wonder wel naar den zin te maken. Men Beijvert er zich, om dit te doen en dát te laten, — men is er, zoo te zeggen, wettischer dan de Wet, — en als men het uiterlijke in eene behaaglijke plooi heeft gezet, en een regelmatig leven leidt, dan wenscht men zichzelf geluk met zijnen vermeenden goeden staat.

Waar daarentegen de Wet, zooals zij geestelijk is en geestelijk oordeelt, wordt gehandhaafd, daar drijft zij den mensch in de engte. Immers, dat de Wet geestelijk is, wil zeggen, dat zij de uitdrukking is van den wil van God, Die een Geest is, en dat zij dus al wat zij gebiedt, geestelijk wil gedaan hebben, d. w. z. zoo, dat er voor Gods heilig oog geene vlek of smet aan te vinden, maar alles met het Wezen Gods in vol-

¹⁾ Heidelb. Catech. Vr. 62.

maakte overeenstemming is. Zij staat daarom niet alleen op eene uiterlijke volbrenging der geboden, waarbij geen tittel of jota van haren eisch wordt prijsgegeven, maar wil bij de daad ook de goede gezindheid: uit eigen vrijen wil, uit liefde, met lust en volvaardigheid moet alles gedaan zijn.

Zoo opgevat verbiedt zij bvb. met de woorden: „Gij zult geene andere goden voor Mijn Aangezicht hebben”, niet alleen den afgodendienst, zooals wij dien vinden bij de Roomschen en de Heidenen, maar ook, dat men zijn vertrouwen stelt op geld, goed, eer of aanzien, op man, vrouw of kinderen, of wat ook buiten God, en wil, dat niet de minste lust tot zoodanige afgoderij in ons hart opkome.

Aldus naar Geest en waarheid uitgelegd, ontdekt zij den mensch zijne volslagen ongelijkvormigheid aan het gebod, zoo dat hij tot de belijdenis komt, dat zijn hart vol afgoden steekt en dat hij eerder op het nietige schepsel zijn betrouwen stelt, dan God, Zijnen Schepper, in eenig ding te vertrouwen. Zoo leert hij zich dan ook schuldig kennen aan de afschuwelijkste en snoodste van alle afgoderijen, — waarvan alle andere afgoderij slechts een gevolg is, — dat hij nml. God niet vertrouwt, als Deze hem eeuwig leven en zaligheid aanbiedt in Zijnen Zoon Jesus Christus en hem noodigt op dit volkomen Offer zijn betrouwen te stellen, maar, de genade verachtende, eene andere heiligmaking najaagt dan die, „welke is in het bloed en den Geest Christi”.

In dezen weg leert de mensch, dat hij vleesch is, dat zijn bestaan slechts vijandschap is tegen God, dat hij niet in staat is om God in eenig ding de eere te geven, maar al de geboden Zijner heilige Wet, allermeeft met booze begeerten en gedachten, herhaaldelijk schendt. Zoo en zóó alléén leert hij zijne ware verhouding tot God kennen en wordt hij aan de hand der Schrift geleid tot de waarachtige kennis van zijn afzijn, zijn vervreemd-zijn van God, zijnen Schepper, tot de waarachtige kennis van zijne ellende.

DE ZOETE. Het theologiseeren schijnt bijzondere aantrekkelijkheid voor u te hebben. Nu, ieder vogeltje zingt, zooals het gebekt is. Maar ik vraag u: Wat heeft dat alles nu toch met de opvoeding van de lieve jeugd te maken?

Oom. Hebt gij geene bezwaren tegen hetgeen ik daar gezegd heb aangaande het handhaven van de geestelijkheid der Wet? — Welnu, zeg dan in plaats van „mensch” eenvoudig „kind”, dan moeten u, dunkt mij, toch de oogen opengaan voor het hooge belang van die dingen! — wat zeg ik? dan moet gij toch beginnen in te zien, dat bij die onderwijzers, die door hunne leer van vleeschelijke heiligmaking te kort doen aan de leer der rechtvaardiging door het geloof, de eerste voorwaarde ontbreekt, om de kinderen voor te bereiden voor de School des Heiligen Geestes!

DE ZOETE. Ja, maar ik zie nog niet in, waarom zulk een onderwijzer het kind niet tot Christus zou kunnen leiden. Ook zij, die meer op de letter dan op den Geest der Wet zien, zullen toch ook eenig besef van zonde en ellende bij het kind wekken?

Oom. Laat ons nog een stapje verder gaan, goede vriend.

Waartoe moet het besef van ellende gewekt worden? Om daardoor de begeerte naar verlossing te doen ontstaan, niet waar? Met andere woorden: om het kind uit te drijven tot Christus. Doch wat zegt de Heere Jesus tot de Farizeën, d. i. tot degenen, die bij hun vasthouden aan de letter der Wet aan hare geestelijkheid geen recht lieten wedervaren? „Ik ben niet gekomen, om te roepen rechtvaardigen, maar zondaars tot bekeering”¹⁾, waarmede de Heere hun wilde zeggen: Dat gij uwe oogen sluit voor de geestelijkheid der Wet en alzoo uwe eigene gerechtigheid handhaaft, en niet tot de kennis uwer zonde komt, dat houdt u verre van Mij, den Medicijnmeester der zieken, den Heiland van het verlorene. En wat zegt de Apostel Paulus? God „rechtvaardigt den goddeloze”.²⁾

¹⁾ Matth. 9:13. ²⁾ Rom. 4:5.

Als een goddelooze, als een reddeloos verlorene hebben wij dus tot God te komen. Doch als zoodanig leert men zich alleen kennen, waar de Wet naar Geest en waarheid wordt gehandhaafd. Waar men daarentegen aan de letter der Wet blijft hangen en om den Geest der Wet zich niet bekommert, daar komt men niet tot waarachtige zelfkennis, daar leert men niet aan zichzelf vertwijfelen, en ontstaat ook niet de hartelijke begeerte naar verlossing van zonde en dood.

NEEF. Maar Oom, aangezien nu juist daar, waar men deels van de genade en deels van de Wet wil leven, de Geest der Wet miskend wordt, moet het er met het godsdienstonderwijs op de Christelijke School toch wel treurig uitzien: het is immers maar al te waar, dat die leer van rechtvaardigmaking en heiligmaking, waarbij wet en genade met elkander vermengd worden, de ziel der orthodoxie van verreweg de meeste onderwijzers is, die nog heeten vast te houden aan de Belijdenis der vaders!

OOM. Gij neemt mij de woorden uit den mond, Neef. Ja, wél ziet het er met het godsdienstonderwijs treurig uit op de Christelijke School, dubbel treurig, als men bedenkt, dat het tijdelijk en eeuwig welzijn der kinderen er middellijkerwijze van afhangt. Hier is van toepassing, wat de Heere Jesus zeide tot degenen, die den waren zin der Wet miskenden: „Wee u, gij Schriftgeleerden en Farizeë, gij geveinsden! want gij sluit het Koninkrijk der hemelen voor de menschen, overmits gij daar niet ingaat, noch degenen, die ingaan zouden, laat ingaan”¹⁾, of zooals wij elders des Heeren woorden vinden weergegeven: „Wee u, gij wetgeleerden! want gij hebt den sleutel der kennis weggenomen: gij zelven zijt niet ingegaan, en die ingingen, hebt gij verhinderd”²⁾, — want dit is de „sleutel der kennis”, „dat men zich aan de Wet Gods, zooals zij door God gegeven is, onderwerpt, en haar gehoorzamende in Jesus Christus gelooft”.

¹⁾ Matth. 23:13. ²⁾ Luk. 11:52.

DE ZOETE. Dus een Farizeesche rommel is het op de Christelijke scholen! Zielenverleiders, verdervers van de jeugd, die de kinderen verhinderen het Koninkrijk Gods in te gaan, — daarvoor wilt gij dus eigenlijk onze „Christelijke onderwijzers” uitmaken! Is het niet verschrikkelijk?! Alsof niet alle onderwijzers der Christelijke School, getrouw aan het heerlijke woord des Heilands: „Laat de kinderkens tot Mij komen, en verhindert hen niet, want derzulken is het Koninkrijk Gods” ¹⁾, zich beijveren, om de kinderen, van dat zij den drempel der school overschreden hebben, bekend te maken met den dierbaren Naam van den Zaligmaker van zondaren, en hen dus tot Christus te leiden!

Bedenk, wat gij zegt, en zie toe, dat gij, door tegenover ouders zulk een oordeel te vellen over de Christelijke School, niet zelf oorzaak wordt, dat de kinderen aan het Christelijk onderwijs onttrokken worden en alzóó misschien verhinderd zullen worden het Koninkrijk der hemelen in te gaan.

Oom. Versta mij wel, vriend: ik wil volstrekt niet beweren, dat de Christelijke onderwijzers niet allen het eeuwig (en tijdelijk) welzijn hunner leerlingen bedoelen. Daarover behoeven wij niet te twisten. Neen, de vraag is niet, of zij begeeren de kinderen tot Christus te leiden, maar of zij het inderdaad doen. En dan zeg ik op grond van de duidelijke uitspraken der Schrift: Waar wet en genade met elkander vermengd worden, en alzoo van de geestelijkheid der Wet niets verstaan wordt, daar houdt de Wet op een tuchtmeester tot Christus te zijn en wordt de sleutel der kennis weggenomen. En hoe de onderwijzer daar nu het besef van zonde en ellende zal wekken, dat noodig is ter voorbereiding voor de School des Heiligen Geestes, m. a. w. hoe hij daar het kind tot Christus zal leiden, dat is mij een raadsel!

Wat uwe tegenwerping betreft, dat men zich toch beijvert, het kind, van dat het den drempel der school overschreden

¹⁾ Luk. 18: 16.

heeft, met den Naam van den Zaligmaker van zondaren bekend te maken, en het alzoo tot Christus te leiden, — ik kan daarop vanavond niet meer ingaan, dat punt behoort tot het tweede gedeelte van de voorbereiding door onderwijs voor de School des Heiligen Geestes. Daarover dus eenen volgenden keer.

Aan het eind van onze bespreking gekomen, wensch ik echter te herhalen, wat ik reeds meer dan eens zeide: Waar men door de leer eener valschelijk dusgenaamde heiligmaking te kort doet aan de leer der rechtvaardiging door het geloof alleen en alzoo wet en genade met elkander vermengt, daar geschiedt zulks ten koste van de geestelijkheid der Wet, en daar ontbreekt de eerste voorwaarde om het kind voor te bereiden voor de School des Heiligen Geestes.

DE ZOETE. Ik verlang naar de buitenlucht. Gegroet!

Oom. Goeden avond, Mijnheer De Zoete. Rust wel, Neef.

V. Over opvoeding door onderwijs.

a. Voor de eeuwigheid.

(*Vervolg.*)

Dat er geene sprake van kan zijn, dat de onderwijzer, die niet bij de Belijdenis der Kerk blijft, het kind bekend zou kunnen maken met den Naam des Zaligmakers of het den weg ter zaligheid wijzen. — Ketterijen onder de „Christelijke onderwijzers”. — Dat het ontwijfelbaar zeker is, dat de godsdienstige begrippen van den onderwijzer op de leerlingen overgaan, en hoe dit geschiedt. — Wat de ouders er tegen doen kunnen, dat die begrippen op hunne kinderen overgaan. — Dat de omstandigheid, dat de onderwijzer zich voornamelijk tot de Bijbelsche geschiedenis bepaalt, de zaak niet minder gevaarlijk maakt. — Dat het niets voor de Christelijke School bewijst, dat er welonderrichte, alleszins rechtzinnige menschen zijn, die daar onderwezen zijn. — Dat evenwel de Christelijke School in de tegenwoordige omstan-

digheden een geschenk Gods te achten is. — Dat het bestaan der Christelijke School, zooals zij er thans uitziet, eene ramp voor het Nederlandsche volk in het algemeen en voor de Gemeente van Christus in het bijzonder is.

OOM. Wel, Mijnheer de Zoete, heeft de buitenlucht u verleden week goed gedaan?

DE ZOETE. Och ja, vriend, ik val wat driftig en als ik niet terstond inzie, dat gij het aan 't rechte end hebt, of dat gij het toch ook goed meent met de personen of zaken, waarover wij spreken, dan krijg ik het te benauwd, word korzel en moet óf mijn hart lucht geven, óf heengaan.

OOM. Ik mag dus voortaan wel wat voorzichtiger zijn.

DE ZOETE. Neen, neen! dat wil ik er niet mee zeggen. Doe zooals gij het gewend zijt. Ik stel er prijs op, dat gij klaren wijn schenkt, en heb er altijd spijt van, wanneer ik weer zoo dwaas ben geweest.

OOM. Dat doet mij genoegen en geeft mij nieuwen moed om onze bespreking voort te zetten. Kom aan dan, laat ons maar terstond beginnen.

Wij zijn, meen ik, genaderd tot het tweede gedeelte van de voorbereiding voor de School des Heiligen Geestes, en wij hebben verleden week reeds gezien, dat dit daarin bestaat, dat het kind de weg ter zaligheid wordt gewezen, d. w. z. dat aan het kind geleerd wordt, dat er in Christus ontkoming is aan de tijdelijke en eeuwige straf, (die wij naar het rechtvaardig oordeel Gods verdiend hebben), dewijl in Christus God de door ons geroofde eer terug heeft, door Zijne gehoorzaamheid de Wet weder opgericht en vervuld is, in Zijn lijden en sterven onze zonde, schuld en straf weggenomen, verzoend, uitgedelgd en gedragen zijn en in Hem de mensch, zooals hij in Adam is, gedood, en dezelfde mensch wederom als een nieuwe mensch tot God gebracht is, — en alzoo aan Gods gerechtigheid genoeg geschied; voorts, dat God al

deze weldaden ook voor het kind bereid heeft, ook het kind daarin wil doen deelen, en het daarom in Zijnen driemaal heiligen Naam heeft laten doopen en aldus in het eeuwig genadeverbond opgenomen of, zooals het Formulier van den Kinderdoop het uitdrukt, het „weder in genade aangenomen” heeft.

DE ZOETE. Laat ons de zaak eenvoudiger stellen, dan begrijpen wij elkander beter. De onderwijzer heeft, wat dit deel der voorbereiding voor de School des Heiligen Geestes aangaat, kort en goed het kind bekend te maken met den Naam van den Zaligmaker van zondaren, en, zooals ik den vorigen keer reeds zeide, alle „Christelijke onderwijzers” zonder uitzondering zullen — het lijdt geenen twijfel, — zich beijveren, om het kind, van dat het plaats genomen heeft op de schoolbanken, den dierbaren Jesus-Naam te doen kennen. Schrijf ik, mij dus uitdrukkende, te veel moois aan de Christelijke School toe, wil mij dan beter over haar inlichten.

Oom. Als gij de zaak op die wijze eenvoudiger meent te maken, — het is mij goed: „Er is onder den hemel geen andere naam, die onder de menschen gegeven is, door welken wij moeten zalig worden”, dan de Naam van Jesus Christus¹⁾, en in dien Naam ligt uitgedrukt al wat men zich denken kan van hemelsche en aardsche goederen; daarop ziende, heb ik er niets op tegen, als gij zegt, dat het tweede gedeelte van de voorbereiding voor de School des Heiligen Geestes hierin bestaat, dat de onderwijzer het kind den Naam Jesus doet kennen. Doch het is de vraag, of dit werkelijk geschiedt.

DE ZOETE. Wat vraag! Nu gaat het u toch waarlijk als zeker filosoof, met wien ik eens een gesprek had, en die beweerde, dat het niet onmogelijk is, dat al wat wij met onze zinnen waarnemen, zinsbedrog is; of als den waanzinnige, die, terwijl hij ging, er aan twijfelde, of hij wel beenen had!

Oom. Die vergelijking zou opgaan, indien het bloote

¹⁾ Hand. 4: 10 en 12.

noemen van den Naam Jesus of het vertellen van al wat men aangaande den Zaligmaker meent te moeten zeggen, inderdaad een bekend maken met den Naam Jesus mag heeten. Maar dat weet gij toch wel beter!?

DE ZOETE. Zijt gij nu niet weer al te angstvallig? Zullen niet alle „Christelijke onderwijzers”, bij verschil van opvatting omtrent dit en dat, het kind leeren, dat het een verloren zondaar is en dat God Zijnen Zoon gezonden heeft, om verlorene zondaars te behouden?

Oom. Laat mij u antwoorden met eene wedervraag. Weet gij niet, dat er onderwijzers zijn, die het heel passend vinden, van tijd tot tijd tot de kinderen de vraag te richten: „Kindertjes, wie van u heeft den Heere Jesus lief? die den Heere Jesus liefheeft, moet den vinger eens opsteken”? Weet gij niet, dat er onderwijzers zijn, die den kinderen leeren, dat zij toch vooral voor den Heere Jesus, Die hen zoo liefheeft en zoo veel voor hen gedaan heeft, ook iets moeten doen, en dat zulke brave kindertjes allen bij Hem in den hemel komen?

DE ZOETE. Nu, wat zou dat?

Oom. Maar Mijnheer de Zoete, hoe heb ik het nu? Vraagt gij nog, wat dat zou? Gevoelt gij niet, dat bij zulk onderwijs de zonde en verlorenheid van het kind, — ook al wordt er wel eens van gerept, — eigenlijk weggemoffeld worden? En begrijpt gij niet, dat er bij zulk onderricht geene plaats voor den Jesus der Schriften is?

DE ZOETE. Geene plaats voor den Jesus der Schriften?

Oom. Wel neen! De Heilige Schrift doet ons ook het kind als een reddeloos verloren schepsel kennen, dat alleen verlost, gered en behouden kan worden door iemand, die het verstaat „eene geheel bedorven massa” te herstellen. Dat laatste nu vermag alleen de Heere Jesus, in Wiens Naam dat ook ligt opgesloten. Doch wat zal men met dezen Jesus beginnen, waar men zich niet als een reddeloos verloren, door en door bedorven schepsel kent, doordien de sleutel der

kennis is weggenomen? Men kan zulk eenen Jesus eenvoudig niet gebruiken, tenzij men Zijnen Naam: „Hersteller van eene geheel bedorven massa” verloochene. Men kan daar eigenlijk alleen eenen vriend van brave kindertjes gebruiken. Wel is waar spreekt men daar van „zonde” en „zondaren” en eenen „Heiland van zondaren”, en er zijn er ook, die van „vele en groote zonden” spreken en zich in de sterkste bewoordingen daarover uitdrukken, doch bij dat alles kent men niet zijne z o n d e, deze zonde aller zonden, dat men van God afgefallen is, dat men vleesch is, en zoo weet men dan in den grond der zaak niets af van zijne vijandschap tegen God en kent zich niet als niet-deugende voor Gods Wet, maar wil, zoo niet vóór, dan toch na de wedergeboorte, bekwaamheid voor de Wet hebben.

DE ZOETE. Daar hebt gij mij, voor ik er aan dacht, weer op het doornige pad van verleden week gebracht. Sta mij toe eens eenen anderen weg in te slaan, die mij wel zoo aange-naam toeschijnt. „Alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijnen eeniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.” Zeg mij, wat onderwijzer der Christelijke School, — hij moge dan onschriftuurlijke begrippen van dit en dat hebben, — zou dit Evangelie niet tot het kind brengen? Waar dan de onderwijzer de „liefde Gods in Christus” roemt, daar komt hij toch zeker met den Naam des Zaligmakers tot het kind!?

Oom. Nogmaals eene wedervraag, Mijnheer de Zoete: Wat is dat voor eene liefde, die liefde van God, welke Hem Zijnen eeniggeboren Zoon deed geven ter verlossing van verlorenen? Is dat soms eene liefde zonder gerechtigheid, d. i. eene liefde, waarbij God de gerechtigheid prijsgeeft? Wij weten beter: God heeft lief in Christus, dewijl Deze door Zijn lijden en sterven, door Zijne volkomene gehoorzaamheid, aan het recht der Wet en alzoo aan Gods gerechtigheid heeft voldaan. Waar echter Wet en genade met elkander vermengd worden

en dus de mensch zijne onbekwaamheid voor de Wet (hetzij vóór, of na de wedergeboorte) niet erkennen wil, daar heeft men geene behoefte aan den Jesus, Die de Wet volkomen moest vervullen en heeft dus ook van de liefde Gods in Christus geen zuiver begrip, ja, wat meer is : zelf zijne vleeschelijkheid tegenover de geestelijkheid der Wet niet willende erkennen, haat men den in het vleesch gekomen Jesus, en zoo is er dan geene sprake van, dat men, bij al het roemen van de liefde Gods in Christus, den Naam des Zaligmakers in waarheid zou verheerlijken !

Zooals gij ziet, zijn wij toch weer teruggekeerd tot wat gij een „doornig pad” noemdet. Dat ligt echter niet aan mij, maar aan het innig verband, dat er tusschen al deze dingen bestaat. Inderdaad, Mijnheer De Zoete, het is vergeefsche moeite, de afwijkingen van de leer der Schrift door algemeene uitdrukkingen te willen bemantelen, of ze als onschadelijk te willen voorstellen.

DE ZOETE. Wat zal ik op dat alles zeggen ! De zaak van het Christelijk onderwijs wordt mij in uw bijzijn voortdurend duisterder. Niet, dat gij de dingen niet helder en duidelijk voorstelt, maar — — ik kan niet gelooven, dat de zeer groote en nog steeds grooter wordende schare van Christenouders, die van de Christelijke School voor hunne kinderen gebruik maken, zoo weinig op de hoogte van de strekking van het godsdienstonderwijs op de Christelijke School zouden zijn, of, zoo zij er wél mee op de hoogte zijn, dat al die Christenouders en de onderwijzers, aan wie zij hunne kinderen toevertrouwen, en de Besturen der scholen, waaraan die onderwijzers verbonden zijn, in het duister zouden tasten.

OOM. Wat vragen wij naar de meening of het gevoelen van de menschen ! Wat baat het, of ook de geheele wereld ons doen en drijven roemt, zoo het Woord Gods tegen ons getuigt ! ? Het Woord, het Woord, dát alleen zal gelden ! en al wat zich daartegen stelt, het moge als een Babelstoren al meer en meer

den hemel naderen, het zal te schande worden en wordt reeds te schande!

DE ZOETE. Wat bedoelt gij?

OOM. Nu niet afgedwaald, Mijnheer de Zoete, herinner mij aan die uitdrukking bij gelegenheid van de gesprekken, die wij eerlang over Kerk en Maatschappij zullen houden.

Laat mij thans nog even tot uwe voorstelling, alsof de onderwijzer, welk standpunt hij ook tegenover de Belijdenis inneemt, het kind met den Naam des Zaligmakers zou kunnen bekend maken, terugkeeren.

De Naam „Jesus” beteekent ook: „Terugbrenger van alle welvaart en overvloed”, ja is de uitdrukking van al wat zich van hemelsche en aardsche goederen, van geluk en zaligheid laat denken, m. a. w. de uitdrukking van eene volkomene zaligheid, waaraan niets ontbreekt, waaraan niets is toe te voegen. Denk nu eens even terug aan ons gesprek, waarin wij de „School met den Bijbel” met betrekking tot het fundament der Apostelen en Profeten beschouwden, dan moet het u toch duidelijk worden, dat, ook van deze zijde bezien, er van den Jesus-Naam niets terechtkomt, en dat dus, — hoe men ook de zaak beziet, — waar op school aan de leer der rechtvaardiging uit het geloof-alleen wordt tekort gedaan door de leer eener valsche heiligmaking of zelfheiliging, er geene sprake van kan zijn, dat den kinderen in waarheid de weg ter zaligheid zou gewezen worden. Of, zoo ik te ver ga met zoodanige bewering, zeg mij dan, hoe het mogelijk is, het kind den weg des heils te doen kennen, waar men in de eerste beginselen der heilsleer van Bijbel en Belijdenis afwijkt? Zeg mij, of dát een voorbereiden voor de School des Heiligen Geestes mag heeten, dat men in den grond der zaak, — moge het ook anders voorgesteld worden, — het oog van het kind van Christus afleidt en op hemzelven richt? — — de Heilige Geest toch verheerlijkt Christus en wat Deze gedaan heeft.

Ik zal niet weer ophalen al wat wij besproken hebben, toen wij van het fundament der Apostelen en Profeten handelden, doch dit wensch ik nog even te zeggen, dat, waar men van dit fundament afwijkt, men het kind al de hemelsche en aard-sche goederen, die ik in het begin van ons gesprek opnoemde, leert zoeken, waar zij niet te vinden zijn, dewijl men het wijst op iets anders dan op den volk o m e n Zaligmaker, den God van volk o m e n zaligheid.

Wat spreekt men daar het kind nog voor van z o n d e n - v e r g e v i n g, terwijl men het in den grond der zaak toch leert, zichzelf de zonden te vergeven!? Waar men toch de geestelij-
www.libtool.com.cn
 kheid der Wet tegenover de eigene vleeschelijkheid niet hand-
 haaft, daar is men met de vergeving der zonden spoedig klaar.

Wat preekt men daar het kind ook nog voor van eenen Koning Jesus, Die de Zijnen b e w a a r t bij de door Hem ver-
 worven verlossing, terwijl men aan den anderen kant het kind leert, dat het sterke beenen moet krijgen!?

Diep treurig ziet het er dus, ook wat het tweede deel van de voorbereiding voor de School des Heiligen Geestes betreft, met de Christelijke School uit. En nu heb ik tot dusverre nog slechts voornamelijk van de onderwijzers der strengere opvat-
 ting gesproken. Wanneer ik dan bovendien nog overweeg, dat er „Christelijke onderwijzers” zijn, die het leerstuk der ver-
 kiezing loochenen of eene verkiezing op een voorgezien geloof verdedigen en aan den vrijen wil of den herstelden vrijen wil des menschen gelooven; ook „Christelijke onderwijzers”, die de leer van den Heiligen Kinderdoop verwerpen of er allerlei beden-
 kingen tegen hebben, — dan zeg ik met allen ernst en alle vrij-
 moedigheid, dat een kind, dat door zijne ouders de Christelijke School wordt binnengeleid, in verreweg de meeste gevallen aan den rand van den afgrond wordt gebracht!

NEEF. Oom, gij doet mij huiveren, want ik zie meer en meer in, dat het niet ieders zaak is, de kinderen op te voeden in de leering en vermaning des Heeren, en dat het onverantwoor-

delijk is, maar op den naam van „Christelijke School” of „School met den Bijbel” af te gaan en zijne kinderen bloot te stellen aan den invloed van alle wind van leer.

DE ZOETE. Laat u toch geen schrik op het lijf jagen. Het is nog zeer de vraag, of de godsdienstige begrippen van den onderwijzer inderdaad op het kind overgaan.

Oom. Daaraan valt niet te twijfelen, Mijnheer De Zoete.

DE ZOETE. Och wat! Hoeveel blijft er van het maatschappelijk onderwijs bij het kind hangen? Vervliegt niet bijna alle kennis? Zelfs wat heden op school wordt gehoord, is morgen of overmorgen soms vergeten. De knikkers, hoepels, tollen, springtouwen enz. boezemen der jeugd vrij wat meer belang in dan de lessen van den onderwijzer en verdringen al spoedig, wat het kind tusschen de schoolmuren opdeed.

Oom. Ongetwijfeld vervliegt er veel van hetgeen het kind op school te hooren krijgt, maar veel ook blijft er hangen: het is eene niet te weerspreken waarheid, dat het kind over het algemeen een sterk geheugen heeft en dikwijls al wat de onderwijzer op school vertelt, tot in de geringste bijzonderheden, soms na dagen nog, in huis weet na te vertellen.

Doch ook wat vervliegt, blijft in dezen niet zonder invloed: de woorden van den onderwijzer mogen vergeten worden, — de indruk, dien zij maakten, blijft. Zoo wordt wat het geheugen verliest, door hart of gemoed bewaard. Nu is vooral het kind zeer ontvankelijk voor indrukken. Een los daarheen geworpen woord maakt niet zelden op de kinderziel eenen diepen en onuitwisbaren indruk.

Al de indrukken nu, die het kind op de schoolbanken opdoet, bepalen zijne beschouwingswijze: de voorstellingen treden mettertijd op den achtergrond en maken plaats voor begrippen, die schier onuitroeibaar zijn, en in het licht van deze begrippen beziet het, ook als het de school verlaten heeft, alles wat hem onder het oog der ziel komt. Zijn het valsche begrippen, zoo beziet het de dingen in een valsch licht; zijn het

zuivere begrippen, dan beziet het de dingen in een zuiver licht. En dit alles krijgt des te meer gewicht, als men bedenkt, dat het hart van het kind boos is, en dus al wat uit den Booze is den meest gereeden ingang bij het kind vindt.

DE ZOETE. Maar de ouders zijn er toch ook nog? en die kunnen toch, wat de onderwijzer voor verkeeds heeft ingeprent, onschadelijk maken?

OOM. Zoo, denkt gij, dat dat zoo gemakkelijk is? Dan vergist gij u zeer.

Vooreerst zullen de ouders, ook wanneer zij daarop uit zijn, niet altijd te weten komen al wat de onderwijzer het kind heeft ingeprent. Ten andere zullen zij in de meeste gevallen den invloed van het gehoorde niet kunnen onschadelijk maken, want niet alleen is de onderwijzer hun vóór geweest en is er reeds een indruk gevestigd, die het kind eerlang, ook tegen beter weten in, met betrekking tot zijne zaligheid van Gods Woord en wil kan doen afaan, maar ook hebben wij te rekenen met de omstandigheid, dat de onderwijzer meestal het onbepaald vertrouwen van het kind heeft, en dat het kind, als het er op aankomt, eerder het woord zijner ouders in twijfel trekken, dan dat zijner onderwijzers verwerpen zal. Ongetwijfeld zijn het geene rechtgeaarde kinderen, die zoo doen, doch hierin vooral openbaart zich de verkeerdheid van het kinderhart.

Doch, afgezien van dit alles, — is het niet eene averechtsche en treurige wijze van opvoeden, dat men voortdurend moet uitrusten, wat de onderwijzer heeft geplant? Onttrekt men daardoor den onderwijzer niet het vertrouwen, dat hij toch bezitten moet, zal hij in datgene, waarin hij niet verwerpelijk is, iets goeds bij het kind kunnen verwezenlijken? Brengt men bovendien door zulk eene handelwijze het kind niet voortdurend aan het wankelen, zoodat het geene vastheid krijgt in de dingen, die vóór alles bij hem moeten vaststaan? — Neen, vriend, daar moet ik niet inkomen!

NEEF. En toch zal het soms moeten gebeuren, Oom. Als ik bijvoorbeeld een kind op de Christelijke School heb, — (van de omstandigheden, die mij daartoe kunnen leiden, spreek ik nu niet), — en ik ontdek, dat de onderwijzer, hoewel het eeuwig welzijn van mijn kind bedoelende, bezig is, mijn kind een verkeerd begrip van dit of dat in te prenten, waarmee de zaligheid van het kind gemoeid is, dan kan ik het toch niet nalaten, dat begrip te wijzigen!

Oom. Dat moet gij ook niet nalaten. Doch wat doet gij dan? Gij spreekt van „wijzigen”. Gij wilt zeggen, dat gij (om eens in een beeld te spreken) het gebouw, door den onderwijzer opgetrokken, geheel of gedeeltelijk zoudt omverhalen, en het deels van de bouwstoffen, door hem gebruikt, deels van andere opnieuw zoudt optrekken. Doch mag ik vragen, waar de afgekeurde bouwstoffen blijven? — Die zijn in dit geval noch weg te ruimen, noch te vernietigen. En zoo staat het dan te vreezen, dat uw kind (want het hart is dwaalziek en te allen dage boos!) te eeniger tijd, mogelijk na jaar en dag nog, de door u afgekeurde bouwstoffen voor de eenig goede verklaart en nogmaals het gebouw zekere veranderingen laat ondergaan, waardoor het het aanzien van het oorspronkelijke verkrijgt!

NEEF. Dat de godsdienstige begrippen van den onderwijzer moeten overgaan op het kind, en ook, dat er heel weinig tegen te doen is, dat zij niet overgaan, dat stond ook bij mij reeds voorlang vast; doch dat het kind, zelfs na jaren nog, kan terugkeeren tot wat de onderwijzer het eens als goed heeft aangeprezen, daaraan had ik nooit gedacht!

Oom. En toch is het eene waarheid, die ik u met voorbeelden zou kunnen staven. Hier schuilt eene der voornaamste oorzaken van het verschijnsel, dat zoovele ouders, die de Belijdenis der vaderen liefhebben, kinderen hebben, die zich door alle wind van leer her- en derwaarts laten drijven.

O, men achte het toch geene geringe zaak, dat het kind dag

aan dag onder de beademing van den onderwijzer komt! Wordt het niet aan de jongelingsvereenigingen merkbaar, wat voor zaad tusschen de schoolwanden is uitgestrooid? Ach, in Kerk en Maatschappij zie ik in de heillooze stellingen, die zelfs met een beroep op de Schrift verdedigd worden, de jammerlijke vruchten van een schoolonderwijs, dat iets beters zou brengen dan het stelsel der „Christelijke en maatschappelijke deugden” der Openbare School, en dat nu een geslacht heeft gekweekt, dat van het schepsel en niet van den Schepper genezing van de kwalen des tijds verwacht.

Doch weiden wij daarover thans niet uit, wij moeten er eerlang toch op terugkomen.

NEEF. Eén ding vind ik altijd nog eene gelukkige omstandigheid, t. w. dat men zich op school voornamelijk tot de Bijbelsche geschiedenis bepaalt.

OOM. Ik ben blij, dat gij dat punt ter sprake brengt. Ik vind echter, dat die omstandigheid de zaak niet minder gevaarlijk maakt. Wat toch is het geval? De Bijbelsche geschiedenis wordt op school „verteld”, d. w. z. zij moge in vele gevallen met de eigen woorden der Schrift worden meegedeeld, de onderwijzer heeft de vrijheid, ze ook met zijne eigene woorden weer te geven. En ook zij, die niet zelden de historie met de eigen woorden der Schrift mededeelen, vullen met hunne eigene woorden aan, wat huns inziens tot recht verstand van het geschiedverhaal aanvulling behoeft, en lichten bovendien, voor zooverre zij dat noodig achten, de geschiedenis met hunne eigene woorden toe.

Zoo wordt het „vertellen” van de Bijbelsche geschiedenis de poort, waardoor de godsdienstige zienswijze van den onderwijzer toegang tot hoofd en hart van de leerlingen verkrijgt. Immers, de onderwijzer licht toe met geen ander licht dan dat, waarin hij zelf de personen, feiten en toestanden der geschiedenis bezieet, dat wil m. a. w. zeggen: hij licht ze toe naar de begrippen, die hem eigen zijn. Hij verbindt aan een ge-

schiedverhaal eene strekking, hij velt over personen een oordeel, hij beoordeelt hun doen en laten, hij spoort oorzaken en gevolgen van feiten en toestanden op, hij prijst dit en misprijst dat, — doch zoowel bij het een als het ander wordt zijn oordeel bepaald door zijne persoonlijke zienswijze. In het licht van de begrippen des onderwijzers leert dus ook het kind de personen, feiten en toestanden der historie beschouwen, m. a. w. verbonden aan de personen, feiten en toestanden neemt hij de begrippen des onderwijzers over. Langs dezen weg wordt de beschouwingwijze van den onderwijzer ongemerkt het eigendom van het kind.

NEEF. Dat laatste begrijp ik nog niet goed, Oom.

Oom. De zaak ligt zóó:

De onderwijzer maakt natuurlijkerwijze de personen, die in het historieverhaal optreden, voor zooverre zij zijns inziens zich wél gedroegen, tot dragers van zijne inzichten omtrent hetgeen naar of in strijd met het Woord Gods, omtrent hetgeen prijselijk of verwerpelijk is. Evenzoo maakt hij de feiten en toestanden, die hij schildert, tot sprekende bewijzen, dat juist dát naar of in strijd met het Woord, dus goed of kwaad is, wat zulks naar zijn persoonlijk gevoelen is. Dat persoonlijk inzicht of gevoelen van den onderwijzer is altijd van tweeën een: óf in overeenstemming, óf in strijd met den zin der Schrift; doch, hoe het ook zij, de onderwijzer door zijn onderwijs bewerkt, dat, wanneer het kind later, wanneer het de school verlaten heeft, zich de door den onderwijzer behandelde geschiedenissen herinnert, of ze elders opnieuw te hooren of te lezen krijgt, de personen, feiten en toestanden zich terstond weder aan zijn oog vertoonen in het licht, waarin de onderwijzer het ze leerde bezien, m. a. w. dat te gelijk bewust worden de begrippen van hetgeen goed of kwaad, prijselijk of afkeurenswaard, meening des Geestes of menschelijk inzicht heette te zijn; en zoo herhaal ik het dan: langs dezen weg — nml. door het vertellen der Bijbelsche geschiedenis, — wordt de

beschouwingswijze van den onderwijzer ongemerkt en op eene zeer natuurlijke wijze het eigendom van het kind, ja, wat meer is, zijn duurzaam eigendom.

Zijn duurzaam eigendom, zeg ik. Niet alleen toch, — let daar wel op! — niet alleen is het kind zeer ontvankelijk voor indrukken en houdt het bijzonder goed vast, wat indruk op hem heeft gemaakt, maar ook is het Bijbelsch geschiedverhaal door zijne aanschouwelijkheid juist passend voor zijnen leeftijd, voor zijne vermogens of zielskrachten. Wat met behulp van het aanschouwelijk geschiedverhaal, dat op zoo verstaanbare wijze tot het verstand en gemoed van het kind spreekt en door het weetgierige kind met gespannen aandacht wordt aangehoord, toegang tot de kinderziel vindt, dat vestigt eenen blijvenden indruk, die niet weer uit te wischen is.

En niet alleen wordt de beschouwingswijze van den onderwijzer het duurzaam, maar ook het volle eigendom van het kind. Gevoelig voor indrukken als de kinderziel is, neemt zij met de snelheid der photographie een beeld van hetgeen de onderwijzer haar voorhoudt in zich op, dat ook door de verrassende nauwkeurigheid, waarmee niet zelden zelfs de geringste bijzonderheden zijn opgenomen, aan de photographie doet denken. Noch de spreektoon, noch de gelaatsuitdrukking, noch de gebaren van den vertellenden onderwijzer ontgaat de opmerkzaamheid van het luisterende kind, en dat alles telt mee voor den totaal-indruk, dien het gehoorde op hart en gemoed van den leerling maakt.

Denk daarbij nu aan de dingen, die het hier geldt, t. w. de woorden der Godsopenbaring, uit welke alléén het kind kan te weten komen, wat het wijs kan maken tot zaligheid, dan moet gij, dunkt mij, ijzen bij de gedachte aan het arme kind, dat die woorden verneemt uit den mond van eenen onderwijzer, die een vreemdeling is in de leer der Heilige Schrift en leeringen aanhangt, die niet strooken met het fundament der Apostelen en Profeten, waarvan Jesus Christus is de uiterste Hoeksteen!

DE ZOETE. Wat al spoken, wat al spoken! Wie heeft het ooit hooren beweren, dat dat onschuldige vertellen van de Bijbelsche geschiedenis zooveel onheil zou kunnen stichten; en wie heeft ooit het gros der Christelijke onderwijzers voor zulke blinde leidslieden hooren uitmaken!?

Oom. Of ik alleen sta met mijne zienswijze, — indien ik ten minste alleen sta! — dat deert niet mij; doch van spoken gesproken — : och, dat men hier van spoken mocht kunnen spreken! Doch ik vraag u: wat moet een onderwijzer, die niet blijft bij de rechtvaardiging door het geloof-alleen, van eenen Paulus en van diens woorden maken? Hoe zal hij, die zoo gaarne van vorderingen in de heiligmaking spreekt, recht laten wedervaren aan alle heiligen Gods, waarvan de Schrift ons melding maakt, — aan de heiligen Gods, die zoo door en door menschen, zondige menschen, vleesch blijken te zijn? Wat kan hij, die op de altaren der zelfheiliging rookt, anders doen, dan de arme zondaars, die de Schrift ons voorstelt als levende van de genade en van de genade alleen, om te scheppen in Christelijke Farizeën, die leven van de werken hunner handen?!

Doch, wat spreek ik van de heiligen Gods alleen?! — misvormt men niet ook het beeld, dat de Schrift ons voorhoudt van dien Heilige Gods, in Wien-alleen wij heilig zijn? Wat schrijft de Apostel Johannes? „Alle geest, die niet belijdt, dat Jesus Christus in het vleesch gekomen is, die is uit God niet; maar dit is de geest van den antichrist, welken geest gij gehoord hebt, dat komen zal, en is nu alreede in de wereld.”¹⁾ Juist den in het vleesch gekomen Christus wil men niet, omdat men dan zelf zou moeten bekennen vleesch te zijn. Dezen Christus, Die, Zich van alles ontleidigd hebbende, in Zijne machteloosheid Zich met het geloof door alles heen sloeg, wil men niet, omdat men iets voel- en tastbaars wil, zoo voor zijne arme ziel als voor Huisgezin, School, Kerk en Maatschappij.

¹⁾ 1 Joh. 4 : 3.

Dezen Christus, Die in de gestalten is eens dienst-knechts het werk, Hem opgedragen, volbracht en de overwinning behaalde op elken vijand, wil men niet, omdat men meent, wat te moeten zijn geworden, om te kunnen overwinnen, dewijl men op zichzelf ziet en er niets van verstaat, zoo bij aanvang als voortgang alles te ontvangen, maar gedurig zichzelf helpt.

DE ZOETE. Maar, beste man, wiens hart zou ook in dit opzicht niet blijken tot alle boosheid geneigd te zijn? En als dat het geval is, waarom dan zoo op die dingen doorgeredeneerd?

Oom. Laat mij even uitspreken:

Zoo schept men zich dan eenen Christus, (en stelt dien ook aan het kind voor als zijnen zaligmaker!), die het verlossingswerk tot zoo en zoo ver brengt, en dan moet de mensch met zijne vermeende inklevende gerechtigheid aan het werk en iets buiten hetgeen van Christus is bejagen, om daarmee of mede daarmee voor God te bestaan! Zoo begint men dan met het geloof en eindigt met de werken, men begint met de genade en eindigt met de Wet, men begint met Christus en eindigt met zichzelf, en het is niet meer (of wel: het is nooit geweest): uit geloof tot geloof¹⁾, maar: uit het geloof tot de werken!

Zegt gij nu, dat ook in dit opzicht het hart van ieder menschenkind tot alle boosheid geneigd blijkt te zijn, dan stem ik dat volgaarne toe, maar voeg er terstond bij, dat daaruit niet volgt, dat er dus in den grond der zaak geen verschil zou zijn tusschen het onderwijs van eenen onderwijzer, die geleerd heeft, de bedoelde geestelijke rebellie van harte te verfoeien, en het onderwijs van eenen onderwijzer, die deze geestelijke rebellie voor gehoorzaamheid des geloofs houdt.

Met betrekking tot de laatste soort onderwijzers blijf ik beweren, dat van hen allerm minst kan gezegd worden, dat zij het kind tot Christus leiden.

DE ZOETE. Het ziet er volgens uw oordeel met het gods-

¹⁾ Rom. 1:17.

dienstonderwijs op de Christelijke School dan wel zeer treurig uit. Maar ik ken er toch velen, die gij voor welonderrichte, alleszins rechtzinnige menschen zult houden en die evenwel op de banken der Christelijke School gezeten hebben.

Oom. Dat bewijst niets voor de Christelijke School. Ik ken er ook velen, die op de banken der Openbare School gezeten hebben, en die gij voor welonderrichte en alleszins rechtzinnige menschen zult houden, doch zoudt gij daaruit ook de gevolgtrekking willen maken, dat het met de opvoeding door onderwijs op de Openbare School in den haak is? Vast staat het voor ieder, die de Belijdenis der vaderen ongeschonden bewaart, dat de Christelijke School over het geheel genomen van het eenig betrouwbare fundament der opvoeding vervreemd is. Aan haar is het dus niet te wijten, dat er nog betrekkelijk velen zijn, die daar onderwezen zijn en bewaard zijn gebleven voor den zuurdeesem der Farizeën, want de Christelijke School, over het geheel genomen, is, zonder het te willen, op het verderf van de zielen der kinderen gericht; — neen, te wijten is het alleen aan de trouwe Gods, die van geen wankelen weet, ook waar wij ontrouw zijn geworden.

DE ZOETE. Als het er dan zoo ontzettend in de Christelijke School uit ziet, werp dan vrij de geheele School weg, want eene inrichting, waar, in de jeugd reeds, het volk vergiftigd en elk gebied des levens met verwoesting bedreigd wordt, verdient van den aardbodem te verdwijnen!

Oom. Het zij verre van mij, Mijnheer De Zoete, hoe treurig het er met haar ook uit ziet, haar zulk een lot toe te wenschen. Hoe ellendig haar toestand feitelijk ook is, zoo behoort zij onder de tegenwoordige omstandigheden, (nu de Bijbel van de Openbare School is geweerd), toch als een geschenk Gods aangemerkt te worden. Verbeterd wensch ik haar daarom, d. w. z. gesteld op het fundament der Apostelen en Profeten, en dat allereerst wat het onderwijs, en ten andere wat hare verhouding tot Huisgezin, Kerk en Overheid betreft.

Zoolang echter de School vervreemd blijft van dat fundament, noem ik haar, in weerwil van alle zorg, door hare onderwijzers aan de jeugd besteed, gevaarlijk voor het welzijn van het kind, ja zoolang zij van dat fundament vervreemd blijft, is haar bestaan — (doch dat is niet de schuld van God!) — eene ramp voor het Nederlandsche volk in het algemeen en voor de Gemeente van Christus in het bijzonder, en dat te meer dewijl het volk in den waan verkeert, dat de Christelijke School op het fundament, waarop zij thans bijna allereen rust, een zegen voor land en volk is.

NEEF. „Eene ramp voor de Gemeente van Christus in het bijzonder”, zegt gij. Hoe bedoelt gij dat?

Oom. Daar bedoel ik niets anders mee, dan dat de Gemeente van Christus gevaar loopt, juist door de Christelijke School van onze dagen hare kinderen te verliezen, m.a.w. te zien verloren gaan voor Christus' Koninkrijk.

Gij weet, dat den ouders van een te doopen kind o.a. wordt gevraagd: of zij niet beloven en voor zich nemen, hun kind, als het tot zijn verstand zal gekomen zijn, „in de voorzeide leer” naar hun vermogen „te onderwijzen, of te doen en te helpen onderwijzen”. Gij weet ook, dat met de uitdrukking „voorzeide leer” (in de derde vraag van het Doopsformulier) bedoeld wordt, wat in de tweede vraag staat: „de leer, die in het Oude en Nieuwe Testament en in de Artikelen des Christelijken geloofs begrepen is, en in de Christelijke Kerk alhier geleerd wordt”, alsook, dat met de leer, „die in de Christelijke Kerk alhier geleerd wordt”, bedoeld wordt de leer, zooals zij in de Belijdenisschriften der Kerk is verrat, — onverkort, onverminkt en onvervalscht, — en dat in dezelfde tweede vraag van de ouders de verklaring verlangd wordt, dat zij deze leer bekennen „te zijn de waarachtige en volkomene leer der zaligheid”.

Doch ook weet ieder onzer, dat niet alleen bijna allen, die

voor het uitwendige of slechts voor zooveel den naam betreft nog vasthouden aan de Belijdenis der Kerk, maar ook velen van hen, die geen stuk van de Belijdenis prijsgeven, het als eene onomstootelijke waarheid of als iets, dat eigenlijk van zelf spreekt, beschouwen, dat, wil men zijne kinderen naar de bedoeling van de vragen van het Doopsformulier „doen onderwijzen”, men dit (in elk geval) niet anders of niet beter kan doen, dan door hen naar de Christelijke School te zenden.

Deze sleur in de waardeering van het Christelijk onderwijs komt der Gemeente van Christus op het verlies van menig kind te staan, en daarom wensch ik er uit alle macht tegen te waarschuwen!

NEEF. Maar waar zullen wij dan onze kinderen zenden? Zoudt gij mij dus aanraden, ze op eene Openbare School te doen? — ik ben het reeds meer dan eens van plan geweest.

Oom. Neem die vraag voorloopig terug, Neef; de beantwoording er van zou ons op onze besprekingen doen vooruitloopen.

DE ZOETE. Wij moeten gaan, het is meer dan tijd. Dit wil ik echter nog even zeggen, dat men zoowel op het een als op het ander moet letten, en dan vraag ik, of het aangaat, het bestaan van eene School, die zóóveel goeds voor het maatschappelijke heeft tot stand gebracht als de Christelijke School, eene ramp voor het volk te noemen. En als ik dan weer zie op dat vele goede, dat voor het leven wordt tot stand gebracht, dan kan ik het niet begrijpen, dat het met eene School, waarvan zóóveel kracht uitgaat, zoo heelemaal niet pluis is op het punt van godsdienstonderwijs.

Goeden avond!

Oom. Wel te rusten, Mijnheer De Zoete. — Dag, Neef.

VI. Over opvoeding door onderwijs.

a. Voor de eeuwigheid.

www.libtool.com.cn

(Slot.)

Waarom de opvoeder het kind met gebed behoort voor te gaan. — Dat het gebed ook tot onderwijzing strekt, en niet alle gebed in dit opzicht heilzaam voor het kind kan geacht worden. — De bijzondere kracht of invloed van het schoolgebed. — Waartoe het gebed strekt, dat niet is naar de meening des Geestes. — De bijzondere kracht en invloed van het leesboek. — Het verderfelijke in menig leesboek der Christelijke School. — De bijzondere kracht en invloed van het lied. — Het verderfelijke van vele liederen, die op de Christelijke School geleerd worden. — Dat de bewering, als zou al het onderwijs van den „Christelijken onderwijzer” met het zout des Evangelies doortrokken zijn, ten aanzien van de meeste Christelijke scholen met de werkelijkheid in strijd is.

In hoeverre er sprake kan zijn van eene opvoeding voor de eeuwigheid op de Openbare School. — Dat men op de Openbare School door het onderwijs noch de begeerte naar verlossing wekt, noch bekend maakt met den weg ter zaligheid. — Het leesboek en het lied op de Openbare School en hunne strekking. — De vreeselijke gevolgen der bedrieglijke neutraliteit.

DE ZOETE. Hebt gij over mijne vraag van verleden week nagedacht?

OOM. Och ja, daar heb ik al zoo vaak over nagedacht....

DE ZOETE. Zoo, en wat dunkt u van mijne bezwaren?

OOM. Daarvan later, Mijnheer De Zoete, als wij de vruchten van het schoolonderwijs op het gebied van Kerk en Maatschappij naspeuren. Misschien krijgt gij er ook nog wel eerder iets van te zien. In elk geval hoop ik, dat gij dan zult inzien, dat veel van wat de Christelijke School voor het maatschappelijke uitwerkt, veeleer tegen haar getuigt, dan dat het haar tot aanbeveling zou strekken.

Wij zullen daarover echter waarschijnlijk vanavond nog niet kunnen spreken, daar wij onze bespreking over de „opvoeding door onderwijs voor de eeuwigheid” nog hebben ten einde te brengen.

DE ZOETE. Wat hebt gij daaromtrent dan nog meer op uw hart? Mij dunkt, het kon zoo wel.

Oom. Ten eerste heb ik bij u nog eene oude schuld af te doen, en ten andere hebben wij tot nu toe schier uitsluitend over de Christelijke School gesproken en de Openbare bijna geheel buiten bespreking gelaten.

DE ZOETE. Dus gij wilt nu eindelijk ook de Openbare School bespreken? Dat vind ik uitstekend! Twee buitenkanjes voor één: nu zal het nog eerst goed worden.

Maar wat voor oude schuld bedoelt gij toch?

Oom. Gij zult u herinneren, dat gij eens hebt opgesomd al wat in uw oog de Christelijke School voor verdienstelijks heeft; dat gij daaronder ook rekendet, dat alle goede gave er van God den Heere wordt afgebeden, en Hem voor alles de dank gebracht, en dat gij beweerdet, dat al het onderwijs van den „Christelijken onderwijzer” met het zout des Evangelies doortrokken is.

DE ZOETE. Juist, juist! en dat beweer ik nog, en ook, dat de Christelijke School zich daarin gunstig onderscheidt van de godsdienstlooze Staatsschool!

Oom. De Staatsschool komt straks aan de beurt, wees daaromtrent dus maar gerust.

DE ZOETE. Welnu, wat dan de Christelijke School betreft, — vindt gij het niet iets kostelijks, dat de onderwijzer daar met zijne leerlingen des Heeren Aangezicht zoekt, dat hij met zijne en hunne behoeften en zonden tot God gaat, om al wat voor lichaam en ziel noodig is van den God des hemels en der aarde af te bidden, en bij Hem vergeving van alle overtredingen te zoeken?

Oom. Zeker, vriend, dat alles vind ik op zichzelf heel goed, ja noodig en noodzakelijk.

DE ZOETE. Altijd van die beperkende woorden! „Op zichzelf”, zegt gij nu weer.

Oom. Zeker, Mijnheer de Zoete, op zichzelf, m. a. w. afgezien

van het hoe. Bedenk, dat wij van het gebed van den onderwijzer, van den opvoeder, van den opvoeder onzer kinderen spreken. Wat dunkt u, zou dat gebed geen kwaad kunnen doen? Is het om het even, hoe of wat door den onderwijzer gebeden wordt, als er maar gebeden wordt? Strekt niet het gebed, het zij kort of lang, mede ter onderwijzing? En blijkt niet uit het gebed van den onderwijzer, welke zijne persoonlijke inzichten zijn omtrent zekere grondbegrippen van de leer der zaligheid?....

DE ZOETE. Houd op! wat ik u bidden mag, want ik voel al weer, waar gij heen wilt.

OOM. Wel, waarom zou ik ophouden? Waarom zouden wij de werkelijkheid niet onder de oogen zien? Dwaal ik, wijs mij dan terecht; dwaalt gij, laat u dan overtuigen.

Geloof mij, beste vriend, ook ik acht het een onschatbaar voorrecht voor het kind, dat de onderwijzer het met al zijne behoeften aan God mag opdragen en het voorgaat in het gebed. Het gebed kan en behoort ook het kind reeds de ademtocht der ziel te zijn of te worden, het kind moet leeren bidden. Het beginne maar met werktuiglijk bidden, met het aanhoorend meebidden, het bidden worde maar eerst gewoonte. Daarin ligt groote, opvoedende kracht, want in dezen weg kan het zijne ware verhouding tot God leeren kennen en doordrongen worden van de noodzakelijkheid des gebeds, totdat het den Heiligen Geest behaagt in te grijpen en Hij in het kind tot God begint roepen, zoodat het kind zijnen hemelschen Vader niet slechts met de lippen, maar met het hart, in Geest en in waarheid, aanroept. En al komt het kind gedurende de schooljaren ook niet tot inkeer, zoo is nochtans het gebed van groote waarde, daar het bij het kind de gedachte aan Gods alomtegenwoordigheid en alwetendheid wekt of levendig houdt en daardoor weer het geweten wakker houdt.

Dat alles is niet te weerspreken, doch doch dat alles geldt

ook alleen maar van het bidden naar de meening des Geestes. Van geen ander bidden kan men vrucht voor de eeuwigheid verwachten. Gevallen waarin het kind terecht kwam, hoewel het opgroeide onder de beademing van eenen onderwijzer, die geen betrouwbare geestelijke leidsman mocht geacht worden, zijn geen bewijs voor de gezegende werking van alle gebed maar wel van Gods almacht en trouw, Die, als het Hem behaagt, de nadeelige werking van het gebed des opvoeders wel weet onschadelijk te maken.

DE ZOETE. Maar wat voor dreigende gevaren ziet gij dan wel, op wat voor nadeelige werking hebt gij toch het oog?

Oom. Dat ligt na al hetgeen wij te voren besproken hebben voor de hand, zou ik zeggen. Is het onderwijs in de Bijbelsche geschiedenis er niet naar, om waarachtige zelfkennis en begeerte naar waarachtige verlossing bij het kind te wekken, dan geldt dit ook van het gebed; en ook: overall, waar het onderwijs van dien aard is, dat het het kind niet den eenig betrouwbaren weg ter verlossing en zaligheid aanwijst, daar geldt dat evenzeer van het gebed.

DE ZOETE. Zoo! En acht gij dat nog al ingrijpend? — Maar wat vraag ik daar ook naar! gij vindt alles ingrijpend! — Ik weet niet meer, hoe ik het heb! ik begrijp er niets meer van! Wat moet ik er van denken!? Gij ontnemt mij alles! Wat ik altijd als iets verdienstelijks heb aangezien, dat is in uw oog eene reden te meer, om zich met wantrouwen te wapenen. Een zoo volslagen gemis van alle waardeering is zonder voorbeeld!

Oom. Word nu niet boos, Mijnheer De Zoete, omdat gij van mij geen gelijk kunt krijgen. Waarheid, waarheid bovenal! Zoudt gij dát waardeering achten, dat ik, wetende, wat het kind noodig heeft, en wat het kind op de Christelijke School over het algemeen wordt toegediend, mijne oogen zou sluiten en zeggen: Zendt daar uwe kinderen heen, lieve menschen, die School heeft alle aanspraak op uw vertrouwen, want dáár is

toch de Bijbel en dáár wordt toch met de kinderen gebeden!? Zoo wordt veelal gedaan; het is waar, doch wat gaat mij dat aan, en wat gaat het dat aan? Het geldt hier het eeuwig (en tijdelijk) welzijn van het kind, en daar hebben wij niet te vragen naar het gevoelen van eene meerderheid, niet naar de meening der Christelijke wereld, maar z e l f toe te zien, dat men ons voor brood geene steenen in de handen duwe.

En nu, vraagt gij er nog naar, of de invloed van het gebed van den onderwijzer wel van zoo groote beteekenis is? — In alle manier, Mijnheer De Zoete! Het schoolgebed is door bepaalde bijkomstige omstandigheden van zeer grooten invloed op de vorming van het kind.

Gij weet, de woordenschat van ieder mensch is beperkt, en in de keuze van de woorden voor het gebed is men nog weer meer beperkt. Vandaar dat gebeden, die dagelijks (en dat zoo of zoo veel malen!) terugkeeren, altijd iets van het formulierachtige krijgen, d. w. z. bepaalde woorden en uitdrukkingen keeren met eenige verschikking geregeld elken keer terug. Dat nu is op z i c h z e l f niet bepaald een nadeel. Maar stel u nu voor eene Christelijke school, waar het onderwijs tegen de leer der Heilige Schrift ingaat en waar dus ook het gebed eenen verkeerden geest ademt, — elken dag keert het gebed zoo of zoo veel malen terug, de kinderen hooren het aan, heden, morgen, overmorgen, week in, week uit, jaar in, jaar uit; zij kennen het gebed ten slotte grootendeels van buiten, houden althans de kenmerkende woorden en uitdrukkingen vast, en — beginnen er eindelijk z e l f naar te bidden. En nu een geval, dat niet zeldzaam is: De onderwijzer kwam altijd met zijne vrome gevoelens voor God, met betuigingen van bereidheid om Hem te dienen, met een veelvuldig „mochten wij dit maar!” en „och, mochten wij dat maar!” — de kinderen doen het hem na, want dat is kost voor het hoogmoedige en arglistige hart. Grondtoon van het gebed des onderwijzers was (al kwam er ook telkens in van „beschaamdheid des aangezichts”) niet

dit, dat wij al het onze, ja al het onze, zonde hebben te achten, en tot God hebben te komen, zoo als wij zijn, en alleen op Christus en ~~Diens Werk ons hebben~~ te verlaten, — grondtoon van het gebed der kinderen is het evenmin. De onderwijzer was niet waar, — de kinderen zijn ook niet waar.

Ja, Neef, zit mij maar niet zoo vreemd aan te kijken, — het gaat druppeltje voor druppeltje, maar „langzaam gaat zeker”. Elken dag druppelt dat in het hart van het kind, en vóór gij er aan denkt, is de monnik, die ook in het kinderhart zit, een volleerde paap, die zijne gesneden beelden kust.

NEEF. Oom! gij maakt mij benauwd.

Oom. Dat mag ik lijden, Neef. Beter nu, dan later, als het misschien te laat is.

Waarlijk, Mijnheer De Zoete, ook hier dreigt het kind het grootste gevaar. In den mond van den onderwijzer, die met zijn onderwijs niet staat op het fundament der Apostelen en Profeten, strekt het gebed, om den sleutel der kennis weg te nemen en het oog des kinds van Christus af te trekken en op hemzelve te richten.

Zeker, ik weet het, er komen dwalende schaapjes, die op de doolpaden der zelfheiliging omzwerven, terecht, doch dat geeft ons geenen vrijbrief, om ze maar aan elken herder toe te vertrouwen. En hoeveel geestelijke schade is in elk geval aan zulk een schaapje toegebracht! Welk een worstelen wordt het voor iemand, die in zijne jeugd zijne hand naar den zuurdeesem der Farizeën leerde uitstrekken, op lateren leeftijd waarheid van leugen te onderscheiden! Welk eene worsteling om van dit valsche begrip en dat valsche begrip af te komen! En ach, indien het nog maar bij zoovelen, als in hunne jeugd aan alle wind van leer werden blootgesteld, een worstelen werd. O, hoe velen blijken later in het geheel geenen smaak te hebben voor hetgeen waarlijk gezond voor hart en gemoed is!

Men moge dan zeer vromelijk en zoetelijk spreken van „met en voor de kinderen” te bidden, — waar men niet staat op het

fundament der Schrift, daar zeg ik: Blijf met uw gebed verre van mijn kind! En wat men ook bewere, van zulk bidden blijft het waar, dat men en zichzelf mee verheerlijkt, en niet God, en dat het dus in den grond der zaak niet waar is, dat men daarbij „den Heere voor alles den dank brengt”.

DE ZOETE. Hebt gij nog meer koud water bij de hand?

Oom. Moge het u nuchter maken, Mijnheer De Zoete! Heusch, een weinig koud water zal u geen kwaad doen.

Doch gaan wij voort.

Is het schoolgebed uiteraard van grooten invloed, waar-schijnlijk niet minder groot is de kracht van het leesboek. In elk geval neemt het in de opvoeding door onderwijs voor de eeuwigheid zulk eene belangrijke plaats in, dat wij er wel opzettelijk onze aandacht aan mogen wijden.

DE ZOETE. Wel mogelijk. Maar zeg eens, hebt gij de boekjes van mijnen zwager Buijtenpoorter al eens ingezien, die ik een half jaar geleden u reeds heb laten bezorgen?

Oom. Ik heb ze niet slechts ingezien, maar heb de moeite genomen, den heelen stapel van A tot Z door te lezen, de zang-boekjes inclus. Ik ben u zeer dankbaar voor den vriendelijken dienst, en ik vraag u wel verschooning, dat ik ze zoo lang heb gehouden. Zoo spoedig mogelijk zal ik ze u laten terugbezorgen.

DE ZOETE. O neen, dat heeft volstrekt geene haast, dat wilde ik er niet mee zeggen. Ik bedoelde alleen maar, dat gij nu wel den tijd hebt gehad, om kennis van de leesstof der Christelijke School te nemen.

Zoo, gij hebt dus alles gelezen. Dat doet mij veel genoegen. Nu, wat zegt gij er van? Vindt gij ze niet lief, of vindt gij er geene lieve boekjes bij?

Oom. Och Neef, gij zit toch zoo dicht bij de boekenkast, leg ze als 't u belijft hier even voor ons op de tafel. Ze staan afzonderlijk in eene lange rij op de onderste plank.

Of ik er geene lieve boekjes bij vind, Mijnheer De Zoete? — Wat zal ik u zeggen? Wat noemt gij „lief”? Bedoelt gij, of

er mijns inziens geene boekjes bij zijn, die in eenen keurigen, eenen onderhoudenden of boeienden stijl geschreven zijn, berekend voor het kind, waarvoor zij bestemd zijn, fraai gelustreerd enz., dan antwoord ik terstond: Ja, er zijn lieve boekjes bij.

DE ZOETE. Ja maar, dat bedoel ik niet. Ik bedoel, wat den inhoud, de strekking der leeslesjes, het godsdienstig gehalte er van, betreft.

Oom. Dan vind ik er niet heel veel liefs bij. Niet, dat ik niet eene menigte leeslesjes gevonden heb, die ik alleszins passend vond, maar daartegenover staat een zeer groot aantal andere, die beslist af te keuren zijn, en verder een aanzienlijk getal, waarvoor ik de schouders ophaal, leeslesjes, waarbij het verkeerde niet zoozeer ligt in hetgeen uitgedrukt is, als wel in de strekking, die duidelijk te proeven is. En wanneer ik nu in aanmerking neem, dat alle lessen van een leesboek, zonder mondelinge verbetering door den onderwijzer, moeten kunnen gebruikt worden, dan vind ik bij al die boekjes — en het zijn er nog al eenige! — heel weinige, die men onschadelijk zou kunnen noemen.

DE ZOETE. Wel wat mankeert er dan toch weer aan? Lesjes, waarin eene theologische verhandeling ten beste gegeven wordt, hebt gij toch zeker niet gevonden!

Oom. Als er leerstellige opstellen in stonden, dan zou de waarheid van hetgeen ik daar zeide zeker veel meer in het oog vallen, maar toch is het, om zich te doen kennen, niet noodig, dat men opzettelijk het dogma in zijne opstellen brenge; ook zonder dat kijkt het er overal uit. En wat mij nu bij de lezing en herlezing van die boekjes getroffen heeft, is dit: dat zij de duidelijkste sporen vertoonen van een vervreemd-zijn van de gezonde Belijdenis onzer vaders, of wilt gij, eene strekking hebben, die indruischt tegen de leer der Heilige Schrift, en in het algemeen niet waar en niet natuurlijk zijn.

DE ZOETE. Hoe is het mogelijk!?

Oom. Hoe het mogelijk is, behoeven wij niet meer te vragen, als wij weten, ~~wat de leer is~~, die het gros der Christelijke onderwijzers aanhangt. Doch, hoe het zij, de leesboekjes zijn zoo. Wil ik eens een en ander met voorbeelden staven?

DE ZOETE. Ik zou het gaarne zien.

Oom. Welnu! — daar heb ik een lesje, waarin over de liefde tot de vijanden gesproken wordt op eene wijze, die verderfelijk is voor het kind, maar als ik u dat van stuk tot stuk voorlees en op het gevaarlijke van de voorstelling wijs, dan kunt gij ook evengoed beweren, dat de schrijver het bedoeld heeft, zooals ik het zou willen gezegd hebben. Doch, zooals wel meer het geval is, het gif zit hier in den staart, in den laatsten volzin:

*„Ik dank U, lieve Heer Jezus”, zegt Lodewijk, die goed voor zijnen vijand is geweest, hoewel hij het eerst niet van zich kon verkrijgen, „dat Gij mij sterk genoeg hebt gemaakt om tegen dien man te zijn, zooals Gij en mijne lieve moeder het gaarne wilt.”*¹⁾

Dus om zijnen vijand lief te hebben, moet men sterk gemaakt worden; men wordt sterk gemaakt, en dan heeft men zijnen vijand lief. Maar dat is niet de leer der Schrift, die zegt: „Mijne kracht wordt in zwakheid volbracht”²⁾, en: „Als ik zwak ben, ben ik machtig”³⁾. De Schrift leert niet, dat wij krachten in ons krijgen, om daarmee wat te doen, maar Christus is onze kracht, en tot Zijne sterkte onze toevlucht nemende, uit Zijne volheid puttende, zonder handen, doen wij in onze zwakheid, terwijl wij belijden niets te kunnen of te vermogen, wat Hem welbehaaglijk is. Petrus, op zijne sterkte zich beroemende, verloochende den Heere tegenover eene eenvoudige dienstmaagd; Paulus, in zijne zwakheid roemende, hield stand tegenover sanhedrin, stadhouder, koning en keizer.

¹⁾ Die tegenwoordige tijd „wilt” ook voor de reeds overleden moeder is al zeer vreemd.

²⁾ 2 Cor. 12:9.

³⁾ 2 Cor. 12:10.

Die laatste volzin van het lesje werpt een helder licht op hetgeen voorafgaat, zoodat het duidelijk wordt, wat de schrijver bedoelt, als hij schrijft:

„De Heere Jezus heeft ons gekerd, dat we onze vijanden lief moeten hebben en goed zouden vergelden aan hen, die ons kwaad doen. Hij zelf heeft ons daarvan het voorbeeld gegeten.....

’t Is niet zoo gemakkelijk dat voorbeeld te volgen. Wij willen ieder liever met gelijke munt betalen Wanneer de Heer ons echter een hart geeft, dat Hem lief heeft, zoo wenschen we ook niets liever dan Zijn wil te doen. We denken er dan aan, hoete! Hij ons vergeven heeft en hoe Hij ons wél doet, terwijl wij zoo vaak boos en verkeerd tegenover Hem zijn. Dan wordt het ons gemakkelijker, de lust tot wraaknemen in ons hart te overwinnen, en we gevoelen ons weldra veel gelukkiger, wanneer we kwaad met goed vergolden hebben, dan wanneer we met gelijke munt weér betaald hebben.”

Daarop volgt „de geschiedenis van een man, die zijn vijand liefhad”. Boer Klark, de vader van Lodewijk, neemt zijnen vijand, die gewond is, vriendelijk op en verpleegt hem in zijne ziekte.

„Gij zijt beter dan ik”, zegt de zieke tot den boer, die hem verzorgt. „Ik dien een koning, die mij leert kwaad met goed te vergelden”, antwoordt daarop boer Klark. En tot zijne kinderen laat de schrijver hem zeggen: „De Heer Jezus heeft ons dien man tehuis gezonden, opdat wij toonen zouden, dat wij Zijn wil wenschen te doen en onze vijanden willen liefhebben.”

O arm kind, dat zich dagelijks met zulken kost moet laten voeden!

DE ZOETE. Maar ik heet geen De Zoete, als ik er iets van begrijp! Waarom moet zoo iets nu verderfelijik voor het kind zijn? — ik vat er totaal niets van!

Oom. Dan schijnt gij dus ook niet te begrijpen, dat al wat tegen de leer der Schrift ingaat, niet dienstig kan zijn ter voorbereiding voor de School des Heiligen Geestes.

DE ZOETE. Dat begrijp ik heel goed; maar dat die afwijking van de leer der Schrift, waarop gij hier het oog hebt, van zoo ernstigen aard is, licht van zoo nadeelige en verreikende gevolgen voor het kind is, dat zie ik volstrekt niet in.

OOM. Dan wijs ik u hierop, dat al dat spreken van „sterk gemaakt worden”, om dit of dat te doen, het kind in eenen verkeerden waan brengt omtrent hetgeen hij is of worden moet. Het laat zich niet rijmen met deze waarheid, dat de mensch zoo voor als na de wedergeboorte vleesch is en dus in zichzelf onbekwaam voor Gods Wet. En wat dat zegt voor de voorbereiding voor de School des Heiligen Geestes, dat zal ik niet weer herhalen. — Het laat zich verder ook niet rijmen met deze waarheid, dat Christus onze kracht en onze gerechtigheid is, dus dat onze gerechtigheid buiten ons is. Het gaat nml. uit van de gedachte: ik moet zoo en zoo'n hart hebben, mijn hart moet die en die eigenschap of hebbelijkheid hebben, ik moet dat en dat in mij hebben, en dan zal ik dat en dat tot eer van God, uit dankbaarheid jegens Hem kunnen verrichten. Ja, dan wil men nog wel wat van zwakheid bazelen, — waar men intuschen toch niets van meent, of het moest zijn, om de onschuldige(!) tekortkomingen te vergoelijken, — maar inderdaad boeleert men met eigen kracht, met eigen gerechtigheid. Er is geen wanhopen, dat men Gode ooit de gerechtigheid, die voor Hem geldt of een stuk daarvan zal kunnen brengen. Men ergert er zich aan, dat men, zoo bij aanvang als voortgang, alleen door Christus' gerechtigheid voor God kan bestaan, en het oog van het kind wordt op iets anders gericht, dan alleen op den volkomen Christus, in Wien wij toch alléén vol van alle goede werken zullen bevonden worden. En wat dát nu voor de voorbereiding voor de School des Heiligen Geestes te beteekenen heeft, zal ook niet noodig zijn te herhalen.

NEEF. Wat gij in dat leeslesje afkeurt, noemt men, meen ik,

de leer der inklevende gerechtigheid, en dat is ongetwijfeld niet de leer der Heilige Schrift. Hebt gij dat meer gevonden?

Oom. Of ik dat meer gevonden heb? Gij mocht liever vragen, in welk boekje ik dat niet gevonden heb! Die inklevende gerechtigheid is het juist, wat men met zijne valsche heiligmaking, met zijne zelfheiliging bedoelt, en dus verwondere het u niet, dat die dingen schering en inslag zijn in verreweg de meeste boekjes. Zij zijn hier meer, daar minder duidelijk uitgesproken, maar schier overal wordt de geest, die uit de leesstof spreekt, door die valsche begrippen van gerechtigheid en heiligmaking bepaald.

Wenscht gij nog voorbeelden, zie, daar neemt mij die schrijver in hetzelfde boekje ook eenige coupletten op van dat ongezonde 118de Gezang, en daaronder deze twee:

*Dit slaat mijn trots, al mijn verdienste neder,
't Verlaagt mij diep, maar o, 't verhoogt mij weder;
't Meldt mij mijn heil, die van Gods tegenstander
Me in vriend verander!*

*Mijn Heiland, laat Uw Geest mij telkens leeren,
Hoe 'k in 't geloof Uw kruisdood moet vereeren,
Om in mijn hart de liefdevlam te ontsteken
En aan te kweeken.*

Ik kan u verzekeren, ik kon mijne oogen eerst nauwelijks gelooven, dat ik dat ding in een leesboek voor de Christelijke School vond.

Nog een ander, een zeer sterk sprekend voorbeeld. Hier lees ik in een ander boekje van denzelfden schrijver, waar hij spreekt van kinderen, die, zooals hij zich uitdrukt, „gevoelden, hoe lief de Heere Jezus hen had en zich voornamen, Hem weder lief te hebben”:

„Zij vergaten echter den Heer te vragen, om hun kracht te geven tot het goede en moed te verleen en tegen het kwaad.”

Een andere schrijver. In dit boekje lees ik van twee meisjes, die met elkander twistten. „Ach”, zegt de schrijver, „die twee meisjes volgden den lust van haar eigen boos hart. Zij zagen niet op Jezus en vroegen Hem niet om kracht tot den strijd tegen die onverdraagzaamheid.” En het slot van het lesje luidt: „Als gij in verzoeking komt, kinderen! om norsche woorden te spreken of onvriendelijke dingen te doen, zoo vraagt bij uzelf: „Wat zou Jezus zeggen of doen, indien Hij in mijn toestand ware?” en vraagt Hem tevens kracht om naar Zijnen wil te wandelen”.

Nog eens een andere schrijver. Daar lees ik van Truitje, die zich door hare vriendinnetjes laat verleiden, om te snoepen van vaders bessen in den tuin. De vader zegt tot zijn berouwhebbend dochtertje: „Ik wil het u gaarne vergeven, Truitje, maar gij moet den Heere Jezus ook om vergeving bidden, en om kracht om gehoorzaam te zijn, want als gij op uzelve vertrouwt, zult gij weder ongehoorzaam worden”. Niet waar? dat lijkt heel mooi. Maar waarom laat de vader het niet bij de vermaning (die voorafgaat), om later evenals Jozef maar hard weg te loopen?.... Zoo blijkt, dat dat wegloopen den schrijver dan toch niet genoeg is, er moet nog wat bijkomen, en het is duidelijk, dat ten slotte van Truitje's waken en bidden de gehoorzaamheid wordt verwacht.

Nog een ander boekje. Hier lees ik van eenen jongen, die op leugens betrappt werd. „Kees”, zoo staat hier, „zag het verkeerde van zijne gewoonte in, beloofde die gewoonte te bestrijden, en altijd de waarheid te spreken.” Waarom nu niet geschreven, dat hij beloofde het niet weer te doen? Wel is waar zal de belofte om het niet weer te doen evenmin iets tegen de zonde vermogen als het „bestrijden”, maar daarmee ware niet zoo tot werkheiligheid geprikkeld of verleid tot een steunen op eigen kracht. Dat wij er acht op geven: de Heere Jezus zegt tot de in overspel gegrepen zondares, als Hij haar van Zich laat gaan, niet: „Strijd nu tegen deze zonde”, of: „Bid om kracht tegen deze zonde”, maar eenvoudig: „Ga heen en

zondig niet meer" ¹⁾). Waarom dat toch? — Wel, juist zóó houdt de Heere haar den weg tot waarachtige zelfkennis en daardoor den weg tot Zichzelf, tot de Verlosser van zonde, de Sterkte tegen alle zwakheid, open.

NEEF. Maar Oom, worden die boekjes werkelijk op de Christelijke School gebruikt? Men behoeft toch waarlijk niet zoo'n diep inzicht in de leer te hebben, om te begrijpen, dat zij alles behalve onschadelijk zijn. Hoe is het mogelijk, dat daar niemand tegen opkomt?

OOM. Daar zijn verschillende redenen voor. Een tweetal wil ik u wel noemen. Vooreerst hebben duizenden van Christenouders een blind vertrouwen in de Christelijke School en onderzoeken daarom (of uit gemakzucht) in 't geheel niet, wat voor voedsel hunnen kinderen wordt toegediend; ten andere is er eene groote schare, die met alles, wat maar een godsdienstig tintje draagt, ruimschoots tevreden is, — zoo is de geest der eeuw: aan namen en leuzen meent men genoeg te hebben.

Doch laat ons hierbij niet langer stilstaan. — Terecht merkt gij op, dat zulke boekjes alles behalve onschadelijk zijn. Ja men vraagt zich bij het lezen er van herhaaldelijk af: Kennen die heeren onderwijzers dan niet meer de 30ste Vraag en Antwoord van den Heidelbergischen Catechismus, dien zij toch zeker in hunne jeugd zullen geleerd hebben: „Gelooven dan die ook aan den eenigen Zaligmaker Jesus, die hunne zaligheid en welvaart bij de heiligen, bij zichzelve, of ergens elders zoeken? — Neen zij; maar zij verloochenen met de daad den eenigen Heiland en Zaligmaker Jesus, ofschoon zij Hem met den mond roemen, want van tweeën één: óf Jesus moet geen volkomen Zaligmaker zijn, óf die dezen Zaligmaker met waar geloof aannemen, moeten alles in Hem hebben, wat tot hunne zaligheid van noode is.” — Maar wat spreek ik ook van den Heidelbergischen Catechismus! Dat boekje deugt immers niet

¹⁾ Joh. 8: 11.

in het oog van vele Christelijke onderwijzers en moet daarom niet passend voor de ontwikkeling van het kind heeten! En in de 17de eeuw dan?

Laat ons echter niet afdwalen. — Geloof mij, Neef, zulke boekjes, als waaruit ik u het een en ander voorlas, doen veel meer kwaad, dan men wel vermoedt, want het zijn niet alleen die in het oog loopende afwijkingen van de gezonde Belijdenis, die ze gevaarlijk maken, maar als gevolg van die afwijking dragen zij over het geheel eene kleur van onwaarachtigheid en onnatuurlijkheid, van overdreven (dusgenaamde) vroomheid en overgeestelijkheid. En acht dat niet gering. Want juist omdat dat onware en onnatuurlijke een gevolg is van de afwijking van de Heilige Schrift, leidt het op zijne beurt ook weer tot zoodanige afwijking. Is namelijk het kind eenmaal aan die onwaarachtigheid en onnatuurlijkheid gewend, heeft het eenmaal smaak gekregen in die overdreven vroomheid en overgeestelijkheid, — en gij weet, de monnik zit ook in het kinderhart! — dan blijkt het in de meeste gevallen ongevoelig te zijn geworden voor al wat waar en natuurlijk is, ja zelfs eenen afkeer te hebben van al wat waarlijk gezond is. En dat zegt wat in het stuk der opvoeding!

DE ZOETE. Maar wat spreekt gij van onwaarachtigheid en onnatuurlijkheid! — is dat dan werkelijk zoo? dat hoor ik vandaag voor 't eerst beweren.

Oom. Mij dunkt, gij behoeft u daar niet zoo over te verwonderen, want wat ik voorgelezen heb is wel geschikt, om u van dat onware en onnatuurlijke een proefje te geven. Maar wilt gij u van de waarheid mijner bewering overtuigen, lees dan zelf die boekjes er nog eens op na; als gij zelf nog eenigen smaak hebt voor wat gezond is, dan zult gij met mij bevinden, dat er niet veel goeds bij is. Het zou ons te lang ophouden, wilde ik voor alles plaatsen aanwijzen. Doch dit wil ik u nog even zeggen: een leesboek maakt men met alle kunst en vliegwerk niet Christelijk. Toch schijnen de meeste

schrijvers dat te meenen, maar leveren juist daardoor iets, dat onuitstaanbaar is voor wie eenen afkeer van alle eigenge-maakte vroomheid heeft.

Ja, dat juist is het gebrek van de schrijvers: zij willen iets m a k e n, dat zich niet l a a t maken, en het gevolg is, dat er menschen voor den dag komen, die geene menschen zijn. Men wil volstrekt Christelijk zijn, en de een zoekt het nu hierin, de ander daarin, doch den rechten toon weten de meesten niet te treffen. De een wil heel vroom zijn en wordt daardoor onnatuurlijk; de ander wil volstrekt niet vroom zijn en wordt gemaakt natuurlijk. Velen willen den kinderen de vroomheid zoo te zeggen op het lijf smijten. In 't algemeen voert men geschilderde Christenen, kinderen en volwassenen, op, die pronken met hunne liefde tot God en den naaste, zich vermoeien met allerlei zelfgekozen werken, altijd-hemelschgezinde, altijd-blijmoedige Christenen, lieve, heilige wezens en wezentjes, waaraan de vleugels maar ontbreken, om ze te zien opvaren, menschen, die niets zoozeer verafschuwen als den platten levens-trein, die, nauwelijks tot de kennis der waarheid gekomen (zoo het heet ten minste), veel meer bekommerd zijn om het zielenheil van anderen dan dat van henzelfen.

Dat zijn dan Christelijke boekjes, zegt men. Och ja, Christelijk heet men thans wat Christus naar de kroon steekt. En lieve boekjes noemt men ze ook. Hoe ze dat nu kunnen zijn, als ze niet in waarheid Christelijk zijn, dat moge een ander vatten, — ik niet. — Boekjes voor de jeugd heeten ze ten slotte ook nog. Maar ik zou wel eens willen weten, of voor het kind iets anders past dan de onvervalschte melk van de onderwijzing des Woords, en verder, of dát opvoedende lectuur mag heeten, wat er op aangelegd is, om van de kinderen grootvaders in kinderkleeren, zendelingen en predikanten, die nog ter catechisatie gaan, vrome kwezels en eigengerechtigte deugnieten te maken.

DE ZOETE. Maak u niet driftig, man!

Oom. O volstrekt niet, dat kan ik in alle kalmte zeggen.

De ZOETE. Gelukkig! want ik heb nog eene vraag. Wat dunkt u: zou het wel waard zijn, zooveel woorden over die boekskes te verspillen, die een leerling hoogstens een paar jaar onder de oogen krijgt?

Oom. Gij wilt zeggen, dat het gelezene niet blijft hangen? Als gij dat meent, dan hebt gij het heelemaal mis. Veel meer nog misschien dan van het gebed, blijft er hangen van het leesboek. Het kind leest over het gemeen gaarne en schept bijzonder veel behagen in een onderhoudend of boeiend verhaal, en daarvoor zorgen de schrijvers nog al. Het leeslesje wordt, om aan verscheidene leerlingen achtereenvolgens eene leesbeurt te geven, niet zelden verscheidene keeren achtereen gelezen, en is het boekje uitgelezen, dan begint men gewoonlijk weer van voren af. Telkens en telkens weer komt een leeslesje onder de oogen van het kind, het geheel keert herhaaldelijk ongewijzigd terug en vindt daardoor geheel of gedeeltelijk eene blijvende plaats in de ziel. Het boekje gaat er in, Mijnheer De Zoete! en eer men het vermoedt, begint het kind er naar te denken, te spreken en te handelen.

Gij haalt de schouders op? Meent gij, dat het gelezene niet het eigendom van het kind wordt? — Het gaat er zóó goed in, dat het kind, wanneer het reeds de school verlaten heeft, zich nog zeer goed de leeslesjes herinnert en den inhoud er van weet weer te geven, brokstukken zelfs woordelijk. — En al ontgaan het kind de woorden ook, de indruk, dien het gelezene eens op zijne ziel heeft gemaakt, blijft en doet zijnen invloed gelden. En zoo is dan het leesboek, waarin altijd een aantal godsdienstige begrippen zijn samengevat, eene kracht voor het leven, hetzij dan ten goede, of ten kwade.

De ZOETE. Dat moeten dan toch wel menschen zijn, die in het geheel geene zelfkennis hebben, die onderwijzers! — menschen, die omtrent den weg des heils ook voor zichzelf nog in het duister tasten!

Oom. Daar heb ik hier niet mee te maken, maar niemand zal mij met allen ouders het recht kunnen ontzeggen, om wat de onderwijzer het kind leert, te toetsen aan de Schrift, en wat daarmee in strijd is als zoodanig in het licht te stellen en anderen er voor te waarschuwen.

Doch ik ga al weer voort, — wij zijn er nog niet.

Na het gebed en het leesboek krijgje ook het Lied eene beurt.

NEEF. Vindt gij dat van zoo groot belang?

Oom. Zou ik dat niet, Neef? Gij zult toch toestemmen, dat er zoo goede als slechte of verderfelijke liederen zijn. Bovendien oefent het lied zelfs eenen ontzaglijk grooten invloed uit op het kind, doordien het van drie zijden te gelijk de kinderziel aangrijpt.

NEEF. Wat bedoelt gij?

Oom. Wel, vooreerst spreekt het door zijnen inhoud tot het verstand van het kind; ten andere door den meer of minder dichtsterlijken vorm tot het gevoel, hoewel door tusschenkomst van het verstand; en ten derde rechtstreeks tot het gevoel door de wijze of melodie.

Waarlijk, wanneer wij op deze drieërlei werking letten, dan behoeft het ons niet te verwonderen, dat het lied eenen zoo machtigen invloed uitoefent, als werkelijk het geval is.

DE ZOETE. Hoe gelukkig dan de Christelijke School met haar Christelijk lied, waardoor het kind reeds in zijne prille jeugd God, zijnen Schepper, Christus, zijnen Zaligmaker, leert verheerlijken en zijn hart tot God op te heffen, als tot Dengene, uit Wien, door Wien en tot Wien alle dingen zijn!

Oom. Ja, hoe gelukkig zou het zijn, niet waar? indien men dat van alle of van de meeste Christelijke liederen kon zeggen!

DE ZOETE. Of men dat niet kan, daarover zal ik niet beslissen, maar dit weet ik wel, dat de Christelijke School over eenen schat van Christelijke liederen beschikt, die het kind als eene schoone gift op zijn levenspad worden meegegeven, en

zoowel binnen als buiten de school eenen verheffenden en voor tijd en eeuwigheid heilzamen invloed op hem uitoefenen?

Oom. Eenen niet te waardeeren schat bezit de Christelijke School in de berijmde Psalmen. Alleen sommige Psalmen, die „in eigengerechtigten geest berijmd” zijn, zooals Ps. 1 : 4, wil ik daarvan uitzonderen. Met voordeel kunnen verder gebruikt worden een aantal „Evangelische Gezangen”; doch een groot deel van de Gezangen deed men beter met het kind nooit te laten van buiten leeren of zingen, zooals Gez. 62, 118 en andere, die intusschen wel gezongen worden. Ook zijn er een aantal andere liederen, die op school gezongen worden, en die zonder schade, sommige zelfs ten nutte van het kind, kunnen aangewend worden.

Ongetwijfeld, die liederen kunnen — wanneer zij ten minste in het rechte verband worden aangewend en geene toelichting ontvangen, die er in de kinderziel eene verkeerde beteekenis aan verbindt, — eenen gezegenden invloed op het kind uitoefenen, alleen reeds door de woorden, waarin door den dichter de gedachten zijn uitgedrukt en waardoor het kind wordt onderwezen omtrent den weg der zaligheid.

De woorden worden ondersteund door den dichtertlijken vorm van het lied en door de wijze of melodie, die beide de snaren van het gevoel doen trillen. Door dezen tweevoudigen invloed wordt een godsdienstig gemoed gevormd, dat gaarne luistert naar hetgeen het als waarlijk schoon en goed is voorgesteld, en langs dezen weg weer op den wil ingewerkt; wel is waar vermag in den diepsten grond der zaak de opvoeder niet, het kind te brengen tot het willen van hetgeen God wil, maar evenwel moet op den wil ingewerkt worden, evenwel moet de wil op het goede gericht, tot het volbrengen van hetgeen goed is geprikkeld worden, want alleen in dezen weg leert het kind zijnen wil als boos, als vijandschap tegen Gods wil, tegen Gods Wet kennen, en zóó juist wordt voorbereid voor de School des Heiligen Geestes.

Dat het lied dus op het gevoel werkt, hetwelk op zijne beurt den wil prikkelt, om zich uit te strekken tot datgene, waardoor het gevoel aangedaan werd, strekt om het onderwijs, dat in het lied ligt, te ondersteunen, m. a. w. de inhoud wordt er nog te eerder door in de ziel vastgelegd.

Wel is de macht van het lied dus groot, en wel mag dus het Christelijk lied een onschatbaar iets in de opvoeding genoemd worden!

DE ZOETE. Niet waar? dat kent de Openbare School toch niet!

Oom. Nog een weinig geduld, Mijnheer De Zoete!

Eene kostelijke gave is het Christelijk, het waarlijk Christelijk lied, doch het is ook hier niet alles goud, wat er blinkt. Zooals ik reeds opmerkte, er worden, althans op vele Christelijke scholen, ook verderfelijke gezangen gezongen, en ook andere liederen, die allerminst geschikt zijn, om het kind aangaande zijn eeuwig heil te onderwijzen. Na al hetgeen wij omtrent gebed en leesboek hebben opgemerkt, zal het niet noodig zijn hier nog lang bij stil te staan. Ik zal er daarom alleen maar op wijzen, dat al die liederen, die overvloeien van dat „m o c h t i k Hem (den Heere) maar vertrouwen”, „m o c h t i k Hem toch dankbaar zijn”, „m o c h t i k Hem mijn leven wijden”, en waarin op eene in 't oog loopende wijze gespeeld wordt met de uitdrukking „Jesus liefhebben”, — die liederen, waarin men spreekt van strijden, strijden en nog eens strijden tegen het kwaad, — waarin gejuicht en gejubeld wordt over eene verlossing, waarbij men of om het recht der Wet Gods zich nooit heeft bekommerd, of zich van de Wet heeft afgemaakt, dat al die liederen uitnemend geschikt zijn, om het kind het oog voor zijnen waren toestand te doen sluiten en het met het hoofd in de wolken langs eenen gapenden afgrond te doen wandelen, maar niet bevorderlijk kunnen geacht worden voor zijn eeuwig (en tijdelijk) welzijn.

Er is door iemand van de wereldsche liederen van onzen

tijd gezegd, dat men het „Laat ons eten en drinken en vroolijk zijn, want morgen sterven wij” er tusschen uit hoort. Volkomen waar! Maar met niet minder recht zou men van de (zoogenaamde) geestelijke of „Christelijke” liederen van onzen tijd kunnen zeggen, dat men het „Laat ons den hemel bestormen en het Koninkrijk Gods met geweld nemen” er tusschen uit hoort. En zulke liederen veroorloof ik mij op zijn minst even gevaarlijk te noemen als de wereldsche en ongodsdienstige.

Met die gevaarlijke soort liederen nu is de Christelijke School helaas ruim bedeed.

Daar komt dan nog bij, dat de dichterlijke vorm van het lied en niet zelden ook de melodie geheel in overeenstemming is met de gedachten, in de woorden uitgedrukt. Waar nu de vorm of de melodie het voertuig is van de gedachten van iemand, die zich in het onwaarachtige en onnatuurlijke als in zijn element beweegt, daar zal in de meeste gevallen ook die uitwendige vorm of die melodie op zichzelf reeds eenen zeer nadeeligen invloed op het gevoel van het zoo ontvankelijke kind uitoefenen, ja het door de zonde reeds zoo bedorven gevoel nog meer bederven. En wordt nu het gevoel voortdurend aangedaan door hetgeen onwaarachtig en onnatuurlijk is, of, met ronde woorden gezegd, wordt het door de leugen gevormd, dan luistert het ten slotte niet meer naar hetgeen waar en natuurlijk is, maar wordt er veeleer onaangenaam door aangedaan, ja toont er zelfs eenen afkeer van te hebben.

NEEF. Maar zoekt gij er nu niet te veel achter, Oom?

OOM. Ik zoek er niets achter, ik breng alleen te voorschijn, wat er achter zit, maar wat gewoonlijk niet opgemerkt wordt. Bedenk, dat het lied in zijn geheel, zoowel wat vorm als inhoud betreft, eene uiting der gedachte¹⁾ is en dat daarom ook zoowel vorm als inhoud tot de ziel spreekt.

Ja eene uiting der gedachte is ook de vorm van het lied.

¹⁾ Terecht spreekt men dan ook van eene „taal des gevoels”.

Daarvan komt het, dat men in onze Christelijke eeuw — die van onbeslistheid en onwaarachtigheid bij uitnemendheid, zoowel als van Godvergetenheid — zoo vele Christelijke liederen onder de oogen krijgt, die zelfs in hunnen vorm twee aangezichten vertoonen, waarvan het eene gekeerd is naar de begeerlijkheid des vleeschcs, dat vroom wil zijn, het andere naar wat Gods is; liederen, die zweven tusschen hemel en aarde, of aan eenen geestelijken roes doen denken, waarin de dichter geene oogen meer heeft om menschen, wezenlijke menschen, te zien; liederen, die, hoe hemelsch zij ook willen zijn, toch in den diepsten grond aardsch zijn.

Nu is het voor den invloed van het uitwendige (d. i. van den dichterlijken vorm en de melodie) niet noodig, dat het kind of de volwassene zich dien bewust worde; slechts zeer weinigen zullen achter het geheim komen, doch dat neemt niet weg, dat die invloed zich laat gelden.

DE ZOETE. En de eeuwigheid zal het openbaren, dat menig kind juist door het Christelijk lied zijnen Zaligmaker heeft gevonden, of teruggehouden is van den weg, die uitloopt op het eeuwig verderf.

Oom. Dat geloof ik ook, doch de geest van de meeste Christelijke liederen is er naar, om te verwachten, dat de eeuwigheid van nog veel meer kinderen en volwassenen aan het licht zal brengen, dat zij zich naar de hel gezongen hebben! Ze grijpen aan, die gemaakt-geestelijke, die geestelijk-onkuische liederen, ze vinden weerklank in het booze hart van het kind, ze bevallen, ze bekoren, ze vervoeren en bedwelmen. Ze plaatsen het kind in eene rij van joelende en halleluja's galmende pelgrims, die hand aan hand naar hun hemeltje dansen, en laat het kind zich in dat gezelschap maar eerst op zijne plaats hebben leeren voelen, — ik verzeker u, dan ontspringt het niet licht meer den dans.

DE ZOETE. Maar op wat voor liederen hebt gij dan toch het oog? Een voorbeeld als 't u belijft.

Oom. Heel goed. Daar hebt gij dat heilslegerachtige

*Sluit u aan, sluit u aan,
Die mee wil naar den hemel gaan.*

Daar hebt gij dat opgezweepte en opzweepende

(ALLEN.) *Heft aan, heft aan! een lofzang aan den Heer!*

Hij is mild in Zijn geven,

Hij is rein in Zijn leer.

(ENKELEN.) *Och, mochten wij nu streven,*

Om steeds voor Hem te leven.

(ALLEN.) *Ja, amen! Hem ter eer!*

Dat is één uit de honderden van liederen, die den geest ademen van een dienen van God, alsof Hij van ons gediend werd als iets behoevende; den geest van het op duizenderlei wijze herhaalde „zich wijden aan den dienst van God”, waarbij men blijkbaar in 't geheel geene acht slaat op Josua's woord: „Gij zult den Heere niet kunnen dienen” ¹⁾, en luide (doch op eenen geheel anderen grond dan Josua) betuigt: „Wij zullen den Heere dienen!” ²⁾

Houdt gij van mooie portretten, dan heb ik hier in dit zangboekje eenige juweeltjes voor u. Luister, dit is uit een kerstlied:

*Herders, die hun vee daar hoedden,
Kwamen, op der eng'len stem,
Vol van dank'bre vreugd zich spoedden
Tot de krib van Bethlehem.
Wijzen op de ster gegaan,
Brachten Hem geschenken aan; —
Wij, wat zullen wij Hem geven?
Al den dank van hart en leven!*

¹⁾ Jos. 24 : 19.

²⁾ Jos. 24 : 18, 21 en 24.

Daarop volgt het voor de liefhebbers zoo verkwikkende Hershutters-Avondlied, waarvan ik alleen deze regels voorlees:

*Laat mij slapend op U wachten,
O, dan slaap ik zoo gerust.
Gun mij heilige gedachten,
En wees in mijn' slaap mijn lust.*

En nog deze:

*'k Heb, mijn Heiland! U van noode,
't Zij ik slaap, of wakend zij;
Om mijn kwaad geheel te dooden,
Sta Gij mij, o Jezus! bij.*

Eenige bladzijden verder vind ik een lied, dat aldus begint:

*Lieve Jezus! Friend van kind'ren!
Zie ons bukken voor Uw' troon;
't Lied, uit dankb're kindermonden,
Wordt U knielende aangeboden.*

En het eindigt aldus:

*Zouden wij dan van U zwijgen,
Die voor ons zoo alles zijt?
Nee, Verlosser! Uwe liefde
Zij ons hart en toon gewijd.*

Die nu nog niet aan den goeden wil en het dankbare hart van het kind gelooft, die moet toch wel heel ongevoelig op dit punt zijn!

Maar in allen ernst: het is toch waarlijk geene kleinigheid, dat men door zulke dingen op hart en gemoed van het kind inwerkt.

Het boekje, waaruit ik u dat voorlas, werd in 1874 voor het eerst gedrukt, elf jaren later reeds voor de vijfde maal.

Een ander boekje. Dat men het kind wel meer zulke din-

gen in den mond legt, blijkt uit tal van andere liederen, o. a. ook uit hetgeen ik hier lees:

*Ik wil U gaarne zingen, O Jezus, Kindervriend!
Gij weet het, hoe mijn hartje, Schoon jong, U óók bemint;
Daarboven zingen eng'len Op goddelijken toon;
En zou het kind dan zwijgen, O 's Vaders lieve Zoon?*

*Mijn' Jezus wil ik minnen, Als Hij Zijn' Vader deed,
Mijn' Jezus wil ik volgen Bij blijdschap en bij leed;
Hosanna, liefste Heiland! Gezegend zijt Gij mij,
Wien ik mijn hart en leven, Mijn schoonste lied'ren wij!*

Daar herinner ik mij ook een paar coupletten van een liedje, dat, zoo het heet, „de gelukkige school” bezingt:

*Men wil ons Jezus kennen leeren
In 't licht van Zijne heilgeboón,
Opdat wij Hem altoos vereeren
In waar geloof, als Godes Zoon,
Och, zij het immer ons begeeren,
Dat 's Heeren Geest in 't harte woon'!*

*Begeven we immer ons hier henen
Met vreugde en blijdschap in 't gemoed;
Wil, Heer! ons Uwe hulp verleenen,
Opdat wij worden wijs en goed;
Dan zult Gij eeuwig ons vereenen
In 't Vaderhuis, om Jezus' bloed.*

Dat kunt gij vinden in hetzelfde boekje, waaruit ik u zoo straks een couplet van eenen beurtzang voorlas, en dat op de Christelijke School nogal moet gebruikt zijn, want dit exemplaar is reeds een vijfde druk. Hoeveel kinderen zijn misschien door dat ééne liedje reeds op het dwaalspoor gebracht!

DE ZOETE. Maar wat voor verderfelijks steekt er dan toch wel in dat onschuldige liedje? Is dat zelfs niet een kostelijk

lied, een lied, dat der Christelijke School alleszins waardig is?

Oom. Zeker, Mijnheer De Zoete, indien althans dát Christelijk is, indien dát de leer van Christus is, dat Hij door Zijn lijden en sterven ons den Heiligen Geest heeft verworven, om ons Zijne hulp te verleenen, opdat wij wijs en goed worden, en dat wij, als wij met de hulp Zijns Geestes wijs en goed geworden zijn, in het Vaderhuis daarboven zullen opgenomen worden.¹⁾ Doch aangezien, dat niet de leer van Christus is, maar de leer des vleesches, dat zich handhaaft in zijne vroomheid, en ten minste ten deele door eigen gerechtigheid voor God wil bestaan, daarom boeleert met eigen kracht en den in het vleesch gekomen Christus verwerpt, m. a. w. omdat het de leer van den anti-christ is, meen ik, dat zulke liederen allermint te pas komen op eene School, die zich in tegenstelling met de Openbare de Christelijke noemt.

Met zulke onschriftuurlijke voorstellingen is een lied reeds geoordeeld. Wat er nog voor op zichzelf goeds in mocht staan, wordt door het kind natuurlijk beschouwd in het valsche licht van het onschriftuurlijke en wordt dus der leugen dienstbaar. Wat toch moet het kind wel denken bij de woorden „Jezus kennen leeren”, „Zijne heilgeboôn”, „Hem vereeren”, „waar geloof”, enz., als men hem leert den Heere te bidden, dat Hij Zijne „hulp verleene”, „opdat wij wijs en goed worden”?

En eene school, waar den kinderen zulke dingen als geestelijk voedsel worden toegediend, moet dan nog „de gelukkige school” heeten, en is het ook in het oog van duizenden ouders. Zie, dat is beschreienswaard!

Wat wij daarbij vooral niet moeten vergeten, is dit, dat ook zulke liederen het blijvend eigendom van het kind worden: juist door het uiterlijk, door vorm en melodie, blijft de inhoud des te beter bewaard. Dat in aanmerking nemende, kunt gij eenigszins beseffen, wat één zoogenaamd onschuldig of lief

¹⁾ Het „om Jezus' bloed” aan het slot wordt daardoor onmogelijk.

schoolversje in het leven soms vermag. Maar bedenk ook, dat, al worden en de woorden en de melodie vergeten, het niettemin www.lietel.com invloed op verstand en gevoel (en daardoor ook op den wil) heeft doen gelden.

Alles te zamen genomen is er dus overvloedig reden, om de de ouders te waarschuwen voor zooveel, dat onder den naam van Christelijk of stichtelijk lied hunnen kinderen wordt ingeprent.

DE ZOETE. Nu, dat wij hier vanavond aan eenen welvoorzienend disch zitten, valt niet te ontkennen, maar of de gerechten, zóó toegemaakt, voor mijne spijsverteringswerktuigen berekend zijn, dat is eene andere zaak.

OOM. Nietwaar? er komt heel wat kijken, als men zich alleen maar bepaalt tot de opvoeding door onderwijs voor de eeuwigheid. En nu hebben wij nog niet eens gesproken van het onderwijs in de kerkgeschiedenis, de vaderlandsche geschiedenis en de natuurstudie. Ook dat onderwijs telt wel degelijk mee in de opvoeding voor de eeuwigheid. Wij zullen daarover echter niet uitweiden. Terloops slechts wil ik met betrekking tot de kerkgeschiedenis opmerken, dat vele „Christelijke onderwijzers” gewoon zijn, eerste sektenmakers als predikers van het onvervalschte Evangelie voor te stellen en ze op ééne lijn te stellen met eenen Paulus, Petrus en andere Apostelen, en dat het kind door zulk onderwijs wel een heel wonderlijk begrip van „Evangelie” moet krijgen, wat gewis niet zal nalaten invloed uit te oefenen op de opvoeding voor de eeuwigheid. Verder, dat de levensbeschrijvingen en bekeeringsgeschiedenissen van personen noodzakelijk door het persoonlijk inzicht in de heilsleer worden gekleurd, en dat bij de behandeling van de geschiedenis der zending over het algemeen veel werkelijkheid wordt gekweekt.

En hiermee meen ik mijne oude schuld bij Mijnheer De Zoete afgedaan te hebben. Of heb ik ten aanzien van deze dingen nog meer op mijnen kerfstok?

DE ZOETE. Ik heb meer dan genoeg van dit onderwerp.

Oom. Toch niet zóózeer, dat gij mij niet zoudt toestaan nog even op te merken, dat ons thans gebleken is, dat, ook afgezien van het godsdienstonderwijs in engeren zin, niet naar waarheid van de Christelijke School in het algemeen kan gezegd worden, dat al het onderwijs, dat daar gegeven wordt, doortrokken is met het zout des Evangelies, maar daarentegen, dat het onderwijs er naar is om het kind op te voeden tot eene gedaante van godzaligheid, waaraan het wezen ontbreekt, en het te vervreemden of vervreemd te houden van het Evangelie van Jesus Christus, dat alléén ons aanwijst, hoe wij in den dag des oordeels onstraffelijk zullen bevonden worden!

Laat ons nu van dit onderwerp afstappen en eindelijk voldoen aan de brandende begeerte van Mijnheer De Zoete, om die vreeselijke Staatsschool eens onder handen te nemen. Maar wat is dat? Vijf minuten over elfen wijst mij die klok reeds aan! Hoe is het mogelijk?

Dat spijt mij nu toch om u, Mijnheer De Zoete. Maar ik weet raad. Zoo gij beiden den tijd hebt, komt dan morgenavond om acht uur hier. Het valt mij daar juist in, dat ik morgen om zekere redenen toch mijne gewone werkzaamheden niet kan waarnemen, en ik vind het zelf ook jammer, dat wij, nu we zoo in ons onderwerp zijn, een deel er van pas over eene week zouden kunnen bespreken.

Morgenavond klokke acht dus op de stoep, Mijnheer De Zoete! — Gegroet! Denk nog eens over een en ander na.

Tot ziens, Neef.

DE ZOETE. Daar zijn wij al! Gij hebt zeker niet op ons gewacht?

Oom. Geene minuut zelfs. — Gaat zitten.

Komt, laat ons nu geenen tijd verliezen, opdat het niet weer zoo laat wordt als gisteravond.

NEEF. Nu, Oom, 't zal mij benieuwen, wat gij van dat onderwerp maken zult: de opvoeding door onderwijs voor de eeuwigheid, en dat op de Openbare School!

DE ZOETE. Wat zegt gij daar?..... opvoeding voor de eeuwigheid op de Openbare School? Dat meent gij toch niet?

Oom. Wel, waarom niet? Het is gisteren trouwens duidelijk genoeg gezegd.

DE ZOETE. Nu, het is mij goed, maar wij zullen dan wel heel gauw uitgepraat zijn, of gij moest de kunst verstaan van te spreken over de meubels van eene ongemeubileerde kamer of zoo iets. Het is toch zoo duidelijk als de dag, dat op de Openbare School voor de eeuwigheid in het geheel niet wordt opgevoed.

Oom. Zoudt gij dat denken?

DE ZOETE. Welzeker! De Staatsschool rekent eenvoudig niet met de eeuwigheid. Lees de Schoolwet maar en zie, of gij er één Artikel in vindt, dat eene opvoeding voor de eeuwigheid bedoelt.

NEEF. En Art. 33 dan? „*Het schoolonderwijs*”, lees ik daar, „*wordt onder het aanleeren van gepaste en nuttige kundigheden dienstbaar gemaakt aan de ontwikkeling van de verstandelijke vermogens der kinderen en aan hunne opleiding tot alle Christelijke en maatschappelijke deugden.*”

DE ZOETE. Gij wilt zeggen, dat de Schoolwet dan toch een opleiden tot Christelijke deugden wil? — Boerenbedrog, vriendje, en anders niets! Lees maar, wat er verder (in het 2de lid van het Artikel) staat: „*De onderwijzer onthoudt zich van iets te leeren, te doen of toe te laten, wat strijdig is met den eerbied, verschuldigd aan de godsdienstige begrippen van andersdenkenden*”; waar dan op volgt eene bedreiging met schorsing voor een jaar of voor onbepaalden tijd in geval van overtreding.

Nu zou ik wel eens willen weten, hoe gij, als ge onderwijzer aan eene Openbare school waart, het met betrekking tot die Christelijke deugden verder zoudt brengen dan tot een zede-

preekje. Want zoo gij de „opleiding tot alle Christelijke deugden” zóó zoudt willen opvatten, alsof gij de kinderen met den Naam van onzen Zaligmaker mocht bekend maken, dan hangt dat 2de lid van het Artikel u dadelijk het slot op den mond; trouwens volgens Art. 16 moeten de Openbare scholen „*voor alle kinderen zonder onderscheid van godsdienstige gezindheid toegankelijk zijn*”; dat wil m. a. w. zeggen: om den Jood, die den reeds gekomen Christus niet wil, en om den Roomsche, die den Christus der Schriften niet wil, moet gij van onzen Heere en Heiland botweg zwijgen.

NEEF. Maar gesteld, dat de kinderen op school allen van ééne gezindte zijn, zoodat er geene „*andersdenkenden*” te krenken zijn?

DE ZOETE. Ook dan nog moet gij in de Openbare School van Christus als uwen Zaligmaker zwijgen, want de bedoeling der Wet is, dat uw onderwijs zóó ingericht zij, dat te allen tijde kinderen van alle gezindten van uw onderwijs kunnen gebruik maken. Dat ligt trouwens in den aard der zaak, want, ware het anders, dan zouden bvb. op sommige scholen vandaag de kinderen nog in de Schrift worden onderwezen, en morgen zou het onderwijs op eens wegens de opname van eenen enkelen leerling een kleurloos karakter moeten dragen, terwijl het door het vertrek van dien leerling over een paar maand misschien al weer een geheel ander karakter zou kunnen dragen.

Maar wat de deur dichtdoet, is het slot van het Artikel: „*Het geven van godsdienstonderwijs blijft aan de godsdienstleeraren overgelaten*”. Ziedaar het uitdrukkelijk bevel om van den Heiland van zondaren te zwijgen en den Bijbel van de School te houden.

NEEF. Toch meen ik, dat op sommige plaatsen, waar alle ouders ten aanzien van deze zaak van eenzelfde gevoelen zijn of ten minste zich niet verzetten, wel degelijk de Bijbel gelezen wordt.

DE ZOETE. Dat is ook zoo. Dat gaat echter tegen de rijkswet in, en moet dienen, om der Openbare School nog eenen glimp van Christelijkheid te geven. Dat zijn m. a. w. de „gedienstigheden der praktijk, waarmee men zijn troetelkindje er bovenop moet houden, en waarmee men voor de stiefmoederlijk behandelde Bijzondere School den strijd om het bestaan nog verzwaart. Terecht hebben dan ook onze Christen-staatslieden al door er op gewezen, dat dat woord „Christelijk” in Art. 33 een mom is, en het strekt hun tot eere, zoo zij niet rusten, voordat dat woord geschrapt is.

OOM. Neen, Mijnheer De Zoete, dat strekt hun volstrekt niet tot eere. Daarin moet ik u beslist tegenspreken. Wat reden ik daarvoor heb, daarover later.

Overigens hebt gij volkomen gelijk, als gij zegt, dat dat woord „Christelijk” door degenen, die ijveren voor een onderwijs als het Openbare van onzen tijd, slechts als een mom wordt gebruikt, om de goê gemeente te foppen. En het is ook niet edel, niet ridderlijk, niet eerlijk, als zij, die eigenlijk tegen het gebruik van den Bijbel op school zijn, wat zij tot hunne blijdschap de voordeur zagen uitwerpen, door eene achterdeur steelsgewijze weer binnenbrengen, enkel maar om te voorkomen, dat eene School, die hun wat te godsdienstig schijnt, de leerlingen tot zich trekt. Waar er geene hoogere belangen in het spel zijn, daar noem ik zulk doen in één woord walgelijk.

DE ZOETE. Flink zoo! Zeer juist! En geen onderwijzer moest zich tot een werktuig van die fijnenhaters leenen, ieder onderwijzer, die er prijs op stelt een man van karakter te zijn, moest rondweg weigeren, aan eene Openbare school nog godsdienst-onderwijs te geven, waarin dit dan ook besta, hetzij in het lezen van den Bijbel, hetzij in gebed, hetzij in iets anders, maar eenvoudig handelen in den geest der Schoolwet van 1878. Dat ware ten minste eerlijk.

OOM. Daar zullen wij vooreerst maar een speldje bij steken, want wij dwalen al weer mooi af, en wij zouden nog verder

afdwalen, wilde ik u op 'dit paadje volgen, want ik ben het volstrekt niet in alles met u eens. Doch wees gerust, wij komen er op terug.

Ter zake dan. Wij zouden spreken over de opvoeding voor de eeuwigheid op de Openbare School.

DE ZOETE. Dus toch over dat onderwerp? Maar eilieve! als de Bijbel van de school geweerd is, als het Godsdienstonderwijs aan de Godsdienstleeraren blijft overgelaten, als zelfs op school niet eens gebeden wordt, wat wilt gij dan nog spreken van een opvoeden voor de eeuwigheid door onderwijs?

OOM. En evenwel voedt de Openbare School voor de eeuwigheid op.

Zie dien Mijnheer De Zoete mij nu eens aankijken!

Maar, beste vriend, vat gij dan niet, dat elke school — willens of niet willens — voor de eeuwigheid opvoedt, met andere woorden, dat zij noodwendig voor de eeuwigheid moet opvoeden? Ook de Openbare School oefent door haar onderwijs invloed uit op het kind. Dat die invloed ten aanzien van de opvoeding voor de eeuwigheid in de meeste gevallen eer schadelijk dan heilzaam is, ja veelal het tegendeel uitwerkt van hetgeen behoorde uitgewerkt te worden, is helaas maar al te waar.

Doch genoeg: invloed op 's kinds opvoeding voor de eeuwigheid wordt uitgeoefend, allermeeft daardoor, dat er met eene eeuwigheid, met een eeuwig wel of wee niet gerekend wordt, dat men zwijgt als het graf over datgene, wat ook voor het jongste kind niet mag verzwegen worden; en dat invloed uitoefenen kan men in zekeren zin ook een opvoeden noemen.

DE ZOETE. O zoo! bedoelt gij het zoo! Nu, dat is me eene prachtige opvoeding, — eene puur toevallige, eene, die het kind ten verderve voert.

OOM. Helaas ja, Mijnheer De Zoete, in de meeste gevallen is dat zoo.

NEEF. Maar, Oom, ziet het er nu zóó verschrikkelijk uit op

de Openbare School? Ik meen toch zeker te weten, dat er op de Openbare School nog eene menigte onderwijzers zijn, die niet beslist vijandig zijn tegen al wat godsdienstig is en dus niet opzettelijk zullen afbreken, wat de ouders opbouwen. Als dus de ouders zelve hunnen kinderen dagelijks deugdelijk geestelijk voedsel reiken, dan zijn de kinderen in zeer vele gevallen er nog niet zoo slecht aan toe, wanneer zij op eene Openbare school gaan.

Oom. Gij spreekt van hetgeen de ouders moeten doen, en wat Godvreezende ouders dan ook nimmer zullen nalaten; maar daar hebben wij het nu niet over. Wij spreken nu van hetgeen de onderwijzer heeft te doen. En wanneer wij nu bedenken, dat op de meeste, verreweg de meeste Openbare scholen het kind onderwezen wordt, als had het geene onsterfelijke ziel, als ware er geen leven na dit leven, terwijl het gros der ouders, die hunne kinderen naar die School zenden, zich om het eeuwig welzijn van hunne kinderen al heel, heel weinig bekommeren, zoodat velen hunner ze niet eens gebruik laten maken van de catechisatie of van de gelegenheid om buiten de gewone schooluren in de school door „godsdienstleeraren” onderwezen te worden, dan is het om te huiveren bij eenen blik in de toekomst van zoovele duizenden kinderen, wier hoogste belangen schier geheel verwaarloosd worden!

DE ZOETE. Dat „schier” mag er wel af, want zonder de Heilige Schrift zal men het kind toch wel niet het ééne noodige kunnen doen kennen!

Oom. Wie zou dat beweren, Mijnheer De Zoete! en toch hebben wij wel toe te zien, dat wij niet vervallen in de fout om, waar de hoofdzak ontbreekt, de rest onverschillig voorbij te loopen.

DE ZOETE. Zooals gij bij de Bijzondere School gedaan hebt!

Oom. Dus gij erkent dan toch, dat daar de hoofdzak ontbreekt? Ik dank u voor die bekentenis. — Op het restje, waarvan gij vermoedt, dat ik het in onverschilligheid onaangeroerd heb gelaten, zal ik u later onthalen.

Maar geene schermutselingen meer. — Om wèl te doen uitkomen, in hoeverre op de Openbare School wel en in hoeverre er niet van een opvoeden voor de eeuwigheid sprake kan zijn, moeten wij ons de vroeger gemaakte verdeeling van ons onderwerp herinneren.

Wij stellen ons dus de vraag: Bereidt de Openbare School voor voor de School des Heiligen Geestes? en splitsen die vraag in twee andere: 1° Wekt zij door haar onderwijs de begeerte naar verlossing? 2° Wijst zij het kind den weg ter zaligheid?

DE ZOETE. Nu, er is zeker niet veel scherpzinnigheid noodig, om die vragen te beantwoorden.

Oom. Ongetwijfeld niet. Diep treurig, onbeschrijfelijk treurig is de toestand der Openbare School. Wel is het verre gekomen met ons arme Nederland, waar een hoop liberalisten er in slaagde, datgene, waarmee het volk eertijds groot en machtig geworden is en waaraan het alle stoffelijke en geestelijke welvaart dankte, — het Woord, het Woord des Heeren, — aan de kinderen des volks te ontslen! Wel is het verre gekomen met het Nederlandsche volk, welks voorouders twaalf eeuwen geleden het Christendom omhelsden, dat voor het geloof in den Christus Gods den 80-jarigen bloedstrijd tegen Spanje streed en later onder de leiding van Oranje tegenover het Evangelie-vervolgend Frankrijk het Evangelie in Europa een eigen gebied bewaarde, — dat het nu in zijn midden eene overheidsschool ziet, waarin de gezegende Naam van den Heiland der kinderen niet eens de eere wordt waardig gekeurd, voor het kind te worden genoemd! — eene School, waarin de Naam van Hem, om Wiens wil de aarde en de hemel nog zijn, om Wiens wil de zon nog licht en warmte geeft, de jaargetijden elkander nog afwisselen, leven en gezondheid, spijs en drank en al wat wij verder behoeven ons nog toekomt, om Wiens wil en door Wiens allerheiligst lijden en sterven er ontkoming is aan den vloek en den eeuwigen toorn Gods, — waarin die Naam verzwegen wordt als die van eenen booswicht,

wiens naam moge vergaan. En dit (o schande voor eene Christennatie!) onder de leuze van eerbiediging van de godsdienstige begrippen van den Jood, wien de Naam des Nazareners een gruwel is, een naam, om hem uit te spuwen, — ter wille van den Jood, die er zich op beroemt, den Nazarener als eenen boosdoener aan het kruis te hebben laten nagelen. En verder ook (o schande voor eene Protestantsche natie!) om Rome te believeen, dat van ouds her zijne handen wiesch in het bloed van hen, die den Christus der Schriften beleden en alleen Dezen den grond hunner zaligheid achtten, — Rome, dat, zelf bij voorkeur geen gebruik makende van de Openbare School, er in zijn hart over juicht, dat de kinderen des volks nu hoe langer zoo meer van het Evangelie zullen vervreemd worden!

DE ZOETE. Daar hebt gij de dingen nog eens bij hunnen naam genoemd! Dat is maar de waarheid!

OOM. Toch nog niet de geheele waarheid, want dat alles is nog het ergste niet.

Maar gij ziet mij zoo vragend aan, Neef.

NEEF. Ik ben het volkomen met u eens, Oom: eene schande is het voor het Nederlandsche volk, zulk eene School in zijn midden te zien. Maar, ziet gij, ik denk zoo bij mijzelf: Kunnen en behooren de ouders dan niet te doen, wat de onderwijzer nalaat?

OOM. Alsof hier alleen van een nalaten sprake ware, en alsof de School, bij alle werkzaamheid aan de zijde der ouders, niet haren verwoestenden en vernielenden invloed zou doen gelden, — eenen invloed, die door weinige ouders, die van de Openbare School gebruik maken, bestreden wordt, en die men dan ook moeilijk geheel onschadelijk zou kunnen maken.

Laat u toch door niemand zand in de oogen strooien, Neef. Dat het Woord Gods op de Openbare School ontbreekt, daarmee is alles gezegd. Al wie oog en hart heeft voor de eeuwige belangen van het kind en weet, wat er vóór alles noodig is,

om het kind voor te bereiden voor de School des Heiligen Geestes, die moet wel niet dan met deernis kunnen denken aan eene School, waar dat onmisbare element in de opvoeding ontbreekt. Het Woord, waarin de Schepper aan het van Hem afgevallen schepsel, en dat tot heil van het schepsel, Zich heeft geopenbaard; het Woord, waarin alle denkbare schatten voor dit en het toekomstige leven liggen besloten; het Woord, waarin de Opperste Wijsheid tot ons spreekt, en buiten hetwelk geene waarachtige wijsheid is, — dat Woord (o heilloos bedrijf!) wordt geweerd van degenen, die vóór alles wijsheid behoeven, wijsheid tot zaligheid! — een verboden boek is het Boek, waarin Hij, uit Wiens hand wij zijn voortgekomen, zonder Wien wij geen oogenblik bestaan, Hij, Die over leven en dood gebiedt, Die vóór allen recht heeft, om gehoord te worden, tot ons spreekt.

Nog eens, daarmee is alles gezegd. Alleen de Heilige Schrift doet ons onszelf kennen, zooals wij zijn, en alleen de Heilige Schrift doet ons ook God kennen, zooals Hij is.

Buiten de Heilige Schrift geen zuiver begrip van zonde, van dood, van ellende, van wat vleesch is, — geene waarachtige zelfkennis dus; diensvolgens ook geen opwekken van de begeerte naar verlossing. Onthoudt dus de onderwijzer aan het kind het geschreven Woord Gods, zoo kan hij althans in dit opzicht door zijn onderwijs niet voorbereiden voor de School des Heiligen Geestes.

Buiten de Heilige Schrift, waarin God Zich aan ons openbaart, ook geene waarachtige Godskennis, geene kennis van God als verzoenden Vader in onzen Heere Jesus Christus, geene kennis van de zaligheid, die God ook voor kinderen in Zijnen eeniggeboren Zoon heeft besteld, geene kennis van den Verlosser van zonde, vloek en dood, geen betrouwbaar antwoord op de vraag, hoe men al de dagen zijns levens in heiligheid en gerechtigheid voor Gods Aangezicht zal wandelen en hoe men voor Hem bestaan zal in den dag des gericht.

DE ZOETE. Dat is naar mijn hart gesproken! Zoo is het! En

gij kunt er bijvoegen: buiten de Schrift ook geene kennis van wat het doel der opvoeding moet zijn: de verheerlijking van den Naam des Heeren. Weg dan met eene godsdienstlooze School, die eene bespotting is van God en Zijn Woord!

NEEF. Maar wat gij beiden nu toch over het hoofd ziet, is, dat er na de gewone schooluren dan toch gelegenheid is om de kinderen op school door de godsdienstleeraren in de Schrift te doen onderwijzen.

Oom. Wel Neef, wat stelt gij u vanavond flink in de bres voor de Openbare School. Het is mij, of ik uwen Neef, den onderwijzer Terstee, hoor. Nu, ik mag het lijden, want zij is en blijft de volksschool, en het zou toch al te mal zijn, indien niemand hier de partij van de beschuldigde koos.

Wat nu de door u bedoelde gelegenheid betreft, ja die is er, en daar aan het eigenlijke schoolonderwijs de Bijbel als al-beheerschend element nu eenmaal onttrokken is, mogen wij het een voorrecht achten, dat kinderen, die anders niets van de Schrift zouden te weten komen, langs dezen weg althans er nog mee bekend gemaakt worden.

Wilt gij echter met uwe tegenwerping zeggen, dat het zóó dan toch evengoed gaat, dan moet ik u ten stelligste tegenspreken.

Vooreerst toch moet dat achteraan komen van het godsdienst-onderwijs, en dat slechts op sommige dagen, op het kind eenen schadelijken indruk achterlaten; het is alles behalve geschikt, om het kind te doen beseffen, dat God en Zijn Woord ons boven alles hebben te gaan, dat wij vóór alles het Koninkrijk Gods en Zijne gerechtigheid hebben te zoeken, dat veel meer dan de aardsche, tijdelijke dingen, de hemelsche, eeuwige dingen door ons verdienen behartigd te worden.

Ten andere heeft juist de omstandigheid, dat het godsdienst-onderwijs niet in het gewone schoolonderwijs is begrepen, ten gevolge, dat ook niet alle kinderen van het godsdienst-onderwijs gebruik maken, zooals anders, Joden en Roomschen wellicht uitgezonderd, zou gebeuren.

Doch wat wij vooral niet moeten vergeten, is, dat, nu van den onderwijzer der Openbare School niet meer gevorderd wordt, dat hij de Schrift onderwijze, zijne kennis van de Schrift, zoo die ooit voldoende was, allengs tot een onbeduidend bewijsje zal inkrimpen, vooral wanneer er geen inwendige drang naar kennis van de dingen Gods is, wat men helaas bij de strooming, die tegenwoordig de overhand heeft in den kring van de onderwijzers der Openbare School, wel moet aannemen. Vergeten wij het niet: de School zonder Bijbel heeft reeds geslachten van buiten het Woord opgegroeide onderwijzers gekweekt. Zoo wordt dus de onderwijzer, doordien de Bijbel van de school gebannen is, langs twee wegen al meer en meer aan de Schrift onttrokken, en dit kan natuurlijk op onderwijs en opvoeding, met name op de opvoeding voor de eeuwigheid, niet dan eenen allerschadelijksten invloed uitoefenen.

Dat uur godsdienstonderwijs na het eigenlijke schoolonderwijs moge dus een deel der leerlingen ten goede komen, het heeft toch ten gevolge, dat het gewone schoolonderwijs er nog voortdurend slechter op wordt en nog hoe langer zoo meer tegen het godsdienstonderwijs ingaat, m. a. w. dat het opvoedend karakter van het onderwijs hoe langer zoo meer verzwakt wordt.

DE ZOETE. En wat gij nog vergeten hebt, is: dat dat bijschooltje (om dat op zichzelf staande godsdienstonderwijs eens zoo te noemen) een van de middelen is, om der Openbare School nog eenen glimp van godsdienstigheid te geven, de kinderen des volks uit de Christelijke School te houden, en de natie onder een godsdienstig vertoon hoe langer zoo meer te ontkerstenen. Gave daarom God, dat nog eens de tijd aanbrak, dat de Openbare School als staatsinstelling verdween.

Oom. Er is weer heel veel waars in hetgeen gij daar zegt, maar uwen wensch deel ik in het geheel niet. De volksschool blijve.

DE ZOETE. Wat volksschool! Zeg: sekteschool der moderneren.

Oom. Neen, toch volksschool! — Maar houd u bedaard en bewaar uwe krachten voor later, want het lust mij niet, daar nu op in te gaan.

En evenwel hebt gij ook gelijk, de Openbare School is eene sekteschool der modernen geworden, althans over het geheel genomen.

NEEF. Dus gij gelooft ook niet aan de neutraliteit van de Staatsschool?

Oom. Wie, die het woord van den Heere Jesus gelooft: „Wie met Mij niet is, die is tegen Mij; en wie met Mij niet vergadert, die verstroot” ¹⁾, zou aan neutraal onderwijs kunnen gelooven?!

NEEF. Ja, er zijn helaas onderwijzers, vele zelfs, die buiten de school hunne vijandschap tegen God en Zijn Woord niet kunnen of willen verbergen en wier onderwijs dus ook onmogelijk neutraal kan zijn.

Oom. Zeg gerust, dat alle onderwijzers, die God niet vreezen en dus ook Zijn Woord niet heilig achten, daarvan blijk geven in hun onderwijs; dat kan eenvoudig niet uitblijven, want daarvoor is die vijandschap veel te bitter en veel te diep geworteld.

NEEF. Aangenomen, maar er zijn toch ook nog onderwijzers aan de Openbare School, die, wat men zoo noemt, godsdienstige menschen zijn, en vooral onder het oudere geslacht zijn er nog mannen, die God vreezen.

Oom. Zeker, en ik zal van hunne personen geen kwaad zeggen. Maar nu hun onderwijs?

NEEF. Nu, dat zal toch geen kwaad doen.

Oom. Of het geen kwaad zal doen, daarover straks. Eerst eene vraag, Neef! Heeft God ons Zijn Woord gegeven, om er mee te doen, wat ons behaagt, om, naar het ons goed dunkt, het of ongebruikt te laten liggen, of acht te geven op hetgeen het ons te zeggen heeft? — Wij weten wel beter. God wil,

¹⁾ Matth. 12 : 30.

dat wij acht geven op de stem Zijns Woords, daarvoor openbaart Hij Zich aan ons in Zijn Woord.

Wat dunkt u dan als men dat Woord nu aan het kind onthoudt, doet men daar dan geen kwaad aan? Krenkt men dan God niet in Zijne eer, en doet men het kind dan niet te kort? En is men dan wel in waarheid neutraal?

NEEF. Gij hebt gelijk, Oom.

Oom. Alleen lettende op Gods wil, komen wij dus reeds tot de slotsom, dat er van neutraal onderwijs geene sprake kan zijn.

Letten wij voorts op de gevolgen van het zoogenaamd neutraal onderwijs, dan blijkt wederom, dat zulk onderwijs, wat het wezen der zaak betreft, niet bestaat. Wat heeft gekweekt en kweekt eene schoolopvoeding zonder den Bijbel anders dan onkunde met betrekking tot de eeuwige dingen en, als gevolg daarvan weer, ongodsdienstigheid, kleinachting, verachting en verwerping van Gods heilig Woord, Godlooche-ning, Godvergetenheid, loochening van de onsterfelijkheid, van het persoonlijk bestaan, ja zelfs van het bestaan der ziel (materialisme), — in één woord een „Christelijk” of Heidensch Heiden-
dom, al naar de mode het wil?

En zeg nu niet, dat dat slechts geldt van het onderwijs van die onderwijzers, die spotten met God en Godsdienst. De vruchten van een onderwijs, dat neutraal wil zijn, kunnen ook bij den meest Godvreezenden onderwijzer geene andere zijn, al zullen zij er misschien hare rotheid niet zoo spoedig openbaren. Alle onderwijs toch, waarbij het licht des Woords ontbreekt, laat het kind in de duisternis, waarin het van nature ligt, en de duisternis wordt wel openbaar als vijandin van het licht; zij kan niet anders dan het licht haten en er krijg tegen voeren.

O, hoe schrikkelijk is het volk toch misleid door hen, die onder de leuze van eerbiediging van ieders godsdienstige gevoelens en de belofte van volstrekte neutraliteit den Bijbel aan

de jeugd ontroofden. Daarmee is ons volk eene wonde geslagen, die den menschenmoorder van den beginne, den vorst der duisternis, eenen rijken oogst verzekert.

NEEF. Oom! zoudt gij denken?

DE ZOETE. Wel Neefje, vat gij dat nog niet?

OOM. Is er iets natuurlijkers, Neef? Groeien er, nu de Bijbel van de School is, niet duizenden van kinderen geheel en al zonder het Woord op? Bedenk daarbij, dat juist het jeugdige hart nog het meest ontvankelijk is voor geestelijke invloeden en dat deze ontvankelijkheid, naarmate de leeftijd toeneemt, minder wordt. Het „Laat ons eten en drinken en vroolijk zijn, want morgen sterven wij” ligt ook op den bodem van het kinderhart; reeds vroegtijdig openbaart zich ook bij het kind een wars zijn van hetgeen tot zijn eeuwig welzijn dient. Arm kind, diep beklagenswaardig schepseltje dan, voor hetwelk de jaren, die in den regel beslissend zijn voor de toekomst, ongebruikt voorbijgaan. Hoort het later van God en Zijn Woord, honderd tegen een, dat een onoverwinnelijke afkeer van datgene, wat het niet als eene levensbehoefte leerde beschouwen, hem bezielt en hij de aangeboden spijs laat staan voor die ze lust, maar zelf er den neus voor optrekt.

Daar komt echter meestal nog iets bij, dat de zaak nog ernstiger maakt. Hoe dikwijls reeds zal een enkel woord, een enkel gebaar, een enkele spottende glimlach, een enkele blik van den onderwijzer, die geenen eerbied voor het heilige heeft, de spot- of twijfelzucht in het kinderhart geworpen hebben. Hoe vele ouders, die zelf nog aan de Heilige Schrift vasthouden, maar geen oog hebben voor de gevaren, waarin hunne kinderen op school blootstaan, hebben langs dezen weg hunne kinderen verloren. Ja, mogen de ouders tehuis zich ook nóg zoozeer beijveren, om hun kroost in de leering en vermaning des Heeren op te voeden (en dat is een zeldzaam geval), — de tarwe, door hen zoo vlijtig gezaaid, dreigt welhaast door het onkruid verstikt te worden, en het zaad van ongelooft en ongo-

disterij zal niet nalaten zichzelf te zaaien. En komen de ouders tot de ontdekking van het kwaad, dan baten veelal geene vermaningen noch tranen meer! er is niet slechts ongevoeligheid voor het goede, niet slechts weerzin en afkeer, maar ook een tegenstand en vijandschap, die het ergste doet vreezen. Menig vader of moeder weet zich van dat verschijnsel dan geene verklaring te geven, en de zaak is toch zoo eenvoudig mogelijk: „Ziet, een klein vuur, hoe grooten hoop houts het aansteekt” ¹⁾).

Arm kind dan, dat uitsluitend op de Openbare School zijn geestelijk voedsel moet opdoen!

DE ZOETE. Zoo mag ik het hooren! Een uitstekend lesje voor Neefjelief.

NEEF. Ik ben u dankbaar voor uwe wenken, Oom, maar heusch, ik weet nu in het geheel niet meer, wat ik met mijne kinderen zal doen.

Doch daarover later. — Van zaden van ongeloof en ongodisterij gesproken, ik heb in de leesboekjes en liederboekjes van mijnen Neef Terstee, die gij nu reeds een paar maanden in huis hebt, toch ook wel andere zaadjes gevonden, dingen zelfs, die ik, bij den geest, die thans overheerschende is onder de onderwijzers der Openbare School, er niet zou gezocht hebben.

Oom. Zoo, gij hebt ze dus ook zelf gelezen? Nu, advocaat, aan u het woord.

NEEF. Maar de advocaat moet eerst de beschuldiging kennen. Met andere woorden: ik zou liever van u eens vernemen, hoe gij over het leesboek der Openbare School oordeelt.

Oom. Slim zijt gij wel. Maar komaan, geen tijd verloren.

Hoe ik die leesboekjes vind? Ik vind, dat eenerzijds ook hier het leesboek doet zien, wat er in hoofd en hart van den onderwijzer steekt, en anderzijds, wat er onder de heerschappij eener Schoolwet, die der belijdenis van den Christus vijandig is, van de Christelijke en maatschappelijke deugden wordt. Dat nu is over het geheel genomen niet veel bijzonders. Toch hebben

¹⁾ Jak. 3:5.

wij hier nauwlettend toe te zien, want sinds het opzettelijk godsdienstonderwijs uit het leerplan der Openbare School is geschrapt, zijn op de meeste scholen het leesboek en het lied eigenlijk nog het eenige middel, waardoor op de Openbare School (zij het dan ook niet opzettelijk) voor de eeuwigheid wordt opgevoed.

DE ZOETE. Maar zeg ons nu toch zonder veel omhaal van woorden, wat gij gevonden hebt.

Oom. Allereerst dit, — en dat teekent de leesstof beter, dan de wijdloopigste critiek, — dat men angstvallig het bestaan der Godsopenbaring verzwijgt. Van den Bijbel, van Oud of Nieuw Testament vond ik in al die boekjes nergens gerept. Wat het allerhoogste en verhevenste is op aarde, wordt dus niet eens waardig gekeurd voor het kind te worden genoemd.

Nu, over de vervreemding van de Heilige Schrift, zoo bij onderwijzers als leerlingen, hebben wij genoegzaam uitgeweid. Dat bij die vervreemding alle waarachtige zelfkennis verloren gaat, blijkt ook genoegzaam uit de leesstof. Van zonde wordt er niet gerept. Het woord „zonde” zou trouwens aan een bovenmenschelijk gezag, aan eene Goddelijke Wet, aan het Woord Gods doen denken, en dat is verboden waar in die leesboekjes. Het kind krijgt den indruk, dat, als het zich maar braaf aanstelt, het met zichzelf tevreden mag zijn, en dat er geen denken aan is, dat er iets meer van hem zou kunnen geëischt worden, dat hij dan geene aanspraak zou hebben op lof en loon ook bij God, — in 't kort: de „brave Hendrik” zit op den troon. Van een aankweken van waarachtige zelfkennis dus geene sprake.

DE ZOETE. Als het nu met de waarachtige Godskennis even slecht staat, dan is de opvoedende kracht van die leesstof de bespreking toch nauwelijks waard.

Oom. Ook met die Godskennis is het treurig gesteld. In verreweg de meeste boekjes komt die kennis hierop neer, dat het

bestaan van God wordt aangenomen, en dat Hij de Schepper of „lieve Heer”, eenen enkelen keer ook „Vader” of „hemelsche Vader” wordt genoemd; voorts dat van Hem gezegd wordt, dat Hij goed, liefderijk, weldadig, mild en barmhartig is, en dat Hij toornt over de boozen en snoodaards, en de deugdzamen en braven liefheeft. Van eenen God, Die een verterend vuur is, voor hetwelk geen enkel zondaar kan bestaan, daarvan is geene sprake, want dan zou men aan de Schrift moeten. Van eenen verzoenden God en Vader geen woord, want men zou van Christus als den Zoon Gods moeten spreken, en dat mag om alles niet! — voor den Heiland der wereld, den Zaligmaker van zondaren, den van den Vader gezondene, Die, schoon God uit God zijnde, mensch werd, om menschen te verlossen, geene plaats. Van Zijne geboorte, Zijn allerheiligst lijden en sterven, Zijne opstanding en hemelvaart en van hetgeen Hij door dat alles voor ons verworven heeft, niets. Wat ik wèl gevonden heb, dat is een leeslesje over Boeddha, den stichter van het in China verbreide Boeddhisme, wiens werk en deugden breed uitgemeten worden. Is het niet ontzettend?! — en dat in een leesboek, dat gebruikt wordt op de overheidsschool van een Christenvolk! Het Christenkind der 19de eeuw mag tehuis zijnen ouders vragen, hoe het komt, dat het in zijn jaartallenboekje leest: „100 jaar vóór Christus, Komst der Batavieren in ons land”, en van welke gebeurtenissen wij op onze Christelijke feestdagen toch wel gedachtenis viëren, — de school is voor zulke dingen niet!! — Evenmin nu als ik iets vond van God den Zoon, evenmin vond ik ook maar melding gemaakt van God den Heiligen Geest.

In 't kort, er is geene kennis van den drieënen God, zooals Hij Zich in Zijn Woord aan ons heeft geopenbaard. Naar Gods Wet als uitdrukking van Gods wil, als bindend richtsnoer, wordt nergens gevraagd, en daarmee is de voet gezet op den weg, die leidt tot miskennen van het gezag Gods, des

levenden Gods. Duidelijk te proeven is de geest, die zelf wil bepalen, wat goed en kwaad is, en zich nu eenen god maakt naar eigen begeerten, eenen ingeebeelden god, in wien men eigenlijk zichzelf aanbidt. Geen wonder, dat sommigen, velen zelfs, nog verder gaan en genoegzaam laten voelen, dat zij aan God noch eeuwig leven meer gelooven, — (een Nirvâna als dat van Boeddha zou men zich nog laten welgevalen), — en blijkbaar niets beters weten te doen, dan zich het ondermaansche leven zoo genoeglijk mogelijk in te richten en de begeerte der kinderen dan ook op niets anders richten dan op geld, goed, eer, aanzien en aardse genietingen, op al wat vergankelijk is en niet op wat eeuwig blijft.

NEEF. Maar, Oom, er zijn toch ook nog wel andere schrijvers. Daar hebt gij bvb. den schrijver van dat boekje, dat enkel onderwerpen „uit onze omgeving” behandelt.

OOM. Zeker, Neef, niet allen gaan zoo ver; er is ook eene mildere strooming te bespeuren. En ik ben blij, dat gij juist op dat boekje mijne aandacht vestigt, want gij zult het zeker met mij eens zijn, dat dat een van de beste boekjes is, die tegenwoordig op de Openbare School gebruikt worden, zoodat het wel geschikt is, om ons te doen zien, hoe ver de onderwijzer der Openbare School het met betrekking tot de opvoeding voor de eeuwigheid kan (of mag) brengen.

Hoewel ik nu eenerzijds die Openbare scholen nog gelukkig prijs, die dit boekje gebruiken, kan ik het mij anderzijds niet verhelen, dat wat dit boekje geeft, bij wat het geven kon, eene jammerlijke figuur maakt. Niet dat ik den schrijver er een verwijt van zou maken, dat hij o. a. ook leeslesjes geeft, waarin van God of Godsdiens niet wordt gesproken; want indien zulke leeslesjes maar afgewisseld worden met andere, waarin der ziel het onontbeerlijke, gezonde en degelijke voedsel wordt geboden, dan kan men er vrede mee nemen; — zoo verstaan het ook de schrijvers der beste boekjes voor de „School met den Bijbel”, in tegenstelling met hen, die wat willen m a k e n,

de Bijbelteksten er menigmaal als bij de haren bjsleepe en „het woord vroom met drie o's spellen". Maar hierop wilde ik u wijzen, dat de algemeene gebreken van het leesboek voor de Openbare School ook dit boekje aankleven. Zeker, het doet weldadig aan, als men den schrijver hier Gods deugden aan de kinderen der zoo ontbloote School ziet voorhouden, maar (o dwangbuis der Schoolwet!) Gods genade, barmhartigheid en liefde, zooals die het meest schittert in het zenden van Zijnen Zoon, in het overgeven van onzen Heere Jesus Christus in den dood, — daar komt de schrijver niet aan. En wilt gij nog eens ziens, waartoe de eens aanvaarde neutraliteit brengt, lees dan dat lesje over de Kerk nog eens na; mij dunkt, dan moet gij medelijden hebben met iemand, die zich (als ik mij niet vergis) zóó moet inhouden.

DE ZOETE. En eene School, die het kind tot zulk een allervraagst Christendom opvoedt, gelieft gij nog met den naam van volksschool aan te duiden!

OOM. Nog niet aan de orde, Mijnheer De Zoete!

Wij hebben nog ruim een half uur tijd, laat ons dan nu nog de liederen der Openbare School bespreken.

NEEF. Mag ik eens zeggen, hoe ik denk, dat gij over die liederen oordeelt?

OOM. Ga uwen gang.

NEEF. Er zijn vele liederen bij, die schoon zijn door eenvoud en natuurlijkheid, doch er zijn ook vele bij, die aan de eerste eischen eener goede opvoeding niet voldoen.

OOM. Dat hebt gij opgemaakt uit mijn oordeel over het „Christelijk" lied. Nu, ik moet zeggen, het is nog zoo kwaad niet.

Werkelijk, als ik die zangboekjes daar doorblader, dan vind ik er heel veel schoons in, eene menigte liederen, die uitmunten door eenvoud, ongekunsteldheid, natuurlijkheid en kinderlijkheid.

DE ZOETE. Maar wie behagen scheppen kan in die zoutelooze dingen, ik niet; en ik vind, dat wereldsche liederen ook niet anders dan wereldschgezindheid kunnen kweeken.

Oom. Als ik u wel begrijp, dan acht gij dus alleen die liederen goed of bruikbaar, waar ten minste van God en Godsdienst in voorkomt, en alle andere beslist schadelijk.

DE ZOETE. Wel zeker, en van de leeslesjes geldt m. i. hetzelfde.

Oom. Och, die Mijnheer De Zoete! — Waarom zou het kind bvb. niet een liedje mogen zingen, als: „*Ik ken een vreemde koningin*”, enz.? Wat steekt daarin? Laat ons toch eenvoudig zijn en niet gemaakt-geestelijk. Zulke dwaasheden laat ik althans aan de geestdrijvers over.

Als men echter opzettelijk het kind uitsluitend zulke liederen laat zingen, dan wordt de zaak anders. Dan onttrekt men aan het kind eenen gedachtenkring, dien het niet dan tot zijne eeuwige schade kan ontberen. Die het kind nooit iets anders laat zingen dan liederen, die opgaan in het zichtbare en zinnelijke, die kweekt inderdaad wereldschgezindheid bij het kind, leert hem zijn geluk in het stof, zijnen hemel op aarde te zoeken. Ook door het lied moet het kind worden ingeprent, dat de onzienlijke dingen boven de zienlijke gaan, bovenal dat God van alle goede gave de eere toekomt, en dat Hij te prijzen is in der eeuwigheid.

DE ZOETE. Maar godsdienstige liederen zult gij in die boekjes al heel weinig gevonden hebben.

Oom. Dat gaat nog al; waarmee ik echter volstrekt niet wil zeggen, dat die soort liederen alle goed of onschadelijk zijn. Wat mij echter opviel, is, dat zij niet zoo aanmatigend zijn als vele van die, welke onder den naam van „Christelijk lied” worden aangeprezen. De grond is intusschen meestal even valsch. Ook zijn er, die duidelijk doen zien, dat men niet met de zonde rekent, en die dus allerverderfelijkt voor het kind zijn. Zoo het bekende lied van „het weesmeisje”, waarin de edelmoedige heer tot het schreiende kind zegt: „*Kom, klaag niet, lieve kind, uw hart verdient geen pijn*”. Zoo mede het lied, waarin eene moeder tot haar kindje zegt: „*Licht me uw eng'lenonschuld aan, 'k Zie den hemel opengaan*”.

En wat de rest van de liederen betreft, daaronder zijn eene menigte onschuldige, maar ook, die eenen lichtzinnigen geest ademen, en nog andere, die eene schandvlek zijn voor het boekje, waarin zij staan, daar zij — (het is bijna ongelooflijk!) — de kinderen den Naam des Heeren leeren misbruiken, zooals dat ding, dat aldus begint: „*Laat de nachtegaal zich hooren*”, en een ander, waarvan de eerste regel aldus luidt: „*Wat neust daar en snuffelt die muis overal*”, en waarin tot driemaal toe een uitroep voorkomt, dien velen helaas als onschuldig willen doen voorkomen, maar die niettemin een Godslasterlijke uitroep is.

Zie, wanneer de kinderen zulke dingen als poëzie moeten leeren beschouwen, en wanneer een leeraar aan eene Rijks-kweekschool voor onderwijzers zulke dingen „voor School en Huisgezin” bestemt, dan moet men zich ontzetten bij de gedachte aan de toekomst, maar evenzeer diep medelijden hebben met die duizenden van kinderen, die zelfs door de liederen, die men hun meegeeft op hun levenspad, verdorven worden.

Over het algemeen is er dus ook over het lied der Openbare School niet dan een ongunstig oordeel te vellen.

DE ZOETE. Willen wij hier nu maar afbreken?

OOM. Dat kon gevoeglijk, indien wij niet nog over eene enkele zaak te spreken hadden, t. w. over het gebed.

DE ZOETE. Dat er niet is.

OOM. Evenmin als de Bijbel, het is waar. Doch laat het onze aandacht daarom te minder ontgaan, want juist in het ontbreken van het gebed komt het uit, dat men geheel en al buiten God rekent, dat men de banden van de heerschappij en het gezag des allerhoogsten Gods heeft doorgesneden, en wél meent op te voeden, ook al leert men het kind niet vóór alle dingen, welke plaats het tegenover zijnen God inneemt. En wat dat voor gevolgen in de opvoeding heeft, dat is reeds meermalen door ons opgemerkt. Zoo één ding, dan moet toch het gebed eerst maar gewoonte bij het kind worden. Neem het gebed van den kindermond weg, en gij

kunt niets anders verwachten, dan dat het kind eerlang „zonder God in de wereld” zal leven.

Waarlijk, als men al deze dingen overdenkt en daarbij weet, hoeveel duizenden van kinderen geen ander onderwijs dan het gewone schoolonderwijs der Openbare School ontvangen, dan behoeft men zich niet te verbazen over de toenemende verwildering en de schrikkelijke lichtzinnigheid ten opzichte van de eeuwige dingen.

DE ZOETE. Daar slaat de klok, wij moeten gaan. — Dankbaar, maar niet voldaan. Gegroet!

Oom. Het ergste hebben wij nog niet gehad. — Dag, Mijnheer De Zoete. Dag, Neef.

VII. Over opvoeding door onderwijs.

b. Voor het tijdelijke leven.

Dat het er op aankomt, hoe de opvoeder voor zichzelven de vragen betreffende eenen Godverheerlijkenden wandel beantwoordt. — Dat waar wet en genade met elkander vermengd worden, noch het geloof in den Christus der Schriften de kracht tot eenen Godzaligen wandel is, noch de Wet het richtsnoer. — In hoeverre men met het oog op de opvoeding door onderwijs voor het tijdelijke leven de hedendaagsche Christelijke School eene weldaad Gods kan noemen. — Wat er van de „Christelijke en maatschappelijke deugden” bij het weren van den Bijbel terecht komt. — De opvoeding voor Huisgezin, School, Kerk en Maatschappij op de Bijzondere School en die op de Openbare School.

DE ZOETE. Wat bedoeldet gij er toch mee, dat gij den vorigen keer tot tweemaal toe zeidet, dat wij het ergste nog niet gehad hebben?

Oom. Ik heb, merk ik, Mijnheer De Zoete weer eens nieuwsgierig gemaakt. Dat doet me plezier! Heb maar geduld, goede vriend. Het antwoord op uwe vraag zal vanzelf wel aan de orde komen.

DE ZOETE. Ondeugd! — En waarop zult gij ons vanavond onthalen?

Oom. Als wij ons vroeger gemaakt plan volgen, dan is nu de „opvoeding door onderwijs voor het tijdelijke leven” aan de beurt.

DE ZOETE. Dat is alvast eene vergoeding, want dat onderwerp juist zou ik zoo gaarne eens met u bespreken. Maar pas op! als ge nu niet vast in den zadel zit, dan.....

Oom. Gij schijnt vandaag bijzonder strijdlustig.

DE ZOETE. Ja ja, mannetje, ik heb menigen stoot ontvangen, die mij lang heugen zal, en ik heb (laat ik het maar beken-nen) ook menige buiteling gemaakt, maar nu is het voorgoed uit. Met andere woorden: gij moogt in vele dingen gelijk hebben, dit zult gij moeten laten staan, dat de Christelijke School van onze dagen bij alle gebreken, die de daar gegeven opvoeding (en in 't algemeen alle menschelijke opvoeding) aankleven, door haar onderwijs eenen heilzamen invloed op het leven uitoefent. Trouwens, hoe kan het ook anders? op de Christelijke School toch leert men het kind, dat het God, zijnen hemelschen Vader, al de dagen zijns levens in al zijn doen en laten heeft te verheerlijken. En dat de onderwijzer er zijne taak ernstig opvat, blijkt uit zoo onnoemelijk veel, dat de Christelijke liefde reeds heeft tot stand gebracht en dat daar staat als een sprekend bewijs van dien invloed!

Oom. Zoo ooit dan loopen wij nu gevaar, elkander noodeloos te vermoeien. Nu vooral hebben wij voet bij stuk te houden.

Gij spreekt van twee dingen: van het onderwijs en van zijne vruchten. Van de vruchten, die het onderwijs werkelijk oplevert, zullen wij vanavond niet opzettelijk spreken, ze moeten toch weer aan de orde komen bij onze besprekingen over Kerk en Maatschappij. Wat ik intusschen van die vruchten denk, dat heb ik vroeger reeds eenigszins laten blijken. ¹⁾

Laten wij ons nu voornamelijk bezighouden met de vruchten,

¹⁾ Zie bladz. 21 vv. en 34 vv.

die het onderwijs noodzakelijk moet dragen. Moet dragen, zeg ik, want evenals alle boom in het rijk der natuur vruchten naar zijnen aard voortbrengt, zoo ook het onderwijs.

DE ZOETE. En gelukkig, dat dit zoo is.

Oom. Dunkt u?

DE ZOETE. Zeker denk ik dat! Hoe men ook over de Christelijke School moge oordeelen, welke bezwaren men ook tegen de leer moge hebben, die hare onderwijzers toegedaan zijn, dit blijft toch maar waar, dat het eene School met den Bijbel is, en dat kan niet zonder invloed op de opvoeding voor het tijdelijke leven blijven.

Oom. Wat het geschreven Woord betreft, over de waarde daarvan voor de opvoeding behoeven wij niet te twisten, want wij zijn alle drie van gevoelen, dat de Bijbel het opvoedingsboek der jeugd is. Daarop ziende, zeg ik dan ook, dat de „School met den Bijbel” een kostelijk geschenk van God is. „Mijn Woord”, zegt God, „zal niet ledig tot Mij wederkeeren, maar het zal doen hetgeen Mij behaagt, en het zal voorspoedig zijn in hetgeen waartoe Ik het zende” ¹⁾, — ook onder kinderen. Daarop lettende, zeg ik ook volmondig: Gelukkig de School, waar het geschreven Woord Gods is; als het God behaagt, zal het eenen gezegenden invloed ook op het leven uitoefenen, zoo waarachtig als het Woord des Heeren eene lamp voor onzen voet en een licht voor ons pad is ²⁾, zoo waarachtig als het naar luid van het apostolisch getuigenis „levend en krachtig” is ³⁾.

Doch wat, indien hetgeen met de eene hand gegeven wordt, met de andere hand ontnomen wordt? Wat, indien het onderwijs, dat op de Schrift heet gegrond te zijn, met de Schrift ten eenenmale in strijd is? Wat, indien de opvoeder door inzettingen van menschen Gods gebod krachteloos maakt?

Om kort te gaan: in onze vorige gesprekken zijn wij tot de slotsom gekomen, dat de leer, die over het algemeen op de Christelijke School het kind wordt ingeprent, niet de leer der

¹⁾ Jes. 55 : 11. ²⁾ Ps. 119 : 105. ³⁾ Hebr. 4 : 12.

Heilige Schrift is; en nu zou ik van u wel eens willen vernemen, hoe dan het onderwijs eenen heilzamen invloed op het leven zou kunnen uitoefenen.

DE ZOETE. Maar leert de onderwijzer der Christelijke School het kind dan niet, dat het in handel en wandel toonen moet, dat Gods eer hem boven alles gaat? En zoo ja, wat wilt gij dan toch?

Oom. Arme Mijnheer De Zoete! Alsof de mensch op zijnen weefstoel kan weven, wat alleen een werk Gods, alleen vrucht des Geestes is! Och dat „toonen”!

Gewis, voor God te zijn en voor God te leven, dat is des menschen bestemming ook voor dit tijdelijke leven. God heeft hij te verheerlijken, en dat mede door zijn gedrag tegenover den naaste. Maar waarin bestaat deze wandel, m. a. w. wat is het richtsnoer van dezen wandel? En hoe komt men tot dezen wandel, m. a. w. welke is de kracht tot dezen wandel? Gij gevoelt het, het komt er op aan, hoe de opvoeder voor zichzelve deze vragen beantwoordt. Want doet hij het niet in den zin der Schrift, dan brengt hij het kind op doolwegen en komt het tegendeel van een leven tot eer van God te voorschijn.

DE ZOETE. Het gaat hier weer spoken, vrees ik.

Oom. Voor spoken behoeft ge niet te vreezen, die drijft men gemakkelijk op de vlucht. Hier is echter wat ergers.

Mijnheer De Zoete, Mijnheer De Zoete! wat moet ik mij over u verbazen! Herhaaldelijk is in onze vorige gesprekken aangetoond, dat de leer, die door de onderwijzers der Christelijke School over het algemeen beleden wordt tegen de leer der Heilige Schrift indruischt en daarom niet geschikt is, om het kind op te voeden voor de eeuwigheid. Begrijpt ge dan niet, ziet gij dan nog niet in, dat zulk eene leer evenmin geschikt kan zijn, om het kind voor het tijdelijke leven op te voeden? Laat ik het u dan in weinige woorden voor oogen stellen.

Wij hebben vroeger reeds gezien, dat bij de leer, die tegenwoordig bijna overal gehuldigd wordt en volgens welke men wet en genade met elkander vermengt, ten eerste de zin der

Wet miskend wordt. Men roemt de Wet, eischt eerbied voor de Wet, en blijft intusschen staan bij de letter, zonder tot den geest door te dringen, — in één woord, men vat haar niet op, zooals zij door God bedoeld is, d. i. niet als geestelijk. Zoo moge men dan wonderwel tehuis zijn in de Wet, alles haarfijn weten uit te pluizen, hoogen prijs stellen op stiptheid en een onberispelijk „officiël gewaad”, men zal er geen oog voor hebben, dat God bij de daad ook de goede gezindheid wil, en zoo zal men zich gelukwenschen met eenen vorm, waaraan het wezen ontbreekt, men zal van liefde kunnen spreken en intusschen bersten van liefdeloosheid, men zal tot allerlei willekeurige wets-uitleggingen komen, evenals eertijds de Farizeën, men zal nalaten het zwaarste der Wet, t. w. het oordeel en de barmhartigheid, — en zoo moge men dan beweren de Wet als richtsnoer voor den wandel te erkennen, — men houdt intusschen alles aan zich en richt zich naar de eigen begeerte, naar eigen wil, in stede van naar Gods wil.

Wat dunkt u, Mijnheer De Zoete, is van het onderwijs, dat van zulk eene leer doortrokken is, een heilzame invloed op het leven te verwachten?

Ten andere, wat is bij diezelfde leer de kracht tot eenen Godzaligen wandel? Het geloof, zegt men. Ja maar, het geloof waarin? In Christus, zegt men. Doch het is eene leugen, want als men beweert (zooals men werkelijk doet) dat hij, die door het geloof in Christus voor God rechtvaardig is, in beginsel heilig is en zich nu moet beijveren om met de hulp des Heiligen Geestes, Die, zoo men zegt, een „nieuw beginsel” in den mensch legt, van heiligheid tot heiligheid voort te schrijden, door zijne heiligmaking Christus' verlossingswerk te voltooien, de Wet ter hand te nemen, om aan de gerechtigheid, door Christus aangebracht, aan de zaligheid, door Hem teweeggebracht, iets toe te voegen, — dan slaat men de Schrift in het aangezicht, die spreekt van een „nieuw schepsel”¹⁾ en

¹⁾ 2 Cor. 5: 17.

van „eenen nieuwen mensch, die naar God geschapen is in ware rechtvaardigheid en heiligheid”¹⁾; dan maakt men tot eene leugen, wat zij elders zegt: dat Christus „met ééne offerande in eeuwigheid volmaakt heeft degenen, die geheilgd worden”²⁾; dan zoekt men de volkomene zaligheid ergens anders dan bij de genade, ergens anders dan bij Christus, den God van volkomene zaligheid; dan acht men dus het bloed van Christus onrein en steunt op eigen kracht, verwacht vrucht van eene rank, die niet in den Wijnstok Christus is, en dat terwijl de Heere Christus zegt: „Gelijkerwijs de rank geene vrucht kan dragen van zichzelf, zoo zij niet in den wijnstok blijft, alzoo ook gij niet, zoo gij in Mij niet blijft”.

Wat dunkt u, Mijnheer De Zoete, zou een onderwijs, dat op zulke grondstellingen rust, ook bevorderlijk kunnen zijn aan eenen Godverheerlijkenden wandel? Zeg gerust, dat de Schrift zou moeten liegen, die zegt: „Een kwade boom kan geene goede vruchten voortbrengen”³⁾. Wat zal dan de vrucht zijn? Dit, dat den dood vruchten gedragen worden⁴⁾, — kwade begeerlijkheden, die in allerlei vorm, in allerlei zonden aan het licht treden.

DE ZOETE. Maar, mag ik u vragen: Wat voor voorstelling hebt gij toch van de opvoeding op de Christelijke School? Zoudt gij soms willen beweren, dat daar slechts schelmen en schavuiten, boosdoeners van allerlei soort worden gevormd? en dat er van eenen heilzamen invloed van het onderwijs in het geheel niets valt te bespeuren?

Oom. Volstrekt niet.

Vooreerst zal God door het geschreven Woord die kinderen tot Zich trekken, voor wie Hij de eeuwige zaligheid heeft weggelegd, en zal hen door dat Woord ook in het spoor der gerechtigheid zetten en leiden en houden. Door hetzelfde Woord zal Hij ook op het geweten der anderen inwerken, en hunne afwijkingen van wat goed en recht is binnen zekere perken houden.

¹⁾ Efez. 4: 24. ²⁾ Hebr. 10: 14. ³⁾ Matth. 7: 18. ⁴⁾ Rom. 6: 21.

Ten andere bedient God Zich ook van het onderwijs, dat het geschreven Woord moet toelichten, ook van zulk onderwijs zelfs, waarin de onderwijzer des Heeren Woord met zijne dwaalingen vermengt, en zorgt er voor, dat de kracht des Woords ook door het bewindsel der leugen heen zich aan de harten of gewetens der kinderen betuigt. Doch is het eenerzijds waar, dat de almachtige God alle schadelijke invloeden vermag onschadelijk te maken, — niet minder waar is het anderzijds, dat „kwade samensprekingen goede zeden verderven”¹⁾).

Waar dus de waarheid met de leugen vermengd wordt, mogen wij niet anders verwachten, dan dat de leugen de jeugd zal verderven, en mogen ook gerust zeggen, dat, zoo niet het onkruid werd gezaaid, de uitkomst voor tijd en eeuwigheid middellijkerwijze eene betere zou zijn.

Mijn oordeel samenvattende, kan ik dus niet anders dan mij aldus uitspreken: Gewis, de „School met den Bijbel”, zooals zij er thans uitziet, is nog een middel in Gods hand om een aanzienlijk deel der vaderlandsche jeugd Zijn Woord te doen hooren of althans voor algeheele vervreemding van dat Woord te bewaren, en in zooverre wordt zij bij de tegenwoordige omstandigheden, nu de Bijbel van de overheidsschool geweerd wordt, met recht eene kostelijke gave genoemd; maar zij is een middel daartoe o n d a n k s het onderwijs, dat er gegeven wordt, want dat onderwijs heeft eene strekking, van welke niet anders dan eene verergering van den bedroevenden toestand te wachten is, die heden ten dage op alle levensgebied is waar te nemen: zoo in het Huisgezin als in de School, zoo in de Kerk als in de Maatschappij.

NEEF. Dat is eene wichtige uitspraak, Oom, die wel eenige toelichting behoeft. Zoudt gij zoo goed willen zijn, ons eens een kijkje op dat vierderlei gebied te gunnen en ons op het een en ander opmerkzaam te maken? Ik houd mij overtuigd, dat gij ook Mijnheer De Zoete daarmee eenen grooten dienst zoudt bewijzen.

¹⁾ 1 Cor. 15 : 33.

DE ZOETE. Zeker, zeker! en ik maak mij intusschen sterk, om u van beter te overtuigen.

OOM. Dat zou mij genoeg doen. Maar vóór ik aan uw verlangen voldoe, moeten wij eerst nog eenen blik op de Openbare School slaan.

DE ZOETE. Kom, Neefje, nu is de beurt aan u. Breek gij nu eens eene lans voor de hooggeroemde „opleiding tot alle Christelijke en maatschappelijke deugden”.

NEEF. Och, Mijnheer De Zoete, ik weet heel goed, dat het ook met betrekking tot de opvoeding voor het tijdelijke leven op de Openbare School alles behalve botertje tot aan den boòm is. Toch geloof ik, dat men bij het beste deel van de onderwijzers der Staatsschool vaak te weinig goeden wil veronderstelt.

OOM. Dat geloof ik ook, Neef. Doch, — om nu tot de opvoeding zelve te komen, — wat baat die goede wil, wanneer de grondslagen, waarop men bouwt, niet deugen? Wat baat het, of men al deugden aanprijst bij zijn onderwijs, als men het kind noch de eenige kracht tot ware deugd, noch het richtsnoer voor eenen deugdzamen levenswandel kan doen kennen? Is er niet ook goede wil, niet zelden veel goede wil zelfs, bij den onderwijzer der Christelijke School? en toch schiet ook daar de goede wil te kort. Het is nu eenmaal niet onze kracht, waardoor wij een deugdzaam leven leiden.

De Christelijke en maatschappelijke deugden der Openbare School zijn door de Schoolwet losgemaakt van het Woord Gods en van Christus, en daarmee zijn zij afgesneden van haren wortel; ja zelfs, men begint onder deze omstandigheid met de grootste ondeugd, daar het eene schending van de Majesteit Gods is, zoo men geene acht geeft op de stem Zijns Woords, terwijl men God geen groteren smaad kan aandoen, dan dat men Zijnen Christus verwerpt. Bovendien, voor het Woord, de Wet, de wil Gods is nu de wil, de begeerte des menschen als gezaghebbend in de plaats gekomen, en de mensch vraagt slechts naar zichzelf, is een zoeker van eigen eer. Lees slechts veel-

gebruikte werken over opvoeding: wat stelt men zich ten doel met zijne opvoeding? dat de mensch voor God zij en voor God leve? Neen, het geluk van het kind, dus dat de mensch zichzelven leve. En wie het nu onder de onderwijzers nog ernstig opneemt met de opleiding tot alle Christelijke en maatschappelijke deugden, die kan vooreerst geene deugd eischen krachtens het gezag des Woords, en ten andere kan hij het kind niet den weg wijzen, om tot een deugdzaam leven te geraken.

NEEF. Het is volkomen waar: niet dan tot groote schade ook van de opvoeding voor het tijdelijke leven wordt de Bijbel van de school geweerd. Maar mag nu de onderwijzer niet met het gezag der Schrift komen, hij mag toch het kwaad in de kinderen bestraffen en tot deugd opwekken; hij mag zeggen: „Dit verbiedt God en dat gebiedt God”, en mag daarbij het kind den indruk geven, dat Gods wil geëerbiedigd, onvoorwaardelijk gedaan moet worden; hij mag verder spreken van Gods toorn over alle boosheid en overtreding, over het misbruiken van Zijnen Naam, over diefstal, leugen enz. Ik wil maar zeggen: een onderwijzer, die God vreest, kan nog in menig opzicht ook op eene Openbare School het kind ten goede leiden.

Oom. Dat valt niet te ontkennen, Neef. En ik zeg: Eere aan die onderwijzers der Openbare School, die ten minste nog doen, wat in hun vermogen is; de vrucht daarvan zal in het leven openbaar worden. Deden alle onderwijzers aan de Openbare School maar zoo! En evenwel, hoe prijzenswaardig dat ook zou zijn, zoo zou het het verzakken en instorten van het zedelijk gebouw niet kunnen verhoeden, want nogmaals, waar het Woord, het geschreven Woord, ontbreekt, of terzijde gelegd wordt, of verminkt wordt, daar hangt eigenlijk alles in de lucht, daar deugen de grondslagen niet, waarop men bouwt, en daar blijft dus de vastheid verre.

Maar bovendien, hoeveel Godloochenaars zou de Openbare School onder haar personeel wel reeds tellen? Ach, Neef! laat

ons dit nimmer vergeten: met den kinderen den Bijbel te onttrekken, heeft men hem ook den onderwijzers ontrouwd. En zoo God niet genadiglijk tusschenbeide komt, zal de Openbare School ook voor het leven steeds wranger vruchten afwerpen en al meer het volk tot het Heidendom terugvoeren!

Laat ons deze dingen nu voorloopig laten rusten en thans eens nagaan, hoe de Christelijke School voor het Huisgezin opvoedt.

DE ZOETE. Nu, wat dat aangaat, mag het „Christelijk onderwijs” onvoorwaardelijk een zegen voor het kind genoemd worden. Op de Christelijke School toch prent men (om maar iets te noemen) het kind van de prille jeugd af het „Eert uwen vader en uwe moeder” in, ook leert men daar het kind, hoe echtgenooten naar Gods gebod zich tegenover elkander hebben te gedragen; zoo mede, welke de van God gewilde verhouding tusschen vrijen en dienstbaren is.

Oom. In hoeverre wij het Christelijk onderwijs eenen zegen voor het Huisgezin en ook voor School, Kerk en Maatschappij kunnen noemen, daarover heb ik mij zoo straks uitgesproken. Dat zal ik dan ook niet telkens weer herhalen. Wat ik daaromtrent gezegd heb, moge voldoende zijn, om bij u de gedachte weg te nemen, alsof ik al den arbeid van den onderwijzer der Christelijke School voor nul en van geene waarde zou willen verklaren. Wat er heilzaams in het Christelijk onderwijs is niet uit het oog verliezende, wensch ik echter ook zonder schroom wat er verderfelijks in steekt bloot te leggen.

En als ik nu eens zei, dat het Christelijk onderwijs van onze dagen over het algemeen van dien aard is, dat het niet tot opbouw, maar in menigerlei opzicht zelfs tot afbreking van het Huisgezin zal leiden?

DE ZOETE. Dan zou ik zeggen, dat gij het hedendaagsche Christelijk onderwijs in het geheel niet kent, of dat het niet pluis is in uwe bovenkamer.

Oom. Welnu, laat mij dan maar mijne dwaasheid. Als het u

echter niet te zeer vermoeit, hoor mij dan eene wijle aan. En meent gij, dat ik mij op eenen gevaarlijken weg bevind, onsteek gij dan het licht van uwe wijsheid.

Doch ter zake. Mijnheer De Zoete, ik moet mij al weer over u verbazen. Hoe is het toch mogelijk, dat gij, wetende, dat men bij het hedendaagsch Christelijk onderwijs het kind feitelijk noch de Wet als richtsnoer voor den wandel, noch het geloof in Christus als de eenige kracht tot een Godverheerlijkend leven doet kennen, van dat onderwijs nochtans verwacht, dat het voor het Huisgezin zou kunnen opvoeden! Let toch eens hierop: Christus en de Wet, dat zijn de twee elementen, die het geheel der leer beheerschen. Alle leer, die indruischt tegen de Heilige Schrift, gaat dan ook juist daarin mank, dat noch de Wet, noch Christus tot zijn recht komt. De vraag, welke plaats in de leer aan de Wet, en welke aan Christus behoort toegewezen te worden, raakt het hart der leer. En zou men dan, zij het ook maar ééne enkele ordening Gods, onverschillig welke, naar de meening der Schrift kunnen opvatten, als men in de beschouwing van Christus en de Wet dwaalt?

Hoor eens, Mijnheer De Zoete, wat ik hier in een kerkelijk weekblad lees (het is een Nummer van verleden jaar):

In vroeger eeuw was men minder onverschillig ten aanzien van waarheid en dwaling dan thans, want men wist, dat de dwaling, ook de geringste dwaling op dogmatisch terrein, hare gevolgen in het leven deed gevoelen.

Dat heb ik in mijn oor geknoopt. Zoo is het: ook de geringste afwijkingen van de leer hebben hare gevolgen in het leven, en dat op elk levensgebied: en in het Huisgezin, en in de School, en in de Kerk, en in de Maatschappij!

DE ZOETE. Maar wat wilt gij toch beweren? Leert dan de onderwijzer der Christelijke School het kind, dat het de ordeningen Gods mag opvatten, zooals het wil? — Dat weet gij toch wel beter!

Oom. Dat wil ik ook volstrekt niet beweren. Maar eene vraag, als 't u belieft: Wat dunkt u van de timmerlieden, die beweren een bruikbaar, bewoonbaar en duurzaam gebouw te leveren, omdat zij alle zorg besteden aan den bovenbouw, terwijl zij om de fundamente[n] zich in het geheel niet bekommerden, zoodat er nauwelijks van grondslagen, laat staan hechte grondslagen, kan gesproken worden? Zoudt gij niet den spot drijven met den ijver, waarmee zij dagelijks aan den arbeid gingen?

Zoo ook hier: op het fundamente komt het aan. En nu beweer ik, dat de onderwijzer, die eene valsche voorstelling heeft van de plaats, die Christus en de Wet in de leer, die naar de Godzaligheid is, innemen, noch den rechten klem zal leggen op het absoluut bindende van Gods ordeningen, noch eene juiste voorstelling zal geven van de rechten en plichten, die God in die ordeningen heeft vastgesteld en voorgeschreven, noch het kind naar waarheid kan leeren, hoe het bij ons tot een leven naar Gods ordeningen komt.

DE ZOETE. Ik begrijp u niet, verklaar u nader.

Oom. Waar vooreerst de Wet niet naar Geest en waarheid geleerd, niet als geestelijk beschouwd wordt, daar heerscht de mensch over de Wet. Daar moge dan een onderwijzer op zijne wijze Gods instelling roemen, den kinderen op Gods wijsheid wijzen, zooals die ook in de instelling van het Huisgezin uitkomt, — evenwel zal er altijd en telkenmale iets van zijne valsche beschouwing van de Wet op zijne voorstelling invloeien, wat ten gevolge zal hebben, dat de kinderen de dingen niet in dát licht zullen leeren beschouwen, dat voor het leven noodig is, zoodat zij ten slotte over Gods instelling zullen meenen te kunnen beschikken.

DE ZOETE. Dat zijn algemeenheden. Een bewijs!

Oom. Een bewijs? — Gij zijt blijkbaar kort van geheugen. Denk aan onze gesprekken over het Huisgezin: Hoevelen spreken over eene vereeniging, alsof eene instelling van menschen

hetzelfde recht van bestaan had als de Goddelijke instelling van het Huisgezin, en maken door hunne instelling Gods instelling krachteloos. En juist onder de onderwijzers der Christelijke School vindt men ijverige voorstanders, wat zeg ik? baanbrekers van zulke vereenigingen! Begrijpt gij nu nog niet, dat het onderwijs van zulke onderwijzers wel zeer schadelijk voor het Huisgezin moet zijn, dan herinner ik u, wat ik u vroeger opmerkte omtrent de door de vereenigingen gekweekte uithuizigheid en de treurige gevolgen daarvan.

DE ZOETE. Dat is nu van het Huisgezin in het algemeen.

Oom. Op de verschillende ordeningen, die God voor de verschillende huiselijke verhoudingen heeft gegeven, valt bij zulk onderwijs echter geen ander licht.

Daar hebt gij de wederzijdsche verhouding tusschen man en vrouw. Wat voor opvatting moet een onderwijzer, als door mij bedoeld wordt, wel van de wederzijdsche plichten van echtgenooten hebben? Hij kan het kind geen anderen indruk geven, dan dat God in Zijne ordening bloot eene uiterlijke gehoorzaamheid van de vrouw jegens den man, eene uiterlijke liefde van den man jegens de vrouw wil; op zijn best genomen zal hij zulk een huwelijksleven als door de Schrift gewild voorstellen, waarbij alles binnen de perken van een onberispelijk fatsoen blijft, of waarvoor zelfs iedereen niets dan lof heeft. Waar toch de Wet niet naar hare geestelijkheid verstaan wordt, daar is feitelijk niet de Wet, niet de wil Gods, maar de wil, de begeerte des menschen het richtsnoer van den wandel.

Welken invloed moet zulk onderwijs nu op het leven hebben? Is er een heilighouden van het huwelijk te verwachten, waar de mensch den maatstaf der zedelijkheid in zichzelf meent te hebben, zooals hij bij de vleeschelijke opvatting der Wet werkelijk meent? Zeg gerust, dat door zulk onderwijs de poort wordt opengezet voor eene schending van den heiligen band des huwelijks in allerlei vorm, voor allerlei onmatigheid en booze begeerlijkheid.

DE ZOETE. Maar dat is eene lasterlijke beschuldiging, dat de Christelijke School door haar onderwijs zelfs den goeden zeden zou schaden! www.libtool.com.cn

Oom. Geen laster, Mijnheer De Zoete, want vooreerst is Gods Woord daar, om ons te zeggen, dat wij bij alle hoereeren met de Wet (m. a. w. bij alle vermenging van Wet en genade) haar juist miskennen, haar schenden, hare eer rooven, haar vertrappen, slechts den dood vruchten dragen, wat ook in de Bijbelsche geschiedverhalen keer op keer aan het licht komt; ten andere is daar ook de ongewijde kerkgeschiedenis, om ons hetzelfde aan te toonen. Ik neem daarom geen woord terug van hetgeen ik daar zeide.

Doch gaan wij verder. — God heeft ook ordeningen voor ouders en kinderen gegeven. Gehoorzaamheid aan de ouders wil Hij van de kinderen. Waar echter de Wet niet naar Geest en waarheid geleerd wordt, daar is de gehoorzaamheid, die den kinderen wordt voorgesteld, eene, waarbij het vleesch zich eene zekere vrijheid voorbehoudt, die met eene onvoorwaardelijke gehoorzaamheid niet te rijmen is. — De ouders, zegt God, zullen hunne kinderen niet tot toorn verwekken. Zal niet hij, die de Wet in hare geestelijkheid niet laat gelden, uit zulk een woord des Heeren aanleiding nemen, om het kwaad in de kinderen met fluweelen handjes te behandelen? En wat het opvoeden in de tucht en vermaning des Heeren betreft, over de tucht een volgend maal, en de vermaning..... daar zitten we midden in.

Mocht gij het nog niet vatten, dat eene leer, waarbij de Wet niet de haar toekomstige plaats inneemt, reeds in het kind den opvoeder doodt, dan zal het u, hoop ik, in het vervolg duidelijk worden.

Verder heeft God ordeningen ingesteld voor de wederzijdsche verhouding tusschen vrijen en dienstbaren. Is het nog noodig, te zeggen, dat de valsche beschouwing van de Wet ook op de opvatting van deze ordeningen noodzakelijk van invloed

moet zijn? Wat kan men bij zulk eene beschouwing anders, dan ten opzichte van de heeren en vrouwen wankelen tusschen onbarmhartigheid en eene overgeestelijke en onbestaanbare gelijkstelling met de dienstbaren, en ten opzichte van de dienstbaren tusschen eenen oogendienst en eene vrijheid, die met dienstbaarheid niet te rijmen is en den dienstbaren ook niet nut is? Die immers de geestelijkheid der Wet miskent, kan niet anders, dan vragen naar den wil des vleesches.

En wat voor invloed zal er van onderwijs in dien zin gegeven moeten uitgaan? Wat zal dit anders dan zelfzucht, norscheid, verwarring, ontevredenheid, wrevel, tweespalt en verzet kweeken, ja in de kinderen reeds de zaden strooien van eenen huisoorlog hier en eenen huisoorlog daar?

NEEF. Maar Oom, als het onderwijs blijkbaar zulk eenen invloed op het Huisgezin moet uitoefenen, wat stelt men het dan voor, alsof zijne vruchten niet anders kunnen dan het Huisgezin ten goede komen!

OOM. Daar zegt gij zoo wat, Neef. Maar ik ga verder.

Wij hebben nu nog slechts de ééne zijde van de opvoeding voor het Huisgezin beschouwd. Ons is gebleken, dat men, door aan de Wet eene andere plaats dan de haar toekomende toe te kennen, noodzakelijk eene valsche beschouwing van de ordeningen Gods voor het Huisgezin moet hebben, en dat dit allerverderfelijkt voor de opvoeding voor het Huisgezin moet zijn.

Nu weten wij verder, dat waar men half van de Wet en half van Christus wil leven, Christus niet meer de algenoegzame Zaligmaker en Verlosser is, Die ons van God geworden is tot rechtvaardigheid en heiligmaking. Men verwacht daar het wandelen in oprechtheid en heiligheid voor Gods Aangezicht in den grond der zaak van zichzelve, van eigen kracht, want dat men zich niet uitsluitend aan Christus houdt, maar nevens de genade de Wet invoert, bewijst, dat men inderdaad

niet aan eigen krachteloosheid gelooft. Men spreekt daar nog wel van het geloof in Christus, maar het is niet het geloof, dat den volkomen Christus der Schriften omvat, niet het geloof in dien Christus, in Wien alleen God de goede werken voorbereid heeft, opdat wij in dezelve zouden wandelen. Door zulk onderwijs, als in school bij school gegeven wordt, wordt dus de rank buiten den Wijnstok gesteld, en van waar zal nu de vrucht komen? Hoe zal het nu tot den wandel in oprechtheid en heiligheid voor Gods Aangezicht komen?

DE ZOETE. Maar dat is niet waar, wat gij daar zegt! Gij moogt gegronde bezwaren tegen het hedendaagsche Christelijk onderwijs hebben, hierin dwaalt gij toch, dat de door u bedoelde onderwijzers de kracht tot eenen Godverheerlijkenden wandel feitelijk in den mensch zouden stellen. Neen, niet in den mensch, maar in den Heiligen Geest stellen zij de kracht tot zulk eenen wandel.

Oom. Ik zou u hierop veel kunnen antwoorden. Korthedshalve wil ik u echter hierop wijzen, dat gij twee onvereinigbare begrippen met elkander zoekt te vereenigen. Het is nml. onmogelijk, dat iemand, die half van de Wet en half van Christus wil leven, de kracht tot eenen Gode welbehaaglijken wandel naar waarheid in den Heiligen Geest zou kunnen stellen, want het is juist het ambt des Heiligen Geestes, Christus te verheerlijken, deel te geven aan Christus, door Wiens volkomen wetsvervulling de genade heerschappij voert.

Zoo blijft het dan staan, dat men bij de door mij gewraakte voorstelling de kracht tot eenen Godverheerlijkenden wandel zoekt in zichzelf, en niet in Christus, niet in den Heiligen Geest.

Wat voor opvoedende kracht ligt er nu in zulk onderwijs? Zeg mij, wat is er van zulk onderwijs anders te verwachten, dan een wandelen niet naar den Geest, maar naar het vleesch!? Wat anders, dan een overvloed van vruchten des vleesches in plaats van de vrucht des Geestes!?

DE ZOETE. Gij hebt dus alles behalve eene hooge gedachte van

de waarde der opvoeding door onderwijs voor het tijdelijke leven, zooals die door de onderwijzers, door u bedoeld, gegeven wordt. Maar gij zult het mij, hoop ik, niet euvel duiden, dat ik op mijne beurt een vraagteeken zet achter de opvoeding door onderwijs, zooals gij het zoudt begeeren, want het komt mij voor, dat de jeugd daardoor een vreemd begrip van de roeping zou krijgen, die wij in dit leven hebben te vervullen.

Oom. Zeg liever ronduit, dat gij vreest, dat zulk onderwijs zorgeloze en goddelooze menschen zal maken. Och ja, de oude beschuldiging, niet waar? Het vleesch wil niet weten, van waar de goede werken komen. Maar zoo waarachtig als het Woord des Heeren zegt: „Doen wij dan de Wet te niet door het geloof? Dat zij verre; maar wij bevestigen de Wet” ¹⁾, — zoo waarachtig is het, dat wij ons voor de goede werken aan Christus mogen houden, ze gerustelijk aan Hem mogen overlaten. Dat neemt echter niet weg, dat juist zij, die aldus in Christus’ werk rusten, ijverig zijn in goede werken, want de zaligmakende genade Gods, die hun verschenen is, „onderwijst” hen, dat zij, „de goddeloosheid en de wereldsche begeerlijkheden verzakende, matig en rechtvaardig en godzalig leven zouden in deze tegenwoordige wereld” ²⁾, en zij onderwijst hen dienaangaande niet alleen, maar zet hen ook in zoodanigen weg. Ja juist zij, die voor alles wat hunne zaligheid betreft alleen op Christus hopen en betrouwen, hebben lust en liefde tot allen Gode welbehaaglijken wandel, hebben de Wet Gods van harte lief. Onmogelijk is het, dat dezulken onverschillig omtrent het houden van Gods gebod zouden kunnen zijn, want van hen zegt God: „Ik zal Mijne Wet in hun binnenste geven, en zal die in hun hart schrijven” ³⁾; onmogelijk, dat degenen, die Christus door een oprecht geloof zijn ingeplant, niet zouden voortbrengen vruchten der dankbaarheid, want God zegt van dezulken: „Ik zal geven, dat hun werk in der waarheid zal zijn” ⁴⁾; onmogelijk in het algemeen, dat

¹⁾ Rom. 3 : 31. ²⁾ Tit. 2 : 11—14. ³⁾ Jer. 31 : 33. ⁴⁾ Jes. 61 : 8.

deze leer eenen ongunstigen invloed op het leven zou uitoefenen, want zij is de leer der Heilige Schrift, mitsdien een goede boom, en „een goede boom kan geene kwade vruchten voortbrengen” ¹⁾.

Die leer daarentegen, volgens welke men half onder de Wet en half onder de genade zou kunnen leven, is met de Schrift ten eenenmale in strijd ²⁾, is mitsdien een kwade boom, en kan dus geene goede vruchten voortbrengen. De vruchten zijn naar den aard van den boom, welks sappen hoererij en rebellie zijn. Of wat is het anders dan hoereeren, dat men van de Wet naar de genade en van de genade weer naar de Wet loopt; dat men, ziende, dat men het der Wet niet naar den zin gemaakt heeft, de toevlucht tot de genade neemt, en straks, omdat men de genade niet vertrouwt, zich weder tot de Wet begeeft? En wat is het anders dan rebellie, dat men Hem niet tot Koning wil, Dien God tot Koning gezalfd heeft? — waar men immers het door Christus gebrachte offer niet voldoende acht ter zaligheid, daar is het „voor de eere van Koning Jesus” eene huichelachtige en verraderlijke leus! Aangezien nu de hoererij en rebellie in geestelijke dingen nooit anders dan hoererij en rebellie in de dingen van het huiselijk en maatschappelijk leven na zich gesleept heeft, zou ik wel eens willen weten, hoe de onschriftuurlijke leer, door u voorgestaan, voor het Huisgezin iets anders dan giftige vruchten zou kunnen afwerpen, — voor het Huisgezin, dat van ouds her aan twee zuilen zijne vastigheid dankt: kuische liefde en gehoorzaamheid!

DE ZOETE. Het is ongehoord, zulk een oordeel! Maar ik zal er niet langer met u over twisten. Wat er echter ook van aan zij, dit houd ik vol, dat de opvoeding voor het tijdelijk leven op de Christelijke School altijd nog duizendmaal zoo goed is als die op de godsdienstlooze Openbare School.

Oom. Met eene vergelijking wensch ik mij nu nog niet in

¹⁾ Matth. 7: 18. ²⁾ Zie bladz. 63.

te laten. Intusschen wil ik u wel zeggen, welke waarde m. i. de opvoeding voor het Huisgezin op de Openbare School, op zichzelf beschouwd, heeft.

Op de Openbare School ontbreekt het geschreven Woord Gods. Daarmee is de deur opengezet voor allerlei willekeur. Boekdeelen waren te vullen alleen met de beschrijving van de gevolgen van het niet heen wijzen naar het Woord, dat immers noodzakelijk een vervreemd worden van het Woord en daardoor weer een schenden van Gods ordeningen moet na zich sleepen. Het beste deel, helaas een zeer klein deel, der onderwijzers spreekt nu wel is waar nog van Gods wil, doch waar men niet met Gods Woord mag komen, moet dit gewagen van Gods wil wel zeer onbestemd zijn en in algemeenheden opgaan, daargelaten nog of het gebod Gods wel altijd in het rechte licht wordt gesteld. Het grootste deel der onderwijzers spreekt echter niet meer van eenen wil Gods, maar eischt, dat het doen en laten van het kind slechts blijve binnen de perken der burgerlijke wet en zich voorts richte naar zekere begrippen van fatsoen, deugd, braafheid enz., die echter, losgemaakt van Gods Woord en Wet, geheel en al afhangen van het persoonlijk gevoelen van den onderwijzer. Als men nu daarbij nog bedenkt, dat, (nademaal met het Woord ook de kennis van de eenvoudigste en allernoodigste heilswaarheden aan het kind onthouden wordt), den leerling volstrekt niet de weg gewezen wordt om tot eenen wandel in de vreeze des Heeren te komen, en dat menig onderwijzer, om het kind nu toch nog tot deugdsbetrachting te brengen, op de veer van den hoogmoed drukt of het ijdelheidskuifje streelt en dus ondeugd zaait, om (vermeende) deugd te oogsten, — dan behoeft men waarlijk niet lang te zoeken naar een antwoord op de vraag, welken invloed het onderwijs der Openbare School over het algemeen op het Huisgezin moet uitoefenen.

Hoe treurig het daarmee echter gesteld is, het staat nog erger te worden. Er heeft zich op het erf der volksschool eene

wilde bende genesteld: er is ook onder de onderwijzers een jong-Nederland, dat gaandeweg in getalsterkte wint, en dat de zeden, door de vaderen overgeleverd, bekrompen en kleingeestig vindt, ja, verlicht als het zich waant, zich er verre boven verheven acht; wat al de eeuwen door, die achter ons liggen, de grondslag van het gebouw der gemeenschap uitmaakte, t. w. het Huisgezin, bespot; het huwelijk eene formaliteit zonder meer noemt; alle gevestigde gebruiken en gewoonten aan critiek onderwerpt; de openbare meening liefst in het aangezicht slaat; — ja zelfs de opvoeding eene hersenschim heet. Waar nu zulke dingen buiten de schoolmuren te beluisteren vallen, hoe moet het daar wel met het zedelijk gehalte van het onderwijs staan? Wat moet er, waar zulke dingen hoofd en hart van den onderwijzer vervullen, door het onderwijs in de hoofden en harten der kinderen varen? Wat zal er daar overblijven van den eerbied der kinderen voor de ouders, wat van het plichtsbefef der ouders, wat van de goede en gezonde verhouding tusschen vrijen en dienstharen? — Zoo waarachtig als het verstand van het kind verduisterd is, het gevoel valsch, de wil gevangen onder de zonde, — en er dus geene wijsheid is bij den mensch, — zoo waarachtig moet het onderwijs zonder den invloed van de wijsheid der Schrift leiden tot eene omkeering van alle verhoudingen, door God gesteld, tot een leven noch tot verheerlijking van God, noch tot welzijn van den naaste, maar tot vertrapping van Gods Wet.

DE ZOETE. Alleszins juist, volkomen naar waarheid! — Ik moet u zeggen, ik begrijp er niets van, dat iemand als gij, die blijkbaar zóó goed weet, wat er van eene opvoeding als die der Openbare School moet komen, niet meer partij trekt voor de Christelijke School.

Oom. Het is waarlijk treurig genoeg, dat gij daar nu nog niets van begrijpt. Doch laten wij elkander niet ophouden met dergelijke opmerkingen, maar liever thans eens nagaan, hoe de School voor de School opvoedt.

DE ZOETE. Dat is een vreemd onderwerp! Nu, wat dunkt u van de opvoeding der Christelijke School in dit opzicht?

Oom. Wat dunkt u, Mijnheer De Zoete: als de School niet de goede leer der Heilige Schrift tot het kind brengt, zal men dan kunnen verwachten, dat die leer langs dezen weg in Huisgezin en Kerk en Maatschappij ingang zal vinden? En zoo neen, zal men dan kunnen verwachten, dat zij, die eerlang geroepen worden, om de jeugd op te voeden, de kinderen met de reine leer des Evangelies zullen voeden? En zal de School, die de kinderen niet met de onvervalschte melk van de onderwijzing des Woords voedt, wel onderwijzers kunnen kweken, die eene tucht overeenkomstig het Woord in toepassing brengen? — bedenk, dat de goede tucht alleen in de goede leer wortelt. Wat dunkt u dan, zal de Christelijke School, zooals het thans met haar gesteld is, niet zichzelf moeten verderven?

Gij ziet, ook ik kan vragen doen.

DE ZOETE. Ja ja, mak zijt gij niet. Maar, wat ik u vragen wilde: ziet het er met de Openbare School in dat opzicht beter uit?

Oom. Dat zal ik volstrekt niet beweren. Als de School den jeugdigen mensch opvoedt in een los-zijn van God en Zijn Woord, hoe zou men dan van haar een geslacht van onderwijzers kunnen verwachten, die het kind in de vreeze des Heeren begeeren op te voeden en een oog hebben voor wat het kind zoo voor dit als voor het toekomstige leven vóór alles noodig heeft! Hoe een geslacht van onderwijzers, die de alleen heilzame tucht des Woords willen!? — Ach, hoezeer gelijkt de Openbare School in dit opzicht op iemand, die in zijn eigen ingewand wroet. In onverschilligheid omtrent de eeuwige dingen of in vijandschap tegen het Goddelijk gezag voedt zij over het algemeen de kinderen op. De knaap nu, die op 12-jarigen leeftijd de school verlaat, keert over 6 of meer jaren als onderwijzer terug, verrijkt met de vruchten van het zaad, dat

tusschen de schoolmuren werd gezaaid, — d. w. z. in de meeste gevallen nog meer vervreemd van God en Godsdienst dan zijne leermeesters, nog minder geschikt dus om het kind voor tijd en eeuwigheid op te voeden.

DE ZOETE. Zeer juist opgemerkt! Dat is ook mijne meening. Wij hebben genoeg van dat liedeken van de „Christelijke en maatschappelijke deugden”. Is het niet eene bespotting van alle Christelijkheid, dat de onderwijzers der Openbare School tegenover het Christendom, met name tegenover de Kerk, hoe langer zoo meer eene vijandige stelling innemen? Niet waar? als men daaraan denkt, dan moet men voor de Christelijke School toch den hoed afnemen!

Oom. Och, Mijnheer De Zoete, het is om te huilen.

DE ZOETE. Die ellendige godsdienstlooze opvoeding der Openbare School, wilt gij zeggen.

Oom. Ook dat, maar daaraan dacht ik nu juist niet, ik bedoelde de opvoeding der Christelijke School.

DE ZOETE. Wat is dat nu weer?

Oom. Och, Mijnheer De Zoete, zult gij dan nooit wijs worden? Zult gij dan nooit nadenken? Is dát reeds in waarheid eene „School met den Bijbel”, waar de Bijbel gebruikt wordt, waar het kind er in leest, of de onderwijzer er uit „vertelt”? Is het u nog niet duidelijk geworden, dat op eene School het geschreven Woord kan zijn, terwijl men, de zaak op de keper beschouwende, toch weer zeggen moet, dat het geschreven Woord er niet is?

DE ZOETE. Nu, en wat zou dat?

Oom. Zie, dat is nu toch om de handen van verbazing ineen te slaan!

Wat dat zou, vraagt gij nog? Maar eilieve, hoe zou eene School, die door haar onderwijs feitelijk den kinderen het Woord Gods ontroofte, nog in eenen goeden zin voor de Kerk kunnen opvoeden?

DE ZOETE. Hoor eens, wat men volgens uwe theorie niet al

zou kunnen beweren, dat weet ik niet; maar dit weet ik wél, dat in spijt van alle theorieën het Christelijk onderwijs van onze dagen niet anders kan, dan der Kerk ten goede komen, wat zeg ik? haar uit haar verval zal opbeuren en tot bloei brengen!

Oom. Zoo kan dan volgens uwe redeneering de Kerk door iets anders tot bloei komen dan door het Woord, zoo is er een groeien en bloeien van de Gemeente mogelijk, ook al volhardt men niet in de leer der Apostelen, zoo is het dan juist niet noodig, dat de Gemeente gebouwd zij op het fundament der Apostelen en Profeten, waarvan Jesus Christus is de uiterste Hoeksteen! Maar zoo zijt gij dan ook in lijnrechte tegenspraak met de Heilige Schrift, die zegt, dat op den Hoeksteen Christus de Gemeente „tot eenen heiligen tempel in den Heere opwast” ¹⁾, maar ook alleen op dezen Hoeksteen, want „niemand kan een ander fundament leggen, dan hetgeen gelegd is, hetwelk is Jesus Christus” ²⁾. Zoo maakt gij dan óók tot eene leugen, wat de Schrift ons aangaande de eerste Christengemeente bericht, als zij ons er op wijst, dat fundament en houvast dier Gemeente alleen de leer der Apostelen was, en dat men, daarin volhardende, als vrucht van die leer had: de rechte broederlijke gemeenschap, de ware gemeenschap der heiligen, de breking des broods naar de instelling van Christus en het gemeenschappelijk gebed, waarbij de zaligheid alleen in Christus gezocht en Christus voor al Zijne weldaden geloofd werd. ³⁾

Ontneem aan de Kerk het Woord Gods en gij onttrekt haar alles, gij snijdt haar het hart uit, gij scheidt haar van hare levensbron, gij ontrooft haar hare vastigheid.

En wat dan te denken van de Christelijke School van onze dagen, die het Woord vervalscht en dus aan het kind ontleent? Het moge hard klinken, maar het is en blijft waar: zij verwoest de Kerk.

¹⁾ Ef. 2 : 20 en 21. ²⁾ 1 Cor. 3 : 11. ³⁾ Hand. 2 : 42, 4 : 32 en 9 : 31.

DE ZOETE. Zijt ge nu heelemaal dol? Beseft ge zelf wel, wat ge zegt? Is er ooit een smadelijker oordeel over de Christelijke School gevelde? Zij, die in stand gehouden wordt, juist om op het opkomend geslacht zoodanigen invloed te oefenen, dat het eerlang pal moge staan in den strijd tegen de macht van on-en bijgeloof, van modernisme en Romanisme, — zij zou de Kerk verwoesten?!

Oom. Verschrikkelijk is het, maar niettemin waar.

Mijnheer De Zoete! dat het onze aandacht niet ontga — : daar zitten op de schoolbanken ook de toekomstige leeraars der Gemeente. Waar nu door het onderwijs (zooals in school bij school het geval is) de zuurdeesem der Farizeën in het kind gewerkt wordt, zeg mij, hoe zal men daar van de School iets anders kunnen verwachten, dan dat door haar de leugenleer op den kansel komt? O, schatten wij toch den invloed der School niet gering. Denken wij er toch aan, dat het kind op school aan eenen invloed blootstaat, die zich elken dag opnieuw laat gelden, en dat dus behoudens hoogst zeldzame uitzonderingen de schriftbeschouwing van den onderwijzer het volle en duurzame eigendom van het kind wordt, zoodat men in den regel van den dienaar der Kerk geene andere leer kan verwachten, dan die hem op school werd ingeprent.

En hoe vaart nu de Gemeente bij zoodanigen invloed van het schoolonderwijs? Zeg mij, wat kan er daarbij van de prediking anders overblijven dan iets, dat doet denken aan eene schoon gepolijste kist met zilveren beslag — vol doodsbeenderen? waartoe zal dat anders leiden, dan tot eene prediking, die steenen voor brood geeft, die, bij al wat zij geeft, juist dat den menschen onthoudt, wat zij vóór alles en alleen moeten hebben — : het Woord! — Met het Woord nu wijkt ook de Geest, Die door het Woord werkt, en zoo gaat dan het levend geloof, de wandel naar Geest, de gegronde en vaste hoop voor de eeuwigheid na het versterven van een of twee geslachten geheel of bijna geheel teloor. Men moge daarbij

eene gedaante van godzaligheid bewaren, — de kracht derzelve (den volkomen Christus, door het geloof omhelsd) heeft men verloochend. Daar moge dan alles met de keurigste vormen prijken, daar moge men zich afsloven, om alles steeds meer naar het model der vaderen te reformeeren, — de Gemeente is verwoest, verwoest door de School!

Nu spreekt het echter vanzelf, dat de School niet alleen door den predikant en de prediking zoodanigen invloed uitoefent, maar ook rechtstreeks op de gemeentelieden inwerkt. En wat kan het onderwijs hier anders uitwerken, dan dat men eenen afkeer van de gezonde leer des Woords krijgt, de leer der Apostelen voor ketterij scheldt, zich leeraars naar zijne eigen begeerlijkheid kiest ¹⁾, en zich nu voedt met hetgeen lichaam en ziel beide verderft?

NEEF. Ik ben van harte blij, Oom, dat gij de dingen eens zonder aarzelen blootlegt. Maar zullen wij billijk zijn, dan moeten wij ook van het goede, dat de Christelijke School voor de Kerk werkt, gewagen. En mij dunkt, het valt niet te ontkennen, dat de School, zij moge al eenen allertreurigsten invloed op de leer der Kerk uitoefenen, toch dit verdienstelijks heeft, dat zij het kind eerbied voor de Kerk leert hebben en het dus bewaart voor vervreemding van de Kerk.

Oom. Dat valt niet te ontkennen, en ik acht dat voordeel niet gering: moge ook uit eene Gemeente het licht des Woords geweken zijn, het kan in Gods raad liggen het weer op den kandelaar te plaatsen, en gelukkig de Gemeente, waar men dan nog niet aan de Kerk ontwend is. Maar toch is het er verre van, dat deze lichtzijde niet hare donkere vakken zou hebben. Een tweetal wil ik er u alvast aanwijzen.

Vooreerst kweekt het ijveren voor de Kerk, zonder dat het om het Woord gaat, een verderfelijk kerkisme, waarbij de Kerk een afgod wordt, de wezenlijke belangen der Gemeente verwaarloosd worden, en de mensch in zijnen ijver voor de Kerk gevaar

¹⁾ 2 Tim. 4:3.

loopt, waf tot heil van zijne arme ziel dient, over het hoofd te zien. Ten andere is het eene onloochenbare waarheid, dat het hedendaagsch Christelijk schoolonderwijs alle wezenlijk bindende kracht mist en dientengevolge ten slotte toch mee zal helpen, om de Kerk in verachting te brengen.

DE ZOETE. Maak dat den ganzen wijs. Onzin!

Oom. Vindt gij? Maar Mijnheer De Zoete! verzamelt de Zone Gods Zich niet juist door Zijn Geest en Woord eene Gemeente, in eenigheid des waren geloofs? ¹⁾ En heeft God niet, omdat het geloof uit het gehoor en het gehoor door het Woord Gods is, het predikambt ingesteld? Dat is gewis niet te weerspreken, maar daaruit volgt dan ook meteen, dat juist het Woord Gods het onmisbare element der Kerk is, zonder hetwelk de Kerk hare aantrekkingskracht verliest. O zeker, ook als het Woord ontbreekt, en het den menschen niet meer om het Woord, maar om de Kerk gaat, kan de Kerk wel is waar langen tijd eene veelbezochte plaats blijven, want een afgod wordt soms langen tijd met ijver gediend, doch dit duurt slechts zoolang, als men er een verdienstelijk werk in ziet, of zoolang als priesterdwang (zooals in de Roomsche Kerk) de teugels strak houdt, — maar daarvan afgezien is het Woord Gods het eenig bindende element. Waar aan de kinderen des volks dus het Woord ontstolen wordt, daar moeten zij zich noodzakelijk los van de Kerk beginnen te voelen, de onderlinge bijeenkomsten nalaten en met weersin het hunne afzonderen tot onderhoud van den predikdienst.

Men moge dus nóg zoo hoog opgeven van zijne opvoeding voor de Kerk, en de School eene banier noemen, opgeworpen tegen de vijanden van de Kerke Christi, men moge dwepen met de Kerk en beweren, dat men niets zoozeer begeert als der jeugd vurige liefde tot de Kerk in te prenten, men moge den Hemel tot getuige aanroepen, zoo dikwijls men van de oprechtheid zijner gevoelens gewaagt, en de pijlen van zijne

¹⁾ Heidelb. Catech. Vr. 54.

gramschap in de harten der lauwen en onverschilligen schieten, — desniettemin, als men de kinderen niet opvoedt in de leer Apostelen, die de Kerk alleen op prijs kan doen stellen, zoo helpt men hard mee aan de afbreking der Kerk, want uit de valsche leer volgt noodwendig eene practijk, die te laken is!

DE ZOETE. Het begint me nu waarlijk te draaien, maar. . . . gij kunt gelijk hebben. Intusschen, dit zult gij moeten toestemmen: met dat al blijft het kind dan toch in de Kerk. Het moge zich tegenover de Kerk niet naar behooren gedragen, het blijft dan toch tot de Kerk behooren, en dus blijft de gelegenheid open om door het Woord eenen gezegenden invloed op hem uit te oefenen en zijne liefde tot de Kerk weer aan te wakkeren.

OOM. Dat eene kerkelijke School in vele gevallen de kinderen bij de Kerk houdt, dat stem ik toe, maar overigens is het ontwijfelbaar zeker, dat de hedendaagsche Christelijke School eene kweekplaats van separatisme en scheurmakerij is.

DE ZOETE. Hoe heb ik het nu? Waar haalt gij toch zulke dingen vandaan?

OOM. Verwondert gij u daar zoo over? Het zal u toch duidelijk zijn geworden, dat alleen het Woord, alleen de leer der Apostelen aan de Kerk bindt. Welnu als dat Woord dan ontbreekt, wat zal dan nog binden? Als men reeds los van de Kerk is, terwijl men er nog in is, hoe weinig zal er dan noodig zijn, om den uiterlijken band te verbreken, hoe weinig moet het dan wel kosten, aan de Kerk der vaderen voorgoed den rug toe te keeren!

DE ZOETE. Nu ja, van degenen, die onverschillig omtrent de Kerk zijn geworden, die zich allengs aan de gemeentelijke bijeenkomsten onttrokken hebben, kan ik zoo iets begrijpen. Maar er zijn toch ook duizenden van kinderen, die juist ten gevolge van het Christelijk schoolonderwijs ijverige leden der Kerk zijn. Daar gaat uwe bewering dan toch niet op.

Oom. Maar als die laatsten eens den zuurdeesem van het separatisme met zich omdroegen?

DE ZOETE. Ja, ~~een vermoeden kan men gemakkelijk uitspreken.~~
Bewijzen is zoo gemakkelijk niet.

Oom. Ik zou u eenvoudig kunnen antwoorden, dat degenen, die eene onschriftuurlijke leer aanhangen, zoo ze al in de Kerk blijven, er nooit om des Woords wil, maar altijd om bijzaken in blijven, en dat van dezulken altijd te vreezen staat, dat zij, als de omstandigheden veranderen, om dezelfde of andere bijzaken de door God geplante Kerk zullen verlaten.

Doch laat mij de zaak eens wat dieper ophalen. En dan begin ik met te zeggen, dat de leer, die op de Christelijke School den kinderen wordt ingeprent, noodzakelijk tot separatisme moet leiden, en dat degenen, die het op den ondergang of de ontvolking der vaderlandsche Kerk gemunt hebben, niets vuriger kunnen begeeren, dan dat men voortga met die leer den kinderen in te prenten; ja, ik verstout mij om te zeggen, dat de jammerlijke scheuring, die onder den naam van Doleantie bekend is, in de grootste plaatsen en ook in vele kleinere plaatsen van ons land eene zuivere vrucht is van het Christelijk schoolonderwijs. Al de beroeringen op kerkelijk gebied in 1886 en volgende jaren zijn, welbezien, slechts kinderspel bij hetgeen vóór en na dat jaar in alle stilte binnen de schoolmuren plaatsgreep. Al het geredeneer en geschrijf van de leiders der kerkelijke beweging, al wat in 't werk gesteld is, om de menigte warm te maken voor wat men eene reformatie noemde, zou in de meeste plaatsen nooit zóóveel uitgewerkt hebben, als het werkelijk uitgewerkt heeft, zoo de kinderen des volks niet lang te voren het doel der beweging als iets begeerlijks, iets Godverheerlijkends en Gode-welgevalligs hadden leeren beschouwen, zoodat het reeds lang bij hen leefde en vaststond, dat, als er ooit betere tijden voor de Kerk zouden aanbreken het langs zulke wegen, door zulke middelen moest komen. Het gansche bedrijf van de

leidslieden der doleerenden in 1886 en daarna was dan ook in Gemeente bij Gemeente niets anders dan het binnenhalen van den oogst, die op den akker der schoolopvoeding stond, — dien oogst zelf dankte men aan den onderwijzer der Christelijke School.

NEEF. Oom! zoudt gij denken?!

OOM. Niets ligt meer voor de hand. Letten wij slechts op het zaad, dat in de harten der kinderen werd en wordt gestrooid.

Waar men volhardt in de leer der Apostelen, waar men zich laat bouwen op het fundament der Apostelen en Profeten, waarvan Jesus Christus is de uiterste Hoeksteen, daar vindt men in den Heere Jesus Christus eene volheid van hemelsche goederen niet alleen, maar ook alles, wat voor dit tijdelijke leven, ook voor de Kerk, noodig is. Onthoudt God der Kerk wegens de ontrouw der leden de uitwendige vrijheid en ziet de Kerk zich dus onheilige banden aanleggen, — men blijft daar onder verbrijzeling des harten vasthouden aan den volkomen Christus, Wiens zoenverdienste genoegzaam is voor de zaligheid der ziel en den welstand der Kerk; en met het oog des geloofs op deze volheid van Christus ziende, geloofst men eene heilige algemeene Christelijke Kerk. Daar gevoelt men zich, door den Zone Gods vrijgemaakt zijnde, waarlijk vrij, zelfs in banden; daar verstaat men het, eenen toestand, die pijnlijk voor het vleesch is, als van God komende te aanvaarden en zich te buigen onder Gods oordeel, het aan Hem overlatende, of Hij de knellende banden wil verbreken, of voorshands laten blijven, en Hem biddende, dat Hij tot op den tijd, dat het Hem behaagt, Zion door recht te verlossen, Zich met Zijn Woord en Geest niet onttrekke. Daar weet men bij aanvang en voortgang alles van God waarlijk te ontvangen en gaat in stilheid zijnen weg, blijvende in de roeping, waarin men door God geroepen is.

Hoe geheel anders is het daarentegen, waar men niet volhardt in de leer der Apostelen, d. i. daar, waar men niet vasthoudt

aan de rechtvaardiging door het geloof alleen, maar deze reine leer vervalscht, door het voor te stellen, alsof wij, na uit het geloof gerechvaardigd te zijn, ons de zaligheid, door Christus verworven, door onze werken nog eerst moeten waardig maken, alsof wij dus de geloofsgerechtigheid hadden aan te vullen door eene heiligmaking, die niet is in het bloed en den Geest van Christus. Daar verstaat men er niets van, **al** wat tot de zaligheid der ziel en den uit- en inwendigen bloei der Kerk behoort, van God te **o n t v a n g e n**, want men gelooft niet, dat dat alles ligt in het door Christus volbrachte verlossingswerk. Men moet er zich met de hulp des Heiligen Geestes nog eene zekere gerechtigheid verwerven, men moet dit en dat tot eer van God verrichten, dit en dat voor Hem in orde maken, men moet het Hem nog beter naar den zin maken, en dan, dan zal men ten slotte voor Hem kunnen bestaan, — de genade zal de tekortkomingen toedekken of aanvullen. Men verstaat het noch voor zichzelf, noch voor de Kerk, dat de heiligheid niet nog eerst door ons menschen moet gewerkt worden, maar dat zij er **is**, dat zij ligt opgesloten in het verlossingswerk, volbracht door Christus, Die ons geworden is en rechtvaardigheid en heiligmaking.

Zoo denkt men omtrent zijne eigene ziel en omtrent den toestand der Kerk. Vreezende, dat men aan hetgeen Christus voor de ziel en voor de Kerk gewrocht heeft, niet genoeg zal hebben, slaat men nu zelf de handen aan het werk, om eene voel- en zichtbare heiligheid en eene zichtbaar zuivere Kerk te verkrijgen, dat wil zeggen: men strekt de handen uit tot de Wet. Doch van Christus (of de genade) en de Wet beide willende leven, genade en Wet met elkander vermengende, miskent men beide. Men spreekt veel van zonde, maar de eigenlijke zonde, het wegheereeren van de genade, wordt niet bekend. Er is als noodzakelijk gevolg daarvan een leven in wetteloosheid. Men spreekt van een losmaken van de knoopen der ongerechtigheid, maar het is eigenwilligheid en willekeur: de

man twist met zijne vrouw, de kinderen liggen met elkander of met hunne ouders overhoop, de vrijen en dienstbaren leven in overtreding van Gods ordening, de leden der Kerk in haat en vijandschap met elkander. Waar God zegt: „Dáár!” daar zegt men: „Neen, niet dáár, maar ginds”, en werpt zich op hetgeen verder af ligt —: de Kerk moet gezuiverd, zegt men. Zoo tracht men dan God wat wijs te maken. Men tijgt aan het werk. Welk een ijver voor het huis Gods! Zeker, God moet immers boven alles geëerd worden? Jesus is immers de Koning der Kerk? Alles dus gereformeerd naar het model der Dordtsche vaders. Welk eene bron van heiligmaking, zulk eene kerkzuivering! Nu zal men het nog eerst toonen, hoe oprecht men het meende met Gods eer en met de heiligmaking. Welk eene schoone gelegenheid voor de broeders om te geraken tot hetgeen men noemt „het slot en de kroon van het geheel der zaligheidsleer”! — Maar o wee, de reglementen der Kerk treden den kerkzuiveraars in den weg. Wat? een papieren paus zal hier het hoogste woord hebben?! Weg met zulke onheilige banden, weg met alle goddelooze, opgedrongen kerkorde!

En nu moet alles buigen of barsten, en weldra ziet men zich buiten de Kerk gezet, — men doleert, zegt men, men noemt zich de Kerk, — jawel, men heeft zich afgescheiden, gesepareerd!

Wat heeft nu tot de separatie geleid? Is het niet de valsche heiligmakingsleer, zijn het niet de onschriftuurlijke begrippen, die men op school opdeed, die in de catechisatie afgerond en bevestigd werden, en daarna allengs hunne plaats erlangden in een volledig systeem?

NEEF. Maar Oom, als het onderwijs zulk eenen invloed heeft, dan mag men veilig zeggen, dat de vaderlandsche Kerk in de Christelijke School eene open wonde heeft, en dat men zich wel tienmaal bedenken mag, vóór men zijne kinderen naar eene Christelijke School zendt.

Oom. Dat zal wel waar zijn, Neef. Maar wie denkt er aan? En hoe zou men, daar de leer der Apostelen zoo algemeen voor eene ketterij en de onschriftuurlijke leer daarentegen voor Evangelie wordt aangezien, — hoe zou men de gevolgen van zulk onderwijs ook kunnen vreezen? Men zoekt liever zijne kracht in een erbarmelijk kerkisme. Maar dat helpt natuurlijk alleen maar voor eenen tijd of onder zekere omstandigheden.

Hoe weinig begrip honderden en nog eens honderden ouders van de gevolgen van het onderwijs hebben, blijkt verder ook hieruit, dat zij hunne kinderen maar naar eene Christelijke school zenden, onverschillig, of de onderwijzer tot de Kerk, of niet tot de Kerk behoort ¹⁾, en wat voor ketterij hij ook toegedaan is, hetzij Baptisme, of Darbisme, of Remonstrantisme enz. Alsof die ketterijen geenen invloed op het onderwijs zouden hebben en alsof dat niet zou nawerken in het leven, niet zijne gevolgen zou hebben voor tijd en eeuwigheid! Alsof het

¹⁾ Men verwachtte toch niet, dat een onderwijzer, die niet tot de Kerk behoort, de kinderen niet zal trachten in te nemen tegen wat hij eene valsche Kerk noemt. De wijze, waarop vóór eenige jaren een doleerend hoofdonderwijzer, wien het bezorgen van eenen nieuwen druk van een leesboek over de geschiedenis des vaderlands, geschreven door een ander onderwijzer vóór de Doleantie, zich van zijne taak kweet, geeft te denken. „*Nederduitsch-Hervormde Kerk*” werd door hem veranderd in „*Nederduitsch-Hervormd Kerkgenootschap*”, en de les over Koning Willem III aangevuld o. a. met de woorden:

Diep was het verval der Hervormde Kerk onder haar Genootschapsbestuur. Dit veroorzaakte in 1886 eene groote beweging, die de Reformatie van vele gereformeerde kerken teweegbracht. Zij traden onder het bewind der Synode uit en tellen thans reeds een 300-tal gemeenten in ons Vaderland.

De Heere regeert in den hemel en op de aarde.

Het is zeker onnoodig te zeggen, dat zulk een onderwijzer de Doleantie der 17de eeuw op ééne lijn zal stellen met die der 19de eeuw. Wie, die nadenkt, kan, zou men zeggen, van zulk onderwijs nog een opvoeden voor de vaderlandsche Kerk verwachten?! En toch, zoo zijn er bij de vleet!

gewagen van den Naam Jesus bij het onderwijs op zichzelf reeds voldoende was, om den naam „Christelijk onderwijs” te rechtvaardigen; alsof het er niet op aankwam, wat er dan eigenlijk wel van Jesus gezegd wordt! Waar moet dat heen?! Is het te verwonderen, dat bij zooveel onnoozelheid aan de zijde der ouders door middel van de School een niet onaanzienlijk deel van de schooljeugd in lateren tijd eene prooi van het sektarisme wordt?

DE ZOETE. Genoeg daarvan. Ik wil aannemen, dat er menig bedenkelijk verschijnsel op het gebied der Christelijke schoolopvoeding is waar te nemen. Maar d i t blijft toch maar waar, dat de Christelijke School een dam tegen het voortrukkend modernisme en Romanisme, tegen on- en bijgeloof is.

Oom. Althans tijdelijk.

DE ZOETE. Hoe tijdelijk? Verklaar u nader.

Oom. Nog eens, Mijnheer De Zoete, men kan met het geschreven Woord tot het kind komen en evenwel het kind het Woord ontrooven. En als men nu tornt aan de leer der Apostelen, wat vastigheid zal men het kind dan geven tegenover het modernisme met zijne ontkenningen? Als men zelf eene bres slaat in den dam, die den vernielenden stroom moet keeren, of er ook maar een muizengat in maakt, wat beteekent dan die dam nog?! Als men het kind leert, niet al zijne sterkte te zoeken in het fundament der Apostelen en Profeten, wat kan men dan anders verwachten, dan dat het kind te eeniger tijd zich met weerezin zal afkeeren van het Woord, en zijne sterkte zoeken eerst in eenen hersteld vrijen wil (zooals de pseudo-Gereformeerden van onzen tijd doen) en ten slotte in eenen uit zichzelf vrijen wil (zooals de modernen doen)?

DE ZOETE. Maar dat is onzin, (om niet wat ergers te zeggen!), dat is onzin, dat het Christelijk onderwijs zelfs het modernisme nog ten goede zou komen. Men moet willens blind zijn, om niet te zien, dat juist de Christelijke School de jeugd leert den Bijbel vast te houden!

Oom. Dat men van het kind geenen eerbied, geene onvoorwaardelijke gehoorzaamheid aan de Schrift zou eischen, — wie zou dat beweren? Maar wat beteekent dat, indien de onderwijzer intusschen bij al zijne „vrome” betuigingen zelf aan de Schrift of aan de leer der Schrift knabbelt? De leer bepaalt de practijk, vriendje, en als gij nu de goede leer, zij het ook slechts in eenen titel of jota tegenstaat, dan moogt gij zweren bij den Naam des drieëenigen Gods, dat het u ernst is met het geloof aan de g a n s c h e Heilige Schrift, — ik haal de schouders op en zeg met een beroep op de Heilige Schrift, dat gij behoort tot de verachters van het Woord des Heeren en u vervloekt maakt. ¹⁾ Gij moogt dan uw leven lang aan een streng godsdienstig leven vasthouden, ijverig in de Schrift lezen, eerbied hebben voor de Schrift en heel de Schrift als van God ingegeven beschouwen, — gij zijt met uzelf in tegenspraak; en als gij uwe kinderen op dat heilloos pad voorgaat, zie toe, wat er van hen wordt. Bedenk, dat o zoo velen, die nu de moderne Schriftcritiek toejuichen, in hunne jeugd óók nog leerden, dat de Bijbel Gods Woord is, maar intusschen werd de leer des Bijbels hun onthouden.

DE ZOETE. Maar voor afval is zeker geen gevaar, zoolang men zelf partij kiest tegen de Schriftverzakkers.

Oom. Wat is dan onze kracht tegen den geest des afvals, Mijnheer De Zoete? onze strijdlust en ons strijden voor het Woord, of het Woord zelf?

Doch genoeg hiervan. Wat spreekt men van partij kiezen tegen het modernisme!? Men weet zelf niet, wat men zegt. Maar weet gij, wie het weten, wat er van dat partij kiezen aan is? De modernen zelf, en inzonderheid de verst afgewekenen! Die gevoelen het, dat velen dergenen, die zich aanstellen als handhavers van Gods waarheid, eigenlijk aan hunne zijde behoorden te staan, en dat de leuze, waaronder menigeen tegen hen optrekt, de onoprechtheid en dubbelhartigheid zelve is.

¹⁾ Gal. 1:8.

DE ZOETE. Dus allemaal onzin, dat bouwen van Christelijke scholen, allemaal gekheid dat onderwijzen van de jeugd uit de Heilige Schrift!

OOM. Gij weet heel goed, Mijnheer De Zoete, wat mijne bedoeling is, en het is dus niet noodig, zulke uitvallen te beantwoorden. Dit houd ik intusschen staande: de vastigheid wordt aan het kind onthouden, en dat kan ten slotte niet anders dan zatheid en weerzin van de Heilige Schrift werken. Het is slechts eene kwestie van tijd. Laten er over de toenemende loslating van de leer der Apostelen nog slechts een paar geslachten versterven, — ieder, die een oog heeft voor hetgeen de verwaarloozing van de opvoeding en het sturen in verkeerde richting uitwerkt, zal beseffen, hoe het kerkelijk Nederland er dan zal moeten uitzien. Gewisselijk, God zal Zijne Kerk niet ganschelijk te gronde laten gaan, — de poorten der hel zullen Zijne Gemeente, op de rots des Woords gegrondvest, niet overweldigen, — maar bij het onderwijs, dat thans aan de kinderen des volks verstrekt wordt, en dat hun alle weerstandsvermogen en weerkracht in den strijd tegen de vijanden des geloofs ten eenenmale ontroof, en de grenzen tusschen leugen en waarheid, tusschen leer der Schrift en ketterij meer en meer doet vervloeien, kunnen wij niet anders verwachten, dan dat het voortrukkend modernisme en Romanisme nog meer en meer zullen veld winnen. Ja ook het Romanisme!

DE ZOETE. Dat kunt ge begrijpen, degenen, die op de Christelijke School onderwezen zijn, zullen zich door Rome laten inpakken! Neen, mannetje, daarvoor wordt op onze Christelijke scholen de vaderlandsche geschiedenis nog te goed onderwezen!

OOM. Maar er is iets, dat nog veel eerder goed moet onderwezen worden en zonder hetwelk het zelfs niet mogelijk is, de vaderlandsche historie goed te onderwijzen.

DE ZOETE. Ja ja, ik weet, wat gij zeggen wilt, maar dát weet ieder kind der Christelijke School, zou ik haast zeggen, dat

Rome een vijand van het Protestantisme is, en dat men voor Rome op zijne hoede moet zijn.

Oom. Maar de waakzaamheid, die ten opzichte van Rome wordt aanbevolen, moet dan toch wel eene zeer vreemdsoortige zijn, want wie onzer weet niet, dat er tal van onderwijzers in de Christelijke School zijn, die ten eerste het billijk keuren, dat, dewijl de Roomsche burgers belasting betalen, zij ook op het Binnenhof vertegenwoordigd worden, en ten andere bij verkiezingen voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal enz. niet zelden eenen Roomsche helpen kiezen?

DE ZOETE. Ai mij, dat wordt mij te machtig. Welnu, ik zal mij thans niet inlaten met de vraag, of de Roomsche burgers als belastingplichtigen ook kiesrecht behooren te bezitten, of het al dan niet te betreuren is, dat aan de Roomsche Kerk gelijkstelling met de Hervormde Kerk is verleend. Maar dit weet gij toch evengoed als ik: er zijn ook onderwijzers in de Christelijke School, die zich wel wachten zullen aan eenen Roomsche hunne stem te geven.

Oom. En het onderwijs van die onderwijzers althans, wilt gij zeggen, zal het kind tegen Rome een deugdelijk wapen aan de hand doen. Maar mag ik vragen, waarin dat wapen bestaat?

DE ZOETE. Wel, het spreekt toch vanzelf, dat, als de onderwijzer zelf in Rome eenen vijand der Kerk ziet, hij het kind wantrouwen ten opzichte van Rome's bedoelingen zal inprenten.

Oom. Dat begrijp ik. Maar het kind is eerlang volwassen en vraagt zich af: Waartoe dat wantrouwen? is Rome werkelijk een vijand der Kerk?

DE ZOETE. Dat wordt het kind wel duidelijk gemaakt met de vaderlandsche geschiedenis, die immers klaar doet zien, hoe Rome de Protestanten haatte en ten bloede toe vervolgde.

Oom. Maar van Rome's haat en bloeddorst merkt het kind in dezen tijd niet veel meer.

DE ZOETE. Ja maar de onderwijzer zal natuurlijk niet nalaten te zeggen, dat Rome nog altijd dezelfde is.

OOM. Ik kan mij echter voorstellen, dat een kind bij zichzelf denkt: „Waartoe toch al die tegenstand tegen Rome? Zijn de Roomschen niet ook godsdienstige mensen, zijn er geene brave mensen onder? Waarom gaan vader en moeder niet ook naar de Roomsche kerk? Die kerk moet er van binnen zoo prachtig uitzien!”

DE ZOETE. Ja maar, gij begrijpt toch, dat de onderwijzer de kinderen ook over de verdorvenheid der Roomsche Kerk zal inlichten, dat hij haar zal aanduiden als eene valsche Kerk, die haren leden den Bijbel, het reine licht des Evangelies onthoudt, den afschuwelijken beeldendienst aanprijst, aan den paus eene macht toekent, waardoor God en Zijn Woord gelasterd wordt, en de mensen in één woord in eenen nacht van bijgeloof gevangen houdt.

OOM. En intusschen, — intusschen bereidt de Christelijke School voor Rome voor!

DE ZOETE. Wat? voor Rome?! — Ik had haast wat leelijks gezegd.

Waarlijk, het begint er veel op te lijken, dat gij het Christelijk onderwijs van onze dagen beschouwt als een kortbegrip van al wat verderfelijk is voor het kind.

OOM. Zoo iemand, dan mocht ik mij wel verwonderen, en wel hierover, dat gij blijkbaar alles weer vergeten zijt, wat wij besproken hebben, toen wij handelden van „de „School met den Bijbel”” met betrekking tot het fundament der Apostelen en Profeten”. Toen is ons gebleken, dat, moge men ook bij de leer, die tegenwoordig bijna allerwegen op de Christelijke School den kinderen ingeprent wordt, Christus als zijnen algenoegzamen Zaligmaker roemen, men in de practijk Hem als zoodanig verloochent, dewijl men de gerechtigheid, door Christus aangebracht, niet alléén laat gelden, maar zijne vermeende heiligmaking voor God mede in rekening brengt, en dat is eene leer, die in hart en nieren Roomsch is. Waar men zóó de leer der „rechtvaardiging door het geloof al-

leen" prijsgeeft, daar geeft men Rome in de hoofdzaak gelijk, en daar komt alle tegenstand tegen Rome neer op het bestrijden van uitwassen van de leer, die men ook zelf aanhangt, eene leer, die het schepsel, den mensch, verheerlijkt, eene leer, die het eigen „ik" des menschen handhaaft.

De leer van de rechtvaardiging door het geloof alleen, — ziedaar de geloofs- en strijdkracht der Hervormers, van eenen Luther, eenen Calvijn enz. Die leer tastte Rome's dwaalleer in het hart aan en had daardoor de gezegende Kerkhervorming tot vrucht. Daarentegen, al wie den buik der monniken aangetast, dit misbruik en dat misbruik bestreden hebben, zonder de leer der genade weder te voorschijn te brengen, — die zagen geene vrucht op hun werk.

Zoo nu staat het nog heden met den tegenstand tegen Rome. De paus en zijn heirleger van dienaren en handlangers lachen er mee, dat men der Roomsche Kerk afbreuk meent te doen met grove en ergerlijke misbruiken te hekelen, terwijl men intusschen in Protestantschen vorm de Roomsche dwaalleer, waarin deze misbruiken hunnen hoofdwortel hebben, zelf vasthoudt. En terecht drijft Rome den spot met zulk eene bestrijding, want waar zóó de Protestanten zelf blijkbaar niet weten, waar de weerkracht tegen Rome schuilt, of zich met weerzin van het Evangelie der rechtvaardiging door het geloof alleen afwenden, daar moet het verweer tegen Rome wel steeds slapper worden, zooals dan ook werkelijk het geval is. Noem mij ééne eeuw, waarin door Protestanten zóó mild geoordeeld is over de Paapsche mis, die onze Catechismus terecht eene vervloekte afgoderij noemt, als in de 19de eeuw, en dat van eene zijde, waar men zich als de eigenlijke Gereformeerden beschouwt en in weerwil van zoo iets het in de oogen van duizenden in den lande ook werkelijk nog is! Maar hoe kan het anders? Is er geene overeenkomst tusschen den misofferdienst en de valsche heiligmakingsleer?

Waar dan zoo algemeen voor de leer der Hervorming eene Roomsche kerkleer is ingeruild, hoe zal men daar door de schoolopvoeding de Kerk nog tegen Rome beveiligen?! Denkt gij soms, dat de heiligenwinkel en de reliquieënkraam en wat er verder in de Roomsche poppenkast wordt vertoond de menschen op den duur zal afschrikken of hun weerzin inboezemen? De geschiedenis is daar, om te bewijzen, dat zelfs geleerden, zoo haast zij vervreemd waren van den eenvoud des geloofs, niet te verlicht waren, om voor al dien bespottelijken rommel eerbied te hebben.

DE ZOETE. Als dat alles waar is, dan is het verschrikkelijk, maar het kan niet waar zijn. Dit staat althans vast, dat gij dien onderwijzers, die Rome's afgodendienst uit den grond huns harten verafschuwen, in hunne eer te na komt.

Oom. Gij zoudt mij zeker willen doen gelooven, dat vooreerst die onderwijzers, die in de politiek, als het hun goeddunkt, hand aan hand met Rome samengaan en Rome's invloed helpen versterken, — dat zulke onderwijzers in hun onderwijs niet de scherpe kanten zouden afvlijen van het verschil tusschen hetgeen Rome leert en hetgeen de Gereformeerde Belijdenis leert? — Maar iedereen, die nog een greintje gezond verstand bezit, zal het ongerijmde van dat beweren terstond inzien.

En wat nu de rest van de onderwijzers betreft, hoor eens, Mijnheer De Zoete: Die de leer der Hervormers, de leer der Apostelen, verzaakt, — hij moge Rome bestrijden, zooveel hij wil, hij moge vuur en vlam spuwen tegen den paus en zijne dienaren, hij moge hem den anti-christ, het beest, de groote hoer of hoe ook noemen, — hij zal nochtans door zijn onderwijs voor Rome voorbereiden, hij moet het, hetzij hij wil, of niet wil, — hij is een onbezoldigd agent van Leo XIII, zijn instrument tegen wil en dank.

Ja waarlijk, zulk „Christelijk” onderwijs, dat aan de leer der Hervorming het hart uitsnijdt, is nog beter wapen voor Rome dan brandstapels en schavotten! Het is de machtigste hefboom

voor eene tegenreformatie, die men zoo goed is zelf in te voeren en met woord en daad, met opoffering van lijf en goed te bevorderen. www.libtool.com.cn

En scholen, waar zulk onderwijs gegeven wordt, moeten dan, nota bene, nog de voortzetting heeten van de Christelijke volksschool der 17de eeuw!

NEEF. Daar heeft men in zekeren zin toch ook wel gelijk in.

Oom. Welzeker, Neef, als men twee dingen maar gelieft over het hoofd te zien:

ten eerste, dat de Christelijke volksschool der 17de eeuw eene spruit der Kerk was en ook onder het toezicht der Kerk stond, terwijl de meeste Christelijke scholen van onzen tijd zoo goed als onafhankelijk van de Kerk zijn;

ten tweede, dat de Christelijke volksschool der 17de eeuw zoowel door haar verband met de Kerk als door haar onderwijs werkelijk voor de Kerk opvoedde, terwijl de hedendaagsche Christelijke School de Kerk in schier elk opzicht en allermeeft door het onderwijs helaas afbreekt.

NEEF. Hebt gij daar bewijzen voor?

Oom. Zeker heb ik die, en wel onomstootelijke.

Zooals gij ziet, ik heb daar de Handelingen der Dordtsche Nationale Synode van 1618 en 1619 neergelegd. Wees zoo vriendelijk, mij dien foliant even aan te geven. —

Onze vaderen, Neef, begrepen het, „dat de geringste dwaling op dogmatisch terrein hare gevolgen in het leven deed gevoelen”, en waren er daarom op bedacht, vóór alles goede fundamenten te leggen. Hoor slechts, wat de Synode in hare 17de zitting vaststelde:

Scholen inde welke de jonge jeucht inde Godsalicheyt ende fondamenten der Christelicke leere behoorlicken onderwesen worden, salmen niet alleenlick inde steden, maer oock in alle dorpen oprechten, so erghens voor desen geene en syn opgerecht geweest.

Dat zij het beseften, hoe verderfelijck het voor het kind en

voor de Kerk is, dat het onderwijs wordt toevertrouwd aan iemand, die buiten de Kerk staat, of door leer of leven tegen de Belijdenis der Kerk ingaat, en dat zij zich niet neerlegden bij zulk eenen toestand, blijkt uit hetgeen zij verder bepaalden:

...Tot dese bedieningen der scholen sal niemand dan die een litmaet is der Gereformeerde Kercke, ende verciert met getuygenisse van een oprecht gheloove ende vroom leven, ende inde Catechetische leere wel geoeffent, gebruyckt worden, ende met onderteyckeninghe syner handt de confessie ende den Nederlandschen Catechismus toestael, ende heylichlick belooft, dat hij nae dese wyse van Catechiseren de joncheyt hem toebe-trout, inde fondamenten der Christelicke Religie neerstelick sal onderwijsen.

Dat de Dordtsche vaderen er voorts op stonden, dat het kind nu ook werkelijk in de leer der Gereformeerde Kerk onderwezen werd, bewezen zij, door op deze woorden onmiddellijk te laten volgen:

Deser schoolmeesteren ampt sal wesen, alle hare discipulen, naer gelegentheyten van hare jaren ende begriip, twee dagen ten minsten inde weke, niet alleenlick int van buyten leeren, maer oock int verstant der beginselen des Catechismi te oeffenen.

Derhalve de Heidelbergse Catechismus op school! Dat mag nog eerst een behartigen van het welzijn der jeugd heeten! Eere aan het voorgeslacht, dat alleen de onvervalschte melk der waarheid Gods voor het kind heilzaam oordeelde. Alleen zulk onderwijs achtte men opbouwend te zijn voor de Kerk. En de Kerk heeft er de vruchten van geplukt. Of zoudt gij denken, dat men zonder zulk onderwijs den strijd voor Bijbel en Kerk eerst tegen Spanje en later tegen Frankrijk zou uitgestreden hebben?!

En nu onze tijd. Is het niet om te blozen? De voortreffelijke Catechismus wordt door den een als een dor en onverkwikkelijk kortbegrip der leer beschouwd, dat volstrekt geene bijzondere waarde heeft en heel goed gemist kan worden, door den ander

voor een kettersch boek aangezien, en men onthoudt hem op school aan het kind onder voorwendsel, dat hij niet voor de ontwikkeling van het kind past! Hoe moet men dan wel in ontwikkeling achteruitgegaan zijn, daar de kinderen der 17de eeuw niet alleen in staat waren, den Catechismus „van buiten te leeren”, maar ook vatbaar waren, „in 't verstand van de beginselen van den Catechismus” geoefend te worden. Maar eilieve, hier (in de Acta) volgt nu zelfs nog de aanwijzing, hoe men het moest aanleggen, om den kinderen den Catechismus in te prenten, een plan, dat drie trappen van onderwijs in den Catechismus omschrijft, en dat men maar behoeft te volgen en verstandig (zooals immers een verstandig onderwijzer der 19de eeuw het verstaat) in toepassing te brengen, om het kind na volbrachten leertijd met den wel begrepen volledigen Catechismus als levenskapitaal aan Huisgezin, Kerk en Maatschappij over te kunnen geven. Waar blijft men dan met zijne uitvluchten?

DE ZOETE. Ik zal van den Catechismus geen kwaad zeggen, maar ik zie niet in, waarom zij, die zich met hun onderwijs stellen op den breedten grondslag van „de onveranderlijke waarheden, wier levenskracht zich in het tijdperk der Reformatie ook hier te lande, voor Kerk en School met zegenrijken luister heeft geopenbaard”, (zooals de vrienden van „Christelijk-Nationaal Schoolonderwijs”), of op den grondslag van de Twaalf Geloofsartikelen, beleden „in den zin, die door de Kerk onzer vaders, blijkens hare Belijdenisschriften, daaraan gehecht is”, (zooals de vrienden van „Christelijk Volksonderwijs”), — dat dezulken geen oog hebben voor de opvoeding, die der Kerk ten goede komt.

Oom. Luister dan.

Het is volstrekt noodig, wil men het kind voor de Kerk opvoeden, dat men het de zuivere leer der Kerk inprente. Zegt gij nu, dat de door u bedoelde personen het kind de leer der Schrift óók willen inprenten, dan vraag ik: Waarom zich dan

niet op den grondslag der Belijdenisschriften zelve geplaatst, waarin immers die leer, of (wilt gij) de waarheden, in het tijdperk ~~der Reformatie beleden~~, zijn vervat? En zeker bezit de Kerk geen boekje, dat in zóó schoonen, beknopten en bevattelijke vorm de leer der Kerk behelst, als de Heidelbergse Catechismus. Waarom dan den onderwijzer weer ruimte gelaten? En waarom den Catechismus niet tot leerboek voor de schooljeugd bestemd?

Weet gij, wat de vrucht van zulk doen is? Dit, dat het kind niet de noodige vastheid in de grondstellingen der Christelijke Religie krijgt en dat tot onberekenbare schade van de Kerk, die daardoor een jachtveld voor Rome en voor alle sekten- en scheurmakers wordt. Zoo mag dan de Kerk, hoe zij ook voor de oprichting en instandhouding van Christelijke scholen ijvert, ten slotte nog voor zichzelf zorgen; zoo wordt de tijd, die zoo uitnemend geschikt is om goede fundamenten te leggen, verspild aan het zaaien van allerlei wind van leer; zoo mag dan de predikant in de catechisatie zijnen tijd doorbrengen met het overhooren van „vragen” en is feitelijk de schoolmeester predikant en de predikant schoolmeester; — en zoo sukkelt men dan voort van geslacht tot geslacht.

NEEF. Gij hebt volkomen gelijk, Oom, zulke toestanden zijn ten zeerste te betreuren. Maar ik meen, dat er toch nog altijd scholen zijn, waar de Catechismus gebruikt wordt.

OOM. Die zijn er, maar — helaas voornamelijk in dienst van het separatisme! En hoe moet het daar wel met het catechetisch onderwijs gesteld zijn! Moet men er den Catechismus niet met zichzelf in strijd brengen? De opstellers van den Catechismus en de Dordtsche vaderen toch waren verre van alle separatisme.

Of zoudt gij denken, dat het separatisme van geenen invloed op het catechetisch onderwijs was? Onthoud het, Neef, dat, zooals ik u straks heb uitgelegd, het separatisme ontspruit uit eene valsche heiligmakingsleer. Dat zegt waarlijk genoeg!

DE ZOETE. Mij dunkt, het wordt tijd, dat wij nu ook weer eens een kijkje in de Openbare School nemen.

Oom. Dat vind ik ook. En evenwel dienen wij bij nog ééne zaak even stil te staan, t. w. bij het onderwijs in de Kerkgeschiedenis, dat, zooals te begrijpen is, van groote beteekenis is in de opvoeding voor de Kerk.

DE ZOETE. Ongetwijfeld, en voeg er bij: waardoor de Christelijke School groote winste voor de Kerk afwerpt.

Oom. Zeg: kan afwerpen. Gij begrijpt toch, dat er na het gewone godsdienstonderwijs geen vak is, dat door de behandeling van den onderwijzer zóó gevaarlijk voor de jeugd kan worden als de Kerkgeschiedenis.

DE ZOETE. Altijd dezelfde! Maar, beste man, wat voor diepzinnige kwestieën zullen de onderwijzers naar uwe voorstelling wel met de kinderen behandelen?

Oom. Om door het onderwijzen van de Kerkgeschiedenis de Kerk af te breken, is het volstrekt niet noodig, dat men diepzinnige kwestieën behandelde. Dit staat onomstootelijk vast: de onderwijzer, die afwijkt van de leer der Heilige Schrift, zal die gebeurtenissen uit de kerkhistorie, waaraan eene verklaring of omschrijving der leer te pas komt, niet in het rechte licht kunnen stellen; en dezelfde onderwijzer zal van de personen, met welke hij de kinderen bekend maakt, hun niet dan een alles behalve gelijkend beeld voor oogen kunnen stellen: hier zal hij hunne verdiensten breed uitmeten, ginds ze halveeren, en in het algemeen als iets verdienstelijks aanmerken, wat het in het geheel niet is. En door zoo personen, feiten en ook toestanden in een valsch licht te stellen, zal hij de dwaling in de hand werken en der Kerk groote schade doen.

Om een voorbeeld te nemen: hoe zal een onderwijzer, die de verkiezing naar Gods vrijmacht loochent, (en er zijn niet weinige Remonstranten onder de onderwijzers der Christelijke School), recht laten wedervaren aan de Dordtsche vaderen der 17de eeuw? En hoe zal ook de Baptist en de Darbist de

Synode van 1618/19 naar verdienste kunnen waardeeren? Zullen zij niet, op hun best genomen, de schouders er voor op-halen, of er zooveel mogelijk over zwijgen. En is niet het een zoowel als het ander een slag in het aangezicht der waarheid, een onderwijs, dat de Kerk afbreekt?

Zal verder een onderwijzer, die tot de Kerk behoort, doch de valsche heiligmakingsleer aanhangt, als hij (op zijne manier altijd) eerlijk wil zijn, niet en Afscheiding en Doleantie moeten goed-keuren, en zal al de tegenstand van zoo iemand tegen beide in den grond der zaak niet slechts kerkisme zijn?

En wat den onderwijzer, die buiten de Kerk staat, betreft, zullen de Afgescheiden en de zoogenaamd Doleerende onderwijzer (om dezen alleen maar te nemen) hunne kerkelijke gemeenschap niet beweren terug te vinden in de 16de en de 17de eeuw en alzoo onze Gereformeerde voorvaders in het gewaad der negentiende-eeuwsche separatisten steken, de historie ten eenen-male vervalschen en den grond leggen voor nieuw gezwerf en gezwerf?

O, die onnoozelheid der ouders, die door de School zoo dik-werf laten afbreken, wat hun, naar zij zeggen, zoo lief is!

Doch stappen wij hiervan af en gaan wij thans over tot de Openbare School. Hier kunnen wij nu heel kort zijn.

Wij weten, dat de Openbare School het kind het geschreven Woord ten eenenmale onthoudt. Dat zegt alleen reeds genoeg, want wat blijft er van de Kerk over zonder het Woord? Wat zal de Openbare School anders kweken dan onbekendheid met en een los-zijn van de Heilige Schrift en bijgevolg van de Kerk?! Denk hier aan die studenten in de theologie, die niet weten, of zij het een of ander Bijbelboek in het Oude of Nieuwe Testament moeten zoeken. Ja, dat het opzettelijk zwijgen op school, waar spreken plicht was, alles behalve neutraal is, wordt wel openbaar aan de gretigheid, waarmede de academische jongelingschap de halfgare kooksels en knoeisels, die de moderne professoren gelieven op te dischen, naar binnen slaat. En waar

zullen wij belanden, als zelfs een minister in de Tweede Kamer verklaart, dat „de omgeving der School eenen weerschijn mag afwerpen op de houding van den onderwijzer”, m. a. w. dat de School niet volstrekt neutraal behoeft te zijn?

Dat in het algemeen. — Voorts is het duidelijk, dat, zoo dikwijls de Kerk of wat op de Kerk betrekking heeft in de Openbare School ter sprake komt, de neutraliteit slechts zal gedoogen, dat den kinderen er een vermomd of verminkt beeld van getoond wordt. De Godloochnaars intusschen zullen hunnen afkeer van al wat met de Kerk in verband staat, niet kunnen verbergen. Denk er verder aan, op wat manier de Roomsche onderwijzer, de vaderlandsche geschiedenis onderwijzende, de Hervorming, den Tachtigjarigen oorlog enz. zal behandelen! Moet niet haat en verachting hem bezielen, als hij van eenen Luther en eenen Willem den Zwijger gewaagt? Zal hij iets anders kunnen, dan het vuur in onze geschiedenis uitblusschen? Zal hij niet, op zijn best genomen, de Gereformeerde Kerk dood-zwijgen en met eerbied gewagen van de Roomsche als van de „Katholieke”? — Denk ook eens aan den Joodschen onderwijzer, met welk een afgrijzen of oneerbiedigheid hij vaak den naam „Christus” zal uitspreken, en met welk eene onverschilligheid, op zijn best genomen, hij zal bejegenen, wat voor een Christenkind juist van het hoogste belang is.

Ach, hoe ver is het met de volksschool gekomen, dat aan zulke onderwijzers de opvoeding van de kinderen des volks wordt toebetrouwd! Welk eene School, waar de rechten der door God geplante landskerk vertrapt worden!

DE ZOETE. Als gij dien toestand zoo verschrikkelijk en onbillijk vindt, wees dan blijde, dat er nog eene School met den Bijbel is, waar het kind althans voorbereid wordt voor den heiligen strijd voor de onvervreembare rechten des volks, ook der Kerk!

Oom. Alsof een geneesmiddel, dat erger is dan de kwaal, de kwaal zou genezen!

DE ZOETE. Weer wat nieuws! Wat moet dat nu weer be-
teekenen?

Oom. Och, Mijnheer De Zoete, begrijpt gij dan niet, dat eene School, die niet voor Huisgezin en Kerk opvoedt, het evenmin voor de Maatschappij kan? Is niet het Huisgezin eene maatschappij in het klein? En als men nu zulk onderwijs geeft, dat niet tot vrucht kan hebben een leven naar de ordeningen Gods voor het Huisgezin, hoe zal men dan door zijn onderwijs voor de eigenlijke Maatschappij voorbereiden? En als men door zijn schoolonderwijs de valsche leer op den kansel brengt, zal men er dan langs dien weg niet ook de Maatschappij door verderven? Geloof mij, de doodstraf, de Zondagswet en vele andere dingen hebben eene geschiedenis, die in het Huisgezin begint, in School en Kerk hare eigenlijke ontwikkeling krijgt, en in de Maatschappij afgesloten wordt.

DE ZOETE. Dat alles moge waar zijn, maar dit kunt gij niet ontkennen, dat het den onderwijzer der Christelijke School ernst is met den strijd tegen de revolutie. „Tegen de revolutie het Evangelie!” ziedaar, wat ieder onderwijzer u zal toeroepen, dien gij vraagt naar de middelen, waarmee hij als onderwijzer der jeugd de vijanden van orde en gezag denkt te bestrijden.

Oom. Ja, zoo'n leuze in den mond te hebben, dat is gemakkelijk. Maar het komt er op aan, dat hetgeen men Evangelie noemt, inderdaad dat Evangelie is, waarvan Paulus zegt, dat wie een ander verkondigt, vervloekt is. Zoo het toch een ander Evangelie is dan dat van Jesus Christus, zoo is het een verdictsel, zoo is het zelf revolutie, en hoe zal de revolutie de revolutie bestrijden?

DE ZOETE. Wat zult gij nu weer gaan beweren?!

Oom. Kort en goed dit, Mijnheer De Zoete, dat de valsche leer, die sehier allerwegen der schooljeugd wordt ingeprent, rebellie en revolutie in den wortel is, want zij gaat in tegen de gehoorzaamheid des geloofs, zij verzet zich tegen de uitsluitende heerschappij van den Koning der gerechtigheid,

dewijl zij den „vromen” mensch met de offers der zelfheiliging laat gelden naast Christus en Diens volkomen en eenig geldend offer. Uit dezen giftigen wortel der rebellie tegen God spruit noodzakelijk voort rebellie tegen de van God gestelde machten, d. i. tegen de Overheid. Hoe zou men ook tegen God kunnen rebelleeren, en intusschen Gods dienaars, d. i. der Overheid, gehoorzamen?

DE ZOETE. Dus oproermakers zijn die onderwijzers der Christelijke School! — 't Is prachtig!

OOM. Ik begrijp heel goed, dat geen onderwijzer der Christelijke School het kind zal leeren, dat, wanneer de Overheid niet regeert, zooals men het gaarne wil, of zooals het naar Gods Woord behoort, men haar de gehoorzaamheid mag opzeggen. Er is echter ook eene verfijnde soort van revolutie, waarbij men hoog opgeeft van zijnen eerbied voor Gods dienaressen en intusschen haar het heft uit de handen wringt. Doch al ware het, dat een onderwijzer zich in het geheel niet inliet met vragen, die het gezag en den plicht der Overheid raken, zoo zou toch zijn onderwijs, indien hij afgeweken is van het fundament der Apostelen en Profeten, niet anders dan revolutie kunnen kweken.

NEEF. Dat moest gij toch nog eens nader uitleggen, Oom.

OOM. Zooals ik van het separatisme sprekende reeds opmerkte, leert de leer van de rechtvaardiging door het geloof alleen alles van God te ontvangen in de gerechtigheid door Christus aangebracht; daarin is eene volheid van genadegiften voor dit en het toekomstige leven beide. Ja hij, die werkelijk met het hart gelooft, dat in Christus eene volkomen zaligheid is, dat de gerechtigheid, door Hem aangebracht, volkomen is, die gelooft dat niet slechts voor het toekomstige leven, maar ook met betrekking tot dit tijdelijke leven, niet slechts met betrekking tot de zaligheid der ziel, afgedacht van dit ondermaansche leven, maar ook met betrekking tot de omstandigheden, waarin het God belieft hem te plaatsen. Moge er gebrek en nood zijn, er is toch geen gebrek, want tegen alle

gebrek is Christus hem eene volheid en overvloed, tegen alle armoede een overvloedige rijkdom, tegen en onder alle lijden een verblijden, tegen en onder alle verdrukking eene heerlijkheid, tegen en onder alle onderliggen eene overwinning, — want al deze schatten liggen opgesloten in de gerechtigheid door Christus aangebracht. Men leeft van de genade, men ontvangt zoowel het goede als het kwade als uit Gods hand, men weet van het aanvaarden van toestanden als onder Gods bestuur over ons gekomen, men staat in de rechte verhouding tegenover God: men erkent Hem als souverain, zichzelf als onderdaan, die zich te buigen heeft onder Zijnen genadeschepter. Zooals God het maakt, vindt men het goed, men laat zich leiden in den weg, dien Hij belijft te gaan.

Komt God nu en zegt: De Overheid is Mijne dienaar¹⁾, en: Die zich tegen de Overheid stelt, wederstaat Mij²⁾, — dan zal de Christen, die met het hart het leerstuk der rechtvaardiging door het geloof-alleen gelooft, met vreeze opzien tot de Overheid en zal zelfs in eene goddelooze Overheid Gods dienaar zien, haar om Gods wil gehoorzaam zijn en er vrede mee hebben, dat God hem door die goddelooze Overheid wil regeeren.

Niet alzo hij, die door zijne valsche heiligmakingsleer te kort doet aan de rechtvaardiging door het geloof-alleen en dus de gerechtigheid door Christus aangebracht, niet volkomen, niet voldoende ter zaligheid acht. De zoodanige vindt in de gerechtigheid, door Christus aangebracht, niet eene volheid voor het toekomstige, maar ook niet voor het tijdelijke leven, en tracht nu zelf het ontbrekende aan te vullen. Hij laat Christus niet de heerschappij in Zijn Koninkrijk, hoeveel te min dan der Overheid de hare. Hij zal zich aanstellen als blakende van ijver voor de eere Gods en zich geroepen achten, die tegen eene goddelooze Overheid te handhaven, en voorbijzien, dat God Zelf voor Zijne eer zal zorgen. Als de Overheid dit en dat niet doet, dan zal hij het doen, en zoo grijpt hij dan in het

¹⁾ Rom. 13:4. ²⁾ Rom. 13:2.

ambt der Overheid en werpt zich dus zelf tot Overheid op. Hij wil zich niet aan de ijdelheid onderworpen zien; onder die en die omstandigheden zal hij God kunnen dienen, maar niet onder deze, niet in banden, die toch om der zonde wil door God aangelegd zijn. Met het Woord in den mond zal hij zich nu van die banden trachten te ontslaan. Er moet eene constitutie, er moeten wetten zijn, die hem de vrijheid laten, om zelf de dingen zóó te zetten, als hij beweert, dat zij naar het Woord Gods behooren te staan. Hij zal daarom trachten invloed op de regeering te krijgen, onder de van zelfverblindende getuigende leuze van liefde en barmhartigheid jegens de „kleyne luyden” en de armen en onder een Godslastertijk beroep op het voorbeeld van Christus in de dagen Zijns vleesch den volksinvloed dermate pogen te vergrooten, dat deze tot eene volksregeering wordt, en dus de macht der Overheid aan banden zoeken te leggen, en — — bij dat alles zal hij nog wel anti-revolutionair willen heeten!

Zoo ziet gij dan, Neef, waar het vervalschen van de leer der „rechtvaardiging door het geloof-alleen” ons brengt. Daarop ziende, zeg ik dan ook zonder er doekjes om te winden, dat het Christelijk onderwijs van onze dagen de Maatschappij op den grondslag der revolutie plaatst.

DE ZOETE. Ik kan geene woorden meer vinden, om mijne verbazing te drukken.

Oom. Zucht dan, doch laat het geen ijdel zuchten zijn.

Dat er ook wel anderen zijn dan ik, die inzien, dat er zoogenaamd „Christelijk” onderwijs is, dat in stede van der revolutie afbreuk te doen, aan de revolutie dienstbaar is, moge u blijken uit hetgeen ik hier in een oud Nummer van een weekblad lees, dat, schoon nog maar ruim een jaar bestaan hebbende, reeds bekend is door zijnen ijver voor het Christelijk onderwijs:

De raad, om te letten niet enkel op Kerkelijkheid, maar ook op Christelijkheid bij de „Christelijke” onderwijzers, is eene droeve noodzakelijkheid. Er is onder dien heerlijken naam niet zelden

veel onchristelijks verborgen; zelfs in die mate, dat van sommige „Christelijke” scholen even goed de roode vlag moest uithangen, als van onderscheidene openbare.

Nu, wat zegt ge daarvan? — Wilde men nu ook maar weten, vanwaar dat komt. Anders loopt men gevaar, als het partijbelang het meebrengt, zelf ook „rood” te worden. Dit toch staat vast: alleen de leer der Schrift, alleen de reine, onvervalschte leer des Evangelies, alleen de onverkorte leer van de rechtvaardiging door het geloof—alleen houdt van de revolutie terug.

NEEF. Dunkt u, dat het streven van de zoogenaamde anti-revolutionaire onderwijzers nog al van invloed op hun onderwijs zal zijn?

OOM. Of het! Maak eens kennis met de leden eener jongelingsvereeniging, die schoolgegaan hebben bij zulk eenen onderwijzer: gij zult er versteld van staan, hoe meesterlijk zij wat krom is recht weten te praten, hoe zij vastzitten in een warnet van schijnbaar ware, maar inderdaad valsche en heillooze stellingen, en hoe onvatbaar zij voor overtuiging zijn.

En verwonder u daar niet over. Wat is aantrekkelijker voor het kind, dan een quasi-ijver voor de eere Gods op politiek gebied? Men legt er altijd eer bij in, en vindt pijnstillen op pijnstillen voor het geweten, dat zegt, dat men toch Gods eer niet zoekt.

Bovendien, gij kunt er op aan, dat de Christelijk-democratische onderwijzer niet alleen door vervalsching van de leer des Bijbels, maar ook door de wijze, waarop hij de vaderland-sche geschiedenis onderwijst, den kinderen van jongs af de verderfelijke stellingen der „Christelijke” democratie inprent, en dat hij hun zooveel mogelijk eerbied voor de leiders en het streven der partij zal inboezemen.

Maar, Neef, voor één ding wil ik u waarschuwen: laat u geen zand in de oogen strooien door die onderwijzers, die wel partij kiezen tegen de „Christelijke” democraten (of „Christelijke” revolutionairen), maar intusschen den kinderen evenzeer eene anti-schriftuurlijke leer inprenten, die in den wortel

toch weer niets anders dan revolutie is. Ook zulk onderwijs moet, of terstond, of over korter of langer tijd, noodzakelijk leiden tot het inslaan en bewandelen van wegen, die niet in, maar naast Gods Woord liggen.

NEEF. En nu de Openbare School, Oom.

OOM. Ook hier zeg ik: geene opvoeding voor Huisgezin en Kerk, bijgevolg ook niet voor de Maatschappij.

De Openbare School voedt op in en tot een los-zijn van het Woord Gods, van Gods gezag, en geeft daardoor noodzakelijk eenen knak aan het gezag der Overheid. Sinds de Bijbel er een verboden boek is, moet het onderwijs er wel toe leiden, dat het kind eenen modernen staat zonder God of Godsgezag als ideaal leert beschouwen, dat het later den spot drijft met een regeeren „bij de gratie Gods” en het vorstelijk gezag beschouwt als berustende op een verdrag tusschen vorst en volk; dat het, volwassen zijnde, van eene grondwet en daarmee van zichzelf, van den zondigen mensch, eenen gelukstaat verwacht. Werkelijk heeft de Openbare School reeds tientallen van jaren schier niets dan een liberalisme gekweekt, dat de vrijheid, die naar het Woord des Heeren is, niet willende, onder al het geroep van vrijheid zich aan eene verfoeilijke tirannie schuldig maakte, d. w. z. het recht van den sterkste deed gelden, en dat heden ten dage in de bloedgierige practijk van het anarchisme zijnen waren aard vertoont.

Wat moet nu daar, waar geene plaats voor de Heilige Schrift, geen geloof aan het Woord Gods meer is, van de schoonste bladzijden uit onze vaderlandsche historie worden! Ach, een enkele blik in de leer- en leesboeken is voldoende, om ons te overtuigen, dat het onderwijs in de geschiedenis des vaderlands niet meer een middel is om de jeugd het Woord te leeren hoogachten of op prijs stellen. Zoo is dan het pit weggegoorpen en het hulsel alleen behouden. Maar zoo is het onderwijs ook niet meer in staat om duurzame belangstelling te wekken. Zoo worden dan de kinderen des volks afgesneden van het

verleden, zoo verliest het Oranje-huis zijne beteekenis, en gaat de echte vaderlandsliefde teloor.

En dan, welke begrippen kunnen zelfs ongestraft aangebracht worden! De strikte neutraliteit, beweert men, mag geen onafwijsbare eisch heeten. Als dus de socialistische of anarchistische onderwijzer maar binnen zekere grenzen blijft, dan kan hij onder bescherming van de wet de wet schenden, zooveel hij wil, en de leer van „noch God noch meester” prediken, — in één woord bij handen vol het zaad der revolutie in de harten der kinderen zaaien. Waar moet dat heen?! —

Laat ons nu dit onderwerp als afgehandeld beschouwen en den volgenden keer eindelijk eens terugkomen op..... de tucht.

Maar wat is dat? Dat hadt gij mij toch kunnen zeggen, Neefje, gij hebt juist het gezicht op de klok. Zoo laat is het nog geenen enkelen keer geweest. Hier zijn uwe hoeden. En nu een, twee, drie naar huis!

Gegroet, tot ziens, slaapt wel.

VIII. Nog eens over de tucht, de lichamelijke straf op school er in begrepen.

De waarde der tucht. — Dat niet alle tucht, tot heil van het kind aangewend, heilzaam is. — Dat alleen in de goede leer de goede tucht wortelt. — Hoe de getrouwe opvoeder o. a. tot gerechtigheid opvoedt. — Dat bij den onderwijzer, die met zijne tucht niet op den bodem van de leer der Apostelen staat, van de tucht ter gerechtigheid slechts eene gedaante is. — De gewenning. — Het voorbeeld des onderwijzers in en buiten de school. — Welke vruchten eene tucht, die niet in de goede leer wortelt, moet afwerpen. — In hoeverre men de tucht der Christelijke School eene weldaad voor het kind kan noemen. — De lichamelijke straf in de School. — De tucht der Openbare School.

NEEF. Mijnheer De Zoete komt vanavond niet.

OOM. Ik weet het. Eergisteren ontving ik eenen brief van hem uit D.

NEEF. En hoe maakt het de goede man? Te D. is het wel te wezen, maar ik kan mij voorstellen, dat hij te gelijk ook gaarne hier zou zijn, want hij kan nog nooit zonder ergernis denken aan het gesprek, dat gij vroeger met hem over de tucht op de School met den Bijbel hebt gehad, en we zouden het vanavond immers nog eens over de tucht hebben.

OOM. Mijnheer De Zoete weet zich schadeloos te stellen. Hij schrijft me daar eenen langen brief met het dringend verzoek om hem, daar hij plotseling ontboden en dus niet uit eigen beweging gegaan is, terwijl hij zoo vurig verlangt te weten, op wat voor gronden mijne meening omtrent de tucht op de Christelijke School steunt, mijne gedachten eens aan het papier toe te vertrouwen en ze hem over te brieven. Nu, ge weet, men weigert hem niet gaarne iets. Hij zou me het trouwens lastig maken: ik zou elken dag op eenen brief kunnen rekenen. Ik heb hem daarom maar dadelijk gemeld, dat ik aan zijn verzoek zou voldoen. En ziedaar mijnen brief....

NEEF. Dat is een heel opstel! Als gij zoo vriendelijk wildet zijn, mij dat eens voor te lezen, Oom, dan was meteen ook aan mijne nieuwsgierigheid voldaan.

OOM. Zoo heb ik er ook over gedacht. Welnu, luister dan.

Waarde Heer DE ZOETE!

Zoo men er ooit toe overgaat, hier eene commissie voor werkverschaffing te benoemen, dan zal men naar eenen voorzitter niet lang behoeven te zoeken, want voor zulk een postje zijt gij de aangewezen man. 't Is voorwaar geene kleinigheid, op zulke zwaarwichtige vragen een eenigszins afdoend en begrijpelijk antwoord te geven, en dat per brief! Wist ik dan ook niet, dat gij hoogst zelden van huis gaat en mij dus even zelden met zulke dingen aan boord kunt komen, ik zou eenvoudig geantwoord hebben: Herinner u het liedje „Geduld is zulk een schoone zaak“, m. a. w. bedwing uw verlangen, tot ge weer hier zijt.

Nu ik echter aan uw verlangen voldoe, vraag ik als belooning voor mijne moeite, dat gij dezen brief aanvaardt in ruil voor het gesprek dat wij anders over dit onderwerp zouden gevoerd hebben; want, waarlijk, ik heb geen lust, om altijd weer over dezelfde dingen te spreken, en dat met zulk een lastig heer als Mijnheer De Zoete.

Ik reken er op, dat gij met deze voorwaarde genoegen neemt. Daarop vertrouwend zet ik mij ter beantwoording van uw schrijven.

*

Uwe eerste vraag dan betreft de waarde der tucht in het algemeen. Gij ineent, dat door velen (en tot die soort van menschen zult gij zeker ook mij rekenen) de waarde der tucht te hoog wordt aangeslagen.

Gij zijt dus bang voor overschatting. Nu, dat mag voorshands eene ijdele vrees heeten! Och arme, is er iets, dat algemeener miskend wordt dan de tucht? Kom bij de „vromen” (ik bedoel, die voor vromen willen gehouden worden) en kom bij de goddeloozen, en zie, of de tucht er niet eene verschoppeling is. Hier zijn het de moderne begrippen, ginds is het eene vermeende geestelijkheid, die haar de laagste plaats aanwijst, of haar buiten de deur zet.

Uw geheele schrijven wordt beheerscht door de gedachte, dat tucht, ja, wel goed is, maar dat men er in de opvoeding toch niet zoozeer nadruk op behoeft te leggen, — alsof dus het onderwijs alléén eigenlijk voldoende is. Wat?! gij twijfelt aan de groote, de ontzaglijk groote waarde en de onmisbaarheid der tucht? Maar, goede man, hebt gij dan, sinds wij over het Huisgezin spraken, nog niet de Spreuken nagelezen, (zooals ik u aangeraden heb, toen wij over tucht en tuchtiging handelden)? Maak er dan vandaag nog een begin mee, en gij zult beschaamd staan.

Neen, beste vriend, onderwijs alleen is nog geene opvoeding. God heeft den mensch zóó geschapen, dat hij van zijne geboorte

af niet alleen lichamelijk, maar ook zedelijk wordt; en zóó, dat zijne ziel niet alleen voeding (door onderwijs), maar verzorging in elk opzicht, ook leiding of trekking, d.i. tucht, noodig heeft. En gelijk het lichaam eerst teeder, de beenderen zeer onvast, ja zelfs de spieren bijzonder week zijn, maar het geheel allengs meerdere vastheid verkrijgt en ten slotte die vormen aanneemt, die het met weinig veranderingen behoudt, tot de mensch zijne volle lichaamsontwikkeling, het hoogtepunt, bereikt heeft, — zoo is ook de ziel als het ware eerst week en verkrijgt allengs meerdere vastheid. Van stonden aan heeft daarom de opvoeder er op toe te zien, dat de ziel die vormen en plooiën aanneme, die met de bestemming des menschen in overeenstemming zijn. En deze werkzaamheid van den opvoeder is te noodzakelijker en van te meer belang, omdat de ziel ook in dit opzicht op het lichaam gelijk, dat al de vormen en plooiën, die zij door de opzettelijke en de toevallige opvoeding aanneemt in zekeren zin of tot op zekere hoogte blijvend zijn, evenals ook de vormen, die het lichaam eens aangenomen heeft, niet meer te veranderen en nauwelijks te wijzigen zijn.

Neen, nog eens, onderwijs alleen is nog geene opvoeding. Wat zegt Paulus tot de ouders? „Voedt uwe kinderen op in de leering (naar het Grieksch: tucht) en vermaning des Heeren.” Ziedaar door God Zelfen in twee woorden aangewezen, wat er noodig is, om het kind wèl op te voeden: tucht en vermaning, d.i. tucht en onderwijs. Deze twee behooren samen te gaan. En letten wij er op, dat „tucht” hier het eerst wordt genoemd. Dat is geheel in overeenstemming met den aard van het wezen, dat opgevoed wordt. Immers moet de tucht reeds beginnen, als het kind de vermaning nog niet kan verstaan. En verder blijft de tucht, ook als het onderwijs geacht wordt afgedaan te hebben.

Wat voor bijzondere waarde de tucht dan wel heeft? De tucht, Mijnheer De Zoete, is het cement in de opvoeding.

Zonder dit cement is het niet mogelijk de bouwsteen van het onderwijs tot een duurzaam gebouw samen te voegen. Ontbreekt de tucht, dan treft het onderwijs geen doel. De tucht toch houdt het kind bij de wijsheid, de goede tucht bij de bron der wijsheid Gods, en zoo is er dan alleen in den weg der tucht gerechtigheid, matigheid en volharding te verwachten, want deze liefelijke planten groeien alleen op den bodem der ware wijsheid. Daarentegen waar de goede tucht wordt prijsgegeven, daar is men spoedig vervreemd van alle waarachtige wijsheid, daar dwaalt men al verder ook van God Zelfen af. Zoo is eens het Heidendom ontstaan, en zoo ontstaat het nog voortdurend onder de Christenen, eerst wat de Godskennis en daarna ook wat de zeden betreft, en dat tot tijdelijke en eeuwige schade van den mensch zelf en van zijnen naaste.

Dat nu deze dingen in het leven ingrijpen en van veel wijdere strekking zijn, dan men gewoonlijk meent, zal u, hoop ik, straks duidelijk worden.

*

Gij gaat nu over tot de tucht der Christelijke School. En daar treft mij allereerst het verwijt, dat ik van den opvoeder, ook van den Christelijken opvoeder van onze dagen, vroeger gezegd heb, dat hij over 't algemeen „*geene ware liefde*” voor de kinderen heeft. Dat kunt gij niet verkroppen! Dat is in uw oog eene laakbare aantijging!

Nu, ik kan begrijpen, dat mijn oordeel u indertijd „bitter gegriefd” heeft. Gij hebt immers den indruk gekregen, dat ik den onderwijzer der Christelijke School als een bijzonder liefdeloos en onbeminnelijk mensch wilde voorstellen. Dat was echter volstrekt niet mijne bedoeling. Laat ik het u eens uitleggen.

Ik weet, dat er duizenden en nog eens duizenden ouders zijn, die hunne kinderen, zoo men zegt, vurig liefhebben. Zeker, ook de natuurlijke liefde, die God den ouders ingeschapen heeft, is op zichzelf iets heerlijks en kostelijks; zij omringt het kind met die warmte, die zoo noodig, zoo onontbeerlijk is in de

opvoeding en die de liefde van broeders, zusters, grootouders, ooms en tantes, of wat voor verwanten ook, en nog minder de liefde van vreemden kan geven. Doch die natuurlijke liefde openbaart zich in zeer vele gevallen als zóó in tegenspraak met Gods Wet en zóó verderfelijk voor het kind, dat zij door God een h a t e n in plaats van een liefhebben wordt genoemd. ¹⁾ Zoo nu houden ook de meeste onderwijzers veel, zeer veel zelfs van hunne leerlingen. Maar moet daaruit volgen, dat die liefde eene w a r e liefde is? Niet waar? het komt er op aan, hoe die liefde, in het licht des Woords beschouwd, is: al of niet tot Gods eer, al of niet tot waarachtig welzijn van het kind.

*

Zooals het nu met de liefde gelegen is, die de ziel der tucht moet zijn, zoo staat het ook met de t u c h t op zichzelf.

Ook ten aanzien van de tucht hebt gij mij mijn ongunstig oordeel over de „School met den Bijbel” zeer kwalijk genomen, en nóg ergert het u, (schrijft gij), dat ik van eene School, *waar, zooals gij (niet voor de eerste maal) beweert, al het doen en laten des. onderwijzers door de vreeze Gods wordt bepaald,* — dat ik van zulk eene School zou durven zeggen, dat er niet de rechte tucht is.

Maar mag ik u eens vragen, waar ik zoo iets beweerd heb? Gij vergeet, dat het juist staat te b e w i j z e n, dat al het doen en laten van den onderwijzer der Christelijke School door de vreeze Gods wordt bestuurd. Stond dit vast, dan schreef ik hier geen woord meer over dit onderwerp.

Niet alle liefde is het kind nut, en zoo ook is niet alle tucht, die tot heil van het kind wordt aangewend, i n d e r d a a d heilzaam. En hier daag ik alle schoolmeesters uit, om de waarheid te betwisten van deze stelling: Alleen in de goede leer wortelt de goede tucht.

De waarheid van deze uitspraak moet terstond in het oog springen, hetzij men op de tucht zelve, (dus op de theorie der

¹⁾ Spr. 13:24.

tucht), of op de toepassing der tucht (m. a. w. op de practijk der tucht) let.

Wat de tucht zelve betreft, weten wij, dat de goede tucht juist de tucht des Woords is, gelijk ook de goede leer de leer der Heilige Schrift. De goede tucht is dus één met de goede leer, ja is er niet van te scheiden.

De Heilige Schrift ontsteekt ons het rechte licht over alle vragen, die de tucht betreffen; zij leert ons, wie God is en wie wij zijn; zij leert ons het kind kennen, zoo als het werkelijk is; zij plaatst ons met onze opvoeding op het rechte standpunt tegenover God en het kind; zij leert, noch te hoog, noch te laag te denken van hetgeen de tucht vermag; zij leert ons wat waarlijk wijsheid, wat gerechtigheid, wat matigheid en wat volharding is.

Al wie echter de leer der Heilige Schrift vervalscht, die moet noodwendig ook de tucht des Woords vervalschen. Wie de geloofsgerechtigheid en de werkgerechtigheid, wie genade en menschenwerk dooreenhaspelt, wie alzoo noch aan Christus noch aan de Wet de verschuldigde eer geeft, die leert eene tucht, waarbij God niet God en de mensch geen mensch blijft; waarbij men zich God voorstelt als door onze oogen ziende, en Zijne heilige Wet, die geestelijk is, zich naar onze vleeschelijke begrippen moet schikken; waarbij in den grond der zaak noch erkend of verstaan wordt, dat het kind vleesch is, noch dat het vleesch blijft, en men dus ook eene ten eenenmale valsche voorstelling heeft van het wezen, dat opgevoed moet worden; waarbij men dus als opvoeder noch tegenover het kind het rechte standpunt inneemt, noch op de rechte wijze ingrijpt, noch zich eene juiste voorstelling maakt van hetgeen bereikt kan of moet worden; ja, waarbij men zelfs noch weet wat wijsheid, noch wat gerechtigheid, noch wat matigheid, noch wat volharding is.

Wat verder de toepassing van de tucht betreft, is het duidelijk, dat het hem, die aan de leer der Schrift vasthoudt,

waarlijk ernst zal zijn met het kweken van gerechtigheid, matigheid en volharding. Juist de leer der rechtvaardiging door het geloof—alleen geeft zoowel aan de Wet als aan Christus Zijne eer. De opvoeder, die waarlijk op dit fundament staat, zal het kind eerbied voor de Wet leeren, zal er op staan, dat het kind zich naar behooren gedrage, en zal, door van dezen regel niet af te laten, bij het kind juist het besef wekken, dat het geene gerechtigheid, matigheid of volharding heeft, en het dus tot Christus uitdrijven en alzoo voorbereiden voor de School des Heiligen Geestes; en meteen zal hij voor het tijdelijke leven opvoeden, want zelfs als een kind nimmer tot de herstelde gemeenschap met God komt, zal eene tucht, waarbij de geestelijkheid der Wet wordt gehandhaafd en dus het kind de Wet Gods als bindend en gezaghebbend leert erkennen, niet nalaten groote winste voor het tijdelijke leven af te werpen.

Daarentegen hij, die door zijne valsche heiligmakingsleer de leer der Heilige Schrift vervalscht en noch de Wet noch Christus op Zijne plaats laat, moet er noodzakelijk eene tucht op na houden, waarbij hij geeft en neemt, zich met uitwendig vertoon tevreden stelt, en het kind den indruk geeft, dat het meer, steeds meer gerechtigheid moet hebben, in plaats van eene geheel andere, — eene tucht dus, die het kind niet aan zichzelf zal doen wanhopen en het derhalve ook niet zal uitdrijven tot den volkomene Christus, Die het gansche werk der zaligheid volbracht heeft, zoodat er niets meer aan toe te voegen is. Zulk eene tucht zal integendeel de begeerte opwekken naar eenen denkbeldigen Christus, die het verlossingswerk tot zoo en zoo ver heeft voltooid en ons den sluitsteen laat aanbrenge. Zoo zal deze tucht niet voorbereiden voor de School des Heiligen Geestes en dus ook eenen ongunstigen invloed op het leven uitoefenen, want wat voor vrucht is er daar te verwachten, waar het kind verwijderd wordt gehouden van Hem, uit Wien alleen goede vrucht is, en wat is er anders dan een leven in openbare of verborgen ongerechtigheid te wachten, waar het kind zich niet

onvoorwaardelijk heeft leeren buigen voor Gods Wet, die geestelijk is en geestelijk oordeelt, maar van der jeugd af door de tucht den indruk heeft gekregen, dat, als men maar binnen zekere perken blijft, men alles aan zichzelf kan houden?

*

„Maar”, hoor ik mij te gemoet voeren, (want ik ken u van ouds), „wat wilt gij toch eigenlijk van den onderwijzer der Christelijke School? Dit zult gij toch niet ontkennen, dat hij den leerling bij plichtverzuim of overtreding met de Heilige Schrift terechtwijst, dat hij met en voor de kinderen bidt, en, houdt gij van eene strenge tucht, nu goed, er zijn ook strenge schoolmeesters, die de roede volstrekt niet schuwen. Wat wilt gij dan nog meer? Beschikt een onderwijzer als gij zoudt wenschen soms over eene geheime kracht? Wat voor bijzonder machtigen invloed zoudt gij als opvoeder dan wel op het kind denken uit te oefenen?”

Ik voel, dat ik met een voorbeeld wat ik hierboven schreef zal moeten toelichten.

Och neen, vriend, denk toch niet, dat ik zoo bijzonder hoog vliegen wil. Ook acht ik geene tuchtmiddelen boven die, welke zich eeuwen aaneen als beproefd bewezen hebben, noodig om het doel der opvoeding te bereiken. Maar wat ik bovenal in den opvoeder verlang en wat zoo schaars gevonden wordt, dat is: **wa a r h e i d**, **k a r a k t e r** en **e r n s t**.

Hoe ik mij dan de werkzaamheid van den waarlijk getrouwen opvoeder voorstel? — Aldus:

Ik zal eens in den persoon van zulk eenen opvoeder spreken. Ik ben dus een onderwijzer, die in onderwijs en tucht mij houd aan de Heilige Schrift, en alle leer, die met de leer der Apostelen in strijd is, als ketterij verwerp.

Daar krijg ik nu op zekeren dag eenen nieuwen leerling in mijne klas. Mijne innigste begeerte is, dat ik een werktuig in Gods hand moge zijn, om dat kind voor tijd en eeuwigheid zóó op te voeden, dat het voor God zij en voor God leve. De

wensch mijns harten is daarom, dat de Heilige Geest dit kind op Zijne School neme en het kind dus toeëigene hetgeen het volgens de belofte des genadeverbonds in Christus heeft: rechtvaardigheid, heiligmaking en verlossing. Voor deze School heb ik nu voor te bereiden.

In de leer der Apostelen wél onderwezen zijnde en daarin mijn leven en troost vindende, weet en gevoel ik vooreerst, wat vleesch, wat zonde is. Ik weet, dat ik daar een kind voor mij heb, dat in zonde ontvangen, in ongerechtigheid geboren is, dat mitsdien in den dood ligt, en ik weet wat dat beteekent. Ik weet, dat de poorten zijner ziel wijd openstaan om binnen te laten al wat verderven kan, dewijl zijn hart boos is. Ik laat mij niet misleiden door een lief gezichtje, al mag ik het gaarne. Als opvoeder ken ik mijnen nieuwen leerling in één, twee, drie dagen op zijn hoogst door en door, — het kind heeft in den regel zoo te zeggen eene doorzichtige ziel en draagt die ook in het oog, op heel het gelaat, in heel zijne houding, in gebaren en stem, in heel zijn voorkomen. Ik proef onder het innemend uiterlijk het booze hart en ontdek al spoedig, welke bijzondere neigingen ik te bestrijden heb. Ik zie de verdorvenheid zijner natuur in het verschijnsel, dat het niet in acht neemt wat goed en billijk is tegenover zijne makkertjes, dat het zich tegenover hen meer dan betamelijk is laat gelden.

Het komt er nu op aan, het kind zijne plaats te doen kennen, en zoo begin ik dan met het gerechtigheid te leeren. Ik breng het tuchtmiddel, dat gewenning heet, in toepassing. Ik ben onverbiddelijk. Heeft het kind twist met zijne makkertjes, ik handhaaf het recht en laat mij niet van streek brengen door het aardige gezichtje, het vleiende stemmetje of de mooie kleêrtjes. Ik bekommer mij er niet om, wat vader of moeder, die trotsch zijn op hun kind, hunnen oogappel, er van zullen zeggen. Ik weet, dat, als zij gewaarworden, dat hun troetelkindje in 't ongelijk gesteld werd tegenover een ander, (misschien wel een minder aardig kind), zij het mij zullen kwalijk

nemen, dus dat ik wellicht met hen in onmin zal komen, dat ik er waarschijnlijk financiële schade van zal hebben. Doch ik weet, Wien ik dien, en dat ik alles tot heil van het kind doe. Ik tracht naar samenwerking met de ouders. Gelukt het mij, hen te overtuigen, dat hun kind juist zóó en niet anders moet geleid worden, — des te beter. Denken zij, dat eene misplaatste liefde of toegevendheid betere vruchten zou dragen, — ik houd mij aan hetgeen onafhankelijk van de meening der ouders waar is. Kalm, bezadigd, met liefde ga ik op dezelfde wijze door, rekening houdende met aard, karakter, gestel en omstandigheden. Ik zaai, plant en maak nat, ik buig, snoei en ruk uit, als een verstandig hovenier. Dat doe ik onverpoosd, ik laat er niet van af, ik weet van geen wijken, ik houd stand, steeds mijn doel in het oog houdende: gerechtigheid. Zoo leer ik het kind zijne plaats kennen en bewaren tegenover mij en zijne medescholieren. Dat doe ik ook door mijn voorbeeld, mijn gedrag tegenover hem en de andere leerlingen, tegenover de ouders en met wie ik verder in aanraking kom. Door gewinning en voorbeeld, hand aan hand gaande met goedkeuring en belooning zoowel als vermaning, berisping en bestraffing, maak ik het kind de gerechtigheid ten slotte tot eene behoefte, ik leer ze hem liefhebben, zoodat het er naar begint te staan. Intusschen leeren de overtredingen het kind, dat zijne gerechtigheid onvolkomen is, en hoe meer ik op gerechtigheid aandring en het er naar staat, om gerechtigheid te hebben, des te meer wordt het zich bewust, dat zijne gerechtigheid stukwerk is. Dat bewustzijn versterk ik door het onderwijs, waarbij ik de geestelijkheid der Wet handhaaf, en zoo ontdekt het kind, dat het eigenlijk in het geheel geene gerechtigheid heeft. Doch de dorst naar gerechtigheid, naar eene, die beter is dan de menschelijke, die nimmer bevredigen kan, is gewekt. Ik wijs het kind intusschen op Christus, Die het van God geworden is tot gerechtigheid, en bid God, dat Hij door Zijnen Heiligen Geest het kind die gerechtigheid toeëigene, opdat het rust

vinde in Hem, Die alles volbracht heeft, en opdat het moge wandelen in eene vervulde Wet, — tot Gods eer en zijns naasten heil. www.libtool.com.cn

Of ik soms aan volmaakte opvoeders geloof, vraagt gij misschien? — Volstrekt niet! Dat wilde ik met mijne beschrijving dan ook niet zeggen. Neen, wij struikelen allen in vele, wij tasten menigmaal mis, wij gaan nu eens niet ver genoeg, dan weer te ver. Doch waar ernst, waarheid en karakter is, — en dat is daar, waar men met zijne tucht op den bodem van de leer der Apostelen staat, — daar is eene tucht, zooals ik ze hier voorstel, regel.

*

„Maar wat onderwijzer der Christelijke School”, zoo hoor ik mij tegenschetteren, „zou in hoofdzaak niet evenzoo doen?”

Mijn antwoord is kort en goed: Alleen die onderwijzers zullen zoo doen, die vasthouden aan de onvervalschte leer des Bijbels, aan de leer van de rechtvaardiging door het geloof alleen. Alle anderen hebben van deze dingen hoogstens eene gedaante. Allen, die van de Wet willen leven, of half van de Wet en half van de genade, vatten haar vleeschelijk op, hebben mitsdien niet den rechten eerbied voor de Wet, — dat is van ouds her zoo geweest! — en hoe zou daar eene tucht naar het Woord zijn? Daar kent men noch zichzelf, noch het kind als vleesch, als in den grond verdorven, en telt de zonde weinig. Men heeft er ook geen oog voor de duizenderlei vormen, waarin zich éézelfde zonde bij het kind openbaart. En wat het lieve vleesch wil is wet. Ja men kan daar veel vermanen, veel berispen, veel bestraffen, veel dreigen en tuchtigen, en evenwel is het met de tucht allertreurigst gesteld. Er is tucht, en toch is er geene tucht. Er is een vorm van tucht, — het hart ontbreekt er aan: het kind gevoelt het wel, dat de onderwijzer bij al het oefenen van tucht geen ernst maakt met de tucht, dat het bij hem geene waarheid is, dat het hem niet om Gods gebod gaat. Waar het kind zich schuldig maakt aan

eene (in zekeren zin) lichte overtreding, rekent men ze hem als een schrikkelijk vergrijp aan, en waar eene ernstige vermaning of bestraffing op hare plaats zou zijn, daar laat men haar achterwege, en wat men heden strengelijk straft, dat laat men morgen, omdat men anders geluimd is, ongestraft, of lacht er zelfs om. Men laat hier dit, daar dat gebod straffeloos overtreden, men ziet hier dit, daar dat door de vingers, en laat Gods gebod wijken voor den wil of den wensch der ouders, uit vrees voor ongenoegen of uit eigenbelang, of men geeft toe aan gemakzucht of aan eene vleeschelijke, misplaatste en dus zondige liefde tot het kind. Door nu in zoo menig geval de Wet tegenover het kind niet te handhaven en het kwaad geen kwaad te heeten of althans niet als kwaad te behandelen, of nauwelijks een zuur gezicht te zetten, waar eene gestrenge straf volstrekt noodig was, brengt men het kind in eenen verkeerden waan omtrent zichzelf, sluit bij hem de poort der zelfkennis, geeft het den indruk, dat de Wet Gods niet volstrekt bindend is, maar dat wij er naar willekeur mee kunnen doen, berooft het kind van den tuchtmeester tot Christus, en brengt het dus, zoo God het niet verhoedt, niet alleen tijdelijke, maar ook eeuwige schade toe.

„Maar”, zult gij verontwaardigd uitroepen, „is dat dan niet eene tucht des Woords, dat men *het kind bij overtreding of plichtverzuim met de Heilige Schrift terechtwijst* en dat men *met en voor de kinderen bidt*? en ik kan u verzekeren, dat is regel bij eenen onderwijzer der Christelijke School!”

Antwoord: Dat is voorzeker noodig, doch dat alléén is nog geene tucht. De tucht bestaat niet bloot in een beroep op de Schrift, in een zwaaien met Bijbelteksten, niet in een praten, maar in een doen, — een leiden, een trekken, een dwingen. Er is een voorpreken, een donderen en bliksemen, waarbij het kind zeer wel gevoelt, dat het alles gedruischmakende woorden zijn, ijdele sermoenen, een storm in een glas water. Dat alles komt het kind niet aan de huid, (in figuurlij-

ken zoomin als in eigenlijken zin), veel minder in zijn hart of geweten, — het steekt er openlijk of heimelijk den draak mee.

En wat het met en voor de kinderen bidden betreft, daarvan geldt in hoofdzaak hetzelfde. Bovendien hebben wij vroeger opgemerkt, hoezeer het gebed door den onderwijzer, die op de offers der zelfheiliging steunt, misbruikt wordt en het kind ten verderve voert.

„Maar er zijn toch ook strenge meesters?” — Eilieve, wat is eene strengheid, die op ons goeddunken is gegrond? ! Kwellen de monniken zich niet het eene uur van den dag en gaan het andere uur zich te buiten? In de strengheid op zichzelf moge opvoedende kracht liggen, zij krijgt eerst de rechte beteekenis, doordat zij dienstbaar gemaakt wordt aan eene tucht, waarbij Gods wil, Gods Wet, en niet ons goeddunken, onze vleeschelijke opvatting het richtsnoer is.

„Wat moet die vergelijking met de ongeregeld levende monniken beduiden?” hoor ik u vragen, — „ik verzeker u, dat de meeste onderwijzers der Christelijke School voorbeelden van nauwgezetheid en stiptheid zijn!”

Ik wil het gaarne aannemen, en ik weet die nauwgezetheid en stiptheid ook naar waarde te schatten. Maar dit moet gij laten staan: waar die nauwgezetheid dienstbaar is aan eene vleeschelijke opvatting van de Wet, daar kweekt zij Farizeïsme. Daar gaat men zóó ver in zijne nauwgezetheid, dat men bij Gods geboden nog andere, ja vele andere geboden voegt, en zelfs de tienden van de moeskruiden afzondert. Men maakt echter door zulke inzetten van menschen, die vergoeden moeten, wat men in Gods gebod niet wil, Gods Wet krachteloos, en kweekt huichelarij, geveinsdheid, eigengerechtigheid en een verachten van allen, die het keurslijf van „gebod op gebod, regel op regel” niet verkiezen te dragen.

Wat dan eene tucht, als ik hier laak, in 't algemeen, ten gevolge moet hebben? Allereerst dit, dat er geene waarachtige zelfkennis ontstaat, dat het kind meestal zich nimmer als

geheel verwerpelijk voor God zal leeren kennen. En dit is de kanker, die heden ten dage in school bij school (ja waar niet?) aan de tucht knaagt. En als gevolg daarvan zal zulk eene tucht slechts eene geblankette Godsvrucht kunnen kweken.

In mijne verbeelding zie ik u reeds mijnen brief wegwerpen. Maar wat wilt gij? Wilt gij wel de vruchten, en niet den boom? Of wel, wilt gij vruchten aan eenen boom, die ze niet kan voortbrengen? — dan moet gij ze er aanbinden. — Nu, zulke aangebonden vruchten blinken ons heden ten dage dan ook schier overal tegen.

Ziet gij het niet in, dat eene tucht, die niet in de leer der Schrift wortelt, geene ware Godsvrucht kan ten gevolge hebben? 't Is anders nogal duidelijk. Werkt toch de tucht geene waarachtige zelfkennis, zoo wekt zij ook niet de begeerte naar verlossing en drijft dus niet uit tot Christus, den Wijnstok, buiten Wien de rank geene vrucht draagt.

Begrijpt gij het nog niet, dat zulk eene tucht het slechts tot eene aangeplakte vroomheid kan brengen? 't Is evenwel een feit, en 't is zeer begrijpelijk. Men leert het kind, door van de tucht ter gerechtigheid af te laten, niet zichzelf kennen, men leert het niet zichzelf te verafschuwen, men kweekt geene wezenlijke behoefte aan den Verlosser. Toch wil men begeerte, verlangen en liefde tot den Zaligmaker zien, toch wil men het kind vroom hebben. Wat doet men nu? Men leert het kind praten van „Jesus liefhebben” en „zijn leven aan den Heere wijden” en „iets voor Hem doen”, of, als men het heel mooi, heel rechtzinnig, heel orthodox, zuiver gereformeerd (zoo het heet) wil maken, dan leert men, door al door op hetzelfde aanbeeld te slaan, het kind heel mooi vertellen, hoe een mensch bekeerd wordt en hoe het voor en hoe na de bekeering met hem gesteld is, en het is haast onnoodig te zeggen, dat in dat mooie verhaal het leven van den wedergeborene wordt voorgesteld als de gouden eeuw van eenen hersteld vrijen wil. De vrucht nu van zulk eene schooltucht kan natuurlijk niet

anders zijn, dan dat het kind óf Jesus reeds meent te hebben gevonden, wanneer hij nog verre van Hem is, of dat hij eenen Jesus zoekt, die hem zijne vermeende vroomheid laat, óf eenen Jesus, die hem ook nog een steentje tot zijne zaligheid laat toebrengen. En zoo komt het arme kind dan, tenzij God op bijzondere wijze ingrijpe, nooit tot den Christus der Schriften, den God van volkomene zaligheid, en wacht hem eeuwige schade, terwijl hij in dit tijdelijke leven opgaat in eene eigenwille vroomheid, die wel als ongerechtigheid openbaar wordt.

Zoo verwoest men dan, door van de gerechtigheid af te laten, de toekomst van het kind, zoo voor dit als voor het toekomstige leven. Zoo wil men wat moois van het kind maken, maar het leelijke niet kennende of niet willende kennen, overpleistert men het en — heeft ten slotte niets dan een gepleisterd graf.

*

Doch niet alleen doordat zulk eene tucht tot eene valsche leer leidt, en dus afvoert van de kracht tot allen Godverheerlijkenden wandel, heeft zij een leven in verborgene of openbare ongerechtigheid tot vrucht, — het niet aanhouden op gerechtigheid moet op zichzelf reeds tot zulk een leven leiden.

Waar men aflaaf van de gerechtigheid, daar komt zulks bovenal uit in de gewenning.

Gewen het kind maar niet, die plaats tegenover God en den naaste in te nemen, die hem voegt, en gij kweekt niets dan wetteloosheid, op zijn best genomen wettische wetteloosheid, en gij maakt van het kind eenen mensch, die, al moge hij lid zijn van nóg zooveel philanthropische vereenigingen, zijnen naaste gal in den beker druppelt.

Gewen het kind aan overschatting van zichzelf, noem het lief, waar het niet lief is, vlei het, en gij kunt er op aan, dat het later diegenen als zijne vrienden zal beschouwen, die hem vleien en zijn doen en spreken goedkeuren of toejuichen, ook al is het niet strikt rechtvaardig of prijzenswaardig. Daarentegen zal hij diegenen als zijne vijanden beschouwen of van

liefdeloosheid beschuldigen, die hem niet vleien, maar als gewoon mensch behandelen en in hem afkeuren wat in hem af te keuren is. De zelfzucht en de eigenliefde, die door het aflaten van de gerechtigheid ruimschoots voedsel kregen, zullen den verwenden mensch tegenover zijnen evenmensch parten spelen. Waarlijk, het kind is van zichzelf reeds zelfzuchtig en eigenlievend genoeg. Wat dan, als de opvoeder deze eigenschappen in hare uiting niet bestrijdt? Hier ligt de oorzaak van de zelfverheffing van zoovelen, die in de samenleving, ja op elk levensgebied, de eerste willen zijn, die zich niet op hun gemak gevoelen, als zij zich niet het middelpunt weten, die hoofdman of aanvoerder moeten zijn, of zij trekken zich terug, worden verteerd door naijver en jijd, en razen tegen hunne medestanders.

Bind het kind maar niet aan regelen, leer het niet onvoorwaardelijk te gehoorzamen, en gij kunt er op aan, dat men later iets in den mensch zal ontdekken van het wilde paard der prairieën, dat pas gegrepen geen en teugel duldt, zijnen berijder afwerpt en liever in dulle vaart doorrent, tot het dood ter aarde stort, dan dat het aan zijne vrijheid eene grens zou willen gesteld zien. Ja, waar zoo de grondslag der gehoorzaamheid ontbreekt, wat moet er daar in Huisgezin, Kerk en Maatschappij wel aan het licht komen? — Wederstrevigheid en een beschikken over Gods ordeningen, een zich voorbehouden van eene vleeschelijke vrijheid.

Handhaaf maar niet de gerechtigheid tegenover het kind, — het moge later in weerwil van de verderfelijke opvoeding door God in het hart gegrepen worden, — ook als wedergeborene zal het zich als een in tuchteloosheid opgegroeid mensch doen kennen. Gewis, daar zal een haten en vlieden van de zonde zijn, en evenwel zal men door het werk des Heiligen Geestes heen het werk van den opvoeder der jeugd zien. Gewis, daar zal de mensch zich laten bestraffen door het Woord, hij zal zich laten gezeggen door God en menschen, hij zal zich bekeeren, heden, morgen en overmorgen, en evenwel zult gij heden, mor-

gen en overmorgen in al zijne gedragingen den opvoeder voelen!

Nu is het getal van hen, die tot de wedergeboorte komen en zich dus laten bestraffen, betrekkelijk zeer klein. Hoe schadelijk is dan wel eene schooltucht, die van de gerechtigheid aflaat. Is het niet duidelijk, dat zulk eene tucht slechts ongehoorzaamheid, verdeeldheid, verwarring en verzet moet kweeken, en dat zoowel in Huis als School, zoowel in Kerk als Maatschappij?

*

Daar herinner ik mij, dat wij reeds vroeger ¹⁾ over de ongehoorzaamheid op school gesproken hebben en dat gij het laster noemdet, wat ik bij die gelegenheid beweerde: dat er nml. op de opvoeding tot g e h o o r z a a m h e i d op de Christelijke School vrij wat aan te merken is, en dat de oorzaak daarvan is het gemis aan eerbied voor de heiligheid van Gods Wet. Nu, die bewering is hierboven reeds genoegzaam gestaafd.

„Maar”, zult gij zeker zeggen, als gij leest, wat ik hierboven schreef van het niet binden aan regelen en het aflaten van onvoorwaardelijke gehoorzaamheid, „wat voor ordeloze hoop is volgens uwe voorstelling dan wel de bevolking eener Christelijke School?!”

Gansch geen ordeloze hoop, vriend. Ik erken gaarne, dat er tal van Christelijke scholen zijn, waar het aan regelen niet ontbreekt, waar de onvoorwaardelijke gehoorzaamheid zeer zeker gevorderd wordt en waar het zeer ordelijk toegaat. Maar zou dat op zichzelf mij kunnen bevredigen? Dan moest ik wel een heel wonderlijk begrip van opvoeden hebben!

Ten eerste toch is alle binden aan regelen en alle eisch van onvoorwaardelijke gehoorzaamheid nog geen opvoeden tot gehoorzaamheid. De orde op zichzelf moge waarde hebben, ieder schoolmeester weet, dat orde nog geene tucht is. Wel is waar zal, waar tucht is, ook orde moeten zijn, maar daarmee is niet gezegd, dat waar orde is, ook tucht is, ik bedoel die tucht, die het kind ten goede leidt en iets meer is dan het hatelijk dwang-

¹⁾ Zie bladz. 21 vv.

buis van eenen gevangene. Men kan scholen binnenkomen, waar eene doodsche stilte heerscht en waar dan ook werkelijk alle leven uitgestorven is, in zoverre de wederzijdsche liefde tusschen onderwijzer en kinderen er den doodsslaap slaapt en de kinderen er enkel door vrees voor straf geregeerd worden. Zie maar, wat de leerlingen uitvoeren, zoodra zij zich niet bespied weten door den strakken blik des onderwijzers. Neen, zegt gij met mij, daar is geen leiden, maar slechts een kluisteren van den wil. De kinderen mogen er dit niet en dat niet, er zijn regels te over, de leerlingen moeten er ook onvoorwaardelijk gehoorzamen (zeg liever: bukken), en evenwel, zij leeren niet willen wat de onderwijzer wil, zij leeren niet gehoorzamen, zij worden slechts voor eenige uren tot willoosheid gedoemd, maar hun wil wordt niet gebogen, zij blijven dezelfde ondeugende, onwillige kinderen, of wel hun wil wordt geknakt of verlamd. Een vruchtbare bodem voor allerlei onkruid is zulk eene school, maar er is geen opvoeden tot gehoorzaamheid, geen opvoeden tot gerechtigheid, — geene tucht in den goeden zin des woords.

In eene andere school wordt ook onvoorwaardelijke gehoorzaamheid geëischt en het kind aan regelen gebonden, doch de onderwijzer mist die gelijkmatig werkende (veer)kracht, die de raderen van een uurwerk drijft. Telkens en telkens weer laat hij van zijnen eisch af, telkens en telkens weer laat hij de teugels glippen. Zoo is er dan geene sprake van een gewennen aan den goeden regel, geen gewinnen aan gehoorzaamheid, geen opvoeden tot gerechtigheid. Evenwel is er orde, maar door welke middelen? Eensdeels door een aanhoudend straffen, dat het kind wel als willekeur moet voorkomen en hem met wrok en wrevel bezielen; anderdeels doordat de onderwijzer op de onedele drijfveeren van het kinderhart drukt, bvb. op de veer van den hoogmoed, de ijdelheid, de behaagzucht, de eigengerechtigheid, den eigenwaan. Zoo blijkt dan, dat men onvoorwaardelijke gehoorzaamheid kan eischen en het kind

aan regels binden, terwijl men in de practijk het onmisbare tuchtmiddel der gewenning verwaarloost, en — er is geene leiding van den wil, geen opvoeden tot gehoorzaamheid of gerechtigheid, geene tucht.

Gehoorzaamheid, zei ik vroeger, wil ik, dat de School kweeke, en geene ijveraars voor dit en dat, geene kleine zendingen, en ik voeg er hier aan toe: geene zoogenaamd „vrome” kindertjes, geene vroompraters. Verstaat gij dat nu? — Gehoorzaamheid, wezenlijke gehoorzaamheid, geene schijnbare, waarbij het kind óf gedwongen óf uit verkeerde beweegredenen den wil van zijnen opvoeder doet, neen, nog eens, wezenlijke gehoorzaamheid heeft het kind te leeren. Want dit staat vast: zoo de onderwijzer en de ouders hem geene wezenlijke gehoorzaamheid geleerd hebben, dan zal hij later opstaan tegen allen, die over hem gesteld zijn, tegen heeren en vrouwen, tegen patroon of baas, ja ook tegen de Overheid, en dat tot schade en kwelling van den naaste, maar allermeeft van hemzelfen. De aangeplakte vroomheid houdt het wilde dier niet in den band!

*

Na deze uitweiding ga ik verder.

Waar men van de gerechtigheid aflaat, komt zulks mede uit in de toepassing van het tuchtmiddel, dat men „het voorbeeld” noemt. Denk toch niet, dat de onderwijzer de ongerechtigheid in eigen persoon, de oneerlijkheid zelve moet zijn, dat hij moet kunnen liegen, „of het gedrukt is”, om door zijn voorbeeld de tucht ter gerechtigheid tot een ijdel woord te maken. Ach, er is maar zoo weinig noodig, om de toekomst van het kind te verwoesten. Eén enkel voorval, dat het scherpziende kind eenen blik doet werpen in het hart des opvoeders en waarbij het ontdekt, dat de onderwijzer zelf de gerechtigheid schendt en dus de gehoorzaamheid aan de Wet niet uit eerbied voor de Wet eischt, is voldoende om al wat te voren opgebouwd werd, omver te werpen en het kind van de gehoorzaam-

heid een spel te leeren maken, hem te leeren huichelen, en de liefde tot al wat gerechtigheid is te dooden. Zoo kan één enkel voorval het begin worden van een leven in ongehoorzaamheid aan Goddelijke en menschelijke ordeningen, dat waarschijnlijk eens nog in eeuwige ellende overgaat.

*

Denk ook niet, dat de onderwijzer alleen door zijn voorbeeld in de school tucht oefent. Ook buiten de school zijn de oogen van het kind op hem geslagen, en met de grootste nieuwsgierigheid volgt het daar al zijne handelingen, met gretigheid vangt het alles op, wat er van zijnen onderwijzer verteld wordt. En heeft de onderwijzer eenigszins het vertrouwen der ouders, dan zal al wat hij buiten de school spreekt of doet, tenzij de ouders het bepaald onedel of misdadig achten, in het oog van het kind navolgenswaardig zijn.

Of dan de onderwijzer buiten de school geen toonbeeld van orde en nauwgezetheid is, vraagt gij misschien? — Ik antwoord: Dat de onderwijzers der Christelijke School behoudens uitzonderingen burgerlijk-achtenswaardige menschen zijn, zal wel niemand op goede gronden kunnen tegenspreken. Maar doet dat hier alles af? Het komt er hier op aan, dat zij het kind een voorbeeld van gerechtigheid zijn, d. w. z. dat heel hun leven en gedrag, ook de plaats, die zij ten opzichte van de Kerk en de Maatschappij innemen, voor het kind een betrouwbare wegwijzer is, die het als het ware toeroept: Zóó hebt ook gij u te gedragen, dáár hebt ook gij u te laten vinden, hier hebt gij te staan, dáárop hebt gij aan te houden, dit hebt gij te mijden, enz.

En nu een paar grepen.

Dat een onderwijzer, wiens taak het is, kinderen op te voeden, die door hunne geboorte tot de Kerk behooren, zelf niet tot de Kerk behoort, op zichzelf reeds een afbrekend in plaats van een opbouwend voorbeeld is, lijdt geen twijfel, — maar hoeveel schadelijker is het voorbeeld van zoo menig onderwij-

zer, die, hoewel zich niet afgescheiden hebbende van de Kerk, buiten de school er geen geheim van maakt, dat hij het ook evengoed zou kunnen vinden buiten de Kerk. Ja ontzaglijk veel kwaad doen zulke woorden, want wat voor begrip moet het kind door zulk een voorbeeld wel van de Kerk krijgen!? Nog erger wordt het, als de onderwijzer de daad bij het woord voegt en her- en derwaarts loopt. Wat zal zoo iets anders kweken dan zwervers, die in alles wat goeds vinden en den sekten eenen gewenschten steun bieden, hetzij zij er zich ten slotte bij aansluiten, of niet? Maar het verderfelijkste voorbeeld, dat de onderwijzer kan geven, is dit, dat hij buiten de school in bittere uitvallen of bespotting lucht geeft aan zijne vijandschap tegen de dierbaarste waarheden der Heilige Schrift, en alzoo de leer der Kerk afbreekt. Zeg mij, wat moet het wel voor indruk achterlaten bij een kind, als het vandaag of morgen hoort, dat „meester” (wiens uitspraken hem orakeltaal zijn) hier of daar gezegd heeft, dat men heel goed gereformeerd kan zijn en intusschen gelooven aan eene verkiezing op een voor gezien geloof, en dat de Kinderdoop nu juist niet door de Schrift bevolen of bedoeld wordt, of wel, dat de Doop der volwassenen toch eigenlijk de ware Doop is, of, nog erger, dat de Kinderdoop eene vervloekte ketterij is, en dat men, als de kleine kinderen gedoopt worden, ook evengoed honden en katten zou kunnen doopen! Ik zeg u, zoo iets blijft hangen bij het kind en het doet zijne werking, soms na jaren nog: het doet het kind of den volwassene den weg van het sektarisme opgaan.

En nu, zijn deze dingen eene zeldzaamheid bij den onderwijzer der Christelijke School? Wij weten wel beter. En het is alles, zoo het een als het ander, een gevolg van het verlaten van de leer der Kerk. Ach Mijnheer De Zoete, ik durf de Acta der Synode van 1618/19 niet meer opslaan!

Iets anders. Zeker, er zijn onderwijzers, die geen heil verwachten van uitbreiding van den volksinvloed, maar het is een

luttel getal. Hoevelen daarentegen meenen, dat langs dezen weg wél eene betere toekomst zal voorbereid worden, en hoevelen onder ~~dezen zijn republikeinsch~~ in hun hart en aarzelen niet, wanneer zij het voor hun doel noodig achten, in bondgenootschap met socialisten of Roomschen den politieken strijd te strijden. Wat nu het kind den onderwijzer met al den ijver en den gloed, die in hem is, voor vader of moeder hoort bepleiten, dat is natuurlijk goed, want „meester weet het wel”. Het kind krijgt eenen indruk, eene voorstelling, een begrip, het spreekt er niet over, maar houdt vast, wat het eens opving, en — over een tiental jaren gaat ook hij uit, om eenen buurman te „bewerken”; hij weet het nu ook heel goed: och, vader zit vast in de oude sleur, — conservatief, weet gè? dat gaat zoo met die oude lui! ze zijn voor geene overtuiging meer vatbaar, ze snappen er zelfs niets van, — leve jong-Nederland!

Wat dunkt u van het voorbeeld van zulke onderwijzers-staatsburgers? Moet het het volk niet bij massa's op revolutionaire wegen brengen?

Zelfs is het niet waar, dat de onderwijzer buiten de school in elk opzicht een voorbeeld van orde zou zijn. Ja wel! met de theorieën der democraten in het hoofd duurt dat zoolang, tot de begeerte te sterk wordt. Wat voorbeeld heeft in Mei 1894 op de Algemeene vergadering van Christelijke onderwijzers het jongere geslacht onder de onderwijzers gegeven? Als echte democraten zochten zij hunne kracht in hun a a n t a l en eischten, dat niet langer uitsluitend „zulke onderwijzers aan het hoofd der Vereeniging zouden staan, wier leeftijd en positie waarborgen gaven van pedagogische kennis en ervaring. — Men meende tot nu toe, dat in eene vereeniging van onderwijzers zulks betamelijk en noodig was. Maar ook in dezen kring deed de democratische strooming zich gelden”.

Welk een voorbeeld voor de School! En van zulke mannen verwacht men nog eene tucht, waaraan het beginsel der wijsheid, de vreeze des Heeren, ten grondslag ligt! Van zulke man-

nen verwacht men nog een opvoeden tot gerechtigheid! Ach, welke eene verblindheid!¹⁾

En weet ge, wat mede een verderfelijk voorbeeld voor het kind is? — Dit, dat zoo menig onderwijzer zich niet bij zijn ambt houdt en daarin zijne kracht zoekt, maar president van deze vereeniging, secretaris van die vereeniging is, hier dit nieuwe, daar dat nieuwe schept, en intusschen noch genoegzamen tijd overhoudt, om zich op de hoogte van zijn vak te houden en de eens opgedane kennis te onderhouden, noch om de ouders over de belangen van hunne kinderen te spreken, ten einde samenwerking te verkrijgen, noch om zich met zijn eigen huisgezin te bemoeien. Waarlijk, als men er een oog voor heeft, hoe ontzaglijk veel kwalen er voor de Maatschappij uit voort-spruiten, dat een mensch zich niet houdt bij het ambt, dat hij van God ontvangen heeft, maar zich met allerlei dingen bemoeit, die hem niet aangaan, en in eens anders ambt grijpt, (want dit brengt over allen, die zoo doen, het oordeel van dien God, Die Zijne ordeningen niet straffeloos laat schenden), dan zal men beseffen, hoe schadelijk ook zulk een voorbeeld voor het kind is.

Ziedaar een weinigje, ja nog maar een weinigje van de opvoeding tot gerechtigheid. Zoo zou ik u ook nog kunnen schrijven

¹⁾ Ja, welk eene verblindheid! Want de democratische onderwijzer is niet alleen een slecht voorbeeld voor het kind, — heel zijne tucht moet noodzakelijkerwijze verderfelijk voor het kind zijn. De democratie toch stelt zich aan, of zij waarachtige liefde tot het volk heeft, maar het is eene verkeerd begrepen, eene valsche liefde, die noch met de heiligheid van Gods ordeningen, noch met de zondigheid van den mensch rekening houdt, en dus niet anders dan noodlottig voor het volk kan zijn: niet in eenen toestand, waarbij men alles naar zijnen zin zou kunnen inrichten, maar in onderdanigheid om Gods wil aan alle menschelijke ordening is het geluk des volks gelegen. Dit laatste keert de democraat echter feitelijk om. Hoe zal dan de onderwijzer, wiens hoofd met zulke theorieën vervuld is, werkelijk eene tucht willen, die tot heil van het kind strekt? hoe zal hij wezenlijke, onvoorwaardelijke gehoorzaamheid kweeken?

van de opvoeding tot matigheid en volharding, die evenals die tot gerechtigheid ten eerste voor de School des Heiligen Geestes moet voorbereiden, en wel door uit te drijven tot Hem, Die ons van God geworden is tot heiligmaking en verlossing, en ten andere daardoor en door de wijze van toepassing ook voor het leven moet opvoeden. Doch genoeg: ik heb mij niet voorgenomen een boek te schrijven, ik schrijf immers maar eenen brief aan Mijnheer De Zoete.

*

Het bovenstaande moge voldoende zijn, om u duidelijk te maken, dat alleen in de goede leer de goede tucht wortelt. De goede leer echter, de leer der Heilige Schrift, de leer der rechtvaardiging door het geloof alleen, wordt schier overal voor eene ketterij aangezien en ziet de plaats, die haar op de Christelijke School toekomt, ingeruimd aan eene leer, die het bloed van Christus onrein leert achten, die dus niet de ware wijsheid is. En zoo is dan ook de tucht, die het kind bij deze valsche wijsheid moet houden, eene tucht, die in theorie en practijk in tegenspraak is met de tucht des Woords, en moet op grond van Gods Woord van de tucht der Christelijke School gezegd worden, dat zij over het geheel genomen verderfelijck is voor het kind, en zulks zoowel met betrekking tot de opvoeding voor de eeuwigheid als die voor het tijdelijke leven.

Wat die tucht dan zoo al voor vruchten dragen zal? Allereerst deze, dat kinderen en volwassenen God eeren met de lippen, maar hun hart verre van Hem houden; dat men op betere tijden hoopt, zonder dat men de knopen der goddeloosheid losmaakt, d. i. zonder dat men met het hart voor God zijne zonde, zijne ongerechtigheid en wetteloosheid belijdt; zonder dat men onder hen, die nog de zuivere prediking hebben, met schaamte zijne zathed en onverschilligheid ten opzichte van het Woord erkent; zonder dat men onder hen, die van de leer der Apostelen zijn afgeweken, de afgoden der zelfheiliging vaarwelzegt

en wederkeert tot den levenden God. En verder, in het Huisgezin: veel tuchteloosheid bij veel godsdienstig vertoon, eene jammerlijke opvatting van de huiselijke verhoudingen. Op kerkelijk gebied: een elkander verbijten en vereten, een strijden met vleeschelijke wapenen, een onvermoeid strijden, waarbij het niet om het Woord gaat; in 't kort: liefdeloosheid, eigenge-rechtigheid en het streven om de eerste te zijn in de Gemeente. In de Maatschappij: een geest van revolutie, ook in de zoogenaamd „Christelijke” kringen, zich openbarende in het staan naar eene volksregeering, in het uit de hoogte beoordeelen van de daden der Overheid en het afbreken van het gezag der gezaghebbenden.

En hoe kan het anders? Jong gewend, oud gekend. Zitten daar op de schoolbanken niet de toekomstige vaders en moeders, de toekomstige huiselijke opvoeders, de toekomstige heeren en vrouwen en dienstbaren, de toekomstige onderwijzers, predikanten en overheidspersonen? En kunt gij nu verwachten, dat, nademaal in het Huisgezin over het algemeen eene tucht heerscht, waaraan dezelfde begrippen ten grondslag liggen, waarop ook de schooltucht rust, — kunt gij verwachten, dat de volwassenen zich zullen gedragen naar eene andere tucht, dan zij op school hebben leeren kennen? Kunt gij verwachten, dat zij zich aan eene andere tucht zullen onderwerpen, dan aan eene, die in theorie of practijk of in beide ruimte laat voor eene vleeschelijke vrijheid? Kunt gij verwachten, dat zij, een ieder in zijnen stand, ambt, beroep, kring enz. eene andere tucht in toepassing zullen brengen, — hetzij in Huis, of School, of Kerk, of Staat, — dan zij op school over zich zagen uitoefenen?

*

„Eene prachtige beschouwing!” hoor ik u uitroepen, „alsof de Christelijke School met hare tucht enkel kwaad en in het geheel geen goed stichtte!”

Dat zal ik niet beweren, vriend, evenmin als ik van het

Christelijk onderwijs van onze dagen beweerd heb, dat het geheel onvruchtbaar is. God bedient Zich zeer zeker ook van de tucht der Christelijke School, om de kinderen des volks niet geheel van Zijn Woord te doen vervreemden en de kennis van Zijne Wet niet geheel teloor te doen gaan; en ook waar de Wet vleeschelijk wordt opgevat, zal zij eenen bindenden en weerhoudenden invloed uitoefenen, die onder al de wetteloosheid en overtreding merkbaar is. In zooverre nu kan men de tucht der Christelijke School over het algemeen eene weldaad voor het kind noemen. Maar dat neemt niet weg, dat die tucht niet deugt en dat zij duizenden kinderen ten verderve voert, hetzij lichamelijk of geestelijk, hetzij voor tijd of eeuwigheid, en dat zij, zoo God niet genadiglijk tusschenbeide komt, de vervreemding van Hem en Zijn Woord steeds grootere afmetingen zal doen aannemen en onder Christelijke leuzen het godsdienstig Nederland steeds meer, en op allerlei gebied, der wereld zal gelijkvormig maken, alzoo, dat het zout smakeloos wordt en tot niets meer deugt dan om weggeworpen te worden.

*

Mijn brief is al bijzonder lijvig en nog heb ik eene allerbelangrijkste vraag te beantwoorden. Ware het niet, dat ik daarvoor te gelijk eene oude schuld kan vereffenen, ik zou er van afzien. Nu echter zal ik mij maar troosten met het spreekwoord: „Kom ik over den hond, dan kom ik over den staart”.

Behoort de lichamelijke straf wel tehuis in de School? vraagt gij. ¹⁾

Dat is eene vraag, die zeker even oud is als de School! Wat is er al geschreven en nog veel meer gesproken, getwist en gekeven over het al of niet wenschelijke en billijke van de lichamelijke straf op school.

Of die straf daar wel tehuis behoort? Wel neen, de rijkswet verbiedt den onderwijzer immers, het kind aan den lijve te tuchtigen. Maar dat weet gij natuurlijk ook wel. Uwe bedoeling

¹⁾ Bij hetgeen ik over dit onderwerp schrijf heb ik het oog op beide de Christelijke en de Openbare School.

is dus, dat ik eens zeggen zal, wat ik denk van de toepassing dier straf op school voor het geval, dat de rijkswet ze niet verbood. Welnu, dan antwoord ik kort en goed: Zeker hoort de lichamelijke straf in de School te huis.

Brrr! Gelukkig, dat ik hier in mijn eentje zit en geen mond-gesprek voer met dien goeden Mijnheer De Zoete, die mij zeker in naam van een ontelbaar heirleger van verontwaardigde vaders en moeders en verplegers van kinderen, van kinderlooze kindervrienden, van theoriseerende schoolmeesters en schrijvers van opvoedkundige werken mij bij voorbaat voor eenen onzinnige zou uitmaken en mij bestormen met zulk eene reeks van vragen, mij overstelpen met zóóvele bedenkingen, dat ik niet zou weten, waarop het eerst te moeten antwoorden. Intusschen, gij verliest er weinig bij, want ik meen de bezwaren tegen de lichamelijke straf op school wel te kennen en zal dus de voor-naamste een voor een kortelijk bespreken.

Dat de lichamelijke straf door God bevolen en, met wijsheid en gematigdheid toegepast, heilzaam is voor het kind, daarover heb ik vroeger reeds genoegzaam uitgeweid. ¹⁾ Aan hetgeen ik toen gezegd heb, wensch ik echter nog een paar opmerkingen toe te voegen.

De kastijding heeft ook dit verdienstelijks, dat zij ter stonde op de overtreding kan volgen, wat van groot gewicht is, aangezien er daardoor te meer kans is, dat de voorstelling van de overtreding en die van de straf in de ziel van het kind met elkaar verbonden worden en het kind zich een volgend maal des te eerder van het kwaad zal laten weerhouden. De kastijding heeft in dit opzicht veel voor op het zoogenaamde school-blijven, dat meestal eenigen tijd nakomt, terwijl het geheugen van het kind, wat betreft het onthouden van zijne overtredingen, juist niet bijzonder sterk is.

Zoo is dan het gevolg van de lichamelijke straf, met wijsheid en gematigdheid toegepast, dat het kind, vreezende er weer

¹⁾ Zie 1ste Deeltje, bladz. 32 vv.

kennis mee te zullen maken, de overtreding nalaat. Heeft de berisping, vermaning en dreiging niet gebaat, — voor een opnieuw noodig maken van de tuchtiging zal het kind terugdeinzen. En hier maak ik u opmerkzaam op een ander voordeel van de lichamelijke straf: dat zij nml. bij uitstek d w i n g e n d is.

En nu de bezwaren.

De onderwijzer laat zich, zegt men, zoo licht door drift, gemakzucht, wraakzucht of zedelijke machteloosheid verleiden om maar terstond tot deze straf de toevlucht te nemen. Zoo licht gaat de tucht in tuchtiging op en wordt de lichamelijke straf het tuchtmiddel en staat dus hare toepassing het zoeken of in toepassing brengen van andere tuchtmiddelen in den weg.

Ik antwoord: Zeer zeker moet de lichamelijke straf vóór alles met oordeel, met wijsheid en gematigdheid, toegepast worden, en het is er verre van, dat dit oordeel er bij den onderwijzer altijd zou zijn. Maar is dat nu een bezwaar, dat alleen de lichamelijke straf geldt? Wordt niet elk tuchtmiddel door eene onverstandige toepassing noodlottig in zijne gevolgen? Och, goede vriend, de gemakzucht, of de zedelijke machteloosheid van zoo menig onderwijzer, of de verkeerde beschouwing, die hij van het kind, van de Wet Gods, van het kwaad, van de liefde enz. heeft, doet naar oneindig veel gevaarlijker en schadelijker middelen grijpen, naar middelen, die de ziel van het kind verderven: denk hier aan al die middelen, waardoor men den hoogmoed en den eigenwaan streelt en sterkt, bvb.: het herhaaldelijk toezwaaien van overmatigen lof, het voeden van verkeerde gedachten omtrent de goedheid en Godvreezendeheid van het kind, enz. En wat de drift of de wraakzucht betreft, zou ik kunnen antwoorden met te zeggen, dat de drift en de wraakzucht ook in de vermaning, de berisping en de bedreiging eene scherphheid en bitterheid mengt, die verre behoorde te zijn.¹⁾

¹⁾ Ik zou ook eenvoudig hebben kunnen zeggen, dat den onderwijzer in de toepassing der tuchtmiddelen noch drift, noch gemak-

Ja maar, zal men zeggen, het moge waar zijn, dat elk tuchtmiddel, onverstandig toegepast, verderfelijk werkt, — voor die onverstandige toepassing is bij de lijfstraf toch wel het meeste gevaar, aangezien drift, wraakzucht en gemakzucht juist tot deze straf het eerst de toevlucht zullen doen nemen.

Dat is ongetwijfeld waar, maar zal dit in het Huisgezin niet ook het geval zijn?

Ja, zal men weer zeggen, maar in het Huisgezin is een weerhoudend of verzachtend element, dat de School uiteraard niet kan bieden, t. w. de ouderlijke betrekking tot de kinderen. Wat onderwijzer zal evengoed als de ouders de aangeboren gebreken en neigingen van het kind kennen en dus, zoo goed als zij, weten te onderscheiden tusschen onwillekeurig afdwalen en opzettelijk overtreden? Wat onderwijzer ook zal voor het kind dát kunnen gevoelen, wat de ouders voor hun kind gevoelen? Hoe zal de onderwijzer dus evenals rechtgeaarde ouders altijd eene zekere mate van lankmoedigheid aan den dag leggen en het bitter der tuchtiging door het zoet der liefde altijd genoegzaam verzachten?

Volkomen waar, zeg ik, door den onderwijzer wordt de lichamelijke straf onder geheel andere omstandigheden of verhoudingen toegepast dan door de ouders. De onderwijzer zal dan ook eerder mistasten dan de ouders en licht wat strenger zijn dan de ouders, niet zelden te streng zelfs. Maar bewijst dat nu, dat de lichamelijke straf niet tehuis behoort op school? — De roede is door God bevolen, en dus heeft ook de onderwijzer als opvoeder haar te gebruiken!

Neen, neen, zeggen echter de tegenstanders, — wat de ouders mogen, is den onderwijzer nog niet geoorloofd. De onderwijzer is niet bevoegd, om het kind aan den lijve te tuchtigen.

Zoo! Maar ik begrijp ter wereld niet, hoe de ouders aan den zucht, noch wraakzucht voegt, en dat hem de eisch van zedelijke kracht mag en moet gesteld worden. Maar ik plaats mij hier liever op den bodem der werkelijkheid.

onderwijzer de zaak der opvoeding kunnen toevertrouwen, hunne taak voor een goed deel op zijne schouders leggen en hem kunnen verbieden een onmisbaar tuchtmiddel, zonder hetwelk de tucht zelfs geene tucht is, te gebruiken! Wel zijn het de ouders, tot wie God in Zijn Woord zegt, dat zij hunne kinderen zullen tuchtigen, maar als daaruit moet volgen, dat de onderwijzer het recht niet heeft het te doen, dan volgt er zeker ook uit, dat alleen de ouders hunne kinderen mogen opvoeden en dus geen gebruik mogen maken van de hulp van andere opvoeders.

Ziet gij? dat men aan eene dienstbode niet toestaat de kinderen te kastijden, kan ik begrijpen. Onder andere kan men daarvoor deze geldige reden aanvoeren, dat men òf in de nabijheid is en dus zelf onmiddellijk kan ingrijpen, òf van de overtredingen van het kind geregeld op de hoogte gehouden wordt, en dus zelf, zoo noodig, het kwaad met de roede kan straffen. Maar hoe zou de onderwijzer de ouders met alle overtredingen, die eene tuchtiging noodig maken, in kennis stellen? — Een briefje aan het kind meegeven! zegt gij misschien. — En hoe er dan voor te zorgen, dat het briefje den ouders werkelijk in handen komt? Zullen de ouders ook altijd zich van de strafwaardigheid van eenig misdrijf laten overtuigen? Zullen zij voorts, al erkennen ze, dat hun kind verdient gestraft te worden, wel altijd op 's onderwijzers verlangen (gesteld, dat dit billijk is) tot de tuchtiging overgaan? Zou dat briefjes meegeven dan niet dikwijls moeten leiden tot verzwakking van het gezag des onderwijzers? Is het bovendien geene marteling voor het kind, zoo langen tijd in vreeze te moeten verkeerren? — eene marteling, die erger is dan de kastijding zelve!

„Daar moge veel van aan zijn”, zeggen de tegenstanders, „maar gij ziet één ding over het hoofd, waarop gij allereerst het oog had moeten richten, namelijk dit: dat de onderwijzer de dienaar is der ouders. M. a. w. als de ouders nu zeggen: ik wil niet, dat mijn kind aan het lichaam ge-

straf wordt, zal dan de onderwijzer het kind toch mogen kastijden?"

Eilieve, zeg ik op mijne beurt, hebben alleen de ouders in deze zaak te zeggen? Is er niet ook eene Overheid, wier ambt het is, ook voor de opvoeding der jeugd te waken, en te zorgen, dat de schooltucht van dien aard is, dat het kind onvoorwaardelijke gehoorzaamheid leert en orde en gezag liefkrijgt? Nu ben ik van de veronderstelling uitgegaan, dat de rijkswet de lijfstraf op school niet verbiedt, m. a. w. haar overeenkomstig Gods Woord beschouwt als behoorende tot eene goede tucht. Waar dan de onderwijzer het kind met mate tuchtigt, daar moge hij niet naar den zin van vele of de meeste ouders doen, hij zondigt daarin evenwel niet, dewijl hij wel is waar dienaar der ouders is, maar zulks onder toezicht van de Overheid.

Een ander bezwaar tegen de toepassing der lichamelijke straf op school is dit, dat de onderwijzer, naar men beweert, ze niet noodig heeft, aangezien hem onderscheidene andere tuchtmiddelen ten dienste staan.

En de ouders dan? Die hebben ze wèl noodig, — en staan hun niet dezelfde of dergelijke middelen als den onderwijzer ten dienste? Moet de onderwijzer de lichamelijke straf niet zelfs veel meer noodig hebben, dan de ouders? Bedenk toch, dat:

ten eerste de onderwijzer maar al te vaak de bedorven producten van het Huisgezin ontvangt, en dat hij dus in vele gevallen moet terechtbuigen, wat kromgegroeid is;

ten tweede, dat de kinderen voortdurend ook aan de leiding der vaak onverstandige ouders blijven toevertrouwd, die — opzettelijk, of niet opzettelijk — hem niet zelden tegenwerken;

ten derde, dat de onderwijzer noodzakelijk strenger dan de ouders moet zijn, daar men van hem verwacht, dat hij de kinderen niet slechts zooveel uren per dag in de school laat doorbrengen, maar hen ook onderwijst, en niet alleen onder-

wijst, maar ook vorderingen doet maken, wat toch wel niet zonder strenge tucht mogelijk is, niet zonder eene tucht, waarbij er veel minder door kan dan in het Huisgezin. Waar dan nog bij komt de omstandigheid, dat de kinderen zoo onderscheidene karakters hebben, wat al mede eene strenge tucht noodig maakt.

Geloof mij, ook ik wensch niet in de eerste plaats de lichamelijke straf aan te wenden. Ook ik wil de aangename tuchtmiddelen laten voorgaan en van de onaangename de lichamelijke straf in den regel in de laatste plaats aanwenden. Ook ik verwacht veel van het bindende van Gods Woord, van het Christelijk lied, van de goede regeling en van het boeiende of aantrekkelijke van het onderwijs, en van het voorbeeld des onderwijzers; maar er komen gevallen voor, waarin het kind zich door geen dier tuchtmiddelen laat leiden of dwingen. Niet alleen krijgt de onderwijzer met ongezeglijke en hoofdige kinderen te doen, het Huisgezin levert ook deugnieten, op wie geen zedelijke prikkel iets vermag en bij wie de andere straffen ook te kort schieten. En wat zal de onderwijzer tegenover zulke kinderen? Men heeft mooi praten van het kind binden met het Woord enz., maar als het kind zich niet binden laat, wat dan? Dan het maar aan zichzelf laten? — Neen, in overleg treden met de ouders, zult gij zeggen. — Een uitnemende raad; jammer maar, dat hij zoo zelden kan opgevolgd worden en dat er ten gevolge van bijkomstige omstandigheden zoo weinig baat bij gevonden wordt. Ten eerste toch is, wanneer het aantal leerlingen eenigszins groot is, de ouders veraf wonen en zelf niet willen komen, of samenspreking herhaaldelijk gewenscht is, het bedoelde overleg practisch onmogelijk; ten andere is het in menig geval wegens het hardnekkig onverstand van zoovele ouders ook niet raadzaam.

Of er dan geene onderwijzers zijn, die in weerwil van dat alles geene lichamelijke straf, ook niet voor ongezeglijke en hoofdige kinderen of deugnieten, noodig achten? O zeker zijn

er zulke onderwijzers, even zeker als er honderden, ja duizenden ouders zijn, die hunne kinderen zulk heilig vleesch achten, dat zij zich wel wachten zullen (!) hun aan de huid te komen, en die u met eene zekere voldoening (niet zelden in het bijzijn van hunne kinderen) zullen vertellen, dat hunne kinderen nooit „slaag” van hen krijgen en dat „er niets met hen te doen is”.

Of het bij zulke onderwijzers en ouders in school en huis dan zoo onordelijk toegaat? O, volstrekt niet altijd! Door de kinderen te paaïen met eene goede gezindheid en eene eigenwillige vroomheid bij hen aan te kweeken, kan men het ver bij hen brengen, veel van hen gedaan krijgen, en zichzelf rust verschaffen, doch — tot gerechtigheid voedt men in dien weg niet op, maar brengt de kinderen zedelijk om hals.

Ten slotte nog een enkel bezwaar wederlegd. Men zegt, de lichamelijke straf wekt vrees, en moeten nu de kinderen door vrees geregeerd worden?

Ik antwoord: eene school, waar alleen vrees voor kastijding de kinderen van overtreding weerhoudt, werkt stellig niet opvoedend, want het kind moet gewend worden uit eigen beweging het goede te doen en het kwade te laten. Doch waar het gebleken is, dat het kind door de andere (verstandig toegepaste) tuchtmiddelen zich niet laat leiden of dwingen, daar deinze men voor het afschrikkende tuchtmiddel der kastijding niet terug, want daar zit er toch niets anders op, dan dat het kind aan vankelijk door vrees weerhouden worde. Men legge het er echter van stonden aan op toe, dat de kastijding allengs onnoodig worde.

Dus toch de lichamelijke straf op school? — Ja, maar — onder zekere onafwijsbare voorwaarden:

1°. De onderwijzer passe haar toe alleen bij werkelijke, opzettelijke overtreding, niet wanneer het kind zondigt door onwetendheid, niet bij afdwaling, noch omdat de onderwijzer zekerheid meent te hebben, dat het kind dit of dat kwaad

in het schild voert, of omdat het blijkt vergeten zijn, wat het eens leerde.

2°. De kastinging worde slechts aangewend, wanneer de andere tuchtmiddelen niet baten of minder passend zijn.

3°. De lichamelijke straf blijve steeds hooge uitzondering; zij worde nooit regel of gewoonte, zoodat elken schooltijd het tuchtigen weer van voren af zou beginnen, de school tot eene strafplaats worden en de goede, aangename stemming wijken.

4°. De lijfstraf worde op bepaalde lichaamsdeelen nooit toegediend: nooit aan het hoofd, nooit op rug, borst of buik. Bij jongens bij voorkeur op die deelen, die (zooals ik het eens ergens uitgedrukt vond) door moeder natuur blijkbaar voor dat doel zijn bestemd. Duwen, stooten, stompen, schoppen, schudden, trekken, rukken en knijpen blijve verre. De opvoeder sla, — gelijk ook God ons volwassenen slaat.

5°. De straf veroorzake geen lichamelijk letselen worde dus altijd met gematigdheid toegepast. De kinderen te „beuken als stokvisch” komt in geen geval te pas.

Een onderwijzer, die zich naar deze en dergelijke regelen niet weet te gedragen, verdient niet den naam van pedagoog, want de kinderen zijn onder zijne leiding in bestendig gevaar.

Of echter de ouders onder zulke voorwaarden den onderwijzer het recht zullen toekennen van hunne kinderen te tuchtigen? Ongetwijfeld niet! De zondige, misplaatste liefde der ouders, die hen weerhoudt het ook zelf te doen (tenzij dan in toorn of woede); die het kwade vergoelijkt, omdat zij de zonde in den diepsten grond niet zondig acht; die de wederspanningheid van het kind niet in den wortel haat en daarom niet onlijdbaar acht; die in het kind een koninkje ziet, dat toch zijn gebied en heerschappij moet hebben; die daarom eerbiediging van den boozen wil en recht van bestaan voor het kwaad eischt, ja in toorn ontsteekt, de vuisten balt en zich opmaakt, om de banden, die men het kind wil aanleggen, te verscheuren;

— die zondige, misplaatste liefde is daarvoor veel te algemeen. En de oorzaak daarvan? De jammerlijke ontblooting van het volk, die zich ~~allereerst in de opvoeding~~ doet gevoelen en uitkomt (ook bij de onderwijzers) in eene valsche beschouwing van het kind, waarin men niet de afschuwelijkheid van het vleesch ziet, zoodat men het eene snoode krenking van den mensch acht, dat het kind met de roede zou kennis maken! Zulk heilig vleesch?!!

De ouders, die als met opgestoken kam naar de school vliegen en den onderwijzer de les komen lezen, wanneer hunne goden zijn aangetast, deden echter beter met den onderwijzer zijne moeilijke taak te verlichten en het leven te veraangenameu en daartoe te beginnen met in huis zelf tucht te oefenen. Het is toch maar waar, dat juist die kinderen, die zich door de ouders herhaaldelijk tegen den onderwijzer in bescherming zien nemen, in de meeste gevallen ware deugnieten en bengels in huis zijn. Juist die ouders, die zelf de roede niet gebruiken, maken, dat de onderwijzer ze des te meer noodig heeft.

Nu, de ouders, die den onderwijzer de roede uit de hand nemen, zullen later andere roeden, tuchtroeden en geeselroeden, van Godswege over hunne kinderen zien komen. Die zijne kinderen niet wil zien tuchtigen, die moet ze eenmaal zien tuchtigen of geeselen, want God is getrouw en rechtvaardig.

Ten slotte nog ééne opmerking. Het is een opmerkelijk verschijnsel van onzen tijd, dat een tuchtmiddel, hetwelk zoo bij uitstek dwingend is, in het Huisgezin zóózeer geschuwd wordt en in de School zelfs verboden is. Een verschijnsel, dat voor eene eeuw, waarin de leer, die de Wet bevestigt, voor ketterij gescholden wordt, — m. a. w. voor eene eeuw, die voor de Wet Gods, zooals zij geestelijk is en geestelijk oordeelt, geen eerbied meer heeft, den mensch op den troon zet en tot eenen god maakt, of althans te edel acht, om met de roede kennis te maken, — al zeer verklaarbaar is. Een verschijnsel ook, dat (meer dan men zeker vermoedt) verband houdt met de

hand over hand toenemende bandeloosheid en verwildering op elk gebied des levens, waarvan het schrikbarend groote aantal veroordeelingen van kinderen¹⁾ en de overvolle gevangenissen luide getuigenis afleggen.

Ik eindig, schrijvensmoe, maar ik meen niet zonder naar een afdoend antwoord op uwe vragen te hebben gezocht.

Denk aan de voorwaarde, hierboven door mij gesteld. Ik ben onverbiddelijk.

Veel genoegen te D. Tot ziens. Wees hartelijk gegroet van
Uwen vriend

* * *

P. S. Ge zorgt natuurlijk, dat geene schoolmeesters of ouders deze velletjes onder de oogen krijgen !.....

NEEF. Nu Oom, ik begrijp, dat gij, na zulk eenen brief te hebben geschreven, niet nog eens over al die dingen begeert uit te weiden. Ik dank u intusschen voor de voorlezing. Ik hoop er winst mee te doen.

Maar waarom hebt ge van de Openbare School nu zoo heelemaal gezweven ?

Oom. Och, Mijnheer De Zoete weet wel, hoe ik daarover denk. Op de Openbare School springt trouwens alles veel eerder in het oog dan op de Christelijke.

NEEF. Zoudt ge soms de tucht der Openbare School heelemaal wegwerpen ?

Oom. Evenmin als die van de Bijzondere School. God bedient Zich zeer zeker ook van de tucht der Openbare School, om het kind binnen zekere perken te houden en eene zekere mate van orde en eerbied voor gezag onder de menschen te bewaren.

¹⁾ „In 1892 werden niet minder dan 1120 kinderen (waarvan 946 jongens) door de rechtbank veroordeeld, terwijl in datzelfde jaar 3500 jongens en een 800 meisjes door den kantonrechter veroordeeld werden.”

Op hetgeen op de Openbare School wijsheid, gerechtigheid, matigheid en volharding heet, moge veel af te dingen zijn, — de vrucht van het staan op eene zekere gehoorzaamheid wordt in het leven gezien, en, zonder het zelf te beoogen, zal een onderwijzer, die van dien eisch niet aflat, menigmaal voor de School des Heiligen Geestes voorbereiden.

Daarmee is echter niet gezegd, dat de tucht der Openbare School het kind die leiding biedt, die het voor het tijdelijke leven en met het oog op het leven na dit leven noodig heeft. Verre vandaar! Alleen in de goede leer wortelt de goede tucht. Welnu, sla de werken over opvoedkunde, voor de opleiding van onderwijzers der Openbare School bestemd, eens op. Wat ziet gij dan? Dat men niet zooals in de „Christelijke“-onderwijzerswereld uit de Heilige Schrift eene v a l s c h e leer destilleert, maar eenvoudig niet met de Heilige Schrift rekent. Waar men nu zoo den onfeilbaren wegwijzer op het gebied der opvoeding of niet kent, of zich niet aan zijne leiding toevertrouwt en hem miskent of smaadt, daar moet men noodzakelijkerwijze eene tucht huldigen en in toepassing brengen, die het kind buiten verband met zijnen Schepper plaatst, met de hemelsche bestemming van het kind geene rekening houdt of ze zelfs loochent, omtrent het wezen van het kind in het duister tast en bijgevolg in theorie en practijk de gevaarlijkste vijandin van het tijdelijk en eeuwig welzijn van het kind is.

NEEF. Daar is zeker niet veel op af te dingen, maar ik geloof toch, dat er onder de onderwijzers der Openbare School nog mannen van karakter zijn, die den akker der tucht vlijtig bearbeiden.

Oom. Ongetwijfeld! Evenals onder de onderwijzers der Christelijke School. Maar dat alleen is niet voldoende voor eene goede tucht, niet waar? Vóór alles komt het op de opvoedkundige g r o n d b e g r i p p e n aan. Daardoor toch wordt heel de theorie en practijk der tucht bepaald. En nu weet gij evengoed als ik, dat in de Openbare School vooreerst onderwijzers zijn, die

wel is waar Gods Woord niet verwerpen, maar er ook niet aan denken, zich er door te laten onderwijzen, dewijl zij aan hunne deugdenleer genoege meenen te hebben. Verder onderwijzers, die ook nog wel van de Schrift willen weten, doch slechts in zoverre als zij met hunne begrippen overeenkomt, en die eene tucht aanprijzen, die met de stellige uitspraken der Schrift ten eenenmale in strijd is: denk slechts aan het heirleger van onderwijzers, die beweren, dat de mensch eenen vrijen wil heeft, ja zelfs buiten de zonde rekenen. Eindelijk een steeds wassend aantal Godloochenaars, materialisten en vrijdenkers van allerlei slag.

Welnu, Neef, waar zoo de Heilige Schrift verworpen ligt, hoe zal daar de tucht dienen, om het kind bij de ware wijsheid te houden? Wat wij van de opvoeding tot Christelijke en maatschappelijke deugden te denken hebben, zagen wij reeds vroeger. Buiten de Heilige Schrift geene wijsheid en dus ook geene tucht tot wijsheid, noch tot hetgeen volgens de Schrift gerechtigheid, matigheid en volharding is. Waar de Wet Gods niet meer het onmisbaar element in de tucht wordt geacht, daar kweekt men eene liefde Gods, die in den diepsten grond eigenliefde is, eene liefde des naasten, die (als weldadigheid of broederschap vermomde) zelfzucht is. Waar de Wet Gods niet meer het tuchtmiddel bij uitnemendheid is, daar is de mensch bij alle tucht feitelijk aan zichzelf gelaten en zijn de grofste afdwalingen en schrikkelijkste vergrijpen te wachten. Een voorbeeld daarvan leveren die onderwijzers, die in plaats van de kerk den schouwburg of andere publieke uitspanningsplaatsen bezoeken en zich laten vinden op plaatsen, waar men God en de Overheid openlijk lastert, of zelf daaraan meedoen. Arme jeugd, die door zulke voorbeelden opgevoed wordt! Moet het buiten de school niet openbaar worden, dat er in de tucht der Openbare School, zelfs waar de onderwijzer zich van uitersten onthoudt, over het algemeen geene kracht tot zedelijkheid meer is?

NEEF. Gij zoudt mij dus ook niet aanraden, de kinderen naar de Staatsschool te zenden?

Oom. 't Is nu te laat, Neef, om daarop te antwoorden. Bovendien, daar moet Mijnheer De Zoete ook het zijne van hebben. Laat ons daarover dus de volgende week spreken.

NEEF. Inderdaad, het is meer dan tijd om te gaan. Tot ziens dus. Wel te rusten, Oom!

IX. Over wederzijdsche verhoudingen en de vraag, welke School te verkiezen is.

De roeping en het recht der ouders in zake de opvoeding hunner kinderen. — De roeping en het recht der Kerk met betrekking tot de opvoeding in Huis en School. — Waarom de Kerkeraad de voorkeur verdient boven eenig ander Schoolbestuur. — Het verband, dat vroeger tusschen Kerk en School bestond, en dat, hetwelk men thans zoekt. — Dat Huisgezin, School en Kerk bij het verband van weleer tot hun recht komen en elkander steunen. — De roeping en het recht der Overheid met betrekking tot de School. — Het Unie-rapport. — Het drievoudig snoor „Overheid, Kerk en School”. — In welk geval, nu de Bijbel van de Overheidsschool geweerd wordt, eene Bijzondere School boven de Openbare te verkiezen is, en omgekeerd.

DE ZOETE. Mag ik u nog eens hartelijk bedanken voor dien bijzonder langen brief?

Oom. Hebt gij hem ten einde toe gelezen?

DE ZOETE. Of ik hem gelezen heb! Gelezen en herlezen en nog eens gelezen. En, eerlijk gezegd, gij hebt menig bezwaar tegen uwe zienswijze bij mij weggenomen. Ik begin echter al meer en meer te voelen, dat de leer bij u alles beheerscht, en dat, zoolang men daarin niet staat, waar gij staat, men ook uwe beschouwingen over de tucht niet ten volle zal deelen.

Maar ik wil u niet dwingen, u nogmaals in die dingen te verdiepen. Ik zou anders gaarne eens van u hooren, wat voor zeggenschap uws inziens de Overheid wel in schoolzaken heeft. „De School aan de ouders”, zeg ik. Maar gij schijnt met die leuze niet veel op te hebben. Och, och! wat hebt gij

mij doen lachen, door den onderwijzer met de roede in de hand onder het toezicht der Overheid te stellen!

Oom. Ik heb u dus nog een vroolijk oogenblik bezorgd. Dat is nog zoo kwaad niet.

Doch ter zake. Gij verplaatst ons daar op eens in het hart van het onderwerp, dat thans juist aan de orde is, en met welks bespreking wij onze gesprekken over de School gevoeglijk kunnen besluiten.

DE ZOETE. Uitnemend! Nu, zeg ons dan eens gauw, wat gij van die leuze denkt.

Oom. Wat ik daarvan denk? Eenvoudig dit: dat zij, opgevat in de beteekenis, die men er heden ten dage aan hecht, te huis behoort in den jare 1789.

DE ZOETE. Wat?! is dat ook al revolutie? Hoe heb ik het nu? Zijn de ouders niet de door God aangewezen opvoeders?

Oom. De opvoeding behoort zeer zeker in de eerste plaats tot den plicht der ouders. God heeft hun de opvoeding hunner kinderen ten plicht gesteld, en daar dit Gods ordening is, kunnen noch zij zelven, noch anderen hen ooit van dien plicht ontslaan. Ja, zóózeer is de opvoeding de taak der ouders, dat, zooals ik meermalen zeide, God de kinderen juist in den weg van de „opvoeding door hunne ouders” wil zalig maken.

De opvoeding is dus in de eerste plaats een van God opgelegde plicht en bijgevolg ook een recht der ouders. Maar daaruit volgt niet, dat wij mogen zeggen: „De School aan de ouders!”

DE ZOETE. Verklaar u nader. Wat staat u dan in die leuze tegen?

Oom. Dit: dat men daarin de gedachte belichaamt, dat de ouders in de opvoeding eigenlijk alleen te zeggen hebben, dat zij daarin aan geenen mensch ter wereld verantwoording hebben te doen, dat zij volkomen vrij behooren te zijn om hunne kinderen zóó op te voeden, als hun goeddunkt, in één woord, dat niemand buiten de ouders het recht toekomt, invloed

uit te oefenen op de geestelijke ontwikkeling van hunne kinderen, en dat diensvolgens de School een terrein is, waar alleen de ouders heerschappij behooren te voeren, een gemeenschappelijk domein van de huisgezinnen.

DE ZOETE. Eilieve, is dat dan niet zoo? behooren de ouders dan in de zaak der opvoeding geene onbepaalde vrijheid te bezitten? Komt hun niet het recht toe om te zeggen, hoe de opvoeding in school zal zijn?

Oom. Neen, Mijnheer De Zoete, noch de opvoeding in het Huisgezin, noch die in de School is uitsluitend de zaak der ouders in dien zin, dat niemand buiten hen invloed op de opvoeding aldaar zou mogen uitoefenen.

DE ZOETE. Nu nog mooier! ook in het Huisgezin zelfs niet! Dat is weer iets van u! Dus de ouders zouden zelfs in huis hun gezag met een ander moeten deelen! Is er onbeschaamder krenking van de persoonlijke vrijheid uit te denken? Is er grievender inbreuk op de „sovereiniteit in eigen kring” denkbaar!?

Oom. Och, die arme sovereigniteit in eigen kring. Waar een mensch zich toch al bezorgd over maakt!

Weet ge, wat sovereigniteit in eigen kring is, Mijnheer De Zoete? — Men ziet in Huis, of School, of Kerk, of Maatschappij in gevaar wat de zelfzucht en het eigen „ik”, dat zich zelf wil regeeren, beoogt; hoe hoog men ook te voren van zijne liefde tot den naaste en van zijnen zin voor orde en eenheid heeft opgegeven, nu is men op eens de plichten, die men tegenover de gemeenschap heeft, vergeten; weg is op eenmaal alle bewustzijn van saamenhoorigheid; en, zichzelven willende handhaven in Huis, of School, of Kerk, of Maatschappij, heft men de schoonklinkende en verleidelijke leuze „sovereiniteit in eigen kring!” aan.

DE ZOETE. Maar zeg mij dan toch, wie ter wereld met de opvoeding, die de ouders in huis aan hunne kinderen geven, zich heeft te bemoeien.

Oom. Wel, Mijnheer De Zoete, ik sprak daar zooeven van

de gemeenschap, en ik had daarbij het oog op de Kerk, op de Gemeente.

DE ZOETE. O, nu begrijp ik u, maar daar moet ik niets van hebben. De zwartrokken moeten me buiten de School blijven. De ouders en onderwijzers kunnen het best buiten den Dominee af.

Oom. Wat gij meent te kunnen, of wat ik meen te kunnen, daar hebben wij hier niets mee te maken. Wij hebben te vragen, wat God wil. En naar Gods ordening heeft de Kerk de roeping om Gods Woord te prediken, de Sacramenten te bedienen en tucht te oefenen. Ook tucht te oefenen: de opzieners der Gemeente hebben nml. toe te zien, of de leden leer en leven rein houden naar het Woord Gods, dus ook, of de leden hunne kinderen opvoeden en laten opvoeden in de tucht en vermaning des Heeren, opdat de jeugd van kindsbeen de Heilige Schriften wete, die haar wijs kunnen maken tot zaligheid, en opdat zij door de tucht bij de wijsheid van het onvervalschte Woord Gods moge gehouden worden. De Kerk heeft dus toe te zien op de opvoeding in Huis en School beide, en dat niet alleen wegens de betrekking, waarin de ouders, maar ook om die, waarin de kinderen tot de Gemeente staan, daar immers de kinderen van leden der Gemeente krachtens het Genadeverbond mede tot de Gemeente behooren en daarom ook met den naam „kinderen der Gemeente” aangeduid worden.

Dewijl dit de roeping der Kerk is, houdt ook de dienaar des Woords in het Formulier van den Kinderdoop aan de ouders den plicht voor, „hunne kinderen, in het opwassen, hiervan (d.i. van het Genadeverbond) breeder te onderwijzen”, en laat hij hen beloven, hunne kinderen, als zij tot hun verstand zullen gekomen zijn, in de voorzeide leer naar hun vermogen „te onderwijzen, of te doen en te helpen onderwijzen”.

In 't kort, de Kerk heeft eene bepaalde roeping, én ten opzichte van de huiselijke opvoeding, én ten aanzien van de

opvoeding in school, en krachtens deze roeping recht om mee te spreken in schoolzaken, en toe te zien, dat daarin naar den Woorde Gods gedaan worde.

NEEF. Daar valt niet op af te dingen. Zeer zeker heeft de Kerk een onvervreemdbaar recht op de School. In de eeuw der Hervorming, toen men tot de Schrift als eenigen regel des geloofs terugkeerde, zien wij de Kerk hare zorgen dan ook tot de opvoeding der jeugd uitstrekken en zich beijveren, om de School tot eene vruchtbare kweekplaats voor Huis, Kerk en Maatschappij te maken.

Dat de Kerk toenmaals zich hare roeping en haar recht weder bewust werd, bewijst ons o. a. de kerkelijke verklaring van het 4de Gebod in den Heidelbergischen Catechismus: dat God gebiedt, „dat de kerkedienst of het predikambt, en de scholen onderhouden worden”, waarin Kerk en School met elkander verbonden voorkomen.

En volgens de Schrift, én volgens de nadere verklaring, die een der opstellers van den Catechismus van het 4de Gebod gegeven heeft, heeft de Kerk de roeping en het recht, op de opvoeding in school wel toe te zien. Gij zult u dus zeker met mij verblijden, dat de Kerk, blijkens het stichten der „Vereeniging voor Christelijk Volksonderwijs” zich hare roeping weer bewust wordt.

Oom. Met hetgeen gij daar zegt van de Kerk der Hervorming en de uitlegging van het 4de Gebod in den Catechismus stem ik ten volle in. Maar uwe blijdschap over het optreden van eene vereeniging als „Christelijk Volksonderwijs” deel ik zelfs niet ten halve.

NEEF. Wel, waarom niet? In vroeger eeuwen werkte het verband tusschen Kerk en School toch uitnemend.

Oom. Zeker! maar met het verband, dat toen tusschen Kerk en School bestond, is het huidige niet te vergelijken.

NEEF. In welk opzicht dan niet?

Oom. Wel, wat is dat voor een verband, dat men thans zoekt? Eene vereeniging, die zegt, dat zij het welvaren

der vaderlandsche Kerk bedoelt! Is dat het verband van wel-
 eer? Moet nu eene vereeniging als tusschenpersoon optreden
 en voogdij over de Kerk uitoefenen? Waar blijft nu de recht-
 streeksche invloed der Kerk?

NEEF. Maar er kunnen toch een of meer leden van den Kerke-
 raad in het Schoolbestuur gekozen worden?

OOM. Zeker! Maar zij zullen steeds overstemd kunnen worden,
 en de Kerkeraad heeft dus geen en waarborg, dat de opvoeding
 niet in een voor de Kerk schadelijk spoor zal gedreven worden.
 Alles hangt ook dan nog af van de wisselvallige gunst van de
 overige leden van het Schoolbestuur.

DE ZOETE. Maar kan het Bestuur eener schoolvereeniging
 dan niet evengoed als de Kerkeraad op de opvoeding in school
 toezien?

OOM. Daar heb ik niet mee te maken. Wanneer men den
 Kerkeraad het toezicht onthoudt, dan grijpt men eenvoudig in
 het ambt van den Kerkeraad, die geroepen is zelf rechtstreeks
 tucht te oefenen. Waar men den Kerkeraad als Kerkeraad er
 dus buiten houdt, daar verbreekt men Gods orde en stelt zijne
 eigene wijsheid voor Gods wijsheid in de plaats, en het kan
 niet anders, of de schadelijke gevolgen daarvan moeten open-
 baar worden. Zoo gij maar oog hebt voor het alleen-wijze en
 alleen-heilzame van Gods ordeningen, zult gij dit terstond toe-
 stemmen. Zóó en niet anders hebben het dan ook van ouds
 verstaan allen, die aan Gods instellingen vasthielden en het
 waarachtig welzijn der Kerk zochten.

DE ZOETE. Stond de Kerk dan te voren in rechtstreeksch ver-
 band met de School?

OOM. Wel zeker, vriend. Hoor slechts wat de Kerkorde, door
 de Dordtsche Synode van 1618/19 vastgesteld, dienaangaande
 behelst. Gij zult dan tevens gelegenheid hebben om op te
 merken, dat, als de Kerk vóór alles uit eerbied voor Gods
 ordening aan deze ordening vasthoudt, zij ook niet aflat van
 den eisch, dat onderwijs en tucht beide in overeenstemming

zijn met de Belijdenis der Kerk, en alzoo het waarachtig welzijn van School en Kerk zoekt.

Daar hebt gij vooreerst Art. XXI der Kerkorde:

De Kerkenraden sullen alomme toesien, dat 'er goede Schoolmeesters zyn, die niet alleen de Kinderen leeren leesen, schryven, spraken en vrye konsten, maar ook deselve in der Godsaligheyd en in den Catechismo onderwysen.

En Art. XLIV luidt:

Sal ook de Classis eenige harer Dienaren ten minsten twee van de oudste ervarenste en de geschikste autoriseren, om in alle Kerken van de Steden so wel als van het platte Land, alle jaren visitatie te doen, en toe te sien, of de Leeraars, Kerkenraden en Schoolmeesters haar ampt trouwelyk waarnemen, by de suyverheyd der Leere verblyven, d' aangenomen orde in alles onderhouden, en de stigtinge der Gemeente mitsgaders der jonge jeugt, na behooren, soo veel haar mogelyk is, met woorden en werken bevorderen, ten eynde sij die gene die nalatig in d' een of ander bevonden worden, in tyds mogen broederlyk vermanen en met raad en daad alles tot vrede, opbouwinge, en 't meeste profyt der Kerken en Scholen helpen dirigeren.

Dus ook de School werd in de classicale visitatie betrokken. In zóó onafscheidelyk verband met de Kerk wordt het ambt der schoolmeesters beschouwd, dat het met dat der leeraars en Kerkeraden in éénen adem genoemd wordt. Zoo ook wordt de „stichting der Gemeente” met die „der jonge jeugt” verbonden. Welk eene eenheid!

En welk een op prijs stellen, welk een waardeeren van de School spreekt uit dat Artikel! Het ambt der schoolmeesters wordt naast dat der leeraars en Kerkeraden gesteld.

Hoe goed ook meende de Kerk het met den schoolmeester! Geene heerschzucht dreef haar, maar de „vrede, opbouwinge en 't meeste profijt der kerken en scholen” was het, wat zij beoogde. Daarom ook geene tirannieke voogdij, maar een „intijds broederlyk vermanen” van „diegenen, die nalatig in 't een of ander bevonden worden”.

DE ZOETE. Maar voor dat alles behoeft men toch waarlijk

geen lid van den Kerkeraad te zijn. Ik zou althans niet weten, waarom een gewoon Schoolbestuur niet evengoed het welzijn van Kerk en School zou kunnen zoeken.

Oom. Laat mij het u dan uitleggen.

Die naar Gods ordening in het een of ander werk bezig is, dien wil God ook wijsheid geven, om dat werk wel te volbrengen. Die nu het ambt, dat God hem heeft gegeven, in de vreeze Gods waarneemt, die zal door Hem wél toegerust zijn met al wat tot Gods eer en des naasten welzijn strekt: met wijsheid, rechtvaardigheid, liefde, zelfverlooching, matigheid, ijver, volharding, geduld, lankmoedigheid enz.

Nu behoort het tot het ambt van den Kerkeraad, ook op de opvoeding van de kinderen der Gemeente toe te zien. Wat Schoolbestuur, dat den Kerkeraad dit werk uit de handen neemt en tegen Gods ordening zich het recht daartoe aanmatigt, zal dus evengoed als de Kerkeraad het welzijn van Kerk en School zoeken? Ach, men moet wel met eene vreeselijke blindheid geslagen zijn, zoo men niet begrijpt, dat niemand beter dan de kerkelijke ambtsdrager, wiens bijzondere roeping het is, het welzijn der Kerk te zoeken, de School aan de Kerk zal weten dienstbaar te maken; zoo men niet begrijpt, dat niemand meer dan zij, wier ambt het is, de Gemeente met den staf des Woords te weiden, en die dagelijks ervaren, dat het Woord Gods de eenige sterkte der Kerk is, van de noodzakelijkheid om de jeugd bij dat Woord te houden zullen doordrongen zijn; zoo men niet begrijpt, dat zij, wier ambt het is, de afkeerigen terecht te brengen en de kleinen en zwakken te dragen en te schragen, vóór allen geschikt zullen zijn om misstanden en afdwalingen op schoolgebied met wijze gematigdheid te verhelpen en te bestrijden.

Voorts, wie heeft meer gezag, meer vertrouwen en bijgevolg gereeder toegang tot School en Huis dan de kerkelijke ambtsdrager? Wie zal dus bemiddelend optreden tusschen onderwijzer en ouders zooals de leden van den Kerkeraad?

Wat al wrange vruchten heeft de Kerk er van geplukt, dat

zij hare roeping tegenover de School verwaarloost! Het ergste is wel dit, dat de opvoeding in de School op den grondslag van alle wind ~~van leer werd en wordt~~ gefundeerd, waardoor de Kerk op hare beurt hare muren ondermijnd zag en ziet.

Daarentegen, waar zij uit vreeze voor Gods Woord en ordening aan hare roeping getrouw bleef, daar werd de School eene vruchtbare kweekplaats voor de Kerk, want daar stond de Kerk er op, dat de opvoeding in school aan de Belijdenis der Kerk gebonden was. Dat blijkt reeds uit de u voorgelezen Artt. XXI en XLIV der Kerkorde. Dat blijkt ook uit Art. LIV :

Insgelyke sullen ook de Schoolmeesters gehouden zyn : de Artykelen als boven (nml. de 37 Artikelen van de in Art. LIII genoemde Belijdenis des Geloofs der Nederl. Kerken), ofte in de plaatse van dien den Christelyken Catechismus te onderteekenen.

En uit de Acta hebben wij vroeger gezien, dat „niemand, dan die een lidmaat der Gereformeerde Kerk” was, „versierd met getuigenissen van een oprecht geloof en vroom leven, en in de Catechetische leer welgeoefend” tot de bediening der scholen mocht toegelaten worden.

Zoo waren dan alle voorzorgen genomen in het belang van Kerk en School beide.

DE ZOETE. Ja, maar om het rechte verband tusschen Kerk en School te bewaren, heeft de Kerk dan ook zelf bij de Belijdenis te blijven. Wat heeft dat mooie verband blijkens de historie gebaat? Is de School niet allengs van de Belijdenis vervreemd en heeft zij der Kerk in de kinderen der Gemeente niet duizenden vijanden bezorgd?

Oom. Zeer zeker, maar als de Kerk niet bij de Belijdenis, niet bij hare roeping blijft, dan ook hare leden niet. Als de Kerk niet meer de ware liefde tot de School heeft, dan ook niet hare leden, dus ook niet de Schoolbesturen. Deze hebben zich dus in geen geval aan te stellen, alsof zij het der Kerk zouden verbeteren.

DE ZOETE. Ja, maar de Kerk moge naar Gods orning

recht op de School hebben, — de ouders blijven toch de door God geroepene opvoeders. Wanneer echter de Kerk toezicht op het onderwijs houdt, dan komen de ouders eigenlijk in het geheel niet in aanmerking. Of zoudt gij de ouders aan de Kerkeraadsleden eenen lastbrief willen laten geven?

Oom. Wat lastbrief van de ouders! God alleen is de Lastgever der kerkelijke ambtsdragers. Aan Diens geopenbaarden wil hebben zij zich te houden, en zoo hebben zij zich dan in de zaak der opvoeding niet te richten naar den zin of de begeerte der ouders, maar eeniglijk te vragen, wat Gods Woord gebiedt.

DE ZOETE. Maar wat blijft er dan over van den invloed der ouders op de opvoeding in school?

Oom. Wat wilt gij? Speelt de „sovereiniteit in eigen kring” u weer parten? Naar Gods ordening zijn de ouders niet eens vrij om hunne kinderen in huis op te voeden, zooals hun belieft — : God heeft de huiselijke opvoeding onder het toezicht van de tucht-oefenende ambtsdragers der gemeenschap, d. i. der Gemeente, gesteld. En wat hun zelfs in het Huisgezin naar Gods ordening niet toekomt, dat zou hun buiten het Huisgezin, nml. in de School, wel toekomen?

Neen vriend, God heeft de huisgezinnen niet los naast elkaar geplaatst, alsof ieder gezin een koninkrijke op zichzelf was, waar men het alles naar willekeur zou kunnen inrichten, maar Hij heeft in Zijne onvolprezen wijsheid de gezinnen tot elkander in betrekking gesteld, eene gemeenschap gesticht en in die gemeenschap ambten en ambtsdragers verordend, en dezen met Goddelijk gezag bekleed, om alles door en in de tucht des Woords bijeen te houden en te verzorgen.

DE ZOETE. Nu goed, de Kerk heeft recht op School en Huisgezin, maar als er nu iets op gevonden kan worden, om de School in nauwere verbinding met het Huisgezin te brengen, meer voeling tusschen ouders en onderwijzers, meer samenwerking tusschen beide te krijgen, dan bij het toezicht der Kerk het geval is, dan is dat, dunkt mij, toch geen kwaad.

Oom. Op zichzelf zeker niet. En hoe dacht gij, dat dat zou kunnen?

DE ZOETE. Wel, men zou aan alle leden eener kerkelijke Gemeente stemrecht kunnen verleenen en hen een Schoolbestuur laten kiezen, dat verplicht was voortdurend rekening te houden met de wenschen der ouders en het onderwijs aan hunne wenschen te doen beantwoorden.

Oom. Een prachtig voorstel om de heerschappij van het eigen „ik” toch tot haar vermeend recht te laten komen. Maar mag ik vragen, waar het recht der Kerk nu blijft? Zelfs als zoo'n Bestuur de opvoeding in de School aan de Belijdenis der Kerk bond en zich onder het toezicht van den Kerkeraad stelde, zou het nog het onvervreemdbaar recht der Kerk verkrachten, die immers geroepen is, zelf rechtstreeks toezicht te houden. Het eenige, dat met dit recht vereenigbaar ware, is, dat de Kerkeraad, om het maatschappelijk gedeelte van het onderwijs te beter aan zijn doel te doen beantwoorden, zich eenige mannen van erkende bekwaamheid liet toevoegen, die dan echter geene stem zouden mogen hebben in alle zaken, die tot de uitsluitende bevoegdheid van den Kerkeraad behooren.

DE ZOETE. Gij laat u toch maar geen pluimpje uit den vederbos halen. Maar dit zult gij toch moeten toegeven, dat een Schoolbestuur, zooals ik bedoel, ouders en onderwijzers in nauwere betrekking tot elkaar brengt dan de Kerkeraad.

Oom. Dat geef ik volstrekt niet toe, Mijnheer De Zoete! Waarom zou de Kerkeraad niet evengoed als het Bestuur eener schoolgemeente den onderwijzer kunnen aansporen, om zich zooveel mogelijk tot de ouders in betrekking te stellen? Of moet dat de voeling brengen, dat iedereen eene stem in het kapittel heeft over dingen, waarvan de meesten zooveel verstand hebben, dat zij er over redeneeren als een blinde over de kleuren?

Maar wat spreekt gij van eene nauwere betrekking en meer voeling! De Acta der Dordtsche Synode, vriend, wijzen het

uit, hoe innig het verband tusschen School en Huisgezin is, welk eene samenwerking er gezocht wordt, waar de Kerk, aan de Belijdenis vasthoudende, het toezicht over de opvoeding in Huis en School uitoefent. Waarlijk, hoe langer ik hetgeen in de 17de sessie met betrekking tot de opvoeding werd vastgesteld beschouw, hoe meer ik met bewondering er voor vervuld word, en hoe meer ik er van overtuigd word, dat men al zeer dwaas doet, als men zich aanstelt, alsof het rechte verband nog eerst moet gevonden worden.

Het is treffend, hoe schoon de raderen van Huis, School en Kerk in elkaar grijpen, en hoe aller werkzaamheid op het welzijn der jeugd gericht is. Al dadelijk wijzen de opstellers van het in de 17de sessie vastgestelde den ouders, schoolmeesters, predikanten en ouderlingen eenzelfde plicht aan: de kinderen door catechetisch onderricht in de ware religie op te voeden. Daarna volgt vooreerst eene omschrijving van het ambt der ouders:

Het ampt der ouders is t' huys hare kinders ende ooc het gantsche huysgesin haer toebetrout, inde beginselen der Christelike Religie op het vlytichste naer een yeders begrijp te onderwysen,.....

Dat is iets anders, dan de kinderen aan knapen-, jongelings- en jongdochtersvereenigingen over te doen.

.....ernstelijk ende met vlijt tot de vreese Gods ende oprechte Godsalicheyte vermanen, tot de oeffeninge van heylige huysghebeden te ghewennen, mede te nemen met haer tot het gehoor des Godlicken woorts,.....

Dat is iets anders, dan de kinderen naar eene kinderkerk of eene Zondagsschool te zenden, of ze tehuis te houden.

.....de gehoorde predication insonderheit de Catechetische vlyticheyt met de selve te verhalen, eenige capitelen der heylige Schrift voor te lesen, ofte te gheven voor te lesen, de uytneemste plaetsen der Schrifture te geven van buyten te leeren, ende inprenten, ende de selvige op een ghemeynsame ende der

teedere jonckheydt bequame wijze te verclaren, ende haer also tot de Catechisatie inde scholen te bereyden, ende wanneer sij tot de selvige gecomen sijn, te bevestigen, op te wecken, ende naer vermoghen te bevorderen.

Zie, hoe schoon hier het Huisgezin tot de School in betrekking wordt gesteld en den ouders als plicht wordt aangewezen, voor de School voor te bereiden en met den onderwijzer samen te werken. En dit wordt niet maar als iets wenschelijks voorgesteld, neen, de opzieners der Gemeente hebben dezen plicht metterdaad aan de ouders voor te houden. Ja, zóó ernstig is het gemeend, dat zij de ouders, die nalatig bevonden worden, niet slechts hebben te vermanen, maar desnoods door de censuur tot hunnen schuldigen plicht te brengen.

Welk een begeerlijke steun voor de School, een Kerkeraad, die naar deze bepalingen tucht uitoevende! Kon zij iets beters wenschen? — Ik vraag: welk Schoolbestuur buiten den Kerkeraad zou evenveel op de ouders vermogen?

Zien wij verder, hoe het kerkelijk toezicht de School op hare beurt tot het Huisgezin in betrekking stelt.

De onderwijzer moest, zooals wij vroeger reeds zagen, de jeugd volgens drie trappen den Heidelbergschen Catechismus onderwijzen, alzoo, dat bij het verlaten van de school de welbegrepen volledige Catechismus haar eigendom was. Zoo moest de schoolmeester dus voortbouwen aan het gebouw, waarvan de ouders het fundament gelegd hadden, en, zooals wij zoo straks zagen, moesten de ouders zijne medewerkers blijven. Zoo was dus de schoolmeester geroepen, met de ouders de jeugd in eenzelfde waarheid op te voeden, en had hij zich niet aan te stellen, alsof hij alleen de opvoeder was, alsof het aan hem stond om te bepalen, met wat voor voedsel de kinderen zouden gevoed worden en alsof het Huisgezin maar tevreden moest zijn met wat hij goed en passend en heilzaam voor het kind achtte.

En kom thans eens kijken! Is het niet eene droeve waarheid,

dat de School, niet alleen de Openbare, maar ook de Bijzondere, niet zelden afbreekt, wat het Huisgezin heeft opgebouwd?

NEEF. Maar zoudt gij denken, Oom, dat de toestand er zooveel beter op zou worden, als de Kerk op eenmaal weer het toezicht op de School verkreeg? Wij weten toch maar al te goed, dat de Kerk ook in haar midden allerlei leeringen duldt.

Oom. En gij wilt zeker zeggen: als het er dan niet beter op zou worden, waarvoor zou het dan dienen? niet waar? Maar daar hebben wij niet naar te vragen. Gods ordening is het, dat de Kerk over School en Huisgezin beide tucht uitoefene, en dáárom is het ook wenschelijk.

Eene andere vraag is het echter, of de Kerk zonder terugkeer tot het verworpen Woord Gods het verloren gezag over de School zal terugkrijgen. Wel zijn er, die meenen, dat dat doel niet zoover afligt. Maar vooreerst brengen vereenigingen als „Christelijk Volksonderwijs” iets anders dan het verband van weleer. Ten andere is de Kerk er nog niet, ook als zij zelf Bijzondere scholen opricht, want er blijft dan nog eene Openbare School over, over welke haar het recht van toezicht allereerst toekomt.

DE ZOETE. Maar als dan eerlang, naar den wensch in het Unie-rapport uitgedrukt, alle groepen van belanghebbenden eene school kunnen stichten, dan zou toch de Kerk overal hare school kunnen hebben.

Oom. Och arme, alsof het der Kerk daarom moest te doen zijn, en alsof er dan niet nog veel meer scholen zouden komen, waar zij toezicht zou behooren uit te oefenen en waar zij evenwel geenerlei gezag zou kunnen doen gelden.

DE ZOETE. Maar daar kon zij dan toch niets aan doen. Want als de Overheid zulke scholen toelaat, wat zal de Kerk er tegen doen?

Oom. Dus ligt de schuld aan de Overheid? — De Overheid heeft voor zichzelf toe te zien, vriend. Laat ons liever vragen: hoe komt het, dat de Overheid (ook nu) zulke scholen toe-

laat? Wil ik het eens zeggen? Het is eene tuchtiging voor de Kerk, die het Woord Gods losliet, het ook niet meer op de School handhaafde, en sinds zich het toezicht door de Overheid moest zien ontnemen. En zoo blijkt dan, dat niet de Overheid der Kerk in den weg staat, maar de verachting van het Woord. En zoo zal ook niet door de Overheid, al is het ook door tusschenkomst van de Overheid, de School weer onder het toezicht van de Kerk komen, maar door terugkeer tot het Woord, tot het fundament der Apostelen en Profeten, tot den verworpen Hoeksteen Jesus Christus.

DE ZOETE. Maar wat voor nieuwigheid discht gij ons daar op? Gij schijnt den Staat het recht toe te kennen, de School aan het toezicht van de Kerk te binden, alsof hem invloed op de godsdienstige ontwikkeling van het kind toekwam. Dus de Staat schoolmeester! Eilieve, van waar hebt ge toch zulke dwaasheden?

OOM. Wij zullen die dwaasheid zoo meteen onder de oogen zien. Maar eerst iets anders.

Gij spreekt daar van den „Staat”. Weet gij wel, dat met dat woord een duivelsch goochelspel gedreven wordt? Van eene Overheid in de eigenlijke beteekenis van het woord wil men sinds lang niet meer weten, — noch bij de zoogenaamd Christelijke partijen, noch bij de andere, — men duldt alleen schijnkoningen: het volk oefent onder den naam van Staat te zamen met de ministers des Konings, die den Koning vertegenwoordigen, dus eigenlijk met de Overheid zelve, de rechten uit, die alleen aan de Overheid, den Souverein, toekomen. Nu heet dan de Koning onschendbaar en kan iedereen naar hartelust afgeven op al wat hem in 's lands bestier niet naar den zin is. Maar men verheelt zich, dat daarmee de Koning, de Overheid, voortdurend onteerd en gelasterd wordt, want als men afgeeft op den Staat, bedoelt men daarmee natuurlijk de Overheid met de bovendrijvende staatspartij of partijen. Eigenlijk zou men wel is waar alleen toornen kunnen tegen de bovendrijvende partij, maar als de kinderen in een huisgezin de ouders in eenen hoek

geduwd en van alle gezag beroofd hebben, en nu met elkander aan het klijven slaan, dan zullen degenen, die in het ongelijk gesteld worden, het hunnen armen ouders nog kwalijk nemen, dat zij, hoewel tot machteloosheid gedoemd, hun niet bijspringen. Zoo ook in eene constitutioneele monarchie. Ofschoon men den Koning zijne koninklijke rechten grootendeels afhandig gemaakt heeft, mokt en wrokt men tegen hem, omdat hij aan de tirannie van de bovendrijvende partij geene perken stelt. — Bovendien, hoeveel wordt door dat schermen met het woord „Staat” mede op rekening van de Overheid gesteld, waar de Overheid volstrekt niet meê ingenomen is, en dat daarom oorspronkelijk ook volstrekt niet van de Overheid uitgegaan is. O, het is niet om aan te zien, hoe, sinds men den Koning de vrijheid van handelen ontnomen heeft, al zijne daden in een valsch licht komen te staan, waarbij hij zich den schijn moet getroosten van een vijand van het goede te zijn. Wij weten toch allen heel goed, dat de regeeringsdaden des Konings bij het goddelooze constitutioneele stelsel eigenlijk daden des volks zijn, en dat de Koning aan die daden veelal slechts in zooverre deel heeft, als hij om des lieven vredes wil ze met zijnen vorstelijken naam dekt. Men zegt dan, dat de Regeering dit en dat gedaan heeft, maar het is eene leugen, want het volk, noch zijne vertegenwoordigers, de Staten-Generaal, noch de Ministers (in wier handen de Grondwet de souvereine rechten des Konings te grabbel heeft gelegd) kunnen ooit met recht „Regeering” heeten. Men moest zeggen, dat het volk zulke regeeringsdaden verricht, of, wat op hetzelfde neerkomt, de ministers, die immers in naam dienaren der Kroon, in der daad instrumenten van den volkswil zijn.

Nu, wat mij betreft, ik wensch het woord Staat niet anders te gebruiken dan in den zin van Rijk (al of niet in verband met den regeeringsvorm), en zal daarom bij voorkeur spreken van Overheid en volk.

Als gij dus zegt: „De Staat geen schoolmeester”, dan stem

ik dat dadelijk toe, want de Staat, in den zin, waarin gij dat woord gebruikt, is een gedrocht, en aan gedochten heeft God noch de opvoeding, noch een stuk er van opgedragen. Maar bedoelt ge soms ook: „De Overheid geen schoolmeester”?

DE ZOETE. Nu goed, de Overheid geen schoolmeester!

OOM. Daar hebben wij het dan! Och, och, Mijnheer De Zoete!...

DE ZOETE. Wel, wat? Gij begrijpt toch evengoed als ik, dat de Overheid geen schoolmeester kan zijn.

OOM. Daarnaar hebben wij niet in de eerste plaats te vragen. Vóór alles is het de vraag, of de Overheid bevoegd is, schoolmeester te zijn. En als zij daartoe bevoegd is, dan kan zij het ook.

DE ZOETE. En het nieuwste, dat op dit gebied beweerd is, is zeker, dat de Overheid daartoe wel bevoegd is.

OOM. Gij vergist u, geene nieuwe theorieën, maar oude, beproefde waarheden wensch ik u voor te stellen.

Doch laat mij eerst zeggen, wat ik er onder versta, als ik zeg, dat de Overheid bevoegd is schoolmeester te zijn. Ik wil daarmee zeggen, dat het de roeping der Overheid is, op de opvoeding in school toe te zien en er voor te waken, dat zij aan de aardse en hemelsche bestemming van het kind beantwoorde.

DE ZOETE. Ik moet er niets van hebben. De vrije School voor heel de natie, zeg ik en zeggen tal van Christelijke schoolmannen met mij!

OOM. Of gij er niets van moet hebben, doet aan de zaak niets af. Het Woord Gods zegt: „De macht” of de Overheid „is Gods dienaar u ten goede; maar indien gij kwaad doet, zoo vrees; want zij draagt het zwaard niet tevergeefs: want zij is Gods dienaar, eene wreekster tot straf dengene, die kwaad doet”¹⁾, en het vermaant ons „vóór alle dingen, dat gedaan worden smeekingen, gebeden, voorbiddingen, dankzeggingen, voor alle menschen: voor koningen en allen, die in hoogheid zijn; opdat wij een gerust en stil leven leiden mogen in alle Godzaligheid en eerbaarheid”²⁾. Uit

¹⁾ Rom. 13:4. ²⁾ 1 Tim. 2:1 en 2.

zulke woorden blijkt, dat het ambt der Overheid is, de goeden te beschermen en de kwaden te straffen en dat God ons door hare hand, door hare zorg, een leven in vrede, orde en veiligheid beschikt, een leven tot Gods eer en ons en onzes naasten welzijn.

In overeenstemming daarmee zegt de Belijdenis der Kerk in Art. 36 :

Wij gelooven, dat onze goede God, uit oorzaak der verdorvenheid van het menschelijk geslacht, Koningen, Prinsen en Overheden verordend heeft, willende, dat de wereld geregeerd worde door wetten en politien; opdat de ongebondenheid der menschen bedwonge worde, en het alles met goede instellingen onder de menschen toega. Tot dat einde heeft Hij der Overheid het zwaard in handen gegeven, tot straf der boozen en tot bescherming der vromen.

DE ZOETE. Goed, ik heb er niets tegen in te brengen. Maar wat heeft dat alles met de School te maken?

OOM. Ik ga voort. Is het nu de roeping der Overheid, er voor te waken, dat „het alles met goede instellingen onder de menschen toega”, zoo vragen wij, welke instellingen hier bedoeld worden. Voorzeker alle Goddelijke en menschelijke ordening, aan welke laatste wij immers ook onderdanig hebben te zijn, om des Heeren wil ¹⁾).

Tot die ordeningen behoort dan vooreerst het Huisgezin, eene instelling Gods. De Overheid heeft dus toe te zien en er voor te waken, dat de Goddelijke instelling van het Huisgezin in stand gehouden worde en dat het Huisgezin zijne roeping kan vervullen. Daarom moet mede door en voor de Overheid het huwelijk voltrokken worden, opdat alzo de eerbaarheid (een der onmisbare steunpilaren van het Huisgezin) bewaard blijve. Daarom ook wordt alle krenking van het Huisgezin, door inbraak, diefstal, moord, enz., door de Overheid gestraft.

Maar eene goede Overheid zal niet alleen de overtredingen straffen, maar ook in den weg van voorkoming voor het Huisgezin zorgen. En daartoe nu heeft zij toe te zien op

¹⁾ 1 Petr. 2 : 13.

de opvoeding in school en er voor te waken, dat het kind zóó opgevoed wordt, dat het de instelling van het Huisgezin eert en gehoorzaamheid leert. En opdat dit doel bereikt worde, heeft zij zorg te dragen, dat de jeugd op school opgevoed worde in de leering en vermaning des Heeren, dat zij de Heilige Schriften wete en Gods heilige Wet als bindend en gezaghebbend leere erkennen.

DE ZOETE. Ja maar, gij weet heel goed, dat er duizenden ouders zijn, die met zulk eene opvoeding niet gediend zijn.

Oom. Over hetgeen de menschen willen, spreken wij straks.

Eene andere instelling Gods is de Kerk. Ook deze instelling heeft de Overheid te handhaven, te beschermen en te verzorgen.

DE ZOETE. Te verzorgen?! Om alles niet! Weg met alle bemoeiing der Overheid in kerkelijke zaken! Jesus is de Koning der Kerk, en niemand anders!

Oom. Hoor eens, vriend, wij spreken nu over de School, dus over hetgeen de Kerk betreft alleen in zooverre het de School aangaat. Onderwerpen als de „scheiding van Kerk en Staat” zullen wij dus nu niet breedvoerig bespreken; bij onze gesprekken over de Kerk is dat meer op zijne plaats. Toch wil ik u even kortelijk zeggen, wat wij op grond van de Schrift van de verhouding tusschen Kerk en Overheid voor waar hebben te houden.

Jesus is de Koning der Kerk, voorzeker, doch dit sluit den plicht der Overheid om de Kerk te verzorgen niet uit. Verzorgen is trouwens iets anders dan regeeren. Weet gij wel, dat de Schrift zelve het der Kerk onder de oude bedeeeling als eene heerlijke belofte voorhoudt, dat koningen hare voedsterheeren en hunne vorstinnen hare zoogvrouwen zullen zijn?

DE ZOETE. Ja, maar wat onder de oude bedeeeling gold, dat geldt onder de nieuwe niet.

Oom. Zoo! Maar ik wacht dan op uwe bewijzen, dat met het Nieuwe Testament die betrekking tusschen Kerk en Overheid is vervallen, de roeping der Overheid ten aanzien van de Kerk eene andere is geworden. Laat mij u intusschen nog

eens het woord van Paulus voorhouden: „Ik vermaan dan vóór alle dingen, dat gedaan worden smeekingen, gebeden, voorbiddingen, dankzeggingen, voor alle menschen: voor koningen, en allen, die in hoogheid zijn; opdat wij een gerust en stil leven leiden mogen in alle Godzaligheid en eerbaarheid”. Men moet toch wel zeer bevooroordeeld zijn, om niet te zien, dat de Schrift in deze woorden het leven „in alle Godzaligheid en eerbaarheid” in onafscheidelijk verband voorstelt met het ambt van „koningen en allen, die in hoogheid zijn”. Bij „Godzaligheid en eerbaarheid” teekenen de Statenvertalers dan ook aan:

Dit gaet aen den Godts-dienst ofte de eerste tafel van de Geboden Godts, gelijk het volgende Woort Eerbaerheyt, ofte Zedigheyt, op de Geboden van de tweede Tafel, ende op de Diensten die de een den anderen schuldig is, sijn Oog-merck heeft. Want de rechte Overheden sijn Bewaerders, ofte Beschermers, van beyde de Tafelen der tien Geboden.

En zulks in overeenstemming met de Belijdenis der Kerk, die in Art. 36 aldus luidt:

En hun [der Koningen enz.] ambt is niet alleen, acht te nemen en te waken over de politie, maar ook de hand te houden aan den heiligen Kerkendienst: om te weren en uit te roeien alle afgoderijen en valschen godsdienst, om het rijk van den Antichrist te grond te werpen, en het Koninkrijk van Jesus Christus te bevorderen, het Woord des Evangeliums overal te doen prediken, opdat God van een iegelijk geëerd en gediend worde, gelijk Hij in Zijn Woord gebiedt.

Maar, zooals ik zei, het is ons doel niet, thans over die dingen uit te weiden. Genoeg, de Schrift spreekt zich er duidelijk genoeg over uit, dat het Gods wil is, dat de Overheid de door God geplante en aan de Belijdenis gebonden Kerk beschermte en verzorge, en zóó hebben onze vaders het altijd verstaan en opgevat, en zulks verklaard in eenen tijd, toen het uitkomen voor de Belijdenis hun ieder oogenblik op verlies van lijf en goed kon komen te staan, en naar die Belijdenis zijn zij Gereformeerd genoemd. Wie dan heden ten

dage Art. 36 schrap, of allerlei voorbehoud maakt, of aan den zin der woorden draait en wringt, totdat hetgeen de opstellers bedoelden niet meer te herkennen is, die speelt zeer onbeschaamd een bedrieglijk spel, als hij intusschen nog aanspraak blijft maken op den naam Gereformeerd, ja zelfs de goê gemeente zoekt wijs te maken, dat al wie in deze dingen niet met hem gelijk denkt, niet Gereformeerd is. Wat?! onze vaders zouden niet geweten hebben, wat zij verklaarden of deden, toen zij in 1562 deze Belijdenis aan Koning Filips II van Spanje zonden en betuigden, dat zij overeenkomstig deze Belijdenis „God begeerden te dienen en zich naar Zijn Woord en heilige Geboden te reformeeren”? En andermaal, toen zij op de Synode te Dordrecht in 1618/19 plechtig beloofden, bij de Belijdenis te „volharden, dezelve aan het nageslacht ongeschonden over te geven en tot de toekomst onzes Heeren Jesus Christus te bewaren”? Meent men dan werkelijk, dat zij ook evengoed Art. 36 hadden kunnen uitlaten, of opstellen in den zin, waarin men dat Artikel heden te dage gaarne uitlegt? Neen, en duizendmaal neen, want dit is eene onomstootelijke waarheid, dat hunne belijdenis omtrent het ambt der Overheid in het nauwste, in rechtstreeksch verband staat met de leer van de rechtvaardiging door het geloof alleen. Wie in het stuk der zaligheid zich onder Gods genade-schepter buigt en oprechtelijk belijdt, zichzelf niet te willen, doch ook niet te kunnen regeeren, — wie alles uit Gods hand, door Gods goede zorg, door Gods regeering moet ontvangen, en dus den moed, den geloofsmoed, heeft, zich aan Gods genade-regeering over te geven, — die is ook door God klein gemaakt om met de Gemeente naar Gods alwijs bestel onder de hoede der Overheid door dit ellendig leven te gaan, die heeft ook den moed om met de Gemeente in de Overheid eenen voedsterheer der Kerk te erkennen, en die ontvangt ook wijsheid om, even bescheiden als beslist, der Overheid het priesterschap te ontzeggen en alzoo bij alle verband met de Overheid de vrijheid

der Kerk te handhaven. Doch dáár juist schuilt de doodelijke breuk: van het fundament der rechtvaardiging door het geloof alleen, waarop de vaders stonden, en waarop ook hun moed rustte om Art. 36 te belijden, is men helaas, blijkens zijne valsche heiligmakingsleer, vervallen, en zoo is men dan eensdeels te groot bij zichzelven en heeft anderdeels geenen moed, om het miskende Artikel te aanvaarden.

DE ZOETE. Nu, en wat is met dat alles uwe bedoeling?

Oom. Het is ons nu duidelijk geworden, dat het de roeping der Overheid is, de Kerk te handhaven, te beschermen en te verzorgen. Doch hoe zal de Overheid de hand aan den heiligen Kerkedienst houden, als het kind op de schoolbanken het Woord Gods niet leert kennen, of zelfs het Woord en de Kerk leert minachten? Hoe zal zij alle afgoderijen en valschen godsdienst uitroeien, als de jeugd in school niet gevoed wordt met de onvervalschte melk der waarheid Gods? Hoe zal zij het Woord des Evangelies overal doen prediken, als de predikant als kind schoolonderwijs ontvangt, dat vreemd is aan het Evangelie, of gegrond is op een evangelie naar den mensch? Zoo heeft dan de Overheid ook ten aanzien van de Kerk in den weg der voorkoming op te treden en daartoe op de opvoeding in school toe te zien, met dien verstande, dat zij er in onderwijs en tucht het Woord Gods handhave.

DE ZOETE. Hebt gij nu uitgepraat?

Oom. Heb nog even geduld.

Niet alleen ten opzichte van het Huisgezin en de Kerk, ook ten aanzien van de Maatschappij heeft de Overheid eene roeping. Zij heeft te zorgen, dat in het maatschappelijk leven alles met goede instellingen toega, opdat alom Gods wil gedaan worde. Waar de leden der Maatschappij daartegen zondigen, heeft de Overheid te straffen en in bedwang te houden.

Doch veel meer heeft zij al weer te trachten te voorkomen, en daarom toe te zien, dat zij, die door woord of daad de gehoorzaamheid aan den God der Schriften bespotten, eene

omverwerping of ondermijning van de bestaande maatschappelijke orde aanprijzen en openlijk het gezag der Overheid afbreken, door wet en gerecht onschadelijk worden gemaakt.

Waar echter wordt het samenstel der Maatschappij meer bedreigd dan in de fundamenteen? En waar wordt aan deze meer bedorven dan in eene School, waar de opvoeding niet op eenen deugdelijken grondslag rust? Zoo heeft dan de Overheid ook om den wille der Maatschappij op de School toe te zien, en wel in dier voege, dat zij er in onderwijs en tucht Gods Woord doe eerbiedigen, alzoo, dat der jeugd gehoorzaamheid aan alle Goddelijke en menschelijke ordening wordt ingeprent, er ook aan gewend wordt zich daarnaar te gedragen, en dus geschiktheid voor het maatschappelijk leven verkrijgt.

Zoo is ons dan gebleken, dat de Overheid wegens de roeping, die zij ten opzichte van Huisgezin, Kerk en Maatschappij heeft te vervullen, gehouden is toezicht op de opvoeding in school te houden, ja dat hare onafwijsbare roeping is, ook op schoolterrein voor het Woord des Heeren, het Woord van den Koning der koningen, den Souverein der souvereinen, den weg te effenen, wat tevens hare hoogste eere is. En met het oog op die roeping zeg ik, dat men zeer verkeerd doet met te wenschen of te eischen, dat het woord „Christelijk” in Art. 33 der Schoolwet, dat nog eene laatste herinnering aan de roeping eener Christelijke Overheid met betrekking tot de School is, geschrapt worde.

De ZOETE. Gij hebt u dapper geweerd, maar hoe goed uwe bedoeling ook moge zijn, gij tuurt u blind op eenen hersenschimmigen toestand, want hoe zou ten onzent, waar zoo velerlei gezindheden zijn, de Overheid ooit naar zulk eene opvatting van hare roeping kunnen handelen?! En daarom nog eens: de Overheid kan geen schoolmeester zijn; zij kan het niet zijn, zonder de persoonlijke vrijheid der ouders te schenden. De een toch wil eene opvoeding in school op den grondslag der Heilige Schrift, de ander eene opvoeding zonder de Schrift. Dat is nu eenmaal niet anders. De eenige bevredigende oplossing der

schoolkwestie is dan: de vrije School voor heel de natie! Daarnaar dus gestreefd! Dat stelsel zal ongetwijfeld het geheele volk ten goede komen, want eerst als wij de vrije School voor heel de natie hebben, zal het Christelijk element onbelemmerd kunnen doorwerken en ons volk tot grooten zegen worden.

Oom. Althans naar het oordeel van hen, die het Unie-rapport opstelden.

DE ZOETE. Hebt gij daar kennis van genomen? Nu, wat zegt gij er van? — Wat mij betreft, ik noem het Rapport eene gave van God, een kunstwerk van onze denkers, een middel om ons volk vrijheid te brengen, eenen grooten stap verder op den weg in den strijd tegen Art. 192 der Grondwet, of wel de laatste schrede op den weg, die blijkbaar ruimte maakt voor onze Christelijke School. Eene waarlijk grootsche gedachte is het, die de ontwerpers in dit Rapport neerlegden en die door allen, die het wel meenen met het Christelijk onderwijs, verdient toegejuicht te worden. Het is dan ook mijn vurige wensch, — ik heb het van God gebeden! — dat het den veertien onder-teekenaars van het Rapport gegeven moge worden, eenmaal hunne denkebeelden in eene wet belichaamd in het Staatsblad te zien. Innigen dank zijn wij verschuldigd aan de edele mannen, door God aan ons volk geschonken, die ons aldus voorlichten in den schoolstrijd of, beter gezegd, aan de spits van ons Christen-volk strijden.

Oom. Mijnheer De Zoete, het is in één woord ontzettend! Van zulke dingen zegt de Heere in Zijn Woord: „Israël heeft geene kennis, Mijn volk verstaat niet” ¹⁾, en: „De leiders dezes volks zijn verleiders, en die van hen geleid worden, worden ingeslokt” ²⁾. De verblindheid is wel ten top gestegen, dat men eenzijdig met zulk een rapport, met zulk eenen raad voor den dag komt, en anderzijds zulk eene gruwelijke, Godont-eerende leuze zoo luide toejuicht, ja het zelfs van God bidt,

¹⁾ Jes. 1:3. ²⁾ Jes. 9:15.

dat Hij geve, wat tot lastering van Zijnen heiligen Naam, tot vertrapping van Zijne heilige Wet, tot verachting en verguizing van Zijn heilig Woord strekt.

DE ZOETE. Maar dát noem ik eenen gruwel, zulk een oordeel! Hoor eens, van mijzelf zal ik niet spreken, maar weet gij wel, dat gij, dus sprekende, onze Christelijke schoolmannen en volksleiders op het snoodste krenkt? Wat bestaat gij, dat gij hen, die hun leven aan de zaak des Heeren wijden, dus aan de kaak stelt als smaders van Zijnen heiligen Naam?!

Oom. Wat zaak des Heeren! Is dát de zaak des Heeren, dat den duivel vrij spel gegeven wordt? Is dat de zaak des Heeren, dat des Heeren Woord verachtelijk in eenen hoek geworpen wordt? Of is het geen vertrappen van Gods heilige Wet, dat men niet meer vraagt: Wat is recht? maar veeleer schijnt te vragen: Hoe helpen wij God en den duivel aan gelijk recht?

O, ik geloof het gaarne, dat de onderteekenaars van het Rapport Gods eer en het welzijn der jeugd meenen te zoeken. Maar wie zich in zijn ijveren niet richt naar den geopenbaarden wil Gods, die zal altijd het tegengestelde doen van hetgeen hij zegt te beoogen. Meenende Gods eer te zoeken, zal hij bevonden worden als een, die zich tegen God stelt: Gods eer zal hij rooven en zijnen naaste in het verderf storten.

NEEF. Maar wat behelst dat Unie-rapport eigenlijk? Ik heb er wel zoo hier en daar iets van gelezen, maar ben toch van den inhoud en de strekking niet genoegzaam op de hoogte.

Oom. Laat mij u dan even voorlezen, wat ik er hier in een Schoolblad van lees. De Commissie, aan welke door de Unie „Eene School met den Bijbel” de opdracht gegeven was, een rapport uit te brengen, meent eene wijziging der bestaande regeling van het Lager Onderwijs in dezen zin te moeten aanbevelen:

1°. De gemeenten worden niet langer belast met de bekostiging van de lagere school. 2°. Door het Rijk wordt voor

iedere lagere school eene vaste bijdrage uitgekeerd, te berekenen naar een wettelijken maatstaf. 3°. Die uitkeering wordt, evenals thans, verbonden aan voorwaarden, die de inrichting van het onderwijs ~~wij laten en slechts~~ strekken om de goede besteding der rijkselden te verzekeren. 4°. Voorzoover de ingezetenen niet zelve in hun onderwijs voorzien, treden in hunne plaats de gemeentebesturen op.

Wordt de hier voorgestelde regeling wet, dan wordt aan de gemeenten de zorg voor de School onttrokken en zal elke groep van belanghebbenden van het Rijk eene school kunnen krijgen. Het Rijk keert namelijk als vergoeding voor de kosten voor elke school een minimum-bedrag uit en laat de oprichters in de inrichting van het onderwijs geheel vrij. De Overheid zal dus niet eens meer Christelijke deugden kunnen vorderen: alle invloed op de geestelijke ontwikkeling der kinderen wordt haar ontnomen, zoodat de school zal mogen dienstbaar gemaakt worden aan alles wat men maar opvoeding gelieft te noemen, onverschillig of men de kinderen wenscht op te voeden als redelijke dieren, of als menschen met eene onsterfelijke ziel, onverschillig of men ze tot Godslasteraars wenscht op te voeden, of tot menschen, die weten en erkennen, dat zij God, hunnen Schepper, hebben te verheerlijken.

Dan zal dus het Heidendom, dat immers in de verschillende heidensche landen van ouds her er op stond, dat de nationale goden en geene andere zouden geëerd worden, overtroffen zijn. En de historieschrijver in later dagen zal te vermelden hebben, dat deze regeling uitgegaan is van hen, die er zich op beroemen, het geestelijk nakroost te zijn van wie in de 16de eeuw voor het volstreckte gezag van het Woord des levenden Gods hebben pal gestaan en geleden. Zie, dat noem ik het ergste, wat er op schoolgebied valt waartemen!

NEEF. Maar Oom, is dat wel de bedoeling van het Rapport?

OOM. Het is haast ongelooflijk, niet waar? Doch hoor, wat het Bestuur der Unie in eene aanbeveling der Unie-collecte van dit jaar o. m. zegt:

Zooals u bekend is, werd op de jongste Unie-vergadering het Rapport der Commissie voor Schoolwetswijziging met algemeene stemmen aangenomen.

Dat wil zeggen: wij aanvaarden de vrije School voor de geheele Natie, met behoud natuurlijk van de noodige waarborgen tegen belediging van de zedelijkheid en van de openbare orde, en tegen misbruik der subsidie uit de Staatskas.

Dat wil zeggen: wij wenschen behandeling van elke school, van Staatswege, op gelijken voet, zij moge geloovig of ongeloovig, liberaal of anti-liberaal, Hervormd, Gereformeerd, Luthersch, Rooms-Katholiek, Israëlitisch, of (en in onze dagen is het helaas! geen onzin ook die kleur te noemen)..... Heidensch zijn.

Is het geene afschuwelijke huichelarij om met zulk een Rapport in de hand nog te zeggen: „of helaas..... Heidensch zijn”?

DE ZOETE. Maar wat gij verzwijgt, dat is: dat het er niet om gaat, het Heidendom aan de heerschappij te helpen, maar juist om het Christendom te doen zegevieren.

Oom. Maar van eene uitbreiding van het Christendom ten koste van Gods heilige Wet, of door voorloopige terzijdestelling van Gods Wet, (die zich immers nooit op non-activiteit laat stellen), wil God niets weten. Zulk eene vermeende uitbreiding is Hem een gruwel. En al zegt gij nu ook honderdmaal, dat het dan toch gaat, om Gods Wet ten slotte weer geëerbiedigd te zien, — ik zeg, neen, het Woord Gods zegt u, dat men zich in dien weg tegen God stelt, dewijl men geene acht geeft op Zijnen geopenbaarden wil: „Gij zult geene andere goden voor Mijn Aangezicht hebben”.

DE ZOETE. Ik vat u niet. Wat voor terzijdestelling van Gods Wet ziet gij toch wel in dat Rapport?

Oom. Luister eens.

De Heilige Schrift noemt de Overheid „Gods dienaars”, en als Gods dienaars heeft zij in Huisgezin en School en Kerk en Maatschappij Gods Woord te doen eerbiedigen. En niet de onderdanen hebben te bepalen, wat de Overheid heeft te doen,

niet naar den zin en de begeerte der onderdanen heeft zij ook zelf zich te richten, maar naar den geopenbaarden wil Gods. Of er dus ouders zijn, die het Woord Gods niet willen en voor hunne kinderen eene godsdienstlooze, d. i. goddelooze opvoeding begeeren, daarnaar heeft zij niet te vragen, maar zich aan Gods uitdrukkelijken wil te houden, dat de kinderen zullen opgevoed worden in de leering en vermaning des Heeren.

Het Unie-rapport berust echter op deze antinomiasche redeneering: Aangezien de Goddeloosheid en de Godvergeetheid in ons land zoo zeer toegenomen is, dat verreweg het grootste deel der inwoners eene School begeert zonder den Bijbel, zoo verklaren wij God in het Aangezicht, dat het in zulk een land niet aangaat, dat de Overheid zou staan op den eisch, dat in elke school de Heilige Schrift het opvoedingsboek der jeugd zij en alzoo Gods wil geschiede, en verlangen wij dienovereenkomstig, dat de Overheid neutraal zij. Dat is het eerste goddelooze stuk!

DE ZOETE. Ja, dat heb ik reeds begrepen, dat men u niet met eene neutrale Overheid moet aankomen. Toch zijn er niet weinigen, die verlangen, dat de Overheid ten opzichte van de School neutraal zij, en die evenwel Art. 36 wenschen te behouden, alleen met dien verstande, dat de Overheid de beweging der geesten vrij late.

Oom. Eene kostelijke uitvinding toch! Zoo bewaart men althans voor het volk den schijn, dat men de 37 Artikelen der Belijdenis wenscht bijeen te houden. Maar de kracht er van wordt verloochend, want hoe kan de bevordering van het Christendom samengaan met het volmaakt vrij laten van de beweging der geesten, hoe laat zich dit met elkander overeenbrengen, zonder dat men onder zulk eene bevordering verstaat: niet wat de Overheid, maar wat de onderdanen ter bevordering van het Christendom doen; m. a. w. zonder dat men het ambt der Overheid op het volk overbrengt en dus der Overheid haar ambt ontnemt en Art. 36 eenen wassen neus maakt?

DE ZOETE. Dus dunkt u, dat de Overheid de beweging der geesten bepaald niet vrij mag laten? Maar hoe kan dan de Heere Jesus in de gelijkenis van het onkruid onder de tarwe ¹⁾ den heer des huizes op de vraag der dienstknechten: „Wilt gij dan, dat wij heengaan en datzelve vergaderen?” laten antwoorden: „Neen, opdat gij, het onkruid vergaderende, ook mogelijk met hetzelfde de tarwe niet uittrekt”?

Oom. Dat is me ook eene vraag! Het is immers duidelijk, dat de Heere Jesus bij die gelijkenis het oog heeft op de boozen, die van de goeden moeilijk te onderscheiden zijn, en niet op hen, die in openbare overtreding leven, alsof de Overheid dezulken niet had te straffen en in bedwang te houden. Zoo wordt dan der Overheid hier volstrekt niet bevolen, de beweging der geesten, op welk gebied ook, vrij te laten. ²⁾

DE ZOETE. Ja, tegen u valt moeilijk te redeneeren. Maar dát zult gij moeten laten staan, dat de persoonlijke vrijheid der ouders eerst dan tot haar recht zal komen, als wij de vrije School hebben.

Oom. Wij weten nu eenmaal, wat de roeping der Overheid, wat Gods ordening is, niet waar? Welnu, waar het naar Gods ordening toegaat, daar hebben wij ons recht; wat wij daarboven begeeren, komt ons niet toe. En waar de Overheid naar Gods ordening over de School waakt, daar hebben wij ook de vrije School. Daarentegen is wat het Unie-rapport de vrije School noemt, niet de vrije School. Ja, dát is het tweede goddelooze stuk: dat men het volk als vrijheid predikt, wat volgens de Schrift ellendige slavernij is. Gebondenheid aan het Woord en de ordening Gods, dat is het Schriftuurlijk begrip van „vrijheid”. Het begrip echter, dat het Unie-rapport aan dat woord verbindt, is dat van een los-zijn van Gods Woord en ordening.

¹⁾ Matth. 13 : 24 vv.

²⁾ Zie de Kantteekening in den Staten-Bijbel op Vers 29!

DE ZOETE. Maar juist naar Gods ordening is de ouderlijke macht eene der grondzuilen van de Maatschappij. Wat blijft er echter van den invloed der ouders over, als zij niet meer in schoolzaken te zeggen hebben, dan volgens u geoorloofd zou zijn?

Oom. Zeer zeker is de ouderlijke macht eene van de grondzuilen der Maatschappij, maar zij is het niet in dien zin, dat de ouders aan de Overheid zouden hebben voor te schrijven, hoe die hare roeping heeft te vervullen, of haar zelfs zouden mogen dwingen die roeping prijs te geven. En daar hebben wij het derde goddelooze stuk in het Unie-rapport: vreezende, dat de Overheid te eeniger tijd den boei der opgelegde neutraliteit zal verbreken en haar onvervreemdbaar recht om het Woord Gods in de School te handhaven zal hernemen, komt men met eenen tweeden boei, bestaande in den gedwongen afstand van allen invloed op de geestelijke ontwikkeling van het kind, dat is zooveel als een gedwongen prijsgeven van alle recht op de School.

NEEF. Maar Oom, waar de zaken zoo staan, hoe kan men daar het verkiezen van de voorgestelde regeling eene daad des geloofs noemen? Wel is waar „stort men zich onbeschermd in den vollen strijd”, maar daarmee is de uitdrukking „daad des geloofs” nog niet gerechtvaardigd.

Oom. Ja, men moet maar weten, wat heden ten dage al geloof heet. Het geloof, dat de Schrift geloof noemt, heeft tot regel Gods eeuwigblijvend, nooit verouderend Woord, en dat Woord juist wordt door het Unie-rapport door het slijk gesleurd. Immers vraagt men niet meer: Wat gebiedt Gods Woord? maar: Hoe zal ik mijn oogmerk het best bereiken, hoe mijn e School het meest bevoordeelen? Wil men dus spreken van geloof, — het is niet het geloof, dat de Wet bevestigt, maar een geloof, dat de Wet ter zijde stelt, en van zulk een geloof weet de Heilige Schrift niets, van zulk een geloof wil God dus niets weten.

DE ZOETE. Als ik mij niet vergis, dan moet gij u in den

tegenwoordigen toestand op schoolgebied volstrekt niet te huis gevoelen, en moet gij eigenlijk alleen Openbare scholen willen en aan de Bijzondere alleen als tijdelijk hulpmiddel recht van bestaan gunnen.

Oom. Zoo is het, en ieder, die aan Gods ordening, aan de onmiskenbare roeping der Overheid, vasthoudt, zal de dingen evenzoo moeten inzien. Dát is voorzeker eene zeer groote dwaling, dat men jaren achtereen al door ons volk heeft voorgepreekt, dat de Overheid de Bijzondere School tot regel en de Openbare tot uitzondering zou hebben te maken. Al wie aan de roeping der Overheid vasthoudt, kan er geen bezwaar in vinden, dat de Grondwet in Art. 192 bepaalt, dat het Openbaar onderwijs een voorwerp van de aanhoudende zorg der Regeering is, en dat er overal in het Rijk van Overheidswege voldoende Openbaar Lager onderwijs wordt gegeven. Al wie daarentegen tegen Gods ordening in der Overheid het recht ontzegt om op de opvoeding in school toe te zien en daarin Gods Woord te doen eerbiedigen, die moet er toe komen zijne School tegenover de Openbare te plaatsen, ja om zijne eigene School, en niet om Gods ordening, niet om Gods Woord zal het hem gaan zooals ons uit de beschouwing van het Unie-rapport genoegzaam gebleken is.

DE ZOETE. Als men u zoo over de School hoort, dan zou men meenen, dat de toestand op schoolgebied, ook wat de wederzijdsche verhoudingen betreft, allertreurigst is, dat eigenlijk alles van zijne plaats is, alles uiteen ligt.

Oom. Dat is ook zoo, alles is of wil uit zijne voegen. Door-gesneden is de band tusschen Kerk en School. Doorsnijden wil men den band tusschen Overheid en School, voor zoover die band niet reeds doorgesneden is door de oprichting van Bijzondere scholen, die alleen een vormelijk verband met de Overheid bewaren, en door het revolutionaire Art. 33. En wat is er over van den band tusschen Overheid en Kerk, sinds de Grondwet van den Staat de Overheid ook ten opzichte van den

Godsdienst op het standpunt der revolutie plaatst, door te bepalen, dat „ieder zijne godsdienstige meeningen met volk o m e n vrijheid belijdt”, en dat „aan alle Kerkgenootschappen in het Rijk (van de „Kerk” wordt zelfs niet gesproken!) gelijke bescherming wordt verleend”?

Zoo ligt dan verbroken het schoon drievoudig snoer Overheid, Kerk en School, dat eertijds de hechtste band voor eene krachtige volkseenheid, de deugdelijkste waarborg voor een bloeiend volksleven was. En onafzienbaar en niet genoeg te betreuren zijn de gevolgen! Juist ten gevolge van de verbreking van dit snoer voedt de School, over het geheel genomen, — noch de Openbare, noch de Bijzondere, noch de zoogenaamd Christelijke, — niet voor Huisgezin, Kerk en Maatschappij op. Juist ten gevolge van de verbreking van de alwijze ordening Gods, volgens welke Overheid, Kerk en School te z a m e n in den dienst van het Woord Gods werkzaam hebben te zijn, heeft het Woord in Huis, School, Kerk en Maatschappij, naar het rechtvaardig oordeel Gods over het schenden van den door Hem gelegden band, de heerschappij verloren.

DE ZOETE. Alles heel mooi gezegd, maar wat zou het toezicht der Overheid baten tegen den afval van het Woord Gods? Bewijst de historie niet, dat de Overheid in land bij land meestal een vijand van het Evangelie was?

Oom. Natuurlijk blijft altijd de mogelijkheid, dat de Overheid het Woord tegenstaat, maar mogen wij daaruit aanleiding nemen, om Gods ordening om te keeren?

Gods ordening is het, dat de Overheid het Woord in de School handhaaft, daaraan hebben wij vast te houden. Zegt gij nu minachtend: Wat zal de Overheid tegen den afval? zoo antwoord ik: Wat zal de Kerk en wat zal het Huisgezin tegen den afval?

O Mijnheer De Zoete! het is wel een bewijs, dat het met de zelfkennis zeer treurig gesteld is, ja dat men niet meer verstaat, wat God in Zijn Woord van onzen vermeenden goeden

wil of kracht om iets tot Zijne eer uit te richten getuigt, als men zichzelve wijsmaakt, dat, als hetgeen de Overheid te doen heeft, maar overgelaten werd aan de onderdanen, het alles beter zou gaan, dan dan Gods wil zou geschieden en Zijn Naam verheerlijkt worden! Alsof het kwaad, de geneigdheid om Gods Woord los te laten alleen of vooral bij de Overheid ware te zoeken, en alsof zij niet evenzeer de onderdanen aankleefde. En alsof eene Overheid, die Gods Woord niet handhaaft, niet het loon is voor de openbare of verborgen ongerechtigheid en de loslating van het Woord bij de onderdanen.

Maar wat vraagt gij nog wat de Overheid zou kunnen doen, daar God, die aan de Overheid de roeping geeft, ook de wijsheid geeft, om ze te volbrengen?! Wat vraagt gij nog wat de Overheid zou kunnen doen? Vraag liever wat de Overheid te voren gedaan heeft.

Laat ons nog eens eenen blik in de Acta slaan, want naar hetgeen deze omtrent de roeping der Overheid met betrekking tot de School behelzen, heeft de Overheid te voren, bij veel plaatselijk verschil, in hoofdzaak gedaan.

Al dadelijk trekt het onze aandacht, dat de Dordtsche vaderen verband zoeken te brengen tusschen het ambt der schoolmeesters, predikanten en ouderlingen enz. ter eener en dat der Overheid ter anderder zijde, en wel waar het om de behartiging van het catechetisch onderwijs gaat:

Opdat dese alle (t. w. de Schoolmeesters enz.) haer ampt neerstelick mogen doen, sullen de Christelicke Majestraten versocht worden een so heylich ende noodich were door hare autoriteyt te bevorderen.

Tot zoo iets werd de Overheid door de Gereformeerde vaderen dus bevoegd geacht. Daarom verzochten zij der Overheid ook, alle schoolboeken, die eenen valschen zuurdeesem bevatt'en, scherpelijk te weren:

Ende men sal moeten de Majestraet versoecken, dat sij alle Paepsche Catechismen ende alle andere boecken die dwalingen

ende onreynicheden inhouden, uyt alle scholen door hare autoriteyt willen uytwerpen.

DE ZOETE. Dat doet mij denken aan de voor eenige maanden gestichte Vereeniging ter beoordeeling van kinderlectuur. Nu, wat zegt gij er van? vindt gij het niet een gunstig teeken, dat zulk eene vereeniging kon tot stand komen?

Oom. Neen. Een gunstig teeken zou het kunnen zijn, zoo men tot grondslag der Vereeniging de Belijdenis der Kerk gekozen en zich dus voor de geheele waarheid verklaard had. Maar nu is er weer ruimte gelaten voor allerlei ketterij: de steun van menschen was der Vereeniging meer waard dan het getuigenis der Schrift. En zoo konden dan toetreden en zijn toegetreden onderwijzers, wier geschriften, zoo de Belijdenis als grondslag was aanvaard, nooit naar recht zouden kunnen goedgekeurd worden.

Vergelijk deze erbarmelijke poging tot zuivering nu eens met hetgeen de Acta hier voorschrijven. Gij begrijpt toch, dat hier „dwalingen ende onreynicheden” heeten alle begrippen, die in strijd zijn met de Belijdenisschriften der Kerk.

Hoor nu verder, hoe de Kerk in vereeniging met de Overheid het toezicht over de School dacht uit te oefenen:

Ende op dat men wetenschap hebbe van de neersticheyt der Schoolmeesteren ende toeneminge vande jeucht, sal het ampt der Predicanten wesen, vergheselschap met een Ouderlinck ende (soo het noodigh is) eenige uyt de Majestraet, alle de scholen, so besondere als publycke, dickwils te besoecken, de vlijtigheyt der Meesters op te scherpen, inde wijse van Catechiseren voor te gaen, ende met haer exempel de jeucht te onder-rechten, de selve vriendelicken aanspreken, t'ondervragen ende met heylige vermaninghen, prijsinghen by de Majestraet te stellen tot vlyt ende Godsalicheydt opwecken. De Meesters, indien eenige nalatich ofte steegh bevonden worden, sullen van de Predicanten, ende (soo 't noodich is) van den Kercken-raet ernstelic hares amptes vermaent worden. Indien sij dese vermaningen niet naer en comen: sal de Majestraet versocht worden, dat door hare autoriteijt sij tot hare schuldige plicht gebracht, ofte andere bequamere inde plaetse gestelt worden. Eyndelic sal

men van de Majestraet versoecken, dat geen scholen gele-
den en worden, die dese Heylige oeffeningen van
Catechiseren ofte niet toeen laten ofte verswijmen.

www.libtool.com.cn

Zie, Mijnheer De Zoete, in de 17de eeuw wist men nog wat samenwerking en wat eenheid was! Bewonderenswaardig schoon geheel, die bepalingen der 17de sessie! De Kerk houdt het toezicht op de opvoeding in Huis en School, stelt ook het Huisgezin in betrekking tot de School, en de School in betrekking tot het Huisgezin. Zoo wordt dan in Huis en School voor de Kerk en daardoor ook voor de Maatschappij opgevoed. De Overheid oefent te zamen met de Kerk toezicht op de opvoeding in School uit en verzorgt daardoor niet alleen Huis en School en Maatschappij, maar bovenal de Kerk, en legt te gelijk voor de eerbiediging van haar eigen gezag de hechtste grondslagen! Dát noem ik nu eene „groote gedachte”, want volgens deze werkt een ieder, naar de hem van God gegeven roeping, op de hem van God aangewezen plaats, aan het gemeenschappelijk welzijn, en waar het aldus toegaat, daar wordt Gods Naam verheerlijkt, want Gods Wet, die de uitdrukking is van Gods al g o e d h e i d en h e i l i g h e i d, wordt er geëerbiedigd, Gods ordening geëerd, niet met woorden slechts, maar bovenal met d a d e n !

Van deze rechte sporen moest men echter afraken, toen men de reine leer des Evangelies door eene leer van het „doe dat” verduisterde, waarbij de mensch vergeten is, in welke verhouding hij tegenover God staat, en bijgevolg ook in welke verhouding hij tegenover zijnen naaste, tegenover Kerk en Overheid staat. Zoo moest dan wel de Goddeloosheid doorbreken: hier die van den witten, ginds die van den zwarten duivel; hier bij een ijveren voor het Koninkrijk Gods, ginds bij eene meer of minder schaamteloze Godvergetenheid. Of is het geene Goddeloosheid, dat eensdeels de jeugd in een los-zijn van God opgroeit en anderdeels haar de o n v e r v a l s c h t e melk der waarheid Gods onthouden wordt? Is het geene Goddeloosheid, dat zoowel het Openbaar als het Bijzonder onderwijs van

dien aard is, dat het tot afbreking van de Kerk en tot ondermijning van het gezag der Overheid leidt?

En de duivelsche vrijheid om dit te doen zal, als God het niet verhoedt, eerlang van allen band ontdaan zijn: de vrije School voor heel de natie zal de sluizen der Goddeloosheid voorgoed openzetten.

DE ZOETE. Maar hebt gij dan heelemaal geen vertrouwen in het Christelijk gezinde deel der natie, dat immers den kamp tegen on- en bijgeloof niet zal opgeven?

Oom. Dáár schuilt juist het bederf van onzen tijd, Mijnheer. De Zoete, dat men God het liegen heet, als Hij van ons zegt, dat wij, hetzij vroom of niet vroom, Goddeloozen zijn, dat wij leugenaars en hoereers, werkers der ongerechtigheid zijn. Wilde men dat bekennen, men zou tot zijnen God wedergekeerd zijn, en door Hem in de rechte sporen geleid, in den weg der waarheid en gerechtigheid. Maar nu eert men God met de lippen, doch houdt zijn hart verre van Hem, en bij al den ijver voor de dingen Gods „struikelt de waarheid op de straat, en wat recht is kan er niet ingaan”, ja, waar iemand door spreken of zwijgen getuigenis aflegt van wat naar Gods Woord recht is, daar vliegt men hem naar de keel of bant hem uit. Wie zal, afgezien van de vervolging om der waarheid wil, de onrechtmatige handelingen van Schoolbesturen van Christelijke scholen opsommen, van welke de onderwijzers het slachtoffer werden? Geen Schoolraad, geen Hoofdbestuur der Vereeniging voor Christelijk Nationaal Schoolonderwijs, of van welke vereeniging ook, heeft de macht een Schoolbestuur, dat zich niet laat gezeggen, tot zijnen plicht te brengen.

Dat is dan de rechtspositie van eenen onderwijzer aan eene school met den Bijbel, sinds de band, die met Overheid en Kerk verbindt, is doorgesneden! Welk eene weldaad ware het ook voor den onderwijzer, dat de Bijbel weer op de Volksschool kwam en de Overheid (in het onbetwiste bezit van hare soevereine rechten) er het Woord weer handhaafde.

Welk eene eenheid ook zou dat in het door partijen verdeelde Nederland geven, waar bij de hedendaagsche verdeeldheid op schoolgebied de kinderen reeds in hunne jeugd leeren elkan-
der op eenen afstand te zien.

DE ZOETE. Maar wat spreekt gij van „Volksschool”?! Hoe kunt gij de Openbare School, zoolang de Bijbel er niet is, bij mogelijkheid Volksschool noemen?

OOM. Om de eenvoudige reden, dat die School nog altijd door de Overheid, Gods dienaar, die door God ook over de School is gesteld, voor het gansche volk bestemd blijft, en alleen zulk eene School in het door God gelegde driefvoudig snoer past, — eene reden te meer om, zoo men althans zijn volk liefheeft, te doen wat in ons vermogen is, om den Bijbel weer op de Overheidsschool te krijgen.

NEEF. Zou het daar wel ooit weer toe komen, Oom?

OOM. Voor God is niets te wonderlijk, Neef. Is Zijn arm verkort? Hij bestuurt het lot, ook van de School. Het onvervreemdbare recht der ouders, die aan het snoer „Overheid, Kerk en School” vasthouden, is: dat hunne kinderen op de Overheidsschool in de leering en vermaning des Heeren onderwezen worden. Welnu, God, de Heere, de Schepper van de einden der aarde, Die noch moede noch mat wordt, is machtig, dengenen, die klagen, dat hun recht van hunnen God voorbijgaat, hun recht te geven.

DE ZOETE. Maar dat zouden de liberalen, Roomschen en Joden, gesteld dat de anderen het wilden, nimmer toestaan.

OOM. Als God wil, gordt Hij de Overheid met sterkte aan, om, gesteund door allen, die nog gelooven, dat in het vasthouden aan de Heilige Schrift het welzijn des volks ligt, Zijn Woord te handhaven. Dan belacht Hij het woeden der Heidenen en verstoort hunne aanslagen, maakt den raad der Achitofels tot zothed, en herneemt het Woord, dat Vorst en volk draagt, de heerschappij.

NEEF. En wat dan met de Joden en de Roomschen te doen?

Oom. Wat deed men er mee in de 17de eeuw? Men duldde hunne scholen hoogstens. Dat kon men ook nu voorloopig doen.

DE ZOETE. Nu, men moet maar durven! Maar daar zou wat op komen. Ge begrijpt toch, dat iedereen, die van de Openbare School zonder Bijbel wenschte gebruik te maken, zou zeggen: Daarvoor betalen wij geene belasting, dat men ons zou ringeloooren.

Oom. Ja, dat is weer een van die ellendige valsche theorieën, die ook onder de zich noemende Christelijke partijen gehuldigd worden, dat men der Overheid schatting betaalt, om zich voor dat geld naar eigen goedvinden te laten regeeren, alsof men der Overheid geene schatting schuldig was, alleen reeds omdat zij Overheid is. ¹⁾

Maar wat spreken wij van liberalen, Joden, Roomschen en wie er verder den Christus der Schriften verwerpen, alsof zij gelijk recht hadden als de overige burgers! Dat moge volgens de Grondwet van den Staat zoo zijn, niet naar de Wet Gods! Eene Christennatie zijn wij, een Gereformeerde Staat zijn wij te voren geweest, en allen, die het Gereformeerde element onderdrukken, zijn indringers, die uitgesloten behoorden te zijn.

Ongetwijfeld kunnen de vijanden van eenen Gereformeerden Staat zich op de Grondwet beroepen. Maar, zou het ook door veel druk en tegenspoed, door felle beroering heengaan, God is machtig, om hier Zijnen wil weer boven den wil der menschen te doen eerbiedigen en ons van de onchristelijke Grondwet te verlossen.

NEEF. Dat zou heerlijk wezen! Maar, zooals gij zegt, het zal zeker door veel donkerheid moeten heengaan, vóór het daartoe komt, ja, laat mij liever zeggen, vóór de begeerte daarnaar levendig wordt, want ook die zich ten onzent op allerlei oude en schoone namen beroemen, kunnen het heel goed bij de afgoden uithouden. En intusschen hebben wij met onze kinderen door al het verdraaide onzen weg te vinden. Zoolang wij niet de Overheidsschool met den Heidelbergschen Catechismus

¹⁾ Rom. 13 : 6; Matth. 22 : 21.

hebben, zoolang hebben wij ons met eene andere School te behelpen. En zoo kom ik dan voor de zooveelste maal met de vraag tot u: Naar welke School hebben wij toch onze kinderen te zenden?

Oom. Wel, natuurlijk naar de beste.

NEEF. Ja, maar welke is de beste?

Oom. Natuurlijk die, waar het kind wordt opgevoed in de leering en vermaning des Heeren.

NEEF. Ja, maar welke is die School? vraag ik nog eens. De Openbare School, waar het kind zonder de Heilige Schrift opgroeit, toch zeker niet. Maar door al wat gij ons omtrent het onderwijs en de tucht op de zich noemende Christelijke School hebt opgemerkt, ben ik allengs tot het inzicht gekomen, dat men ook wel toe mag zien, vóór men zijn kind naar eene Bijzondere school zendt, want op de meeste Bijzondere scholen is het kind in niet minder groot gevaar dan op de Openbare. Welke School dan te kiezen?

DE ZOETE. Ik begrijp zulk vragen niet! Hoe kan een Christen ter wereld ooit besluiteloos zijn, waar gekozen moet worden tusschen de Openbare en de Christelijke School!?

Oom. Ei, vindt gij dat zoo vreemd? Dan vraag ik u: wat te doen, als men op een dorp woont, waar slechts twee scholen zijn: eene Openbare, waar een beslist Gode vijandige geest het onderwijs beheerscht, en eene Bijzondere, waar wel is waar de geschreven Bijbel is, maar waar het Woord Gods naar zijne innerlijke kracht verloochend wordt.

DE ZOETE. Wel, we moeten toch begrijpen, dat de slechtste Christelijke school beter is dan de Openbare, omdat de Christelijke School, hoe slecht ook, onder den rechtstreekschen invloed van den Heiligen Geest staat, omdat zij gedragen wordt door het gebed, gedragen door de Gemeente.

Oom. Ja, dat is gemakkelijk gezegd, maar of het ook waar is? De Heilige Geest werkt door het Woord, Mijnheer De Zoete. Waar dan Gods Woord wel schijnbaar geëerd, maar

inderdaad gelasterd wordt, wat spreekt men daar van rechtstreekschen invloed van den Heiligen Geest?! De Heilige Geest verheerlijkt Christus en Diens werk; waar men nu, door de zaligheid ten deele bij zichzelf te zoeken, Christus' werk halveert en dus volgens de Schrift en den Catechismus niet in den eenigen Zaligmaker Jesus gelooft, wat spreekt men daar van eenen rechtstreekschen invloed van den Heiligen Geest? — Waar men aldus spreekt, daar meent men over den Heiligen Geest te kunnen beschikken, alsof ons gebed en niet het vrije welbehagen Gods den Heiligen Geest doet nederdalen. Zóó is het doen van de geweldigers, die het Koninkrijk der hemelen met geweld nemen! Gij weet toch wel, dat men met zijn gebed tegen God ingaan kan. Denk slechts aan hen, die God bidden om eene schoolwet in den zin van het Unie-rapport. Zoo ook kan men om den Heiligen Geest bidden, en evenwel, door niet den Christus der Schriften te willen, tegen den Heiligen Geest ingaan.

Neen, Mijnheer De Zoete, zoo er eenige zaak is, waarnaar wij bij het kiezen van eene school hebben te vragen, zoo is het het Woord Gods. Dát behoort vóór alles in de school te zijn.

DE ZOETE. Welnu, daarop ziende kan men immers niet anders dan de Christelijke School verkiezen!

Oom. Ja, indien het er althans niet op aankomt, of het Woord naar zijne innerlijke kracht in de school gehandhaafd wordt.

DE ZOETE. En waar dat dan wél geschiedt.....

Oom. Daar behoort bij den treurigen toestand der Openbare School de keuze op de Christelijke School te vallen. Waar echter op de Bijzondere School onderwijs en tucht niet op het fundament der Apostelen en Profeten rusten, daar kan de Openbare School verkieslijker zijn.

DE ZOETE. Neen, neen, dat in geen geval! Daar kan geen Christen zijne kinderen met een goed geweten heenzen.

Zij zullen ons niet hebben,

De goden dezer eeuw!

Oom. Och, arme Mijnheer De Zoete, waar de reine leer des Evangelies in de Christelijke School vervalscht wordt, daar hebben de „goden van den tijd”, de „goden dezer eeuw”, onze kinderen al te lang, want daar wordt dat lied in den dienst der goden gezongen. En waar het op de Bijzondere school zóó gesteld is, daar kan eene Openbare verkieslijker zijn.

! Wij hebben in onze vorige gesprekken in bijzonderheden nagegaan, hoe het met het onderwijs en de tucht op de Christelijke en hoe op de Openbare School gesteld is, in hoeverre op beide Scholen voor de eeuwigheid wordt opgevoed en wat wij te denken hebben van de opvoeding voor het tijdelijke leven, die er gegeven wordt. Als ik nu de Christelijke School, zooals die over 't algemeen zich aan ons oog voordoet, vergelijk met de Openbare School, zooals die over 't algemeen zich aan ons oog voordoet, dat weet ik waarlijk niet, aan welke School de voorkeur te moeten geven. Op de Openbare School zie ik ongodisterij, materialisme enz., dingen, die mij de haren te berge doen rijzen. Op de Christelijke School zie ik den Bijhel, het geschreven Woord Gods, maar onder zulke omstandigheden, dat ik terstond begrijp, dat wat mijn kind er van het Woord naar huis zal dragen, zoo te zeggen voor de deuren der hel moet weggehaald worden. Op beide Scholen zie ik mijn kind dus in groot gevaar.

Gemakkelijker wordt de keuze, als een van beide Scholen in eenigszins gunstige omstandigheden verkeert, zonder dat men nog met een van beide bepaald ingenomen kan zijn. Wanneer bvb. tegenover de zoogenaamde Christelijke school eene Openbare staat, waar geen beslist vijandige geest het onderwijs beheerscht, dan loopen dáár de kinderen veel minder gevaar dan op de Bijzondere school.

DE ZOETE. En dat waarom?

Oom. Omdat het bederf in dat geval zoowel op de Bijzondere als de Openbare school is, maar op de eerste in een vroom of geestelijk, in de laatste in een natuurlijk gewaad; en de witte

duivel is, zooals Luther reeds zeide, nog wel zoo gevaarlijk als de zwarte. Als men in zulk een geval zijne kinderen naar de Openbare school zendt, en tehuis zich beijvert om het kind in de leering en vermaning des Heeren op te voeden, en voortdurend een oog in het zeil houdt, om desnoodig den onderwijzer bescheidenlijk dit en dat onder het oog te brengen, dan zal men hen aan minder groote gevaren blootstellen, dan wanneer men hen naar de Christelijke school zendt.

DE ZOETE. Maar dat is de Bijzondere School in den grond boren!

OOM. Eilieve, waar gaat het u om? Om de Bijzondere School, of om het welzijn van uwe kinderen? Om uwe stichting, of om Gods Woord, dat dat door uw kroost niet ten slotte in „vrome” goddeloosheid licht geacht, maar daarentegen geëerd worde?

Zoo zoudt gij dus van uwe „Christelijke” School eenen strop willen maken, en ik zou verplicht zijn, mijne kinderen er het hoofd door te laten steken. Ik dank u wel, Mijnheer De Zoete. De „Christelijke” schoolwereld moge vuur en vlam spuwen, zij moge mij verketteren, zooveel zij wil, — ik wensch mij geene steenen voor brood in de hand te laten duwen.

DE ZOETE. Maar richt dan zelf eene school op!

OOM. Alsof, waar eene Bijzondere school gesticht is, niet meestal alle draagkracht reeds in het werk gesteld is.

Zoo ziet gij dan, dat juist zij, die voor hunne kinderen, die opvoeding begeeren, die de Heilige Schrift beveelt hun te geven, in de ongunstigste omstandigheden verkeerden. Geve God daarom, dat over ons vaderland nog eens de morgenstond van eenen beteren tijd aanlichte, waarin de onderwijzer der Volksschool onder het toezicht van Overheid en Kerk de jeugd weer in het onvervalschte Evangelie onzes Heeren Jesus Christus onderwijst. Ons schijnt het wel onmogelijk, dat de kinderen des volks ooit weer in eene Christelijke Overheidsschool vergaderd zullen zijn. God echter is machtig, evenals in de eeuw der Hervorming eenen ommekeer teweeg te brengen, eenen nieuwen toestand

te scheppen. Hij is machtig, verootmoediging, afkeer van de afgoden, bekeering tot Hem, den levenden God, begeerte naar het zuivere Evangelie te werken.

Zende de Heere daartoe Zijnen Geest en Zijn Woord. Dan zal, als weleer, allereerst de Kerk herleven en van haar eene hervormende kracht uitgaan, die op alle gebied des levens eenen heilzamen invloed uitoefent. Dan zal, evenals in de eeuw der Reformatie, de aandacht der Kerk vooral op de School gevestigd zijn, en zal deze, in hare goede zorg deelende, de jeugd voor Huisgezin, Kerk, School en Maatschappij alzóó opvoeden, dat vóór alles naar Gods Woord gevraagd, vóór alles Gods ordening geëerd wordt. En wanneer de Kerk alzóó zich het Evangelie van Christus, het onvervalschte Evangelie, — dat bij al wat wijs en sterk in zichzelf is, veracht en gehaat is, — niet schaamt, maar het haar hoogste goed acht, dan zal God de Heere ook wederom de Kerk eeren en haar, als te voren, in de Overheid eenen voedsterheer geven, die ook in de School het goede voor haar (en bijgevolg ook voor Huisgezin en Maatschappij) zoekt.

Dat geve God, ja dat geve **G o d**, want wij hebben èn in het Huisgezin, èn in de School, èn in de Kerk, èn in de Maatschappij alles zóózeer bedorven en bederven het voortdurend nog meer bij al onze pogingen om de dingen weer terecht te zetten, dat de zaken nauwelijks meer verward en verward kunnen zijn, dan ze nu zijn.

DE ZOETE. Nu, dat is misschien nog de beste oplossing. Met de waarlijk Christelijke School, ik moet het bekennen, meent gij het toch wèl. Maar het is alles zoo nieuw voor mij, dat ik den gedachtenkring, dien gij mij ontsluit, nog niet heb kunnen overzien. Ik beloof u echter, dat ik er over nadenken zal.

Oom. Nu, vrienden, het is tijd om naar huis te gaan. Laten wij dus onze besprekingen over de Schóol nu eindigen.

Tot weerziens — in de Kerk.

ERRATA.

Bladz. 1, reg. 7 v. o., staat: *de kleine*, lees: *den kleinen*.
" 25, " 7 v. b., " *onze*, " *op onze*.
" 112, " 8 v. o., " *spoedden*, " *spoeden*.

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

1 2 3 4 5 6 7 8 9

UIJTENVIERE.

AUTHOR

Gesprekken over de

TITLE

opvoeding onzer kinderen

Call Number

822.8

U33g

UIJTENVIERE.

Gesprekken over de
opvoeding onzer kinderen

822.8

U33g

